

SISTEM VARSTVA NARAVE

V SLOVENIJI

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

SISTEM VARSTVA NARAVE

V SLOVENIJI

znak varstva narave

oktober 2006

AVTORJI: Mladen Berginc, univ. dipl. prav. & mag. Jelka Kremesec – Jevšenak, univ. dipl. prav. & mag. Jana Vidic, univ. dipl. biol.

S prispevki in nasveti k posameznim poglavjem je sodelovala Alma Vičar, univ. dipl. arh.

UREDILA: Jana Vidic

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK: Ministrstvo za okolje in prostor, Dunajska 48, 1000 Ljubljana

LEKTORIRANJE: Mira Turk Škraba

OBLIKOVANJE: Littera picta d. o. o.

TISK: Littera picta d. o. o.

NAKLADA: 500 izvodov

FOTOGRAFIJE so podarili: Jana Vidic, Mladen Berginc (str. 41- levo spodaj), arhiv upravljavcev zavarovanih območij (str. 80)

KARTE: Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija RS za okolje (str. 43, 44, 62, 66, 79), zavod RS za varstvo narave (str. 108)

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

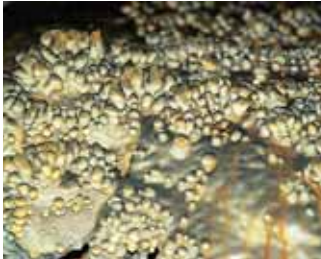
502.1(497.4)

BERGINC, Mladen

Sistem varstva narave v Sloveniji / [avtorji Mladen Berginc & Jelka Kremesec-Jevšenak & Jana Vidic]. – Ljubljana : Ministrstvo za okolje in prostor, 2007

ISBN 978-961-6392-52-5

1. Gl. stv. nasl. 2. Kremesec Jevšenak, Jelka 3. Vidic, Jana, 1959-
233997568

»... Nekateri so bili mnenja, da naj pridejo pod zaščito samo naravne redkosti, drugi so glasovali za naravne zanimivosti, tretji za naravne lepote in četrti, ki so končno zmagali, za naravne znamenitosti. Tako moremo v Sloveniji zavarovati samo tiste naravne objekte, ki so znameniti zaradi kake svoje posebnosti. Druge države nimajo zakonov o varstvu naravnih redkosti ali zanimivosti, ampak zakone o varstvu narave...

... In tak zakon bi potrebovali tudi v Sloveniji, kajti pojem »narava« je najširši in bi zadoščal za vse potrebe novodobne varstvene službe...

... Z razglasitvijo samostojnega zakona o varstvu narave in ustanovitvijo samostojnega zavoda bi nam bila dana možnost, da bi varstvo narave sistematično izgradili in bi bili kos nalogam, ki jih postavlja pred nas novo življenje.«

Angela Piskernik - Iz zgodovine slovenskega varstva narave, Varstvo narave II-III, 1963 - 1964

KAZALKE:

so napotilo do pravnih določil ali do podrobnih informacij.

- ☰▶ P = Glej predpis! (popolne navedbe predpisov so navene v poglavju VI. Viri in literatura)
- ☰▶ SPLET= Glej svetovni splet!
- ☰▶ LIT= Glej literaturo! (praviloma publikacije, ki jih je izdalo Ministrstvo za okolje in prostor)
- ☰▶ PUB = Glej poglavje na strani te publikacije!

Okrajšave:

- ZON - Zakon o ohranjanju narave
- ZVO - Zakon o varstvu okolja
- ZVPJ - Zakon o varstvu podzemnih jam
- MOP - Ministrstvo za okolje in prostor
- ARSO - Agencija RS za okolje
- ZRSVN - Zavod RS za varstvo narave

SISTEM VARSTVA NARAVE V SLOVENIJI

KAZALO

I. UVOD	8
II. VARSTVO NARAVE V PRETEKLOSTI	9
III. POJEM IN CILJ VARSTVA NARAVE	13
IV. POLOŽAJ VARSTVA NARAVE V SLOVENSKEM PRAVNEM REDU	
Ustava Republike Slovenije	14
Mednarodno pravo	15
Pravo Evropske unije	16
Upravno pravo	17
Civilno in kaznovalno-prekrškovno pravo	18
V. SISTEM VARSTVA NARAVE IN NJEGOVA PRAVNA UREDITEV	19
Preglednica: Predpisi s področja varstva narave	21
1 SUBJEKTI VARSTVA NARAVE	32
2 PREDMETI, NAČIN IN UKREPI VARSTVA NARAVE	33
2.1 NARAVNE VREDNOTE	35
Prepoznavanje naravnih vrednot	36
Postopek določitve naravnih vrednot	38
Pogled v register naravnih vrednot	43
Varstvo naravnih vrednot	44
Pravne posledice statusa naravnih vrednot	46
Pravni vidik vpliva na lastninsko pravico na zemljiščih, ki so naravne vrednote	46
Uničene ali poškodovane naravne vrednote	47
Naravne vrednote in kulturna dediščina	47
Raba naravnih vrednot	47
Minerali in fosili	48
2.2 BIOTSKA RAZNOVRSTNOST	49
VARSTVO RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST	51
Splošno varstvo rastlinskih in živalskih vrst	52
Ravnanja z živalmi v zatočišču za živali prostoživečih vrst	53
Posebno varstvo rastlinskih in živalskih vrst	54
Zavarovane rastlinske in živalske vrste	56

SUBJEKTI

PREDMETI

NARAVNE VREDNOTE

BIOTSKA RAZNOVRSTNOST

UKREPI

ZAVAROVANJE

PROGRAMIRANJE IN NAČRTOVANJE

ORGANIZIRANOST

FINANCIRANJE

Varstvo ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v zvezi s trgovino	58
VARSTVO EKOSISTEMOV	60
Ekološko pomembna območja	61
Posebna varstvena območja (območja Natura 2000)	63

2.3 UKREPI VARSTVA NARAVE 67

NEPOSREDNI UKREPI VARSTVA	70
Pogodbeno varstvo in skrbništvo	70
Začasno zavarovanje	71
Obnovitev.	71
Zavarovanje	71
Obveznost ugotovitve prisotnosti območij z varstvenim statusom in ocene stanja ohranjenosti	81
Omejitev ogledovanja in obiskovanja naravnih vrednot	81
Omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste	81
Omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane rastlinske vrste.	81
Označitev v naravi.	82
POSREDNI UKREPI VARSTVA.	82
Naravovarstvene smernice	82
Presoje sprejemljivosti planov in posegov v naravo	85
Dovoljenje za poseg v naravo	88
Naravovarstveno soglasje.	88
Odprava škodljivih posledic	89
Omilitveni in izravnalni ukrep.	89
IZVEDBENI UKREPI VARSTVA	89
Zakonita predkupna pravica.	89
Vpis varstvenega statusa za nepremičnine na zavarovanih območjih v zemljiško knjigo	90
Soglasje upravne enote pravnemu prometu z nepremičninami na zavarovanih območjih	90
Omejitev pravnega prometa z državno lastnino	91
Razlastitev.	91
Obvezni odkup zaradi omejitev lastninske pravice	91
Odkodninske odgovornosti države in lokalne skupnosti	91

2.4 UKREPI VARSTVA NARAVE IN DRUGA PODROČJA 94

Raba naravnih dobrin	94
Varstvo kulturne dediščine	96
Načrtovanje in urejanje prostora	96
Gradnja objektov.	97

Preglednica: Ukrepi varstva v povezavi s predmeti varstva	98
---	----

3 PROGRAMIRANJE IN NAČRTOVANJE VARSTVA NARAVE 99

Podatkovne baze predmetov varstva narave	99
Programi in načrti varstva narave	99
Spremljanje stanja ohranjenosti narave	101
Poročanje o stanju ohranjenosti narave	102

4 ORGANIZIRANOST VARSTVA NARAVE 103

Državni zbor RS	104
Vlada RS	104
Ministrstvo za okolje in prostor	104
Sektor za naravo v Direktoratu za okolje	105
Sektor za ohranjanje narave na Agenciji Republike Slovenije za okolje	105
Upravne enote	106
Izvajalci nalog na podlagi javnega pooblastila	106
Zavod Republike Slovenije za varstvo narave	107
Upravljanje zavarovanih območij	109
Javni zavodi	110
Koncesionarji	111
Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor	111
Carinska uprava Republike Slovenije	111
Generalna policijska uprava	112
Izvajalci neposrednega nadzora v naravi	112
Društva, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave	112
Zastopniki interesov ohranjanja narave	113

5 FINANCIRANJE VARSTVA NARAVE 114

VI. VIRI IN LITERATURA..... 116

VII. PRILOGA..... 119

Preglednica: POMEMBNEJŠI DOGODKI NA PODROČJU VARSTVA NARAVE OD KONCA 19. STOLETJA DO LETA 2006.....	119
--	-----

I. UVOD

Ideje o varovanju narave so se pojavile, ko so se začeli kazati prvi resni negativni pojavi in znaki brezobzirnega človekovega ravnanja z njo, povezanega z naglim ekonomskim razvojem, zlasti pospešeno generiranim z intenzivno industrializacijo. Začetne korake varstva narave so naredili napredni posamezniki, ki so z opisovanjem naravnih lepot in z opozarjanjem o njihovem ogrožanju ter z javnimi pobudami za njihovo varovanje poskušali obvarovati posamezne dele narave.

V dobrih sto letih se je prvotna nepovezana in na razgledane posameznike vezana ideja začela širiti in povezovati. Najprej na ravni posameznih držav, nato kontinentov in kasneje na svetovni ravni. Značilno in po svoje paradoksalno je dejstvo, da je naravovarstvo svoje prve začetke in tudi kasnejše največje vplive imelo prav tam, kjer je bila narava najbolj uničena ali prizadeta zaradi gospodarskega razvoja. Ekonomska razvitost družbe in razvitost naravovarstvene ideje sta se izkazali za premo sorazmerno povezani: večje je uničevanje, odzivnejša je javna zavest.

Sodobna civilizacija v svojem skokovitem razvoju povzroča sami sebi in celotnemu delovanju narave strahovite težave z dolgoročnimi in zelo težko predvidljivimi posledicami. Izredno nagla rast prebivalstva, vedno hitrejša produkcija, rastoča poraba fosilnih goriv, uničevanje gozdov, tanjšanje ozonske zaščite, povečevanje toplogrednih plinov, ki so vzrok za nepredvidljive in nenadne klimatske spremembe, so le nekatere od teh velikih težav in problemov. Soočeni smo z uničevanjem okolja in biotske raznovrstnosti. Svet se upravlja neorganizirano, neracionalno in lahkomišlno, v veliko škodo človeštva. Srž problema tiči nedvomno v poudarjeno materialistično-ekonomskem razvoju družbe, v katerem se zelo malo upoštevajo neekonomske vrednote in dolgoročne koristi prihodnjih generacij.

Verjetno se človeštvo še nikoli doslej ni tako zaskrbljeno spraševalo, kako naprej. Kako zagotoviti svoj prihodnji obstoj in obvladati razvoj, ne da bi uničili korenin lastni civilizaciji? Dolga desetletja je nevarnost atomskega holokavsta grozila človeštvu, danes je osrednji problem človeka varovanje okolja in narave, kjer se mora odvijati in razvijati življenje vseh živih bitij. S slabšanjem življenjskih razmer drugim bitjem ogrožamo njihov in lastni obstoj. Dramatičnosti teh dogajanj so v svetovnem merilu postajala vedno bolj povezana s skrbjo za ohranitev biotske raznovrstnosti. Trud in zavzemanje za učinkovito izvajanje mednarodnih konvencij in drugih dogovorov, številni novi programi, vsakoletne konference in druga pomembna tovrstna srečanja poudarjajo skrb in odkrita prizadevanja, da bi zaustavili negativne trende, ki jih ljudje povzročamo v naravi. Del odgovorov in rešitev na te velike probleme leži v

drugačnem odnosu do narave in spremenjenem obnašanju človeka do drugih bitij v njej.

Mednarodna prizadevanja so se strnila v podpisu Konvencije o biološki raznovrstnosti leta 1992. S konvencijo je naravovarstvo napravilo svoj največji mednarodnopolitični razvojni zamah. Na globalni ravni je prinesla tako pomembne obveznosti, da je s tem dozorel čas za kasnejšo prenovitev in učvrstitev ideje in ciljev varstva narave.

V ta čas so bila vključena tudi slovenska prizadevanja za prenovu varstva narave in vzpostavitev novega celovitega sistema, tako na vsebinskem kot organizacijskem področju.

Kot rezultat prizadevanj je nastal Zakon o ohranjanju narave, ki je bil sprejet leta 1999. Zakon je v pravni red vnesel najširšo možno pravno regulacijo tega področja, kar jih je Slovenija kdajkoli imela. Neskromno lahko rečemo, da je bilo s tem doseženo tisto, k čemer so stremeli vsi dotedani rodovi varstvenikov narave. S tega ozira je nastali sistem logična posledica vseh dosedanjih zgodovinskih dosežkov vsake od generacij, ki je težila k temu cilju in vlagala svoja prizadevanja v skrb za čim boljše varovanje narave.

Namen te publikacije je na zelo strnjen način podati **pregled strokovnega, pravnega in organizacijskega sistema obstoječega varstva narave**. Zgrajen je na temeljih strokovnih spoznanj preteklega naravovarstvenega dela in je umeščen in vpet v družbeno pravni red, obstoječ in značilen za to obdobje. Posebno pomembno vlogo pri oblikovanju sistema je poleg mednarodnih pogodb, posebej konvencije o biološki raznovrstnosti, imel pravni red Evropske unije, ki je postal obvezujoč z vstopom Slovenije vanjo.

Naravovarstveni sistem, ki ga poleg temeljnega Zakona o ohranjanju narave določajo še številni drugi predpisi, je izjemno kompleksen. Povezan in prepleten je s številnimi drugimi sektorskimi sistemi znotraj okoljskega področja in tudi drugimi zunaj njega. V vsakdanji uporabi teh predpisov, delovanju posameznih delov sistema, od strokovnih služb do nadzornih in drugih služb, ne nazadnje pa tudi pri delovanju nekaterih sektorjev znotraj Ministrstva za okolje in prostor naletimo na številna vprašanja, ki jih prinaša operativno izvajanje nalog s področja varstva narave. Za tako oblikovanim prikazom, ki nima namena komentirati posameznih vsebinskih rešitev ali obširneje pojasnjevati njihove namene in smiselnost, stoji le dolgoletna želja podati čim bolj jasen ter popoln sistemski pregled in opozoriti, kaj pomeni celovitost takega sistema, kam vse posega in kako ga razumeti ter uporabljati, da bo dosežen njegov ključni namen – učinkovito ohranjanje narave. Zato bo v korist in pomoč tistim, ki se dnevno poklicno ukvarjajo s tem področjem, in ne nazadnje tudi vsem, ki jim bo ta publikacija omogočila vpogled v področje, s katerim se srečujejo zgolj ljubiteljsko ali naključno.

II. VARSTVO NARAVE V PRETEKLOSTI

Pravni in družbeni položaj ter pomen, ki ga je imelo varstvo narave v preteklih obdobjih slovenske zgodovine, nikoli ni bil raziskan celovito – niti po zgodovinski plati niti vsebinskoanalitično. To delo še čaka. Gotovo bo šele s temeljito obdelavo filozofskih, pravnih, ekonomskih, socioloških, kulturnih in drugih vidikov določenega družbenega trenutka v posameznem obdobju mogoče razbrati odnos do različnih institucionalnih oblik varstva narave. Hiter pregled pove, da smo imeli v preteklosti različne pristope do pravnega in institucionalnega reševanja varstva narave.

DO PRVE SVETOVNE VOJNE

Prve aktivnosti, ki bi jih lahko označili za začetek varstva narave na ozemlju Slovenije, segajo v konec 19. in začetek 20. stoletja. Deželne oblasti Avstro-ogrske monarhije so izdale **prve varstvene predpise in okrožnice** o varstvu koristnih ptic ter o varstvu ogroženih rastlinskih vrst (planike, Blagajeva volčina, tise). Na prekomerno nabiranje teh rastlin ter na ogrožanje nekaterih delov narave so že pred tem **opozarjali naravoslovci, ljubitelji narave, planinci** idr. Napredni posamezniki so poskušali uresničevati **ideje o zavarovanju** posameznih najvrednejših delov narave. Najbolj znan je predlog Antona Belarja za zavarovanje Doline Triglavskih jezer iz leta 1908. Iz tega leta je tudi prva znana **pobuda za varstvo jam**. Takratna slovenska naravovarstvena prizadevanja niso zaostajala za podobnimi v Evropi (Piskernik, 1965; Peterlin, 1976; Praprotnik & Skoberne, 1995; Simić, 2002).

Planika (*Leontopodium alpinum*)

Blagajev volčin (*Daphne blagayana*), poleg planike prva zavarovana rastlinska vrsta na Kranjskem

MED OBEMA VOJNAMA

Naravovarstvena prizadevanja posameznikov so se strnila v **prvi društveni slovenski organizaciji za varstvo narave** – Odseku za varstvo prirode in prirodnih spomenikov pri Muzejskem društvu v Ljubljani leta 1919. Najpomembnejše delo je bila **Spomenica**, ki jo je odsek leta 1920 predložil deželni vladi. V njej je bil podan predlog za ustanovitev več zavarovanih območij, za zavarovanje rastlinskih in živalskih vrst ter jam z jamsko favno ter program za popularizacijo varstva narave.

V naslednjih letih je bil uresničen le del programa iz spomenice. **Zavarovane so bile živalske in rastlinske vrste** (28 živalskih vrst, vsi jamski hrošči, pajkovci in mehkužci ter 21 rastlinskih vrst), vzpostavljeno je bilo **varovanje podzemnih jam** (zlasti v smislu varovanja jamske favne), z zakupno pogodbo je bil vzpostavljen **Alpski park v dolini Triglavskih jezer**. Mnoge načrtovane aktivnosti iz programa Spomenice niso bile uresničene, verjetno predvsem zato, ker še ni bilo poklicne službe za varstvo narave, ki bi izvajala za to potrebne operativne naloge (Piskernik, 1965; Peterlin, 1976, 1995).

PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Z vidika zakonodajne pristojnosti je imela Slovenija že kmalu po koncu druge svetovne vojne popolnoma samostojen in od takratne zvezne države Jugoslavije neodvisen sistem reguliranja varstva narave in okolja. Ta sistem je bil sicer vezan na določeno temeljno zakonodajo, kot na primer na zakonodajo družbenega planiranja, vendar na konkretno tovrstno politiko zvezna država ni mogla vplivati.

Takoj po vojni je bila ustanovljena **prva poklicna strokovna služba** za področje varstva narave in sicer v okviru službe za varstvo kulturne dediščine. Sledilo je **več predpisov o zavarovanju območij**, med drugimi tudi **o zavarovanju Doline sedmerih jezer za narodni park (1961)**, ter **predpisov o varovanju rastlinskih in živalskih vrst**. Na parkovnem področju je bilo razen omenjene redke izjeme prisotno izrazito neugodno ozračje za njihovo sprejemanje. Tako smo se krogu novoustanovljenih parkov na evropskem kontinentu priključili šele v zadnjih valovih teh aktivnosti. Če je na primer Velika Britanija takoj po drugi svetovni vojni naenkrat razglasila deset narodnih parkov, ki še danes tvorijo jedro parkovnega otoškega varstva, smo pri nas največje korake na tem področju naredili šele v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja.

Z dvigom gospodarske rasti je tudi v Sloveniji posledično prihajalo do zahtev za **VELIKE PROSTORSKE POSEGE**, kot so bile hidroenergetske gradnje, smučarski centri. Znale so tako bitke za ohranitev reke Soče, kjer so nameravali graditi velike energetske objekte, ali ideje o izkoriščanju Cerkniškega jezera, Planinskega polja, Bohinjskega jezera. O tem, kako

naj bi z žičniško infrastrukturo prepredli Triglavsko pogorje, gotovo pomni še kdo, ki je v tistih časih zagovarjal stališča za ali proti ali pa samo sledil razburkanim javnim polemikam. Za vsa ta odmevna dogajanja tedanjega časa je značilno, da so zelo vplivala na oblikovanje javnega mnenja in vedno večji pomen javnosti pri sprejemanju odločitev o takih posegih. Takrat je bilo maloštevilnim strokovnjakom iz naravovarstva težko uveljavljati strokovne argumente proti močnim politično podprtim investitorjem (eden najbolj izpostavljenih in zaslužnih za vztrajanje na teh težko branljivih okopih naravovarstva je bil v tistih časih Stane Peterlin, takrat vodilni strokovnjak tega področja). Na koncu vseh teh zgodb je večinoma prevladalo naravovarstveno stališče. Nedvomno pa so tako nasilne ideje o velikih prostorskih posegih v razprave o pomenu varstva okolja in narave pritegnile tudi širšo javnost. Prek javne podpore in reakcije na take načrte so se skoraj hkrati porodile in ponekod tudi dozorele ideje in gibanja za ustanovitev večjih parkovnih območij ravno na teh območjih. Iz take situacije je izšel na primer Triglavski narodni park, izoblikovale pa so se tudi pobude za zavarovanje Cerknškega jezera, Planinskega polja in še nekaterih drugih izjemnih delov narave.

V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja sta bila sprejeta dva sistemska zakona. Prvi, ki je poleg varstva delov narave urejal tudi varstvo narave v celoti, je bil **Zakon o varstvu narave (1970)**. To je bil sodoben zakon, primerljiv s podobnimi predpisi drugod po Evropi. Na žalost pa ni bilo možnosti za njegovo izvajanje in je ostal bolj ali manj mrtva črka na papirju. S tem je bila nedvomno zamujena velika zgodovinska priložnost, da bi že takrat izpeljali vso potrebno organizacijo in potrebne podsisteme, s katerimi bi se uveljavila naravovarstvena dejavnost. Očitno takratno politično in družbeno ozračje za to še ni bilo ustrezno.

Zakon o varstvu narave (1970) je urejal varstvo narave kot celote z namenom zagotavljanja naravnih pogojev za življenje in kulturnega razvedrila človeka. Varstvo narave se je izvajalo skladno z regionalnimi prostorskimi plani in urbanističnimi načrti ter ukrepi, ki jih je določal zakon. Zakonsko določeni nameni varstva narave so bili: vzdrževanje naravnega ravnovesja ter smotrno izkoriščanje narave in naravnih dobrin, ohranjanje značilnih podob posameznih pokrajinskih predelov ter zavarovanje naravnih znamenitosti in redkosti, ki imajo zaradi znanstvene in kulturno-prosvetne vrednosti ali zaradi posebnih lepote in rekreacijskih vrednosti poseben družbeni pomen. Glede na namen in predvideni pravni instrumentarij je utemeljena ugotovitev, da je bil to prvi normativni poskus celovitega varstva narave, ki ni temeljilo le na konzervatorskem principu varstva, temveč je gradilo varstvo tudi na mehanizmih urejanja prostora. Naravni pogoji za življenje in kulturno razvedrilo človeka naj bi se zagotavljali z vzdrževanjem naravnega ravnotežja in smotrnim izkoriščanjem narave in naravnih dobrin. Zakon o varstvu narave ni zaživel ravno v delu, ki celovito ureja varstvo narave.

Na podlagi Zakona o varstvu narave sta bila leta 1976 sprejeta **odloka o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih in živalskih vrst**. S tem je bil narejen pomemben korak na področju vrstnega varstva, ki se je na tej podlagi kasneje dograjeval.

Zakon o varstvu narave je leta 1981 nadomestil **Zakon o naravni in kulturni dediščini**, s čigar uveljavitvijo je prišlo pod vplivom Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine do nastanka pojma naravne dediščine ter do skupnega obravnavanja naravne in kulturne dediščine v enem zakonu. Glede na to, da zajema pojem naravne dediščine samo tiste nepremičnine, premičnine in njihove skupine, območja ali posamezne dele narave, ki imajo kulturno, znanstveno, zgodovinsko ali estetsko vrednost za Slovenijo ali njeno ožje območje, je bil to korak nazaj od celovitega varstva narave, ki ga je uzakonjal Zakon o varstvu narave. S takim pristopom je bil iz pravnega in političnega ter posredno tudi iz ekonomskega in drugih sistemov izločen pojem narave v njeni sistemski in pojmovni celovitosti.

V Zakonu o naravni in kulturni dediščini (1981) je bila naravna dediščina opredeljena kot geološke tvorbe, nahajališča mineralov in fosilov, geomorfološke oblike, površinski in podzemski kraški pojavi, soteske in tesni, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, močvirja in barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, redki in značilni ekosistemi, življenjski prostori rastlinskih in živalskih vrst, reliktna, endemična, redka in značilna rastlinska in živalska vrsta, drevesa, krajinska območja, razgledišča in izletišča, gorski vrhovi, objekti vrtna arhitekture in oblikovane narave.

Zakon o naravni in kulturni dediščini ni vzpostavil pravnega relevantnega dejstva ugotovitve obstoja naravne dediščine, ki bi na pravno nedvoumen način vzpostavil dediščinski varstveni status in posledično varstvo. Zakonska ureditev je izhajala iz varstva ex lege za vse stvari, ki imajo zakonsko določene lastnosti za nastanek naravne dediščine. Zaradi ustrezne ureditve v prostorski zakonodaji se je varstvo naravne dediščine v praksi pretežno uresničevalo le z usmeritvami za varstvo v prostorskih planskih in izvedbenih aktih.

Tisti deli naravne dediščine, ki so imeli posebno kulturno, znanstveno, zgodovinsko ali estetsko vrednost, so se po posebnem postopku razglašali za naravne znamenitosti. Naravne znamenitosti so bile po svojem namenu in obliki lahko naravni spomeniki, naravni rezervati, narodni, regijski in krajinski parki, zavarovane rastlinske in živalske vrste ter spomeniki oblikovane narave. Z aktom o razglasitvi naravne dediščine za naravno znamenitost se je na določenem območju narave vzpostavil poseben varstveni status, praviloma z namenom ohranitve območja v obstoječem naravnem stanju oziroma dopustitve odvijanja naravnih procesov brez poseganja človeka. Obseg varstvenega statusa je bil določen z varstvenimi režimi, ki so se vzpostavili na zavarovanem območju.

Med naravnimi znamenitostmi so imele poseben položaj zavarovane rastlinske in živalske vrste, ker se z

aktom o zavarovanju niso določala območja varovanja. Predmet varstva so bile vrste, ki so bile zavarovane zaradi svoje redkosti ali ogroženosti, vsebina varstva pa so bila pravila ravnanja z osebkami teh vrst. Posledično so se posebej kot naravne znamenitosti razglašali habitati populacij vrst, ki so bile zavarovane.

Na podlagi tega zakona je bilo zavarovanih **nekaj večjih in manjših zavarovanih območij narave**. Za obdobje izvajanja tega zakona je značilno, da vse do sprejema zakona o regijskem parku Škocjanske jame leta 1996, torej v obdobju petnajstih let, na tej podlagi ni bilo zavarovano nobeno območje narodnega pomena. Pomanjkanje političnega posluha za tovrstno problematiko na kulturno upravnem nivoju, pomešanim z vrsto drugih varstev narave popolnoma neskladnih nalog in pristojnosti, nemoč in nepovezanost stroke ter odiranje odgovornosti za operativno delovanje na lokalni skupnosti, so bili poleg poprej omenjenih slabosti tudi pglavitni vzrok za tedanje slabo učinkovitost varstva narave v Sloveniji.

Vse do leta 1993 se tudi ni izpopolnilo pravno varstvo vrst. V tem letu pa je bila sprejeta vladna uredba, s katero je bil bistveno razširjen seznam zavarovanih živalskih vrst, **zavarovane so bile skoraj vse vrste ptičev, prvič pa tudi vse tri vrste velikih zveri, medved, volk in ris**.

Za področje organiziranosti služb varstva narave je bilo značilno, da od samega začetka delovanja pa vse do devetdesetih let na upravno politični ravni področje varstva narave skorajda ni bilo pokrito. V šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih so se krepile strokovne službe. Poleg **naravovarstvene enote na republiškem zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine** so pričele delovati tudi **naravovarstvene enote na regionalnih zavodih**, medtem ko je upravna raven ostajala podhranjena. Znanje o naravni dediščini se je na strokovni ravni povečevalo, izpopolnjevala se je metoda naravovarstvenega dela, številne strokovne pobude in predlogi pa so zaradi neoperativnosti upravnega dela ostale neuresničene.

Leta 1993 je bil z **Zakonom o varstvu okolja** vzpostavljen celovit krovni sistem varstva okolja in tudi narave. Z njim so bila postavljena izhodišča in načela, ki posledično posegajo na urejanje okoljskih vprašanj in problemov, izhajajoč iz dejstva, da je tudi človek sestavni del narave. Krovnost tega sistema se odraža v tem, da zakon ureja poleg varstva človekovega okolja pred onesnaževanjem vseh vrst tudi trajnostno rabo in varstvo naravnih dobrin, kamor sodijo tudi naravne vrednote in biotska raznovrstnost. S tem je bil začrtan tudi okvir za sistemsko ureditev področja varstva narave, ki je bil postavljen z **Zakonom o ohranjanju narave** (1999).

Leta 1994 je bila s **prenosom pristojnosti nad področjem varstva narave s kulturnega resorja na okoljski resor**

postavljena večja ločnica med varovanjem narave in varovanjem kulturne dediščine, s tem pa je bila omogočena tudi večja suverenost varstva narave in večja kreativnost pri umeščanju naravovarstvenih instrumentov v družbeni sistem. Z reorganizacijo se je pričel proces **vzpostavljanja službe za področje varstva narave na vseh ravneh, strokovni, upravni in politični**.

V devetdesetih letih so bile notificirane oziroma ratificirane vse pomembne mednarodne konvencije s področja varstva narave. S tem se je močno razširilo tudi **slovensko vključevanje v mednarodna prizadevanja za varstvo narave**.

Za varstvo narave so zaslužni mnogi posamezniki, poleg tistih, ki so bili pobudniki idej in ki so na vidnih mestih ustvarjali sistem varstva narave, tudi tisti, ki so vestno in marljivo v ozadju izpolnjevali prepotrebne operativne naloge. Z veliko željo ne povzročiti krivico nikomur, navajamo le nekatera imena za varstvo narave pomembnih oseb, ki jih ni več med nami.

Ferdinand Seidl (1856–1942)

Rodil se je v Novem mestu. Bil je vsestranski naravoslovec – meteorolog, seizmolog, botanik.

Štejemo ga za začetnika organiziranega varstva narave zaradi njegove aktivne vloge pri Odseku za varstvo prirode in prirodnih spomenikov Muzejskega društva v Ljubljani ter njegove vloge pri nastajanju Spomenice.

Stanko Bevk (1875–1956)

Rojen je bil v Šentvidu pri Lukovici. Po izobrazbi je bil biolog, po poklicu pa šolnik. Bil je soustanovitelj in prvi načelnik odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov pri Muzejskem društvu v Ljubljani.

Anton Šivic (1879–1963)

Rojen je bil na Brezjah na Gorenjskem. Bil je gozdarski inženir, zaposlen v državnih gozdarskih službah. Bil je eden od najbolj dejavnih in prizadevnih sodelavcev za varstvo narave v obdobju med vojnami. Veliko je pripomogel k uresničevanju zahtev iz Spomenice. Vključen je bil delo posvetovalnih odborov, ki so bili v predvojnem in vojnem obdobju zometki poklicne naravovarstvene dejavnosti. Od leta 1947 do 1954 je vodil referat za varstvo prirode pri Zavodu za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti.

Angela Piskernik (1886–1967)

Rojena je bila v Lobniku nad Železno Kaplo na Koroškem. Študij biologije je končala z doktorskim nazivom na Dunaju. Poučevala je na gimnazijah v Ljubljani in Novem mestu, po vojni je bila ravnateljica Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Od leta 1955 do 1963 je bila honorarna referentka za varstvo narave pri Zavodu za spomeniško varstvo Slovenije. Bila je izjemno dejavna. Bistveno je prispevala k razvoju metod naravovarstvenega dela, k zavarovanju Doline sedmerih jezer za narodni park, sodelovala je pri ustanovitvi zbornika Varstvo narave.

Mirko Šoštarčič (1920–1999)

Sodi med pionirje varstva narave v Sloveniji. Leta 1960 je postal zunanji sodelavec Zavoda za spomeniško varstvo v Mariboru. Od leta 1964 do 1983 je bil tu redno zaposlen.

Njegov pomemben prispevek k varstvu narave je evidentiranje naravne dediščine v severovzhodni Sloveniji ter uvajanje operativnega varstva v povezavi z načrtovanjem in izvajanjem posegov v naravo.

Rado Smerdu (1949–1984)

Rojen je bil v Ljubljani. Po izobrazbi je bil biolog, sicer pa jamar in uspešen amaterski snemalec naravoslovnih filmov. Od leta 1973 do svoje prezgodnje smrti v soteski Predaselj v Kamniški Bistrici je bil zaposlen kot naravovarstvenik na takratnem Zavodu RS za spomeniško varstvo, v zadnjih letih kot vodja skupine za varstvo naravne dediščine. S svojo sistematičnostjo in predanostjo ideji varstva narave je bistveno prispeval k razvoju slovenske naravovarstvene dejavnosti.

Boris Križan (1948–2000)

Rojen je bil v Prekmurju, od koder se je odpravil na študij v Ljubljano. Po diplomi iz geografije in sociologije se je najprej zaposlil kot srednješolski učitelj, od leta 1982 do svoje prezgodnje smrti pa je bil naravovarstveni sodelavec na Medobčinskem zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine v Piranu. Oral je naravovarstveno ledino na slovenski obali, predano je izpopolnjeval inventar naravne dediščine, sodeloval pri ustanavljanju zavarovanih območij in preprečil marsikateri za naravo škodljivi poseg.

Anton Simonič (1931–2001)

Rojen je bil v Sušaku pri Reki. Po izobrazbi je bil inženir gozdarstva, v zadnjem desetletju svojega službovanja je bil državni uslužbenec za področje lova. S svojim širokim znanjem, veliko razgledanostjo in naravovarstveno ozaveščenostjo je bistveno prispeval k dvigu varstvenega standarda za živali prostoživečih vrst, zlasti v zvezi s prepovedjo lova na ptice ter z varstvom velikih zveri.

V PRILOGI je podan pregled pomembnejših dogodkov na področju varstva narave od konca 19. stoletja do danes.

 : PUB
- Priloga

III. POJEM IN CILJ VARSTVA NARAVE

VARSTVO NARAVE je dejavnost, v okviru katere se izvajajo družbene aktivnosti in prizadevanja za ohranitev predmetov varstva, tj. izbranih delov narave oziroma narave kot celote.

Varstvo narave je v najširšem pomenu lahko vsako prizadevanje, s pomočjo katerega se narava ohranja v svoji substanci, to so lahko prizadevanja za preprečevanje onesnaževanja in obremenjevanja okolja, prekomerne in neracionalne rabe gozdov, kmetijskih zemljišč, voda, mineralnih surovin, rastlin in živali, nehumanega ravnanja z drugimi živimi bitji, uničevanja lepih, zanimivih ali drugih znamenitih delov narave, rastlinskih in živalskih vrst in njihovih življenjskih prostorov. Varstvo narave je uzakonjeno v pravnem redu na podlagi tradicionalnega pojmovanja, ki vključuje **prizadevanja za ohranjanje vrednih delov narave in njenega celotnega živega sveta**. Širše vsebine so predmet **varstva okolja** in v zadnjem času tudi področij, s katerimi se ureja **trajnostna raba naravnih virov**.

CILJ VARSTVA NARAVE je **njena ohranitev**.

RAZLOG ZA VARSTVO NARAVE je zavedanje o vrednostnih lastnostih in pomenu, ki jo ima vsebina varstva sama po sebi ali za ljudi, ter obenem bojazen pred možnostjo, da bodo varovani predmeti oziroma njihove vrednostne lastnosti uničeni in za vedno izgubljeni.

IZBIRA VSEBIN VARSTVA je časovno in družbeno pogojena; je odraz količine spoznanj in zbranih informacij o naravi, stopnje razumevanja medsebojne povezanosti in soodvisnosti človeka in narave ter vesplošne ozaveščenosti družbe. V začetnih in prvih obdobjih varstva narave so bili za vsebino varstva izbrani posamezni, praviloma manjši deli narave, v zadnjih obdobjih so vsebina varstva poleg izbranih manjših delov narave tudi veliki deli narave – celotna biodiverziteteta, ekosistemi in tudi povezovalna območja med izbranimi deli narave, vedno pogosteje se poudarja varstvo narave kot celote.

Na vsebino varstva narave lahko vplivajo naravni pojavi in procesi, največkrat pa jih ogrožajo ljudje s svojimi posegi, dejavnostmi in ravnanji. Aktivnosti združene pod pojmom varstvo narave so usmerjene v omejevanje in preprečevanje negativnih vplivov, ki jih imajo dejavniki ogrožanja na vrednostne lastnosti izbranih predmetov varstva.

Možna sta dva pristopa varstva. Vrednostne lastnosti predmeta varstva se lahko ohranjajo **z vzdrževanjem obstoječega stanja**, lahko pa obratno, **z dopuščanjem**

ali celo s spodbujanjem procesov. V prvem primeru gre za statično konservatorski princip varstva, v drugem za dinamični. V praksi je mogoča tudi kombinacija obeh.

Varstvo narave je dejavnost, ki se zaradi dejstva, da je človek v bistvu del narave in da skoraj z vsemi svojimi ravnanji nanjo močno vpliva, **dotika skoraj vseh delov družbe**. Je izjemno kompleksna, po značaju pa naravoslovno-sociološka in si v svojem poslanstvu prizadeva za ohranitev rastlin, živali, ekosistemov, naravnih vrednot, ne glede na to, da so taka prizadevanja pogosto družbeno nerazumljena in včasih celo nezaželena. To se najbolj izazito odraža v primerih posegov v naravo, ko se soočajo kratkoročni interesi profita z neprofitnimi dolgoročnimi interesi varstva narave.

Izjemnega pomena za ohranjanje narave je izobraževanje zlasti mladih ljudi. To lahko zagotovijo le dobri **izobraževalni programi** na osnovnošolski in srednješolski ravni, ki vključujejo ustrezne naravoslovne predmete. Trajnostna raba naravnih virov in sonaravno poseganje v naravo se namreč lahko uresničujeta v polnosti le takrat, ko načrtovalci posegov v naravo že izvirno sami poznajo sestavine narave, naravne zakonitosti, se zavedajo njene vrednosti in to poskušajo upoštevati pri svojem delu. Poleg šolskega izobraževalnega sistema je pomembno tudi **stalno izobraževanje in ozaveščanje splošne javnosti** o naravi in pomenu njenega varstva. V ta namen lahko služijo vsi obstoječi komunikacijski mediji.

IV. POLOŽAJ VARSTVA NARAVE V SLOVENSKEM PRAVNEM REDU

Varstvo narave je tako kot številna druga družbena razmerja urejeno s pravnimi normami, ki tvorijo pravni red varstva narave. Pravni red varstva narave **izhaja iz celovitega pravnega reda države in se vanj umešča.**

Pravni red je posamezno zgodovinsko obstoječe in izoblikovano pravo v dani državni skupnosti. Pravni red vključuje normativno komponento, ki zajema pravne norme oziroma pravna pravila ter dejansko komponento, ki se nanaša na dejansko ravnanje ljudi. Normativna komponenta je tisto, kar se po navadi razume pod pojmom pravnega reda in zajema pozitivno oziroma objektivno pravo. To pravo sestavljajo pravne norme, pravni akti in pravna razmerja, ki se nenehno dinamično prepletajo, obnavljajo in razvijajo. Pravni akti se delijo na splošne in posamične ali individualne pravne akte. Na podlagi pravnih norm in pravnih aktov pa nosilci pravic in obveznosti, pravni subjekti, vstopajo v konkretna pravna razmerja. Pravno varstvo narave je del slovenskega pravnega reda.

Predmet vsakega pravnega urejanja so vedno družbena razmerja in to le tista, ki jih je sploh mogoče pravno urejati in imajo hkrati takšne lastnosti, da morajo biti zaradi tega pravno urejena. Za pravno varstvo narave je značilno, da so to razmerja, ki jih je nujno treba urediti in da se to področje ravno v zadnjem času pospešeno razvija.

Celovit sistem pravnih norm, v katerega je umeščen sistem varstva narave, tvorijo:

- Ustava Republike Slovenije,
- mednarodno pravo,
- pravo Evropske Unije,
- upravno pravo: pravo varstva okolja – pravo varstva narave,
- civilno in kaznovalno-prekrškovno pravo.

Pravna teorija pozna več sistemizacij prava, pri čemer je na tem mestu uporabljena tradicionalna opredelitev pravnih panog, v katere se uvrščajo poleg ustavnega prava tudi upravno, civilno materialno in procesno pravo, delovno, kazensko formalno in procesno ter mednarodno pravo.

USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE

Ustava RS v splošnih določbah določa, da je dolžnost države **skrb za ohranjanje naravnega bogastva** in kulturne dediščine, kakor tudi ustvarjanje možnosti za **skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.**

Nadalje se v poglavju o gospodarskih in socialnih razmerjih neposredno oziroma posredno nanašajo na ohranjanje narave določbe o:

- lastnini: zakon določa način pridobivanja in uživanja lastnine, tako da je zagotovljena njena gospodarska, socialna in ekološka funkcija (Ustava RS: 67. člen);
- javnem dobrem in naravnem bogastvu: na javnem dobrem se lahko pridobi posebna pravica uporabe pod pogoji, ki jih določa zakon; zakon določa pogoje, pod katerimi se smejo izkoriščati naravna bogastva (Ustava RS: 70. člen);
- varstvu zemljišč: zakon določa zaradi smotrnega izkoriščanja posebne pogoje za uporabo zemljišč in hkrati posebno varstvo kmetijskih zemljišč (Ustava RS: 71. člen);
- zdravem življenjskem okolju: vsakdo ima v skladu z zakonom pravico do zdravega življenjskega okolja; država skrbi za zdravo življenjsko okolje; v ta namen zakon določa pogoje in načine opravljanja gospodarskih in drugih dejavnosti; zakon določa, v kakšnih primerih in obsegu je povzročitelj v življenjskem okolju dolžan poravnati škodo; varstvo živali pred mučenjem ureja zakon (Ustava RS: 72. člen);
- varovanju naravne in kulturne dediščine: vsakdo je dolžan v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike, država in lokalne skupnosti skrbijo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine (Ustava RS: 73. člen).

Ustava RS sama izrecno ne ureja varstva narave, vendar je varstvo narave v javnem interesu in je naloga države, da javni interes artikulira z ustrežno zakonsko ureditvijo ter izvaja to ureditev skupaj z lokalnimi skupnostmi.

Obveznost varovanja naravnih znamenitosti in redkosti je v smislu ustavnega pooblastila postala ustavna obveznost vsakogar, izvaja pa se v skladu z Zakonom o ohranjanju narave, katerega sprejem je naložen z ustavno normo. Ta zakon določa, da obsegajo naravne vrednote vso naravno dediščino in naravne znamenitosti na območju Republike Slovenije.

►: P

- Ustava RS
- ZON: 4. člen

MEDNARODNO PRAVO

Ustava RS določa, da morajo biti zakoni in drugi predpisi v skladu s splošnoveljavnimi načeli mednarodnega prava in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificiral Državni zbor RS in obvezujejo Slovenijo. S tem je vzpostavljena takšna notranja hierarhija pravnih aktov v slovenskem pravnem redu, da so splošnoveljavna načela mednarodnega prava in ratificirane mednarodne konvencije hierarhično nad zakoni in drugimi predpisi in morajo biti le-ti usklajeni z njimi.

Ustava RS tudi določa, da se ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe **uporabljajo neposredno**. Slovenija je ratificirala vse pomembnejše mednarodne pogodbe, ki se

nanašajo na varstvo narave. Tako so postale del slovenskega pravnega reda. Prevladujoča značilnost mednarodnih pogodb je, da običajno niso neposredno uporabljive, temveč jih je treba vključiti v pravni red države, ki je ratificirala mednarodno pogodbo. Z Zakonom o ohranjanju narave so bile v slovenski pravni red vključene vsebine ratificiranih mednarodnih pogodb, pri čemer gre pri nekaterih za ureditev materije v zakonu samem oziroma so temu namenjeni izvedbeni podzakonski akti. Večina mednarodnih pogodb je svetovnih, del jih je evropskih, od teh pa so nekatere vezane le na posamezne geografske regije.

Najpomembnejše ratificirane mednarodne pogodbe, ki urejajo varstvo narave in določajo temeljna naravovarstvena načela, so:

SVETOVNA RAVEN		
<i>The Convention on Wetlands of International Importance, especially as waterfowl habitat - Ramsar Convention (Ramsar, 1971)</i>	Konvencija o močvirjih, ki imajo mednarodni pomen, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic - Ramsarska konvencija	Notificirana 1992 (Uradni list RS, št. 15/92)
<i>The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage - the World Heritage Convention (Pariz, 1972)</i>	Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine	Notificirana 1992 (Uradni list RS, št. 15/92)
<i>The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Washington, 1973)</i>	Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami - Washingtonska konvencija ali CITES	Ratificirana 1999 (Uradni list RS-MP, št. 31/99; Uradni list RS, št. 110/99)
<i>The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals CMS (Bonn, 1979)</i>	Konvencija o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali - Bonnska konvencija (CMS)	Ratificirana 1998 (Uradni list RS-MP, št. 18/98; Uradni list RS, št. 72/98)
<i>Agreement of the Conservation of African - Eurasian Migratory Waterbirds - AEWA (1995)</i>	Sporazum o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic	Ratificiran 2003 (Uradni list RS - MP, št. 16/03; Uradni list RS št. 66/03)
<i>Agreement on the Conservation of Bats in Europe - EUROBATS (1991)</i>	Sporazum o ohranjanju netopirjev v Evropi	Ratificiran 2003 (Uradni list RS - MP, št. 22/03; Uradni list RS, št. 102/03)
<i>Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and contiguous Atlantic Area - ACCOBAMS (1996)</i>	Sporazum o ohranjanju kitov in delfinov Črnega morja, Sredozemskega morja in atlantskega območja ob njem	Ratificiran 2006 (Uradni list RS - MP, št. 16/06; Uradni list RS, št. 82/06)
<i>The Convention on Biological Diversity (Rio de Janeiro, 1992)</i>	Konvencija o biološki raznovrstnosti (CBD)	Ratificirana 1996 (Uradni list RS-MP, št. 7/96; Uradni list RS, št. 30/96)
<i>Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean (Barcelona, 1976)</i>	Konvencija o varstvu Sredozemskega morja pred onesnaženjem - Barcelonska konvencija	Notificirana 1993 (Uradni list RS-MP, št. 13/93; Uradni list RS, št. 44/93)
<i>Protocol Concerning Specially Protected Areas and Biological Diversity in the Mediterranean (Barcelona, 1995)</i>	Protokol o posebej zavarovanih območjih in biološki raznovrstnosti Sredozemskega morja	Ratificiran 2002 (Uradni list RS-MP, št. 26/02; Uradni list RS, št. 102/02)
<i>The Convention for Regulating of Whaling (Washington, 1946)</i>	Konvencija o ureditvi kitolova in protokol k mednarodni konvenciji o ureditvi kitolova	Ratificirana 2006 (Uradni list RS-MP, št. 15/06; Uradni list RS, št. 73/06)

<i>International Dolphin Conservation Program (IDCP)(Washington, 1998)</i>	Sporazum o mednarodnem programu za ohranjanje delfinov	Ratificiran 2006 (Uradni list RS – MP, št. 20/06; Uradni list RS, št. 114/06)
EVROPSKA RAVEN		
<i>The Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Bern, 1979)</i>	Konvencija o varstvu prostoživečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njihovih naravnih življenjskih prostorov – Bernska konvencija	Ratificirana 1999 (Uradni list RS–MP, št. 17/99 – Uradni list RS, št. 55/99)
	Konvencija o varstvu Alp – Alpska konvencija (Salzburg, 1991)	Ratificirana 1995 (Uradni list RS – MP, št. 5/95; Uradni list RS, št. 19/95)
	Protokoli Alpske konvencije za področja urejanja prostora in trajnostnega razvoja, hribovskega kmetijstva varstva narave in urejanja krajine, gorskega gozda, varstva tal, turizma, energije, prometa in o reševanju sporov	Ratificirani 2003 (Uradni list RS – MP, št. 28/03; Uradni list RS, št. 123/03)
<i>European Landscape Convention (Firence, 2000)</i>	Evropska konvencija o krajini	Ratificirana 2003 (Uradni list RS–MP, št. 19/03; Uradni list RS, št. 74/03)

Večina konvencij se nanaša na varstvo prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov. Med te lahko uvrstimo poleg Konvencije o biotski raznovrstnosti še Ramsarsko, Bernsko, Bonsko in Washingtonsko ter Barcelonsko konvencijo oziroma njen protokol o posebej zavarovanih območjih in biotski raznovrstnosti v Sredozemlju. Posredno ima enak učinek tudi Alpska konvencija, ki pa je zelo načelna in splošna. Bolj konkretni so njeni izvedbeni akti, protokoli za posamezna področja. Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine ureja tradicionalno varstvo narave kot varstvo izbranih vrednih delov narave.

Mednarodne konvencije so pregledno predstavljene v publikaciji ministrstva (Skoberne, 2004).

P

- Ustava RS: 8. in 152. člen

LIT

- Ministrstvo za okolje, prostor in energijo (Skoberne P. – pripravil in uredil), 2004: Pregled mednarodnih organizacij in predpisov s področja varstva narave 2004, Priročnik (inačica 9.0), Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana

vrst, ki so zaradi različne stopnje ogroženosti razporejene na posebne sezname, varujejo pa se tudi habitatni teh vrst.

Značilnost prava Evropske unije je, da morajo biti vsi predpisi v državi članici v skladu s temeljnimi načeli, vsebovanimi v PRIMARNIH AKTIH EVROPSKE SKUPNOSTI (ustanovitvene pogodbe in njihove dopolnitve), ki se nanašajo na temeljne stebre skupnosti in zajemajo prost pretok blaga, delovne sile in storitev. SEKUNDARNO PRAVO pa se glede na način implementacije oziroma uporabe deli na **smernice – direktive**, ki praviloma niso neposredno uporabljive in jih je treba prenesti v pravni red države članice, pri čemer se mora le-ta izvesti tako, da spoštuje namene in cilje smernice, ki se prenaša. Druga skupina aktov so **uredbe – regulative** in **odločitve**, ki se morajo neposredno uporabljati in država članica na področju, ki je predmet urejanja ne sme imeti svojega lastnega predpisa. Poleg teh obvezujočih aktov izdaja Evropska komisija še druge dokumente, to so **neobvezna priporočila, sporočila, mnenja in drugi akti**, ki pa so zgolj priporočilne narave. Odražajo stališče Evropske komisije do obravnavane problematike in s tem smer pravilnega izvajanja predpisa, ki se kasneje praviloma potrjuje s sodbami sodišča Evropskih skupnosti. **Sodbe sodišča** Evropskih skupnosti so tudi obvezujoči pravni vir.

PRAVO EVROPSKE UNIJE

Pravo Evropske unije v sklopu prava varstva okolja obravnava tudi naravo in zajema predpise, ki urejajo varstvo rastlinskih in živalskih vrst z vseh vidikov ogrožanja. Urejeno je varstvo vseh vrst, tako da se varujejo posamezni osebki pred namernim vznemirjanjem, ubijanjem in vsemi drugimi motečimi posegi in dejavnostmi, urejena je trgovina z osebkami

Evropska unija ima na področju varstva narave naslednje predpise:

VARSTVO RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST, NJIHOVIH HABITATOV IN HABITATNIH TIPOV

Council Directive 79/409/EEC of 2 April 1979 on the conservation of wild birds

Direktiva Sveta 79/409/EGS z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prostoživečih ptic

Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora

Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst

UREDITEV MEDNARODNE TRGOVINE TER DRUGIH RAVNANJ Z OGROŽENIMI RASTLINSKIMI IN ŽIVALSKIMI VRSTAMI

Council Regulation (EC) No 338/97 of 9 December 1996 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein

Uredba Sveta (ES) št. 338/97 z dne 9. decembra 1996 o varstvu prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi

Commission Regulations (EC) amending Council Regulation (EC) No 338/97 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein: No 2307/97 of 18 November 1997, No 2214/98 of 15 October 1998, No 1476/1999 of 6 July 1999, No 2724/2000 of 30 November 2000, No 1579/2001 of 1 August 2001, No 1497/2003 of 18 August 2003, No 834/2004 of 28 April 2004, No 1332/2005 of 9 August 2005

Uredbe Komisije (ES) o spremembi Uredbe (ES) št. 338/97 o varstvu prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi: št. 2307/97 z dne 18. novembra 1997, št. 2214/98 z dne 15. oktobra 1998, št. 1476/1999 z dne 6. julija 1999, št. 2724/2000 z dne 30. novembra 2000, št. 1579/2001 z dne 1. avgusta 2001, št. 1497/2003 z dne 18. avgusta 2003, št. 834/2004 z dne 28. aprila 2004, št. 1332/2005 z dne 9. avgusta 2005

Commission Regulation (EC) No 349/2003 of 25 February 2003 suspending the introduction into the Community of specimens of certain species of wild fauna and flora

Uredba Komisije (ES) št. 349 z dne 25. februarja 2003 o začasni ustavitvi vnosa nekaterih osebkov prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst v Skupnost

Commission Regulation (EC) No 252/2005 of 14 February 2005 amending Regulation (EC) No 349/2003 suspending the introduction into the Community of specimens of certain species of wild fauna and flora

Uredba Komisije (ES) št. 252/2005 z dne 14. februarja 2005 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 349/2003 o začasni ustavitvi vnosa nekaterih osebkov prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst v Skupnost

Commission Regulation (EC) No 865/2006 of 4 May 2006 laying down detailed rules concerning the implementation of Council Regulation (EC) No 338/97 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein

Uredba Komisije (ES) št. 865/2006/ES z dne 4. maja 2006 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje uredbe Sveta št. 338/97/ES o varstvu prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi (uredba je nadomestila uredbo št. 1808/2001/ES)

Council Directive 83/129/EEC of 28 March 1983 concerning the importation into Member States of skins of certain seal pups and products derived therefrom

Direktiva Sveta 83/129/EGS z dne 28. marca 1983 o uvozu kož nekaterih tjujnih mladičev in izdelkov iz njih v države članice

Council Regulation (EEC) No 348/81 of 20 January 1981 on common rules for imports of whales or other cetacean products

Uredba Sveta (EGS) št. 348/81 z dne 20. januarja 1981 o skupnih pravilih za uvoz kitov ali proizvodov iz kitov in delfinov

Council Regulation (EEC) No 3254/91 of 4 November 1991 prohibiting the use of leghold traps

Uredba Sveta (EGS) št. 3254/91/EGS z dne 4. novembra 1991 o prepovedi uporabe pasti stopalk

Council Directive 1999/22/EC of 29 March 1999 relating to the keeping of wild animals in zoos

Direktiva Sveta 1999/22/ES z dne 29. marca 1999 o zadrževanju prostoživečih živali v živalskih vrtovih

Predpisi Evropske unije so pregledno predstavljeni v publikaciji ministrstva (Skoberne, 2004).

LIT

- Ministrstvo za okolje, prostor in energijo (Skoberne P. - pripravil in uredil), 2004: Pregled mednarodnih organizacij in predpisov s področja varstva narave 2004, Priročnik (inačica 9.0), Ljubljana

UPRavno PRAVO

Področje upravnega prava obsega prepise, ki urejajo organizacijo države in obče javne uprave, delovanje njihovih organov in razmerje med posamezniki ter njihovimi organizacijami in organi. Za področje varstva narave je pomembno upravno procesno pravo, ki ga tvorijo zlasti predpisi, ki urejajo upravni postopek in upravni spor. Pojem javna uprava zajema vsa tista področja, ki obsegajo urejanje dejavnosti, s katerimi se zagotavlja javni interes oziroma javna korist. Med te dejavnosti sodijo tudi varstvo okolja in varstvo narave, urejanja prostora, urejanja voda,

gospodarjenja z gozdom, urejanja kmetijskih zemljišč in druga področja.

Pravo varstva okolja

Pravo varstvo narave je **del sistema prava varstva okolja**. Namen, cilji in načela varstva okolja so temeljna in neposredna podlaga in izhodišča za pravni sistem varstva narave.

Ustava RS kot najvišji pravni akt v državi ne ureja različnih vrst zakonov. V slovenskem pravnem redu so formalno gledano vsi zakoni enaki. Razlikovanje med zakoni izhaja iz vsebine pravnega normiranja. Iz narave stvari same izhaja, da so nekateri zakoni bolj splošni kot drugi in da so ti drugi bolj specialni od prvih. Zakon o ohranjanju narave je tako glede na Zakon o varstvu okolja specialni predpis.

Temeljni predpis, ki ureja pravo varstva okolja, je **ZAKON O VARSTVU OKOLJA**. To je splošni sistemski zakon, ki celovito ureja varstvo okolja in postavlja izhodišča in okvire za trajnostni razvoj. Opredeljuje dva temeljna pojma – okolje in narava –, s pojmom deli okolja pa dodatno pojasni dejanski predmet varstva okolja.

Okolje je tisti del narave, kamor seže ali bi lahko segel vpliv človekovega delovanja (ZVO: 3. člen).

Narava je celota materialnega sveta in sestav z naravnimi zakoni med seboj povezanih ter soodvisnih delov in procesov. Človek je sestavni del narave (ZVO: 3. člen).

Deli okolja so tla, mineralne surovine, voda, zrak in živalske ter rastlinske vrste, vključno z njihovim genskim materialom (ZVO: 3. člen).

Zakon določa temeljna načela varstva okolja, ukrepe varstva okolja, spremljanje stanja okolja in informacije o okolju, ekonomske in finančne instrumente varstva okolja, javne službe varstva okolja in druga z varstvom okolja povezana vprašanja. Namen varstva okolja je spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. Med cilje varstva okolja sodijo preprečitev in zmanjšanje obremenjevanja okolja, ohranjanje in izboljševanje kakovosti okolja, trajnostna raba naravnih virov, odpravljanje obremenjevanja okolja, izboljšanje porušenega naravnega ravnovesja in ponovno vzpostavljanje njegovih regeneracijskih sposobnosti.

Temeljna načela varstva okolja so:

- načelo trajnostnega razvoja,
- načelo celovitosti,
- načelo sodelovanja,

- načelo preventive,
- načelo previdnosti,
- načelo odgovornosti povzročitelja,
- načelo plačila za obremenjevanje,
- načelo subsidiarnega ukrepanja,
- načelo spodbujanja,
- načelo javnosti,
- načelo varstva pravic,
- načelo dopustnosti posegov v okolje in
- načelo ekološke funkcije lastnine.

►: P

- ZVO: 1., 2., 3., 4., 35.-38., 39.-67., 96., 97., 105.-110., 114., 152.-155. in 163.-166. člen

CIVILNO IN KAZNOVALNO-PREKRŠKOVNO PRAVO

PODROČJE CIVILNEGA PRAVA ureja osebna in premoženjska razmerja med pravnimi subjekti na podlagi načela enakopravnosti. Tudi država kot oseba javnega prava in oblastni organ nastopa v takih razmerjih kot enakovreden partner. Civilno pravo se deli na materialno in procesno, pri čemer je za varstvo narave pomembno zlasti **odškodninsko pravo**. V sistemu varstva narave so namreč urejeni primeri in pogoji zakonsko urejene odškodninske odgovornosti države za primere nastopa nekaterih škodnih dogodkov.

PODROČJE KAZENSKEGA PRAVA obsega tiste predpise, ki varujejo temeljne vrednote in koristi zgodovinsko dane družbe proti nevarnim napadom in ogrožitvam. Tudi tu se loči materialni in procesni del. Pri tem je za varstvo narave izredno pomembno, da je predmetom varstva, to je naravnim vrednotam in biotski raznovrstnosti (rastlinstvu in živalstvu) ter varstvu okolja namenjeno posebno mesto v Kazenskem zakoniku RS. V posebnem poglavju **Kazniva dejanja zoper okolje, prostor in naravne dobrine** so od 333. člena do 347. člena določena kazniva ravnanja, ki varujejo okolje, prostor in v okviru naravnih dobrin tudi predmete varstva narave. Dodatno se teh vsebin dotikajo tudi nekateri drugi členi, zlasti 223. člen, ki določa, da je poškodovanje naravne vrednote kaznivo dejanje.

PODROČJE PREKRŠKOVNEGA PRAVA sodi v kaznovalno pravo. Zanj je značilno, da je temeljni instrument sankcioniranja tistih ravnanj, ki so spoznana za škodljiva, vendar njihova družbena nevarnost ni tako velika kot pri kaznivih dejanjih, in so zaradi tega sankcije za kršitve zapovedanih ravnanj milejše. Prekrški se določajo z zakoni, uredbami in odloki lokalnih skupnosti, način pregona pa je urejen v zakonu o prekrških.

►: P

- Kazenski zakonik Republike Slovenije

V. SISTEM VARSTVA NARAVE IN NJEGOVA PRAVNA UREDITEV

Sistem varstva narave sestavljajo naslednji elementi, ki pogojujejo njegovo delovanje:

I. subjekti varstva narave, ki kot nosilci pravic in obveznosti izpolnjujejo naložene jim obveznosti;

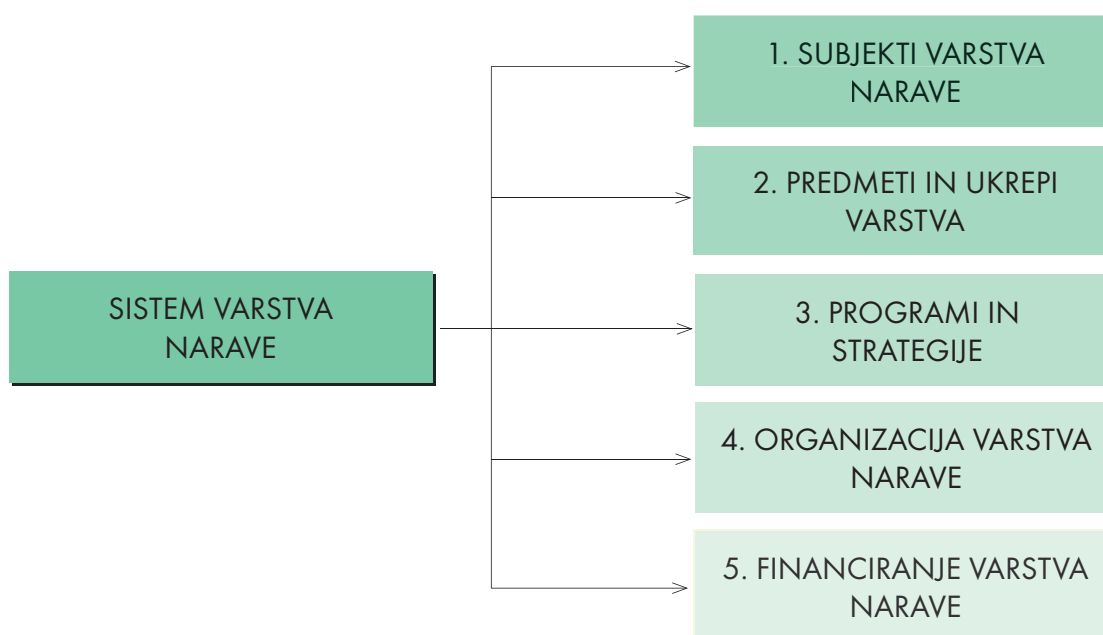
II. predmeti varstva narave ter način in ukrepi za izvajanje varstva, s čimer so določeni deli narave, na katerih se izvaja varstvo, nabor ukrepov in način njihovega izvajanja, ob

upoštevanju rezultatov spremljanja stanja narave;

III. programski in načrtovalski akti, v katerih so določeni cilji, usmeritve in ukrepi varstva narave;

IV. organizacija, vzpostavljena in usposobljena za izvajanje dejavnosti varstva narave in nadzor nad izpolnjevanjem naloženih obveznosti ter spremljanje stanja zaradi korekcije sprejetih odločitev;

V. finančni viri, ki morajo biti zagotovljeni v zadostni višini za delovanje celotnega sistema varstva narave.

Skica: Sistem varstva narave

Celotni sistem varstva narave z vsemi elementi ureja pravo varstva narave, ki ga sestavljajo naslednji pravni viri:

- Ustava RS,
- mednarodne konvencije,
- Zakon o varstvu okolja, Zakon o ohranjanju narave,
- Zakon o varstvu podzemnih jam in zakoni o ustanovitvi zavarovanih območij (razglasitvah naravnih znamenitosti),
- odloki samoupravnih lokalnih skupnosti o ustanovitvi zavarovanih območij (razglasitvah naravnih znamenitosti),
- podzakonski akti kot izvršilni predpisi vlade in ministrov,
- odločbe, dovoljenja, soglasja.

Sodbe sicer niso formalni pravni vir, vendar vplivajo na izvajanje varstva in sprejemanje predpisov. Materialna dejanja upravnih organov na izvedbeni ravni zaokrožajo sistem varstva narave.

Neposredno je varstvo narave urejeno z **ZAKONOM O OHRANJANJU NARAVE** kot sistemskim predpisom, ki celostno vzpostavlja sistem pravnega varstva narave, in z **podzakonskimi akti**, ki so izdani na njegovi podlagi oziroma temeljijo na njem.

Zakon o ohranjanju narave vzpostavlja svoje lastne mehanizme varstva, pri čemer ostaja to področje **vpeto v sistem varstva okolja z naslednjimi pravnimi instituti**:

- s skupnim načrtovanjem in programiranjem,
- z združenimi postopki okoljskih presoj,
- s skupno urejenim spremljanjem stanja okolja in informacijskem sistemu okolja,
- z obveščanjem javnosti o okoljskih podatkih in dostopom do okoljskih podatkov,
- z okoljskimi dajatvami za rabo naravnih dobrin,
- z nevladnimi organizacijami na področju varstva okolja, ki delujejo v javnem interesu in
- z urejanjem koncesij na naravnih dobrinah.

Zakon je v celoti varstveno naravnani in zato intervencijski, torej *lex specialis* glede na Zakon o varstvu okolja in tudi vse druge zakone. To pomeni, da lahko posega na vsako drugo področje z neposrednimi in posrednimi ukrepi varstva, seveda če so izpolnjeni zakonsko določeni pogoji.

Del pravnega sistema so tudi zakoni, ki se uvrščajo med **akte o zavarovanju delov narave**. To so Zakon o Triglavskem narodnem parku, Zakon o Spominskem parku Trebče, Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok in Zakon o regijskem parku Škocjanske jame. Tudi **Zakon o varstvu podzemnih jam** sodi med neposredne pravne vire saj vzpostavlja poseben varstveni režim za podzemne jame, ki so naravne vrednote podzemne geomorfološke zvrsti. Med akte o zavarovanju sodijo tudi vsi veljavni splošni in konkretni trajni ali začasni upravni akti o zavarovanju dela narave, ki jih je sprejela država ali lokalna skupnost. Pravni sistem varstva narave pa tvorijo tudi **konkretni upravni akti**, s katerimi se urejajo konkretna razmerja (razna dovoljenja, soglasja, mnenja), ki jih izdajajo državni oziroma lokalni organi ali organizacije na podlagi javnega pooblastila, na primer Agencija RS za okolje, Inšpektorat RS za okolje in prostor, Zavod RS za varstvo narave in upravljavci zavarovanih območij. Sem se uvrščajo tudi **dejanja društev**, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave, ter **dejanja fizičnih oseb, ki so prostovoljni nadzorniki** in opravljajo naloge neposrednega nadzora nad izvajanjem določil zakona o ohranjanju narave in predpisov, izdanih na njegovi podlagi.

Preglednica: PREDPISI S PODROČJA VARSTVA NARAVE

Pregled predpisov s področja varstva narave obsega zakone in tiste podzakonske predpise, ki izhajajo iz Zakona o ohranjanju narave (ZON), Zakona o varstvu podzemnih jam (ZVPJ), Zakona o varstvu okolja (ZVO) ter zakonov o zavarovanju delov narave. **Podzakonski predpisi, ki so že sprejeti**, so navedeni v črnem tisku z imenom in Uradnim listom, v katerem so objavljeni (pri podzakonskih predpisih, ki ne izhajajo iz ZON, pač pa iz ZVO ali ZVPJ, je to navedeno), podzakonski predpisi, ki še niso sprejeti (do oktobra 2006), so navedeni v sivem tisku z delovnim naslovom in členom, na katerem temeljijo, **splošni in abstraktni predpisi, na podlagi katerih se sprejemajo konkretni predpisi** za določena območja ali določeno vsebino, so napisani v barvnem tisku, za njimi pa so navedeni konkretni predpisi, in sicer vsi zakoni, podzakonski predpisi pa tisti, ki so bili sprejeti v času od sprejema ZON 1999 do 2006.

V pregled sta zajeta tudi dva pomembnejša akta ministristva, ki sicer nista predpisa, vendar splošno urejata izvajanje nalog na področju varstva narave; to sta obvezno navodilo in sklep ministra. Predpisi o ratifikacijah konvencij in sporazumov v tem pregledu niso zajeti.

I. Vsebinski predpisi

Predpisi za varstvo NARAVE kot celote

Temeljni predpisi, s katerimi se določata predmet in način varstva	Predpisi, s katerimi se podrobneje ali dodatno ureja varstvo	Predpisi, s katerimi se podrobneje določajo naloge varstva
<p>ZAKON O VARSTVU OKOLJA (Uradni list RS, št. 41/04, 17/06, 20/06, 28/06, SKLUS:U-1-51/06-5, 49/06-ZMeD, 66/06, Odl. US: U-I-51/06-10, 112/06, Odl. US: U-I-40/06-10 // Uradni list RS, št. 39/2006 – uradno prečiščeno besedilo) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pojme, kot so okolje, narava, naravno bogastvo, naravna dobrina, naravno javno dobro, naravni vir in druge, - temeljna načela in ukrepe varstva okolja, - ekonomske in finančne instrumente varstva okolja, - spremljanje stanja okolja in informacijski sistem okolja, vključno z načinom obveščanja javnosti o okoljskih podatkih ter dostopnosti do teh podatkov, - načrtovanje in programiranje ukrepov varstva okolja, - postopke okoljskih presoj, - sistem koncesij na naravnih dobrinah, - pravila v zvezi z okoljskimi dajatvami za rabo naravnih dobrin, - javne službe varstva okolja, - pravila v zvezi z nevladnimi organizacijami na področju varstva okolja, ki delujejo v javnem interesu; <p>ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (Uradni list RS, št. 56/99, 31/02, 110/02-ZGO-1, 119/02, 41/04 in 61/06-ZDru-1 // Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pojme, kot so naravne vrednote, biotska raznovrstnost, naravno ravnavesje, okrnitev narave in druge, - subjekte ohranjanja in varstva narave ter obveznost v zvezi z ohranjanjem narave, - ekološko funkcijo lastnine, - pravila planiranja, načrtovanja in izvajanja posegov v naravo, - ukrepe varstva naravnih vrednot in ukrepe varstva biotske raznovrstnosti, - načrtovanje in programiranje ukrepov varstva narave, - spremljanje stanja narave, - pravila rabe naravnih vrednot, - organiziranost in financiranje na področju varstva narave, - sistem naravovarstvenega in prostovoljnega nadzora v naravi, - pravila v zvezi z nevladnimi organizacijami na področju varstva narave, ki delujejo v javnem interesu; 	<p>UREDBA O OKOLJSKEM POROČILU IN PODROBNEJŠEM POSTOPKU CELOWITE PRESOJE VPLIVOV IZVEDBE PLANOV NA OKOLJE (Uradni list RS, št. 73/05) na podlagi 41. člena ZVO določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izhodišča za pripravo okoljskega poročila ter vsebino okoljskega poročila, - faze vrednotenja vplivov plana ter vrednotenje vplivov izvedbe plana na okoljske cilje plana, - preverjanje možnosti omilitvenih ukrepov, - vsebino revizije okoljskega poročila, - vsebino dvostopenjskega postopka celovite presoje, - postopek potrjevanja plana na ministrstvu, - način spremljanja izvajanja plana; <p>PRAVILNIK O PRESOJI SPREJEMLJIVOSTI VPLIVOV IZVEDBE PLANOV IN POSEGOV V NARAVO NA VAROVANA OBMOČJA (Uradni list RS, št. 130/04 in 53/06) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vsebino in podrobnejšo metodo presoje sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na zavarovana območja in Natura območja (posebna varstvena območja in potencialna posebna ohranitvena območja), - posege v naravo, ki lahko pomembno vplivajo na varovana območja, - posege v naravo, za katere je treba pridobiti dovoljenje za poseg v naravo; <p>UREDBA O VRSTAH POSEGOV V OKOLJE, ZA KATERE JE TREBA IZVESTI PRESOJO VPLIVOV NA OKOLJE (Uradni list RS, št. 66/96, 12/00, 83/02, 78/06) na podlagi 51. člena ZVO določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vrste oziroma obsežnost posegov, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje, pri čemer za nekatere posege, ki se izvajajo na območjih varovanih na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave znižuje prag obsežnosti posegov za obveznost izvedbe presoje vplivov na okolje; <p>UREDBA O PREPOVEDI VOŽNJE Z VOZILI V NARAVNEM OKOLJU (Uradni list RS, št. 16/95, 28/95 in 35/01) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoved vožnje z motornimi vozili in kolesi v naravnem okolju ter izjeme v zvezi s prepovedjo; 	<p>PRAVILNIK O BAZAH PODATKOV na podlagi 110. člena ZON določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obvezne vsebine in način vodenja ter upravljanja baz podatkov o naravnih vrednotah in biotski raznovrstnosti v povezavi s spremljanjem stanja ohranjenosti narave;

Predpisi za varstvo NARAVNIH VREDNOT

Temeljini predpisi, s katerimi se določata predmet in način varstva	Predpisi, s katerimi se podrobneje ali dodatno ureja varstvo	Predpisi, s katerimi se podrobneje določajo naloge varstva
<p>ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (Uradni list RS, št. 56/99, 31/02, 110/02-ZGO-1, 119/02, 41/04 in 61/06-ZDru-1//Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo) neposredno v zvezi z naravnimi vrednotami določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pojem naravne vrednote in načela varstva, - način pridobitve statusa naravne vrednote, - vsebino in način vodenja registra naravnih vrednot, - lastnino in obveznosti splošnega varstva, - pravila ogledovanja in obiskovanja naravnih vrednot, - pravila rabe naravnih vrednot, - ukrepe varstva naravnih vrednot; <p>ZAKON O VARSTVU PODZEMNIH JAM (Uradni list RS, št. 02/04 in 61/06-ZDru-1)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pojem podzemna jama kot naravna vrednota, - varstvene režime v jami in v povezavi z jamo, - jamarsko delovanje in druge aktivnosti povezane z jamami, - rabo jam, - spremljanje stanja jam; <p>UREDBA O ZVRSTEH NARAVNIH VREDNOT (Uradni list RS, št. 52/02 in 67/03)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zvrsti naravnih vrednot, - merila za razvrščanje naravnih vrednot po pomenu na naravne vrednote državnega in naravne vrednote lokalnega pomena, - splošne varstvene in razvojne usmeritve, - način vključevanja varstvenih in razvojnih usmeritev v načrte rabe naravnih dobrin in akte urejanja prostora; 	<p>PRAVILNIK O POGOJIH IN NAČINIH UREDITVE NARAVNIH VREDNOT ZA OGLEDOVANJE IN OBISKOVANJE na podlagi 41. člena ZON</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pogoje in načine ureditve po vrsteh ali tipih naravnih vrednot; <p>UREDBA O MINERALIH IN FOSILIH na podlagi 73. člena ZON</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pravila ravnanja v zvezi z raziskovanjem nahajališč mineralov in fosilov ter načinom varstva ex situ in in situ; <p>PRAVILNIK O JAMAH, ZA KATERE SE IZVAJA SKRBNIŠTVO na podlagi 26. člena ZVPJ</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jame, za katere se izvaja skrbništvo; <p>AKT O ZAVAROVANJU naravne vrednote ali zavarovanju območja narave za naravni spomenik, strogi naravni rezervat, naravni rezervat, krajinski park, regijski park ali narodni park na podlagi 49., 53., 64. – 71. člena ZON</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vsebino in območje zavarovanja, - varstvene in razvojne usmeritve, - varstvene režime, - način upravljanja; <ul style="list-style-type: none"> • Zakon o Triglavskem narodnem parku (Uradni list SRS, št. 17/81, 18/81-popr., 42/86, Uradni list RS št. 8/90, 35/01), • Zakon o spominskem parku Trebče (Uradni list SRS, št. 1/81, 42/86, Uradni list RS, št. 8/90) – Kozjanski regijski park po ZON, 1999, • Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96), • Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 20/98), • Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline (Uradni list RS, št. 29/01), • Uredba o Krajinskem parku Goričko (Uradni list RS, št. 101/03), • Uredba o Krajinskem parku Strunjan (Uradni list RS, št. 107/04, 114/04-popr. in 83/06), • Uredba o Krajinskem parku Kolpa (Uradni list RS, št. 85/06); 	<p>PRAVILNIK O OZNAČEVANJU ZAVAROVANIH OBMOČIJ NARAVNIH VREDNOT (Uradni list RS, št. 117/02, 53/05)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vrsto znakov za označitev zavarovanih območij in naravnih vrednot, njihovo vsebino, pisavo, grafične prikaze, materiale, konstrukcijo, mere, način izdelave in postavljanja, - način in mesta postavitve znakov v naravi, - dolžnost postavitve znakov; <p>PRAVILNIK O SPOROČANJU PODATKOV O PODZEMNIH JAMAH (Uradni list RS, št. 120/06) na podlagi 8., 9. in 12. člena ZVPJ</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obseg in način sporočanja podatkov o odkritju in raziskovanju jam, - obseg posredovanja podatkov o jamah strokovni organizaciji za varstvo narave oz. ministrstvu, - način spremljanja stanja jam; <p>PRAVILNIK O REGISTRU NARAVNIH VREDNOT na podlagi 39. člena ZON</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - način upravljanja in vodenja podatkovnih baz o naravnih vrednotah in zavarovanih območjih,

PRAVILNIK O DOLOČITVI IN VARSTVU NARAVNIH VREDNOT
(Uradni list RS, št. 111/04 in št. 70/06)

- določa zlasti:
  - naravne vrednote (14.901, od tega 8382 podzemnih jam) in jih razvrsti po pomenu na naravne vrednote državnega in lokalnega pomena ter opredeli po vrsteh, mineralne in fosile, ki so naravna vrednota,
  - podrobnejše varstvene in razvojne usmeritve, način določitve varstvenih usmeritev v naravovarstvenih smernicah,
  - pravila o dostopnosti podatkov o naravnih vrednotah javnosti,
  - pravila ogledovanja in obiskovanja naravnih vrednot;

AKT o podrobnih pravih ravnanja na zavarovanem območju narave ali njegovem vplivnem območju na podlagi aktov o zavarovanju delov narave določa zlasti:

- varstvene usmeritve ali podrobne varstvene režime za ravnanja na zavarovanem območju ali njegovem vplivnem območju;
- Odredba o pogojih obiskovanja in zadzrivanja v naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 58/01),
- Odredba o pogojih za snemanje v podzemnih jamah na območju regijskega parka Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 11/98),
- Pravilnik o posegih v okolje, ki se izjemoma lahko dovolijo na vplivnem območju Regijskega parka Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 89/03);

AKT O ZAČASNEM ZAVAROVANJU dela narave, ki izkazuje lastnosti naravne vrednote na podlagi na podlagi 50. člena ZON določa zlasti:

- vsebino in območje začasnega zavarovanja,
- varstvene režime, s pomočjo katerih se prepreči neposredno ogrožanje dela narave, ki izkazuje lastnosti naravne vrednote;
- Odredba o začasnih razglasitvi reke Soče s pritokom za naravno znamenitost (Uradni list RS, št. 45/98, 48/99 in 56/99 ZON),
- Odredba o začasnem zavarovanju fosilnih vretenčarjev pri Kozini (Uradni list RS, št. 26/00, 62/00, 28/02),
- Odredba o začasnem zavarovanju območja Mlak (Uradni list RS, št. 14/00, 16/02),
- Odredba o začasnem zavarovanju Mirtoviškega potoka (Uradni list RS, št. 31/01);

AKT O OBNOVITVI NARAVNE VREDNOTE na podlagi 52. člena ZON določa zlasti:

- naravne vrednote, ki naj se obnovijo,
- potrebne ukrepe za obnovitev,
- viire financiranja;

UREDBA O KONGESIJ ZA RABO NARAVNE VREDNOTE oz. ZA RABO ODPRTE JAME na podlagi 43. člena ZON in 35.-37. člena ZVPJ

- določa zlasti:
- pogoje za podelitev koncesije za rabo naravne vrednote (tj. pogoje za način izvajanja koncesije in pogoje, ki jih mora izpolnjevati koncesionar),
  - višino koncesijske dajatve in način njene poravnave,
  - pravice in dolžnosti koncesionarja,
  - način podelitve koncesije,
  - način spremljanja učinkov koncesije,
  - razmerja med koncedentom in koncesionarjem;
  - Uredba o koncesiji za rabo naravnih vrednot Postojnski jamski sistem (Uradni list RS, št. 77/02),
  - Uredba o koncesiji za rabo naravne vrednote Sečoveljske soline in o koncesiji za upravljanje Krajinskega parka Sečoveljske soline (Uradni list RS, št. 11/02);

- načine posedovanja podatkov v okviru ministrstva in navzven,
- povezave z drugimi podatkovnimi bazam;

PRAVILNIK O RAZISKOVANJU NAHAJALIŠČ MINERALOV IN FOSILOV na podlagi 39. člena ZON določa zlasti:

- pravila podeljevanja pooblastila za ex situ varstvo mineralov in fosilov;

PRAVILNIK O EVIDENCI TRGOVINE Z MINERALI IN FOSILI na podlagi 73. člena ZON

- določa zlasti:
- obliko in vsebino evidence trgovine z minerali in fosili;

Predpisi za varstvo BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI

RASTLINSKE IN ŽIVALSKESK VRSSTE TER NJIHOVI HABITATI

Temeljni predpisi, s katerimi se določata predmet in način varstva	Predpisi, s katerimi se podrobneje ali dodatno ureja varstvo	Predpisi, s katerimi se podrobneje določajo naloge varstva
<p>ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (Uradni list RS, št. 56/99, 31/02, 110/02-ZGO-1, 119/02, 41/04 in 61/06-ZDr-1 // Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo) neposredno v zvezi z rastlinskimi in živalskimi vrstami določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pojem biotske raznovrstnosti in načela varstva, - splošni varstveni režim za vse prostoživeče rastlinske in živalske vrste, - pravila naseljevanja in doseljevanja rastlin in živali, - pravila zadrževanja živali v ujetništvu, gojitve živali, trgovine z živimi živalmi, - varstvo mednarodno varovanih rastlinskih in živalskih vrst, - vzpostavljanje in upravljanje genskih bank, - pravila rabe genskega materiala, - varstvo ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, - varstvo izjemne živali ali populacije; <p>PRAVILNIK O UVRSTITVI OGRŹENIH RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRSST V RDEČI SEZNAM (Uradni list RS, št. 82/02) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ogrožene vrste po sistematskih skupinah in jih razporeja po kategorijah ogroženosti, - ukrepe varstva ogroženih vrst; <p>UREDBA O ZAVAROVANIH PROSTOŽIVEČIH ŽIVALSKIH VRSSTAH (Uradni list RS, št. 46/04, št. 109/04, št. 84/05) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zavarovane živalske vrste (domorodne in tujerodne), - varstveni režim za varstvo živali (osebkov), delov živali, populaciji in struktur, - prepovedane načine in sredstva za ujetje in ubijte ter prepovedana prevozna sredstva pri lovu in ribolovu, - način dovoljevanja v primeru odstopanja od varstvenega režima, - ukrepe varstva in smernice za varstvo habitatov vrst, 	<p>UREDBA O RAVNANJH IN NAČINIH VARSTVA PRI TRGOVINI Z ŽIVALSKIMI IN RASTLINSKIMI VRSSTAMI (Uradni list RS, št. 52/04) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podrobnejša ravnanja in načine varstva pri trgovini z osebkami živalskih in rastlinskih vrst, za izvajanje predpisov Evropske unije; - UREDBE Sveta št. 338/97/ES z dne 9. decembra 1996 o varstvu prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi ter UREDBE št. 2307/97/ES z dne 18. novembra 1997, št. 2214/98/ES z dne 15. oktobra 1998, št. 1476/1999/ES z dne 6. julija 1999, št. 2724/2000/ES z dne 30. novembra 2000, št. 1579/2001 z dne 1. avgusta 2001, s katerimi se spreminja uredba 338/97/ES, - UREDBE Komisije št. 1808/2001/ES z dne 30. avgusta 2001 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje uredbe Sveta št. 338/97/ES o varstvu prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi, - UREDBE Sveta št. 3254/91/EGS z dne 4. novembra 1991 o prepovedi uporabe stopalk v skupnosti in vnosa v skupnost kožuhov in izdelanega blaga iz nekaterih prostoživečih živalskih vrst, ki izvirajo iz držav, kjer jih lovijo s stopalkami ali z načini lova s pastimi, ki ne izpolnjuje mednarodnih standardov humanega lova s pastimi, prepoved uvoza kož, izdelkov iz njih ter drugih izdelkov iz osebkov vrst kapičastih in sedlastih tjušenjev, - pravila ravnanja in načine varstva pri trgovini z osebkami živalskih in rastlinskih vrst, ki so zavarovane s predpisi o varstvu zavarovanih prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst, - pogoje za dejavnost gojitve osebkov prostoživečih živalskih vrst in dejavnost umetnega razmnoževanja prostoživečih osebkov rastlinskih vrst, - pravila ravnanja z zaseženimi in odvzetimi osebkami, - naloge upravnega, stokovnega, carinskega in nadzornega organa; <p>PRAVILNIK O IZVEDBI PRESOJE TVEGANJA ZA NARAVO IN O PRIDOBITVI POOBLASTILA (Uradni list RS, št. 43/02) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pogoje in način izvedbe presoje tveganja za naravo pred naselitvijo ali doselitvijo tujerodnih prostoživečih rastlin in živali v naravo ali gojitvijo tujerodnih prostoživečih živali, - sestavne dele poročila o presoji tveganja za naravo, vključno z oceno pričakovanih vplivov na naravo, oceno verjetnosti okrnitve narave in opozorili, napotili, priporočili v primeru pričakovanega tveganja za naravo, - način in pogoje pridobitve pooblastila za izvajanje presoje tveganja za naravo; 	<p>PRAVILNIK O OZNAČEVANJU ŽIVALI PROSTOŽIVEČIH VRSST V UJETNIŠTVU (Uradni list RS, št. 58/04) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - živali prostoživečih vrst v ujetništvu, ki se označijo, - način in postopek označevanja živali, - vsebino in način vodenja evidenc označitev, - vrsto oznak, - način dobave in naračanja oznak, - nadzor nad označitvijo živali; <p>NAVODILO ZA RAVNANJA V ZADEVAH UVELJAVLJANJA ODŠKODNINSKIH ZAHTEVKOV ZA ŠKODO, KI SO JO POVZROČILE ŽIVALI ZAVAROVANIH PROSTOŽIVEČIH VRSST (Ministrstvo za okolje in prostor – Navodilo ministra, št. 007-01-28/2005 z dne 5.8.2005, št. 0071-108/2005 z dne 23.12.2005 in št. 0071-156/2006 z dne 1.8.2006) (http://www.arso.gov.si/podrocja/narava/obrazci/nav_za_ravnanje) določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - postopek uveljavljanja odškodninskih zahtevkov za škodo, ki so jo povzročile zavarovane živali, - lestvico za ocenjevanje škode na podlagi statističnih podatkov o cenah pridelkov;

<ul style="list-style-type: none"> - varstvene cilje za ohranjanje specifičnih lastnosti habitatov, - pooblastilo ministru oziroma vladi glede posegov v naravo, ki ogrožajo zavarovane vrste, - vsebino strategij ali akcijskih načrtov zagotavljanja ugodnega stanja zavarovanih vrst, - vsebino monitoringa, - pogoje ponovne naselitve iztrebljenih vrst; <p>UREDBA O ZAVAROVANIH PROSTOŽIVEČIH RASTLINSKIH VRSTAH (Uradni list RS, št. 46/04 in 110/04)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zavarovane rastlinske vrste (domorodne in tujerodne), - varstveni režim za varstvo rastlin in delov rastlin, - način dovoljevanja v primeru odstopanja od varstvenega režima, med drugim zaradi izkoriščanja rastlinskih vrst, - ukrepe varstva in smernice za varstvo habitatov, - varstvene cilje za ohranjanje specifičnih lastnosti habitatov vrst, - pooblastilo ministru oziroma vladi glede posegov v naravo, ki slabšajo stanje ogroženih vrst, - vsebino strategij ali akcijskih načrtov zagotavljanja ugodnega stanja zavarovanih vrst, - vsebino monitoringa, - pogoje ponovne naselitve iztrebljenih vrst; <p>UREDBA O VAROVANJU SAMONIKLIH GLIV (Uradni list RS, št. 57/98)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - varstveni režim za vse vrste samoniklih gliv, - redke in ogrožene vrste samoniklih gliv in varstveni režim za njihovo varstvo, - način dovoljevanja ravnanj v primeru odstopanja od varstvenega režima, - pravila izkoriščanja, trženja, izvoza in tranzita samoniklih gliv; 	<p>ODREDBA O BIVALNIH RAZMERAH IN OSKRBI ŽIVALI PROSTOŽIVEČIH VRST V UJETNIŠTVU (Uradni list RS, št. 90/01)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bivalne razmere in oskrbo, ki se pri zadrževanju živali prostoživečih vrst (domorodnih in tujerodnih) štejejo za ustrezno, - živalske vrste, o pridobitvi katerih je treba obvestiti ministristvo, in način obvestila; <p>UREDBA O ZATOČIŠČU ZA ŽIVALI PROSTOŽIVEČIH VRST (Uradni list RS, št. 98/02, 46/04)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vrste zatočišča, - naloge zatočišča, - ravnanje z živalmi v zatočišču (sprejem živali, namesitev in oskrba živali, odstranitev iz zatočišča), - način izvajanja nalog zatočišča (pogoji za izvajalca nalog in njegove obveznosti, spremljanje izvajanja nalog); <p>UREDBA O ŽIVALSKEM VRTU IN ŽIVALSKEMU VRTU PODOBNEM PROSTORU (Uradni list RS, št. 37/03)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vsebino živalskega vrta in živalskemu vrtu podobnega prostora, - pogoje za pridobitev dovoljenja za prikazovanje živali javnosti in način pridobitve dovoljenja; <p>PRAVILNIK O PRIMERNIH NAČINIH VAROVANJA PREMOŽENJA IN VRSTAH UKREPOV ZA PREPREČITEV NADALJNJE ŠKODE NA PREMOŽENJU (Uradni list RS, št. 74/05)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - primerne načine varovanja premoženja za preprečitev škode, ki jo lahko povzročijo živali zavarovanih prostoživečih vrst, - vrste ukrepov za preprečitev nadaljnje škode, v primerih, ko primerni načini varovanja niso zadostni; <p>PRAVILNIK O ODVZEMU OSEBKOV VRSTE RJAVEGA MEDVEDA (URSUS ARCTOS) IZ NARAVE (Uradni list RS, št. 87/05 in 17/06)</p> <p>na podlagi 7. a člena Uredbe o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - način določitve obsega odvzema osebkov vrste rjavega medveda iz narave, - obseg in način izvedbe načrtovanega odstrela v koledarskem letu, - ravnanje z odvzetimi osebki; 	<p>PRAVILNIK O EVIDENCI TRGOVINE Z RASTLINAMI IN ŽIVALMI PROSTOŽIVEČIH VRST na podlagi 23. člena ZON</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obliko in vsebino evidences; <p>PRAVILNIK O PODELITVI POOBLASTILA ZA UPRAVLJANJE GENSKIH BANK na podlagi 29. člena ZON</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - merila za strokovno usposobljenost pravne ali fizične osebe za vzpostavitev in upravljanje genskih bank;
--	--	--

UREDBA O ZAVAROVANJU IZJEMNE ŽIVALI ALI IZJEMNO POMEMBNE POPULACIJE ŽIVALSKÉ VRSTE na podlagi 82. člena ZON

Določa zlasti:

- varstveni režim in druge potrebne ukrepe za ohranitev izjemne živali ali izjemno pomembne populacije, vključno z njenim življenjskim prostorom;

PRAVILNIK O DOLOČITVI PROSTOŽIVEČIH ŽIVALSKIH VRST, ZA KATERE NI TREBA PRIDOBITI DOVOLJENJA ZA GOJITEV na podlagi 21. člena ZON

določa zlasti:

- domorodne in tujeodne živalske vrste, za katere ni treba pridobiti dovoljenja za gojitev;

UREDBA O POGOJIH RABE RASTLIN IN ŽIVALI na podlagi 16. člena ZON

določa zlasti:

- pogoje rabe rastlin in živali, ki se ne odvija na podlagi načrtov, tako da se pri rabi upoštevajo ekološke in biogeografske značilnosti vrste ali populacije, ki so pomembne za ohranitev ugodnega stanja vrste;

UREDBA O PODROBNIH NAČINIH VARSTVA RASTLINSKIH ALI ŽIVALSKIH VRST na podlagi 24. člena ZON

določa zlasti:

- podrobna pravila ravnanj z rastlinskimi in živalskimi vrstam (na primer pravila odvzema rastlin in živali iz narave, pravila gojenja rastlin in drugo);

PRAVILNIK O POGOJIH POSEGANJA V NARAVO, KI JE ZA RASTLINSKE ALI ŽIVALSKÉ VRSTE NAJMANJ MOTEČ na podlagi 15. člena ZON

določa zlasti:

- način izvajanja posegov ter tehnične in druge pripomočke, s katerimi se umili negativni vpliv na rastline in živali,
- časovno obdobje, ko je poseganje za rastline in živali najbolj moteče in omejitve posegov v tem času;

PRAVILNIK O VARSTVU HABITATOV RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST NA OBMOČJU STRNJENE POSELITVE na podlagi 36. člena ZON

določa zlasti:

- načine in pogoje poseganja v naravo na območju strnjene poselitve z namenom, da se ohranja biotska raznovrstnost;

UREDBA O OHRANJANJU HABITATOV MEDNARODNO VAROVANIH VRST V UGODNEM STANJU na podlagi 26. člena ZON

določa zlasti:

- smernice za ohranitev ugodnega stanja habitatov rastlinskih in živalskih vrst, ki so varovane na podlagi ratificiranih mednarodnih pogodb;

AKT O PREPOVEDI ALI OMEJITVI DEJAVNOSTI, KI OGROŽA ZAVAROVANO ŽIVALSKO VRSTO na podlagi 21. člena Uredbe o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah

določa zlasti:

- prepoved ali omejitev dejavnosti ali ravnanja, ki ogroža zavarovano rastlinsko ali živalsko vrsto,
- območje in trajanje varstva (začasno prepoved predpiše minister s pravilnikom, trajno pa vlada z uredbo);
- Odredba o prepovedi vznemirjanja zavarovanih vrst ptic v stenah na območju Kraškega roba (Uradni list RS, št. 22/99, 39/00, 38/01),
- Pravilnik o prepovedi vznemirjanja živali zavarovanih prostoživečih vrst ptic v apnenčastih sklonih stenah na območju Kraškega roba (Uradni list RS, št. 16/04, 5/06);

ZAKON O RAVNANJU Z GENSKO SPREMENJENIMI ORGANIZMI (Uradni list RS, št. 23/2005)

določa zlasti:

- pravila ravnanja z gensko spremenjenimi organizmi v zoprtih sistemih, pri namernem sproščanju v okolje in pri dajanju izdelkov na trg,
- vlogo, sestavo in naloge komisije in znanstvenega odbora za razreševanje strokovnih vprašanj s področja gensko spremenjenih organizmov,
- ukrepe za preprečevanje in zmanjševanje možnih škodljivih vplivov gensko spremenjenih organizmov na okolje;

UREDBA O GENSKIH BANKAH na podlagi 29. člena ZON

določa zlasti:

- pravila odvzema biološkega materiala iz narave za potrebe genskih bank,
- pravila ravnanja z genskimi bankami;

UREDBA O RABI GENSKEGA MATERIALA na podlagi 30. člena ZON

določa zlasti:

- pravila ravnanja pri odvzemu genskega materiala iz narave;

EKOSISTEMI

ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (Uradni list RS, št. 56/99, 31/02, 110/02-ZGO-1, 119/02, 41/04 in 61/06-ZDru-1)

- neposredno v zvezi z ekosistemi določa zlasti:
- pojem biotske raznovrstnosti in načela varstva,
  - pravila varstva habitatih tipov,
  - pojem ekološko pomembnega območja in posebnega varstvenega območja – območja Natura 2000,
  - presoje sprejemljivosti planov, programov, načrtov, prostorskih in drugih aktov in posegov v naravo,
  - vsebino in način vodenja evidence območij, ki so pomembni za ohranjanje biotske raznovrstnosti,
  - ukrepe varstva območij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti;

UREDBA O HABITATNIH TIPIH (Uradni list RS, št. 112/03)

- določa zlasti:
- habitatne tipe, ki se prednošijo, glede na druge habitatne tipe prisotne na območju Slovenije, ohranjajo v ugodnem stanju,
  - varstvene cilje za doseganje ohranjanja habitatih tipov v ugodnem stanju,
  - usmeritve za načrtovanje posegov in dejavnosti,
  - vsebino monitoringa;

UREDBA O EKOLOŠKO POMEMBNIH OBMOČJIH (Uradni list RS, št. 48/04)

- določa zlasti:
- ekološko pomembna območja, z navedbo imena ter preglednim kartografskim prikazom,
  - splošne varstvene usmeritve za načrtovanje in izvajanje posegov in dejavnosti,
  - vsebino monitoringa;

UREDBA O POSEBNIH VARSTVENIH OBMOČJIH (OBMOČJIH NATURA 2000) (Uradni list RS, št. 49/04 in 110/04)

- določa zlasti:
- posebna varstvena območja (območja Natura 2000) in potencialna posebna varstvena območja (potencialna območja Natura 2000) z navedbo vrst in habitatih tipov ter s kartografskim prikazom,
  - način opredeljitve območij Natura 2000 ter merila za njihovo določitev,
  - varstvene cilje na območjih Natura 2000,
  - varstvene usmeritve za ohranjanje območij Natura 2000 in potencialnih območij Natura 2000,
  - izjeme glede izvajanja presoje sprejemljivosti planov in posegov v naravo, vsebino monitoringa,
  - načrtovanje varstva na območjih Natura 2000 in potencialnih območjih Natura 2000 z okvirno vsebino programa upravljanja;

PRAVILNIK O IZVAJANJU POSEGOV, KI SO NAJMANJ MOTEČI ZA RASTLINSKE IN ŽIVALISKE VRSTE V OBMOČJIH NATURA 2000 na podlagi 15. člena ZON določa zlasti:

- usmeritve za izvajanje vzdrževalnih posegov na vodotokih ter za izvajanje nekaterih drugih posegov, ki jih izvajajo javne gospodarske službe;

AKT O OBNOVITVI DELOV NARAVE, KI SO POMEMBNI ZA OHRANJANJE BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI na podlagi 52. člena ZON

- določa zlasti:
- dele narave, pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki naj se obnovijo,
  - potrebne ukrepe za obnovitev,
  - vire financiranja;

AKT O ZAVAROVANJU območja narave, pomembnega za ohranjanje biotske raznovrstnosti za naravni spomenik, strogi naravni rezervat, naravni rezervat, krajinski park, regijski park ali narodni park na podlagi 49., 53., 64. – 71. člena ZON

- določa zlasti:
- vsebino in območje zavarovanja,
  - varstvene in razvojne usmeritve,
  - varstvene režime,
  - način upravljanja;

- akti o zavarovanju so navedeni v sklopu predpisov za varstvo NARAVNIH VREDNOT (glej zgoraj!)

AKT o podrobnih pravih ravnanja na zavarovanem območju narave ali njegovem vplivnem območju na podlagi aktov o zavarovanju delov narave

- določa zlasti:
- varstvene usmeritve ali podrobne varstvene režime za ravnanja na zavarovanem območju ali njegovem vplivnem območju;
  - akti o podrobnih pravih ravnanja na zavarovanem območju narave ali njegovem vplivnem območju so navedeni v sklopu predpisov za varstvo NARAVNIH VREDNOT (glej zgoraj!)

AKT O ZAČASNEM ZAVAROVANJU območja, pomembnega za ohranjanje biotske raznovrstnosti na podlagi 50. člena ZON

- določa zlasti:
- vsebino in območje začasnega zavarovanja,
  - varstvene režime, s pomočjo katerih se prepreči neposredno ogrožanje narave;
  - akti o začasnem zavarovanju so navedeni v sklopu predpisov za varstvo NARAVNIH VREDNOT (glej zgoraj!)

PRAVILNIK O EVIDENCI OBMOČIJ, KI SO POMEMBNA ZA OHRANJANJE BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI na podlagi 34. člena ZON določa zlasti:

- način upravljanja in vodenja podatkovnih baz območij, ki so pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti;
- načine posredovanja podatkov v okviru ministrstva in zunaj njega,
- povezave z drugimi podatkovnimi bazami;

KRAJINA

ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (Uradni list RS, št. 56/99, 31/02, 110/02-ZGO-1, 119/02, 41/04 in 61/06-ZDru-1)
neposredno v zvezi s krajino določa zlasti:
- pojem krajine in način varstva z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti;

UREDBA O DOLOČITVI ZNAČILNOSTI KRAJINE IN KRAJINSKE PESTROSTI, POMEMBNE ZA OHRANJANJE BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI na podlagi 35. člena ZON določa zlasti:

- značilnosti krajine in krajinsko pestrost, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti,
- smernice za ohranjanje biotske raznovrstnosti v krajini;

II. Organizacijski predpisi

Temeljni predpisi, s katerimi se določa organiziranost za izvajanje nalog varstva narave	Predpisi, s katerimi se podrobneje ali dodatno ureja organiziranost za izvajanje nalog varstva narave	Predpisi, s katerimi se določa podrobni način organiziranosti za izvajanje naravovarstvenih nalog
<p>ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (Uradni list RS, št. 56/99, 31/02, 110/02-ZGO-1, 119/02, 41/04 in 61/06-ZDru-1// Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo)</p> <p>neposredno v zvezi z organizacijo služb ohranjanja narave določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upravne naloge, - organiziranost javne službe, - ustanovitev Zavoda za varstvo narave, - naloge Zavoda za varstvo narave, - naloge upravljavcev zavarovanih območij, - delovanje društev v javnem interesu, - organiziranost inšpekcijskega in neposrednega nadzora - javno pooblastilo za izvajanje naravovarstvenega nadzora; <p>ZAKON O VARSTVU PODZEMNIH JAM (Uradni list RS, št. 02/04 in 61/06 - ZDru-1)</p> <p>neposredno v zvezi z organiziranostjo za izvajanje nalog določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - strokovne in upravne naloge v zvezi z varstvom jam, - javno pooblastilo za naloge zbiranja in preverjanja podatkov o jamah, - javno pooblastilo za naloge preverjanja usposobljenosti za samostojno jamarsko delovanje; <p>AKT O ZAVAROVANJU območja narave za naravni spomenik, strogi naravni rezervat, naravni rezervat, krajinski park, regijski park ali narodni park na podlagi 49., 53., 64. – 71. člena ZON</p> <p>neposredno v zvezi z upravljanjem zavarovanega območja določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - način upravljanja zavarovanega območja, - naloge upravljavca, - način pridobivanja sredstev za upravljanje; <ul style="list-style-type: none"> • akti o zavarovanju so navedeni v sklopu predpisov za varstvo NARAVNIH VREDNOT (glej zgoraj!) 	<p>UREDBA O DOLOČITVI PROGRAMA USPOSABLJANJA ZA IZVAJANJE NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI (Uradni list RS, št. 30/03)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - program strokovnega usposabljanja in preverjanja znanja, način in postopek za izdajo pooblastila o usposobljenosti, - vsebino in način vodenja evidence izdanih pooblastil; <p>PRAVILNIK O SLUŽBENEM ZNAKU, IZKAZNICI IN UNIFORMI NARAVOVARSTVENIH NADZORNIKOV (Uradni list RS, št. 37/03)</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obliko in uporabo službenega znaka, - vsebino, obliko, uporabo izkaznice ter način njene izdaje in zamenjave, - vsebino evidence izdanih, zamenjanih, odvzetih in izgubljenih izkaznic, - barvo, kraj in dele zimske in poletne uniforme, - zunanjo podobo nadzornikov in čas nošenja uniforme; <p>PRAVILNIK O STROKOVNEM IZPITU IN STROKOVNIH NAZIVIH ZAPOSLJENIH V JAVNIH SLUŽBAH OHRANJANJA NARAVE na podlagi 114. člena ZON</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - program, pogoje ter način opravljanja strokovnih izpitov zaposlenih v javnih službah na področju ohranjanja narave, - strokovne nazive zaposlenih; <p>PRAVILNIK O USPOSABLJANJU ZA SAMOSTOJNO JAMARSKO DELOVANJE na podlagi 16. člena ZVPJ</p> <p>določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pogoje za izvajanje usposabljanja za samostojno jamarsko delovanje, 	<p>AKT O USTANOVITVI JAVNEGA ZAVODA ZA UPRAVLJANJE ZAVAROVANEGA OBMOČJA na podlagi aktov o ustanovitvi zavarovanih območij določa zlasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ime, sedež, dejavnost javnega zavoda, - razmerje med javnim zavodom in ustanoviteljem, - organe javnega zavoda, - pogoje za imenovanje direktorja, - način pridobivanja sredstev; <ul style="list-style-type: none"> • Odlok o pooblastitvi delovne organizacije Triglavski narodni park – Zavod divjadi »Triglav«, Bled, p. o., za opravljanje dejavnosti in nalog v zvezi z varstvom Triglavskega narodnega parka (Uradni list SRS, št. 33-1553/81), • Odlok o ustanovitvi delovne organizacije »Spominski park Trebče« (Uradni list SRS, št. 44 -1898/82), • Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Park Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 68/96) • Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Krajinski park Goričko (Uradni list RS, št. 3/04, 50/05), • Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Krajinski park Kolpa (Uradni list RS, št. 98/06);

UREDBA O KONCESIJI ZA UPRAVLJANJE ZAVAROVANEGA OBMOČJA

na podlagi 59. člena ZON in aktov o ustanovitvi zavarovanih območij

- določa zlasti:
- naloge upravljanja zavarovanega območja,
  - pogoje, ki jih mora izpolnjevati koncesionar,
  - način pridobivanja sredstev za upravljanje,
  - pravice in dolžnosti koncesionarja,
  - način podelitve koncesije,
  - razmerja med koncedentom in koncesionarjem;

- Uredba o koncesiji za upravljanje naravnega rezervata Škocijanski zatok (Uradni list RS, št. 31/99),
- Uredba o koncesiji za rabo naravne vrednote Sečoveljske soline in o koncesiji za upravljanje Krajinskega parka Sečoveljske soline (Uradni list RS, št. 11/02),
- Uredba o koncesiji za upravljanje krajinskega parka Strunjan (Uradni list RS, št. 114/04 in 96/06);

PRAVILNIK O USPOSABLJANJU ZA JAMSKO VODNIKE

na podlagi 42. člena ZVPJ

določa zlasti:

- pogoje za izvajanje usposabljanja in preverjanja usposobljenosti za jamske vodnike,
- način usposabljanja in preverjanja usposobljenosti za jamske vodnike, ,
- vsebino in obliko potrdila o opravljenem izpitu za jamskega vodnika;

SKLEP O USTANOVITVI IN DELOVANJU

SKUPINE ZA HITRO UKREPANJE V

PRIMERU OGROŽANJA ŽIVLJENJA LJUDI IN

PREMOŽENJA PO VELIKIH ZVEREH (Ministrstvo

za okolje in prostor - Sklep ministra, št. 35605-95/2006 z dne 12. 6. 2006)

določa zlasti:

- koordinatorja, vodje skupin za posamezne regije in njihove pomočnike, člane intervencijske skupine ter njihove naloge, način ukrepanja intervencijske skupine,
- opredelitev primerov neposrednega ogrožanja,
- oblike reševanja konfliktnih situacij med zvermi in človekom,
- poročanje o ukrepanju,
- način povračila stroškov za delovanje intervencijske skupine;

1. SUBJEKTI VARSTVA NARAVE

ZAKON O OHRANJANJU NARAVE v poglavju o temeljnih določbah na splošno določa subjekte, ki imajo pravico in dolžnost ohranjanja in varstva ter nalaga **fizičnim in pravnim osebam**, da morajo ravnati tako, da prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in varujejo naravne vrednote skladno z zakonom.

V nadaljnjih določbah Zakona o ohranjanju narave so te načelne določbe razdelane in konkretizirane pri posameznih pravnih mehanizmih varstva glede na stopnjo ogroženosti in pomembnosti konkretnega predmeta varstva, na katerega se nanaša pravna norma.

Tako je npr. v splošnem varstvu rastlinskih in živalskih vrst določeno, da rastline ali živali prepovedano namerno, brez opravičljivega razloga ubijati, poškodovati, odvzemati iz narave ali vznemirjati. Zakon opredeljuje opravičljivost storjenega dejanja z dejstvom, da ima le-to ali koristno posledico ali pa je družbeno sprejemljivo. Ta prepoved se nanaša na vsakogar in pomeni konkretizacijo abstraktne norme, da mora vsakdo prispevati k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Podobno je na področju varstva naravnih vrednot uveljavljena prepoved ravnanja z naravnimi vrednotami na način, ki bi lahko ogrozil njihov obstoj.

Pristojnosti države in lokalnih skupnosti

Zakon o ohranjanju narave deli pristojnosti na področju varstva narave med državno in lokalno oblast.

Urejanje zadev **ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot državnega pomena** je v PRISTOJNOSTI DRŽAVE. To so tiste naravne vrednote, ki imajo mednarodni ali velik narodni pomen.

Ne glede na siceršnje pristojnosti lokalnih skupnosti v zvezi z varstvom naravnih vrednot lokalnega pomena pa je državi z zakonom naloženo, da mora ukrepati namesto lokalne skupnosti, če je v nevarnosti obstoj naravne vrednote lokalnega pomena.

PRISTOJNOSTI LOKALNIH SKUPNOSTI se nanašajo na varstvo naravnih vrednot lokalnega pomena in sicer na:

- programiranje in planiranje na področju **varstva naravnih vrednot lokalnega pomena**,
- sprejemanje ukrepov varstva naravnih vrednot lokalnega pomena,
- zagotavljanje lokalnih javnih služb ohranjanja narave,
- popularizacijo varstva naravnih vrednot lokalnega pomena.

Pomembna je načelna ureditev, da so država, lokalne skupnosti ter druge osebe javnega prava pri izvajanju nalog iz svojih pristojnosti zavezane upoštevanju načel, ciljev in ukrepov ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot in so pri tem dolžne medsebojno sodelovati. Vsebinsko se nanaša na opravljanje nalog na drugih resornih področjih in poudarja velik pomen javnega interesa, ki ga ima varstvo narave v slovenskem pravnem redu.

Naloge države in lokalnih skupnosti izvajajo **državni in lokalni organi, izvajalci javnih služb in nosilci javnih pooblastil**.

 P

- ZON: 7, 8. in 37. člen

2. PREDMETI, NAČIN IN UKREPI VARSTVA NARAVE

Predmeti varstva

Po Zakonu o ohranjanju narave so predmet varstva **narava** oziroma deli narave s posebnimi vrednostnimi lastnostmi, kot so **naravne vrednote in sestavine biotske raznovrstnosti**, poimenovane kar biotska raznovrstnost. Sestavine biotske raznovrstnosti so rastlinske vrste, vključno z glivami in mikroorganizmi, živalske vrste, genski material rastlin in živali ter ekosistemi.

Vsebinsko se naravne vrednote prekrivajo s sestavinami biotske raznovrstnosti v delu, ko so kot naravne vrednote opredeljena nahajališča rastlinskih in živalskih vrst ali deli ekosistemov, ki so sicer sestavina biotske raznovrstnosti.

Zakon o ohranjanju narave določa način strokovne določitve podrobnih predmetov varstva znotraj naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti ter postopek, s katerim predmeti varstva dobijo formalni status varovanih območij.

 P
- ZON: 1.- 4. člen

Način varstva

Narava se ohranja **z ohranjanjem naravnega ravnovesja**, ki je stanje medsebojno uravnoteženih odnosov in vplivov živih bitij med seboj in z njihovimi habitati.

Kadar se zaradi človekovih ravnanj in posegov ali včasih tudi zaradi opustitve ravnanj **naravno ravnovesje poruši**, je narava ogrožena. Posledica je **okrnitev narave**. Včasih je lahko razlog za ogroženost narave oziroma njenega dela tudi naravni pojav ali proces.

Naravno ravnovesje je porušeno, ko poseg uniči številčno ali kakovostno strukturo življenjske združbe rastlinskih ali živalskih vrst, okrni ali uniči njihove habitate, uniči ali spremeni sposobnosti delovanja ekosistemov, prekine medsebojno povezanost posameznih ekosistemov ali povzroči precejšnje osamitev posameznih populacij (ZON: 3. člen).

Okrnitev narave je stanje narave, ko so zaradi človekove dejavnosti spremenjeni naravni procesi, tako da je porušeno naravno ravnovesje ali so uničene naravne vrednote (ZON: 11. člen).

Glavni **namen varstva narave** je usmerjati, omejevati in preprečevati posege in ravnanja, ki bi lahko porušila naravno ravnovesje ali poškodovala in uničila naravne vrednote.

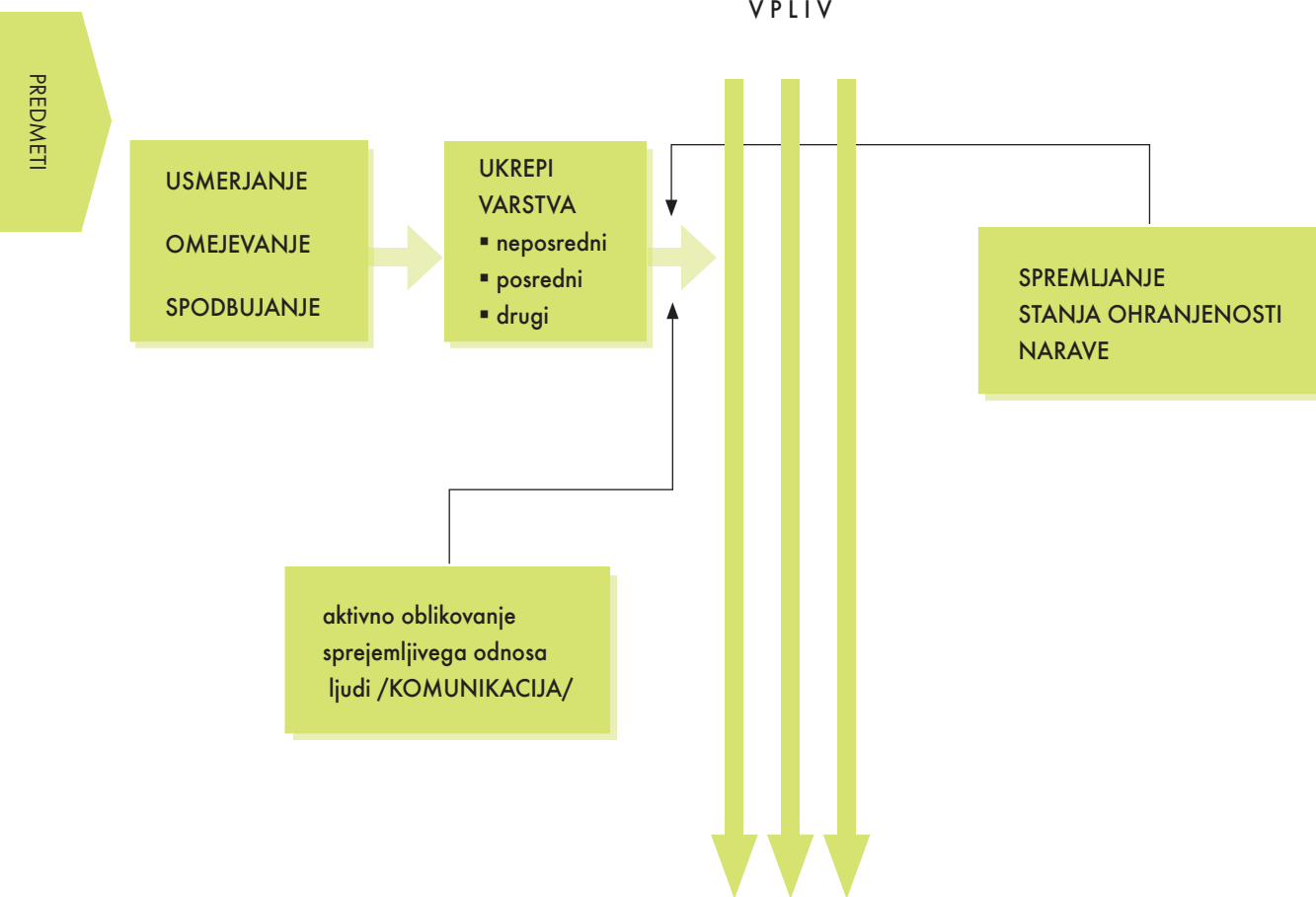
Varstvo narave se izvaja na tri načine, in sicer z:

- VARSTVENIMI USMERITVAMI, s katerimi se usmerja dejavnosti, načrtovanje in izvajanje posegov ter ravnanj;
- VARSTVENIMI REŽIMI, s katerimi se popolno ali delno omejuje posege, dejavnosti in ravnanja, in sicer kot:
  - splošne prepovedi ali omejitve, s katerimi se določajo minimalni standardi ravnanja do narave (npr. prepoved namernega vznemirjanja ali poškodovanja rastlin in živali, prepoved vožnje z motornimi vozili v naravnem okolju, prepoved uničevanja podzemnih jam ...), ali
  - posebne prepovedi ali omejitve, s katerimi se za del narave lahko omeji tudi lastniška pravica;
- RAZVOJNIMI USMERITVAMI, s katerimi se spodbuja dejavnosti in ravnanja, ki so za ohranjanje narave koristna.

Za uresničevanje varstvenih in razvojnih usmeritev ter varstvenih režimov in s tem za izpolnjevanje namena in doseganja ciljev varstva narave se uporabljajo **ukrepi varstva narave**. To so praviloma predpisana pravila ravnanja, ki jih izvajajo država in lokalne skupnosti. Največ ukrepov je predvidenih za izbrana, s predpisi določena varovana območja ali druge varovane dele narave.

Pri izvajanju ukrepov varstva narave, ki se na različnih ravneh dotikajo družbenih aktivnosti, je zelo pomembno predhodno ali sočasno **oblikovanje sprejemljivega odnosa ljudi** do ukrepov. Sprejemljivost ukrepov, ki so sicer za ljudi lahko omejujoči in so zaradi svojega v danem trenutku neprepoznavega dolgoročnega učinka in pomena za preživetje človeka tudi težko pozitivno razumljeni, je tem večja, čim večja je ozaveščenost družbe o delovanju narave, njeni vrednosti in pomenu njenega ohranjanja. Zato je v okviru dejavnosti varstva narave ena od pomembnejših nalog **promocija** narave, obveščanje o stanju naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti, **ozaveščanje** o vrednotah narave, **sooblikovanje spoštljivega odnosa do drugih živih bitij**, v primeru konkretnih ukrepov pa **neposredna komunikacija** z ljudmi, s posredovanjem informacij, pojasnjevanjem in utemeljevanjem.

- POSEGI, DEJAVNOSTI, RAVNANJA ČLOVEKA
- NARAVNI POJAVI IN PROCESI

predmeti varstva:

Shema: Varstvo narave

2.1 NARAVNE VREDNOTE

Izstopajoči deli narave, lepi, slikoviti, posebni, so bili v preteklosti poimenovani kot naravne lepote, naravne znamenitosti, naravne redkosti, naravna dediščina. Izrazi so se spreminjali, deli narave, ki so bili kot taki prepoznani, pa so ostajali isti. Njihovo število se je povečevalo s širjenjem znanja o naravi in zaradi izpopolnjevanja meril vrednotenja narave kot reakcija na vse večje ogrožanje narave. Ta proces je bil najbolj izrazit v zadnjih treh desetletjih prejšnjega stoletja.

Pojem naravne vrednote je za poimenovanje izbranih, posebej vrednih delov narave uvedel Zakon o varstvu okolja leta 1993. Z njim je nadomestil pojem naravne dediščine, ki ima svoj izvor v Konvenciji o naravni in kulturni dediščini in je bil uveden z Zakonom o naravni in kulturni dediščini. Pojem naravne vrednote je povzel tudi Zakon o ohranjanju narave leta 1999. Z določilom, da **naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije**, so bile v nov sistem povzete tudi vse do tedaj prepoznane, strokovno evidentirane enote naravne dediščine.

Naravne vrednote so poleg redkih, dragocenih ali znamenitih naravnih pojavov tudi drugi vredni pojavi, sestavine oziroma deli žive ali nežive narave, naravna območja ali deli naravnih območij, ekosistemi, krajina ali oblikovana narava (ZON: 4. člen). Taki deli narave vsebujejo posebne VREDNOSTNE LASTNOSTI.

Vrednostne lastnosti naravnih vrednot se nanašajo na različne sestavine narave. Glede na to se naravne vrednote opredelijo po **ZVRSTEH**.

Naravna vrednota se opredeli z eno ali več zvrstmi, in sicer, če se nanašajo vrednostne lastnosti na:

- dele zemeljske skorje, v njeni notranjosti in na njenem površju **s površinsko geomorfološko, podzemeljsko geomorfološko ali geološko zvrstjo**,
- tekoče ali stoječe vode **s hidrološko zvrstjo**,
- ekosisteme **z ekosistemsko zvrstjo**,
- habitate rastlin in živali prostoživečih vrst **z botanično ali zoološko zvrstjo**,
- drevesa ali skupine dreves **z drevesno zvrstjo**,
- dele, ki so umetno oblikovani iz snovnih delov žive narave **z zvrstjo oblikovane naravne vrednote**,
- dele krajine **z zvrstjo krajinske vrednote**.

PREPOZNAVANJE NARAVNIH VREDNOT

Naravne vrednote se prepoznavajo v postopku **vrednotenja narave**. Pri tem se primerjajo lastnosti dela narave z lastnostmi drugih delov narave, ki so glede na značilnosti naravnih oblik ter naravnih pojavov in procesov med seboj primerljivi, in se ugotavlja, če del narave izpolnjuje predpisana oziroma strokovno dogovorjena merila vrednotenja narave.

Naravna oblika je prepoznavni materialni del narave, **naravni pojav** pa je dinamični dogodek v naravi, **naravni proces** je niz naravnih pojavov.

Del narave se prepozna za naravno vrednoto, če njegove lastnosti ali pomen zadostijo vsaj enemu od meril vrednotenja.

Naravne vrednote se v naravi prepoznajo z upoštevanjem naslednjih **meril vrednotenja**:

- izjemnost
- tipičnost,
- kompleksna povezanost,
- ohranjenost,
- redkost,
- ekosistemska pomembnost,
- znanstveno-raziskovalna pomembnost,
- pričevalna pomembnost.

Merila vrednotenja so vsebinsko povzeta po merilih vrednotenja delov narave, ki so se v zadnjih desetletjih uporabljala v naravovarstveni praksi. Objavljena so bila v publikacijah Zavoda RS za varstvo naravne in kulturne dediščine, v strokovni publikaciji Vestnik, št. 7 ter v inventarjih najpomembnejše naravne dediščine Slovenije (1976, 1988 in 1991).

► P
- ZON: 37. člen

Opis meril vrednotenja

IZJEMNOST (1.0): Del narave ima: **izjemne merske lastnosti** – je izjemno velik, majhen, širok, visok ... (1.1), **izjemne oblikovne lastnosti** – ima izjemno ali enkratno obliko, ki se razlikuje od običajne ali je izjemno slikovit (1.2), ima izjemno razvidno naravno obliko (1.3) ali vsebuje izjemno veliko število enakih ali raznolikih naravnih oblik (1.4) ali ima **druge izjemne lastnosti**, zaradi katerih izstopa, ima npr. izjemen načina delovanja (1.5).

1.0 Izjemnost/1.2 Izjemna oblika ali izjemna slikovitost: Otlca na robu Trnovskega gozda

TIPIČNOST (ZNAČILNOST) (2.0): Del narave ima nazorno prepoznavne lastnosti; tipični (značilni) deli narave so kot taki pogosto opisani v literaturi.

2.0 Tipičnost: Ponikve pri Preserju – tipično pretočno kraško polje

KOMPLEKSNA POVEZANOST (3.0): Deli narave z različnimi naravnimi pojavi in naravnimi oblikami **so povezani v funkcionalno celoto** kot posledica medsebojno povezanega nastajanja naravnih oblik ali soodvisnosti naravnih pojavov (3.1) ali **se nahajajo na geografsko zaključenem območju** kot posledica značilnosti geografskega območja, ki pogojuje prisotnost ter značilnost naravnih pojavov in naravnih oblik (3.2).

3.0 Kompleksna povezanost/ 3.1 Kompleksna pomembnost, ki je posledica medsebojno povezanega nastajanja naravnih oblik in soodvisnosti naravnih pojavov: Rakov Škocjan – del sistema kraške Ljubljance, z izvorno jamo, malim in velikim naravnim mostom, udori, kraškimi izviri, ponikalnicami, aluvi-alno poplavno ravnico, ponori, ponorno jamo

OHRANJENOST (4.0): na delu narave je bil vpliv človeka majhen ali je vpliv časovno tako oddaljen, da niso ali niso bistveno spremenjene lastnosti naravnih pojavov oz. naravnih oblik.

4.0 Ohranjenost: Barje Za Blatom na Jelovici

REDKOST (5.0): Del narave vsebuje redke naravne oblike ali naravne pojave; v primeru, ko je na določenem območju evidentiranih do pet delov narave z enakimi oziroma primerljivimi lastnostmi, gre za **absolutno redkost pojavljanja** (5.1); v primeru, ko se deli narave pojavljajo posamezno zunaj območja, kjer so deli z enakimi ali primerljivimi lastnostmi pogosti, gre za **relativno redkost pojavljanja** (5.2).

5.0 Redkost/ 5.1 Absolutna redkost pojavljanja: Žvepleni izvir v strugi Lučnice pri Rihertju v Podvolovjeku – eden od dveh znanih žvepljenih izvirov v Sloveniji

EKOSISTEMSKA POMEMBNOST (6.0): Del narave je pomemben z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti; to je del narave, ki **ima lastnosti ekološko pomembnega območja** (vsebuje reprezentativne, redke, obsežno razširjene ali dobro ohranjene habitatne tipe ter ohranjene, zaradi velikosti populacije ali drugače pomembne habitate ogroženih, endemičnih in mednarodno varovanih vrst) (6.1), ali **ima lastnosti genske banke** rastlinskih in živalskih vrst v naravi (6.2).

6.0 Ekosistemska pomembnost/ 6.1 Redek habitatni tip: Mrtvica Muriša – redke habitatni tip, značilen in prepoznaven za reko Muro

ZNANSTVENO-RAZISKOVALNA POMEMBNOST (7.0): Del narave je pomemben kot znanstveni dokaz; to je npr. narav-

na oblika, naravni pojav ali proces, na podlagi katerega je nastala **znanstvena teorija** ali je bila naravna oblika, pojav ali proces **znanstveno poimenovan**, ter **klasično, tipsko nahajališče vrst, klasično nahajališče mineralov in fosilov** (7.1), ali je zaradi svoje nazornosti in neraziskanosti pomemben za temeljno **znanstveno-raziskovalno delo v prihodnje** (7.2).

7.0 Znanstveno-raziskovalna pomembnost: Cerkniško jezero – prvo opisano presihajoče jezero, pomembno za znanstveno delo v prihodnje

PRIČEVALNA POMEMBNOST (8.0): Del narave izkazuje povezanost s **kulturnimi dogodki** iz preteklosti (zgodovinskimi, znanstvenimi ter dogodki, povezanimi z ljudskim izročilom) (8.1), **ima simbolni pomen** za slovenski narod (8.2) ter **je značilen ali prepoznaven** za Slovenijo ali določeno območje (estetske podobe) (8.3).

8.0 Pričevalna pomembnost/ 8.1 Simbolni pomen: Triglav ima simbolni pomen za slovenski narod

Uporaba meril vrednotenja

Merila se uporabljajo smiselno glede na značilnosti delov narave, izmed katerih se odбирajo naravne vrednote. Med seboj so enakovredna, razen meril **ekosistemska pomembnost** in **pričevalna pomembnost**.

Merilo *ekosistemska pomembnost* se zaradi razmejčitve med sistemoma varstva naravnih vrednot in ohranjanja biotske raznovrstnosti uporablja le v kombinaciji z meriloma *znanstveno-raziskovalna* ali *pričevalna pomembnost*. Tako se del narave opredeli za naravno vrednoto (ekosistemsko, botanično ali

zoološko), če hkrati zadosti merilu *ekosistemska pomembnost* in *znanstveno-raziskovalna* ali *pričevalna pomembnost*. Če del narave zadosti le merilu *ekosistemska pomembnost*, se praviloma ne opredeli za naravno vrednoto, pač pa za ekološko pomembno območje.

Merilo *pričevalna pomembnost* se praviloma uporablja v kombinaciji z drugimi merili. Del narave se opredeli za naravno vrednoto, če hkrati zadosti merilu *pričevalna pomembnost* in vsaj še enemu od meril vrednotenja. V primeru, ko del narave zadosti le merilu *pričevalna pomembnost*, v naravi pa ni prepoznane naravne oblike ali naravnega pojava z drugimi vrednostnimi lastnostmi, se ne opredeli za naravno vrednoto. Tak primer je geometrično središče Slovenije, ki ni opredeljeno kot naravna vrednota.

Del narave, ki je ogrožen, ne postane naravna vrednota zgolj zato, ker je ogrožen. **Ogroženost** je stanje v naravi oz. na naravni vrednoti in je eden od prednostnih razlogov za izvedbo varstvenega ukrepa, ni pa merilo vrednotenja. V smislu neogroženosti dela narave kot njegove kvalitete se uporablja merilo ohranjenost.

DEL NARAVE, KI VSEBUJE VREDNOSTNE LASTNOSTI → OPREDELITEV ZA NARAVNO VREDNOTO

DEL NARAVE, KI VSEBUJE VREDNOSTNE LASTNOSTI IN JE **OGROŽEN** → IZVEDBA VARSTVENEGA UKREPA

POSTOPEK DOLOČITVE NARAVNIH VREDNOT

Pri vrednotenju narave se na kraju samem ugotavlja, ali del narave vsebuje vrednostne lastnosti. Sledi EVIDENTIRANJE, ki obsega poimenovanje naravne vrednote, opis njenih vrednostnih lastnosti (utemeljitev glede zadostitve merilom vrednotenja in v povezavi s tem opredelitev zvrsti) ter natančna geolokacija (opredelitev na karti). Poleg tega se pridobijo še drugi dogovorjeni podatki, kot so opis stanja, podatki o morebitnih dejavnikih ogrožanja, o obstoječih dejavnostih na naravni vrednoti in drugo.

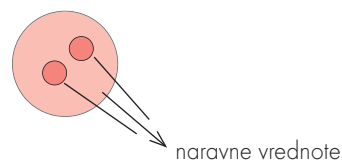
Za naravno vrednoto se opredeli entiteta naravne vrednote (del, ki izkazuje vrednostne lastnosti) in njena neposredna okolica. Na primer za drevesno naravno vrednoto se opredeli drevo in njegovo rastišče, za hidrološko naravno vrednoto vodotok in pas brežine.

NARAVNA VREDNOTA = ENTITETA NARAVNE VREDNOTE + NEPOSREDNA OKOLICA

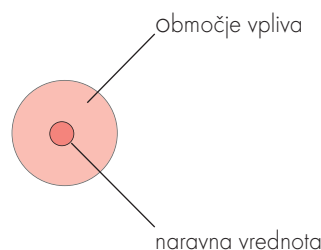
Naravne vrednote so praviloma manjša območja, ki jih je v naravi mogoče zaznati kot kvalitetno enoto. Kako velik je tak del narave, je odvisno od značilnosti naravnih oblik

in naravnih pojavov. Nekatere naravne vrednote, kot so zlasti geomorfološke in geološke, so tudi velika območja. Zaradi velikosti območij in posebnih zahtev varstva, se je za naravne vrednote, ki so površinsko večje od 1 km² ali linijsko daljše od 1 km, začel uporabljati izraz **velike naravne vrednote**. Znotraj teh se lahko opredelijo deli, ki najbolj značilno izkazujejo vrednostne lastnosti zvrsti, s katero je v celoti opredeljena taka velika naravna vrednota.

Znotraj večje naravne vrednote se lahko opredeli manjše samostojne naravne vrednote.

Okoli naravne vrednote se lahko opredeli **OBMOČJE VPLIVA NA NARAVNO VREDNOTO**. To je območje, ki je z naravno vrednoto vidno ali funkcionalno povezano.

Obsežnost območja vpliva je odvisna od nameravanega posega ali dejavnosti v bližini naravne vrednote. Določi se tako, da se okoli naravne vrednote, nad njo (za jame) ali ob njej opredeli območje, za katerega se predvideva, da v zadostni meri oddalji načrtovani poseg ali dejavnost od naravne vrednote, da se le-ta ne bo poškodovala ali uničila. Za hidrološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto območje porečja ali dela porečja, v katerem se nahaja naravna vrednota.

Za podzemno geomorfološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto površje nad podzemno jamo in porečje voda, ki tečejo v podzemno jamo, če je naravna vrednota vodna podzemna jama.

Za naravne vrednote drugih zvrsti je območje vpliva na naravno vrednoto območje, v katerem vplivi posegov in človekovih dejavnosti lahko ogrozijo tiste lastnosti, zaradi katerih je bil del narave opredeljen za naravno vrednoto; za geomorfološke in geološke naravne vrednote je to zlasti njihova stabilnost, za botanične, zoološke, ekosistemske in drevesne naravne vrednote je to zlasti kakovost habitatov rastlin in živali.

- Uredba o zvrsteh naravnih vrednot: 6. člen

Postopek določitve naravnih vrednot se konča, ko minister sprejme predpis. S predpisom se za vsako naravno vrednoto določijo zlasti:

- ime,
- kratka oznaka,
- zvrst,
- pomen (državni ali lokalni)
- geografska lega,
- režim vstopa v podzemno jamo.

 P

- ZON: 37. člen

- Zakon o varstvu podzemnih jam: 10. člen

Ime in kratka oznaka naravnih vrednot

Naravne vrednote so poimenovane z lastnim imenom, če pa nimajo lastnega imena, se ime oblikuje tako, da se izbere najbližje krajevno ime, kateremu se z vezajem doda pojasnilo o naravni vrednoti.

Primeri:

Javorniška koliševka,
Novakova lipa,

Godovič - kačja smreka,
Kriška stena - nahajališče fosilov ...

Kratka oznaka je informativno pojasnilo o naravni vrednoti, ki se lahko nanaša na zvrst ali tip naravne vrednote, na geografsko lego ali na vrednostno lastnost.

Primeri:

Krivec: bruhalnik ob Kolpi severovzhodno od naselja Damelj
Krašče: kratka oznaka: dve lipi pred cerkvi sv. Andreja v Kraščah

Zvrst naravnih vrednot

Vsaka naravna vrednota se opredeli z najmanj eno zvrstjo.

Če se naravna vrednota opredeli z več zvrstmi, se vsaj ena, v tem primeru prva navedena, nanaša na vrednostne lastnosti, ki se izkazujejo na celotni naravni vrednoti, druge zvrsti pa se lahko nanašajo le na vrednostne lastnosti, ki se izkazujejo na njenih delih.

Naravna vrednota pa se ne opredeli z dodatno zvrstjo, če gre le za povprečne lastnosti, ki jih ta del narave izkazuje, poleg vrednostnih lastnosti.

POVRŠINSKA GEOMORFOLOŠKA NARAVNA VREDNOTA je del narave,

- ki je z vidika zemeljskega površja izjemen, tipičen, kompleksno povezan, ohranjen, redek, znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomemben in

se v naravi lahko pojavlja kot kraška površinska oblika (žlebič, škraplja, vrtača, uvala, kotlič, udornica, draga, kraško polje, kraški ravnik, kraška planota), ledeniška reliefna oblika (ledeniška morena, krnica, balvan, ledeniška dolina, grbina, prag), rečno-denudacijska oblika (korito, soteska, rečna terasa, poplavna ravnica, vršaj), poligenetska reliefna oblika (vrh, gorski greben, sleme, otok, skalne oblike, kot so naravni most/okno, stena, skalni osamelec) ali obalna reliefna oblika (klif, abrazijski spodmol, terasa).

Naravni most na Brani

Kamniti vojak v Julijskih Alpah

PODZEMELJSKA GEOMORFOLOŠKA NARAVNA VREDNOTA je del narave,

- ki je z vidika podzemnih jam izjemen, tipičen, kompleksno povezan, ohranjen, redek, znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomemben in

se v naravi pojavlja kot podzemna jama, ki je lahko votlina, razpoka, brezno in podzemni rov.

Željske jame pri Kočevju

Jamski rov v Planinski jami

GEOLOŠKA NARAVNA VREDNOTA je del narave,

- ki je z vidika sestave in oblike zemeljske skorje ter procesov v njeni notranjosti in na njenem površju ter z vidika zgodovine Zemlje in evolucije življenja na njej izjemen, tipičen, kompleksno povezan, ohranjen, redek, znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomemben in

se v naravi pojavlja kot tektonska (prelom, tektonski jarek, tektonska breča, guba), mineraloška (nahajališče

minerala), petrološka (izdanek kamnin), paleontološka (nahajališče fosila), stratigrafska (stratigrafsko zaporedje ali meja), glaciološka (ledeniško jezero, morena, balvan), pedološka, hidrogeološka (npr. mineralni izvir) ali sedimentološka (sedimentne teksture, turbiditni tokovi, evaporiti) naravna oblika;

ali

- ki je nahajališče minerala ali fosila, ki je s predpisom določen po vrsti ali tipu za naravno vrednoto, kot je fosil vretenčarja, nevretenčarja brez trdnega ogrodja in glavonožca, makrofosil rastlinske ali živalske vrste, ki je bil znanstveno prvič opisan na ozemlju R Slovenije, in paleozojski fosil trokrparja, školjke, polža, ramenonožca, korale, iglokožca, višje rastline oziroma drug paleozojski makrofosil, ki je toliko ohranjen, da je taksonomsko določljiv do ravni rodu ali vrste.

pričevalno pomemben z vidika življenjskega prostora rastlin prostoživečih vrst

in

se v naravi lahko pojavlja kot rastišče ogroženih, redkih, endemičnih ali reliktnih vrst, rastišče vrst v azonalnem, disjunktnem ali ekstrazonalnem arealu ali klasično nahajališče.

Rastišče jarice (*Eranthis hyemalis*) na Bohorju

Rastišče narcis (*Narcissus stellularis*) v Karavankah

Okamnele stopinje dinosavra pri Godoviču

Fosili morskega ježka na Nanosu

ZOOLOŠKA NARAVNA VREDNOTA je del narave,

- ki je ekosistemsko in znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomemben z vidika življenjskega prostora živali prostoživečih vrst

in

se v naravi lahko pojavlja kot habitat ali del habitata ogroženih, redkih, endemičnih ali reliktnih vrst živali ali tipsko nahajališče.

Vranja jama na robu Cerklješkega jezera

Žabe, ki prezimujejo v Vranji jami

HIDROLOŠKA NARAVNA VREDNOTA je del narave,

- ki je z vidika tekočih in stoječih voda izjemen, tipičen, kompleksno povezan, ohranjen, redek, znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomemben

in

se v naravi lahko pojavlja kot reka, potok, jezero, morje, del reke, potoka, jezera ali morja, ledenik, izvir, slapišče ali slap.

Matkov škaf

Korita Vrsnika

EKOSISTEMSKA NARAVNA VREDNOTA je del narave,

- ki je ekosistemsko in znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomemben z vidika ekosistemov

in

Hudičev boršt

Krakovski gozd

BOTANIČNA NARAVNA VREDNOTA je del narave,

- ki je ekosistemsko in znanstveno-raziskovalno ali

se v naravi lahko pojavlja kot ohranjen, redek, vrstno izjemno raznolik del habitatnega tipa, habitatni tip ali večji del ekosistema.

DREVESNA NARAVNA VREDNOTA je drevo ali skupina dreves,

- ki so izjemnih dimenzij, habitusa, starosti, ekosistemsko, znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomembna, ter vključuje tudi rastišče takšnih dreves in

se v naravi lahko pojavlja kot posamezno drevo zunaj gozdnega prostora ter skupina dreves ali posamezno drevo v gozdu, ki zaradi izjemnih lastnosti izstopajo od dreves v okolici.

Lipa v Rutu

Kačja smreka pri Godoviču

OBLIKOVANA NARAVNA VREDNOTA je del narave,

- ki ga je človek oblikoval z namenom vzgoje, izobraževanja, oblikovanja krajinskih elementov ali katerim drugim namenom, ter je ekosistemsko in znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomemben in

se v naravi lahko pojavlja kot drevored, skupina dreves, park, botanični vrt, alpinetum ali arboretum.

Arboretum Volčji potok

Drevored na Brdu pri Kranju

KRAJINSKA VREDNOTA* je del narave,

- ki ima zaradi značilnosti žive in nežive narave ter človekovega delovanja izjemno, tipično, ali redko

naravno obliko, razporeditev ali raznolikost krajinskih elementov

in

se v naravi pojavlja zlasti kot gorski vrh, sleme, greben, območje z množico ali posebno razporeditvijo raznolikih krajinskih elementov ali območje z značilnim krajinskim vzorcem.

* Krajinska vrednota je obravnavana kot del narave. Merila vrednotenja krajine se nanašajo zlasti na lastnosti krajinskih elementov, njihovo raznolikost ali razporeditev v prostoru, medtem ko se pri vrednotenju narave merila nanašajo na lastnosti naravnih oblik in naravnih pojavov. Ker gre za dva različna zorna kota prepoznavanja vrednote, je lahko isti objekt enkrat prepoznan za naravno, drugič pa za krajinsko vrednoto.

V preteklih naravovarstvenih sistemih zvrsti krajinska vrednota ni bilo. Krajina je bila sicer opredeljena kot del naravne dediščine, del narave, ki je ustrezal merilu krajinski vidik, pa je bil najpogosteje opredeljen kot geomorfološka naravna dediščina.

☰ ▶: P

- Uredba o zvrsteh naravnih vrednot: 3. člen

- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot: Priloga 2

Državni in lokalni pomen naravnih vrednot

Po pomenu se naravne vrednote razvrščajo na naravne vrednote državnega in lokalnega pomena. Naravne vrednote državnega pomena so tiste, ki imajo mednarodni ali velik narodni pomen in tiste, za katere je zaradi procesnih razlogov s predpisi tako določeno.

Naravne vrednote državnega pomena so:

- reprezentativno izjemne, tipične, kompleksno povezane, ohranjene ali ekosistemsko, znanstveno-raziskovalno ali pričevalno pomembne naravne vrednote, to pomeni, da sodijo med največ 1/3 tistih naravnih vrednot, ki imajo najbolj izražene lastnosti, glede na vse zbrane, med seboj primerljive naravne vrednote z območja vse države;*
- redke naravne vrednote, to pomeni, da je na območju vse države prisotnih največ deset naravnih vrednot s primerljivimi lastnostmi;*
- naravne vrednote, ki so sestavni del kompleksne državno pomembne naravne vrednote,
- mednarodno pomembne naravne vrednote, to pomeni, da imajo status na podlagi ratificiranih mednarodnih pogodb, sporazumov ali drugih dogovorov oziroma je njihov mednarodni pomen ugotovljen na podlagi meril mednarodnih organizacij, katerih članica je Republika Slovenija;
- naravne vrednote, vključene v zavarovano območje, ki ga je ustanovila država, ne glede na to, da po strokovnih kriterijih sodijo med naravne vrednote lokalnega pomena;

- podzemne jame.

* Ločnica, ki razmejuje 1/3 naravnih vrednot z reprezentativnimi lastnostmi od drugih in 10 naravnih vrednot z redkimi lastnostmi od drugih, ni absolutna. Razloga sta dva: - večina meril ni kvantificiranih, zato je reprezentativnost ocenjena in približna, - z vsako dodatno razvrstitvijo naravne vrednote med najpomembnejše, zaradi novih spoznanj, se zadnja izloči iz skupine najpomembnejših. Ker se naravne vrednote formalno razvrščajo po pomenu s predpisom, se "prevrednotenje" v primeru novih strokovnih ugotovitev izvede v določenih časovnih obdobjih. V vmesnih obdobjih je razvrstitev po pomenu približek okoli mejnih ločnic.

Naravne vrednote, ki niso državnega pomena so lokalnega pomena.

📄▶: P

- Uredba o zvrsteh naravnih vrednot: 3. a člen
- Zakon o varstvu podzemnih jam: 5. člen

Geografska lega naravnih vrednot

Geografska lega naravnih vrednot (točka ali centroid območja) se natančno opredeli z Y in X Gauss-Kruegerjevima koordinatama in tudi kartografsko. Praviloma so natančni podatki o legi dostopni javnosti, za občutljive naravne vrednote pa se z namenom preprečitve ogrožanja koordinate zaokrožijo na 5 km, kratka oznaka pa se posploši.

Podatki o legi naravne vrednote v predpisu in javno dostopnih bazah podatkov, ki so splošno dostopni javnosti, se zaokrožijo, če gre za:

- naravno vrednoto - npr. majhna rastišča, nahajališča živali, nahajališča fosilov, mineralov, jame -, ki bi jo prisotnost ljudi lahko ogrozila (npr. fizično poškodovanje pri hoji ali zaradi hrupa);
- naravno vrednoto, ki je zanimiva za zbiratelje, preprodajalce, trgovce - npr. jame s kapniki in jamskimi biseri, nahajališča mineralov in fosilov, nahajališča redkih rastlinskih in živalskih vrst.

📄▶: P

- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot: 4. člen

Režim vstopa v podzemne jame

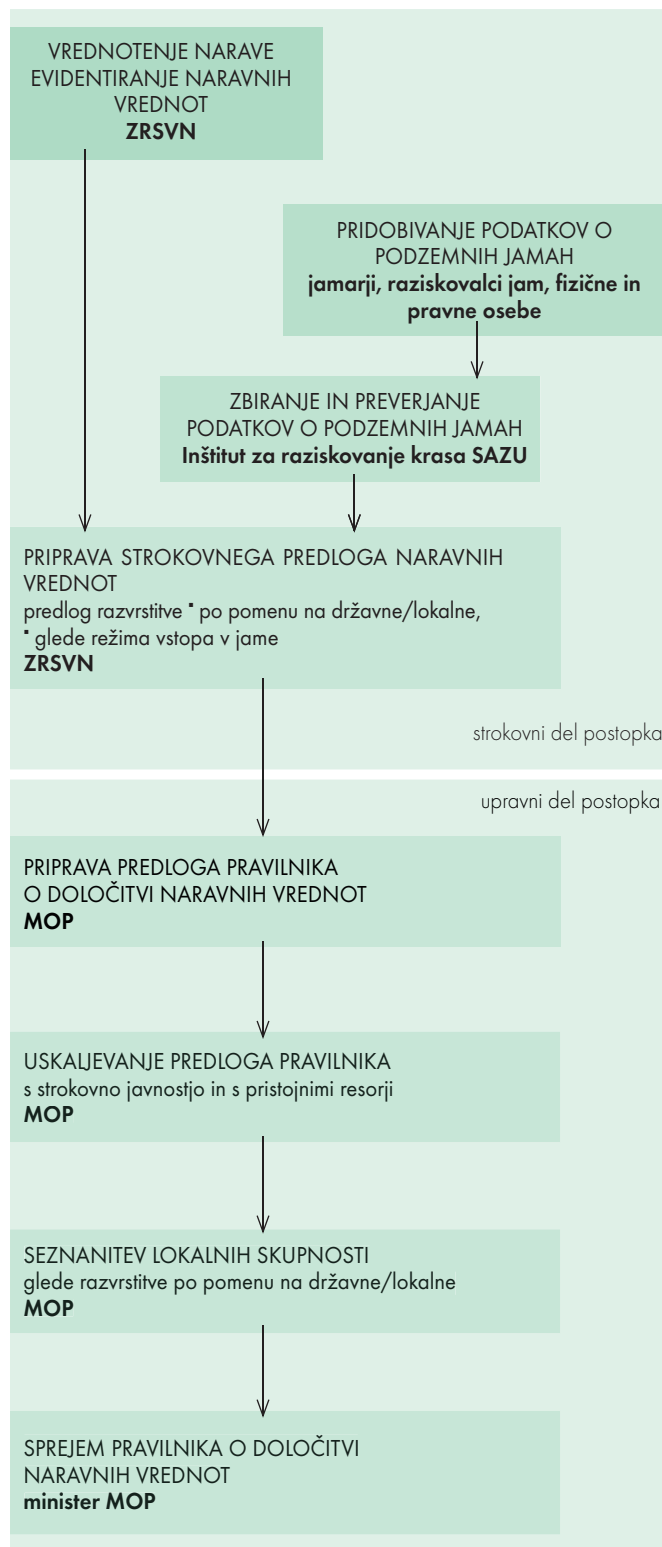
Podzemne jame se ob določitvi za naravno vrednoto razvrstijo na odprte jame s prostim vstopom, odprte jame z nadzorovanim vstopom in zaprte jame.

Odprte jame s prostim vstopom so jame, ki niso zelo občutljive na vstopanje vanje, **odprte jame z nadzorovanim vstopom** so jame, ki so občutljivejše in je treba vstopanje vanje nadzorovati, **zaprte jame** so jame, ki

so zelo občutljive in ranljive, zato jih lahko ogrozi vsako vstopanje vanje. Z razvrstitvijo jam glede na režim vstopa sta povezana obveznost in zahtevnost izvajanja varstvenih ukrepov.

📄▶: P

- Zakon o varstvu podzemnih jam: 4. in 17. člen

Shema: Postopek določitve naravnih vrednot
Okrajšave: ZRSVN - Zavod RS za varstvo narave, MOP - Ministrstvo za okolje in prostor

POGLED V REGISTER NARAVNIH VREDNOT

Naravne vrednote, ki so določene s predpisom, se vodijo v REGISTRU NARAVNIH VREDNOT.

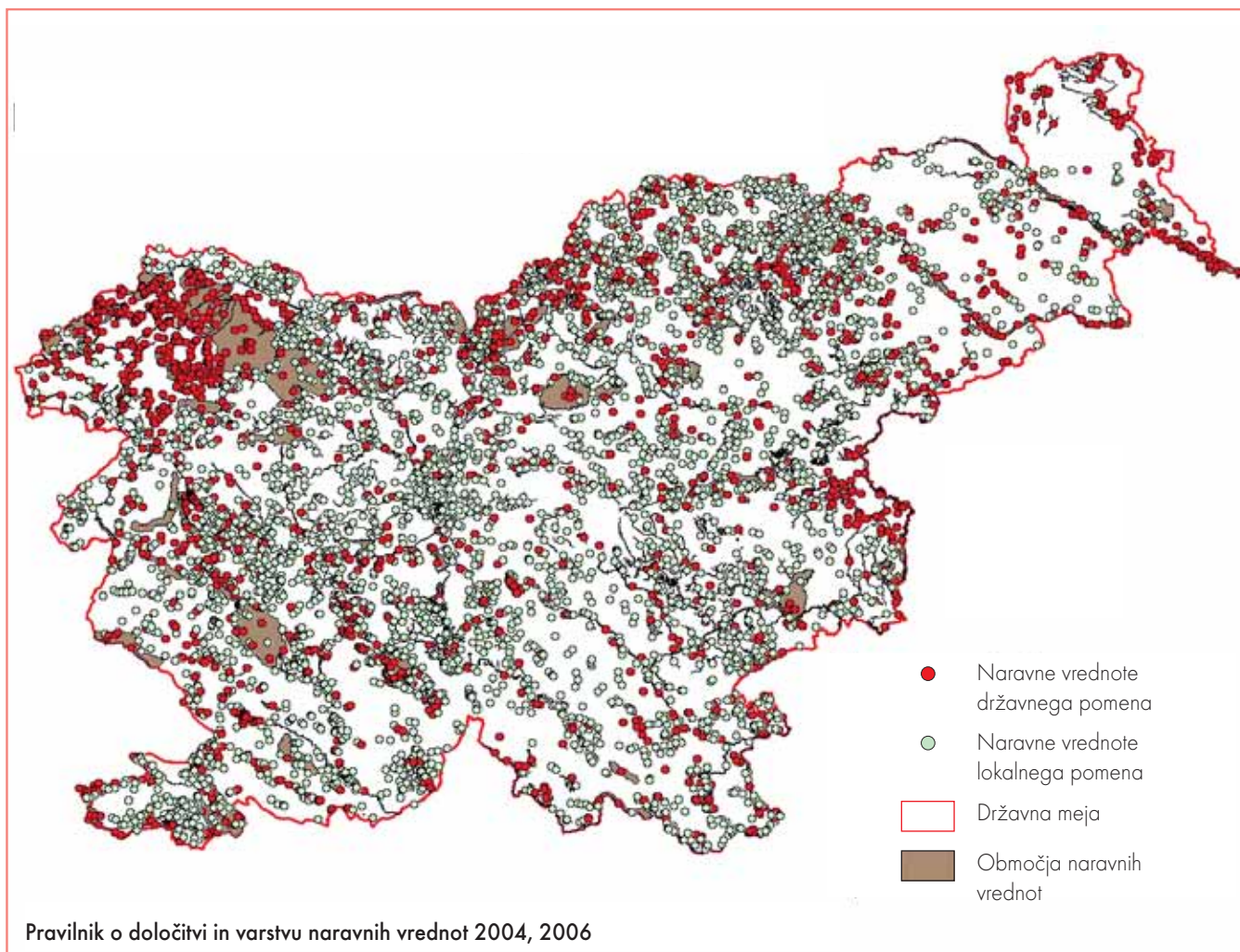
V letu 2006 je skupno število naravnih vrednot **14.901**, od teh je:

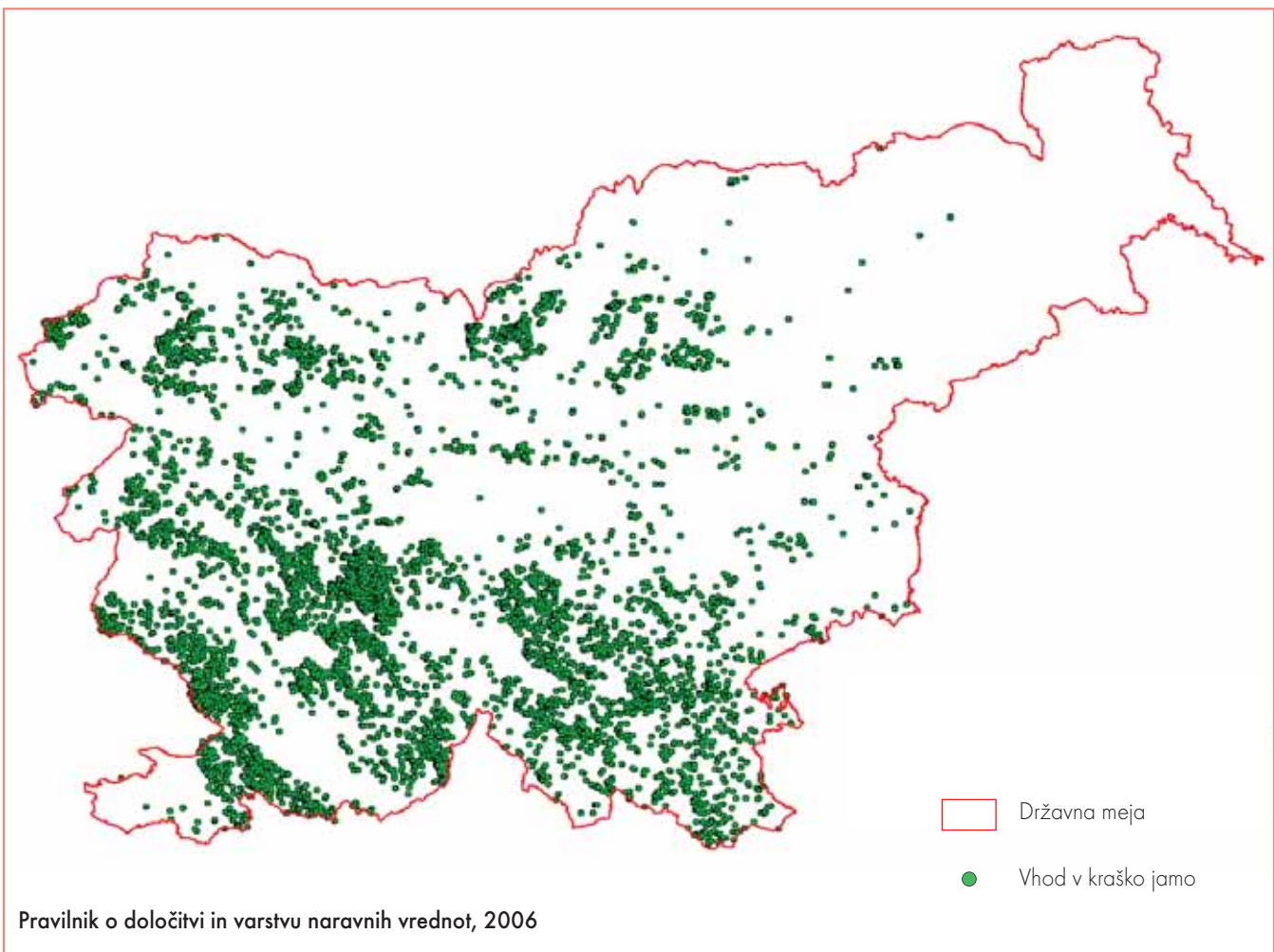
- **6519 naravnih vrednot geomorfološke, geološke, hidrološke, ekosistemske, botanične, zoološke in drevesne zvrsti:**
naravnih vrednot državnega pomena je 32 %, naravnih vrednot lokalnega pomena pa 68 %; med zvrstmi naravnih vrednot prevladujejo drevesne hidrološke in geomorfološke;

naravne vrednote so praviloma majhna območja; naravnih vrednot, večjih od 1,5 km² je okoli 10 %; med "velikimi" naravnimi vrednotami prevladujeta geomorfološka in geološka zvrst;

- **8382 naravnih vrednot geomorfološke podzemne zvrsti (podzemnih jam):**
vse podzemne jame so naravne vrednote državnega pomena; glede režima vstopa je 6 jam razvrščenih med zaprte jame, 184 med odprte jame z nadzorovanim vstopom in 8192 med jame s prostim vstopom.

Karta 1: Naravne vrednote v Sloveniji

NAČIN VARSTVA NARAVNIH VREDNOT

Z zakonskim določilom je predpisano, da z naravnimi vrednotami nihče ne sme ravnati tako, da ogrozi njihov obstoj.

►: P
- ZON: 40. člen

Varstvo naravnih vrednot se **prednostno nanaša na ohranjanje vrednostnih lastnosti**, to je tistih lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto oziroma njeno zvrst, poleg teh pa tudi na ohranjanje drugih fizičnih, fizikalnih, kemijskih, vidnih in funkcionalnih lastnosti.

Osnovno načelo varstva naravnih vrednot je, da se posegi, dejavnosti in druga ravnanja na naravni vrednoti ali na območju vpliva na naravno vrednoto izvajajo **na način, da se naravna vrednota ne poškoduje ali uniči**. To določajo **varstvene usmeritve** in **varstveni režimi** ter posredno tudi **razvojne usmeritve**, s katerimi se spodbuja za ohranjanje naravne vrednote najugodnejša oblika rabe.

VARSTVO PODZEMNIH JAM se ureja dodatno in podrobno z zakonom. Z zakonom je predpisan varstven režim, posredno pa se varstvo zagotavlja zlasti tudi z ureditvijo:

- sporočanja in zbiranja podatkov o jamah,
- vstopanja v jame,
- jamarskega usposabljanja,
- rabe jam in
- spremljanja stanja jam.

►: P
- Zakon o varstvu podzemnih jam: 8.-33. člen

Varstvene usmeritve so usmeritve za izvajanje posegov in dejavnosti na način, da se ohranjajo naravne vrednote. Lahko se oblikujejo na različne načine na različnih ravneh podrobnosti. Lahko se nanašajo na: " vrednostne lastnosti naravnih vrednot, " neposredne dejavnike ogrožanja ali " posege, dejavnosti oz. ravnanja človeka, ki vplivajo na naravno vrednoto. Podajajo se lahko " na pozitiven način (kako ravnati) ali " na negativen način (kako ne ravnati).

Primeri varstvenih usmeritev za naravno vrednoto potok, na katerem je predviden odvzem vode:

VREDNOSTNE LASTNOSTI NARAVNE VREDNOTE		NEPOSREDNI DEJAVNIK OGROŽANJA		POSEG	
Ohranjen vodotok s tipičnimi, slikovitimi slapišči		Načrtovana sprememba vodnega režima		Načrtovani odvzem vode	
↑		↑		↑	
V A R S T V E N E		U S M E R I T V E			
+	-	+	-	+	-
Poseg se izvaja tako, da se ohranja vrednostne in druge lastnosti .../, da se zagotavlja .../, da se omogoča ...	Poseg se izvaja tako, da se ne poškoduje/ se ne spremeni vrednostnih in drugih lastnosti...	Vodni režim ... se spreminja v obsegu, na način ali v času, ki ne povzroči ...	Vodnega režima se ne spreminja ... Vodnega režima se ne spreminja v obsegu, na način, ali v času ...	Vodo se iz vodotoka odvzema na način, v obsegu, v času ...	Vode se iz vodotoka ne odvzema ... Vode se iz vodotoka ne odvzema v obsegu, na način, v času ...

Varstvene usmeritve so glede podrobnosti vsebine lahko:

- **splošne**, ki so načelne in se običajno nanašajo na varstveni cilj,
- **podrobne**, ki se običajno nanašajo na dejavnike ogrožanja, delno pa tudi na način izvajanja posegov, dejavnosti ali ravnanj;
- **konkretne**, ki se običajno nanašajo na način izvajanja konkretnih, geografsko opredeljenih, posegov, dejavnosti ali ravnanj.

Odnos med splošnimi, podrobnimi in konkretnimi varstvenimi usmeritvami je vedno hierarhičen. Podrobne varstvene usmeritve se opredelijo v vsebinskem okviru splošnih, konkretne pa v vsebinskem okviru podrobnih.

V primeru, ko je naravna vrednota opredeljena z več zvrstmi, se varstvene usmeritve seštevajo in dopolnjujejo, pri čemer se upošteva, da je naravna vrednota lahko opredeljena z več zvrstmi, katerih lastnosti so prisotne na celotni površini vrednote, ali pa je opredeljena le z eno zvrstjo na celotni površini, z drugimi pa le na njenih delih. V primerih, ko je naravna vrednota z določeno zvrstjo opredeljena le na njenih delih, se varstvene usmeritve za to zvrst nanašajo samo na te dele.

Posebnost je VARSTVO VELIKIH NARAVNIH VREDNOT, ki obsegajo veliko površino 1 km² ali več, ali so linijsko dolge 1 km ali več. Varstvene usmeritve za celotno veliko naravno vrednoto so praviloma splošne, podrobne in konkretne varstvene usmeritve se lahko nanašajo le na tiste dele velikih vrednot, ki najbolj značilno izkazujejo lastnosti zvrsti, s katero je naravna vrednota opredeljena v celoti. V naravovarstveni praksi se za velike naravne vrednote izkazuje potreba po izoblikovanju svojske doktrine varstva.

- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot: 7. člen

Varstveni režimi za varstvo naravnih vrednot se določajo z akti o zavarovanju, razen za podzemne jame, ko je varstveno režim predpisan s sistemskim zakonom. Vsebinsko so to prepovedi, s katerimi se prepreči ali omeji izvajanje posega, dejavnosti ali ravnanja človeka na naravni vrednoti ali na območju vpliva na naravno vrednoto (oz. vplivnem območju zavarovanega območja).

- Str. 71 - Zavarovanje

Razvojne usmeritve so usmeritve za pospeševanje dejavnosti in ravnanj, ki so koristna za ohranjanje naravnih vrednot. Opredelijo se z namembnostjo naravnih vrednot, ki je praviloma ogledovanje in obiskovanje naravnih vrednot zaradi doživljanja narave, spoznavanja in izobraževanja, naravi prijazne rekreacije ...

Namembnost je lahko tudi raziskovalna, zdravstvena ali kulturovarstvena (podzemne jame).

Razvojne usmeritve so glede na raven natančnosti lahko splošne, podrobne in konkretne.

- Uredba o zvrsteh naravnih vrednot: 8. in 11. člen
- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot: 6. člen in Priloga 4
- ZON: 41.- 44. člen

Varstvene usmeritve, varstveni režimi in razvojne usmeritve se uresničujejo z izvajanjem **UKREPOV VARSTVA**.

- Str. 69 - Ukrepi varstva narave

PRAVNE POSLEDICE STATUSA NARAVNIH VREDNOT

Pravne posledice vzpostavitve statusa naravnih vrednot so splošno gledano v vzpostavitvi **posebne pravne ureditve** na stvareh oziroma delih narave, ki so naravne vrednote. Le ta se izvaja **v javnem interesu**, ki je utemeljen z ustavno določbo o tem, da je vsakdo dolžan v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike, torej gre za poseben javnopravni režim.

Vsebina javnopravne ureditve varstva naravnih vrednot vključuje:

1. **neposreden vpliv na izvajanje lastninske pravice**, ki se nanaša na vsakokratnega lastnika naravnih vrednot in je naslednja:

- obveznost dopustitve neškodljivega prehoda drugim osebam in druga neškodljiva splošna raba v skladu z zakonom ter opravljanje nalog ohranjanja biotske raznovrstnosti in ukrepov varstva naravnih vrednot,
- splošna obveznost ravnanja z naravnimi vrednotami, tako da se ne ogrozi njihov obstoj, pri čemer predstavljajo okvir dopustnega poseganja varstvene usmeritve,
- obveznost pridobitve dovoljenja za poseg v naravo in naravovarstvenega soglasja skladno s predpisi;

2. **posreden vpliv na izvajanje lastninske pravice**, ki se odraža v obveznostih, ki jih zakon nalaga državi, občini in drugim osebam javnega prava in je naslednja:

- obveznost upoštevanja varstvenih in razvojnih usmeritev naravnih vrednot v načrtih rabe naravnih dobrin in urejanja prostora,
- obveznost vnosa naravnih vrednot v prostorski državni načrt in prostorske načrte lokalnih skupnosti,
- podrejenost splošne rabe naravnega vira in naravnega javnega dobra, ki je hkrati tudi naravna vrednota, varstvu naravne vrednote, ki se odraža v določbi, da se ti dve rabi lahko odvijata tako, da se ne ogroža obstoja naravne vrednote in ne ovira izvajanja njenega varstva,
- obveznost vključitve varstvenih in razvojnih usmeritev ter varstvenih režimov naravnih vrednot kot sestavnega dela dovoljenj ali koncesij za posebno rabo naravnih virov ali naravnega javnega dobra,
- obveznost države in lokalne skupnosti, da izvajajo ukrepe varstva na podlagi strokovnega predloga Zavoda RS za varstvo narave,
- obveznost pridobitve dovoljenja za ureditev naravne vrednote za ogledovanje in obiskovanje,
- obveznost pridobitve koncesije za rabo naravne vrednote, ki je v lasti države oziroma lokalne skup-

nosti, če naravna vrednota kot naravna dobrina ni predmet koncesije po drugih predpisih.

► P

- ZON: 9., 38., 40., 41., 42., 43., 45. in 105. člen

PRAVNI VIDIK VPLIVA NA LASTNINSKO PRAVICO NA ZEMLJIŠČIH, KI SO NARAVNE VREDNOTE

Na področju naravnih vrednot obstajajo različni lastninski položaji; tako so naravne vrednote lahko v lasti oseb zasebnega ali javnega prava. Vse podzemne jame so v lasti države.

Pravne in fizične osebe so lahko lastniki zemljišč, ki predstavljajo v naravi naravno vrednoto, konkretno je to lahko gozd, travnik, njiva, zemljišče, po katerem teče potok, močvirje, kjer gnezdijo ogrožene vrste ptic idr. Zakonodajalec je že z zakonom določil način uživanja lastninske pravice na naravnih vrednotah, tako da se zagotovi **socialna, ekološka in gospodarska funkcija lastnine**. Lastniku je naložil obveznost ravnati z naravnimi vrednotami tako, da ne ogrozi njihovega obstoja, pri čemer mora upoštevati varstvene in razvojne usmeritve za njihovo varstvo, ki se obvezno upoštevajo tudi pri urejanju prostora in rabi naravnih dobrin, kakor tudi da mora za določene posege v naravo pridobiti naravovarstveno soglasje.

Lastniku je naložena tudi **obveznost dopustiti neškodljivo ogledovanje in obiskovanje**, torej dostopnost naravne vrednote vsem pod enakimi pogoji. Ta obveznost izhaja iz bistva opredelitve dela narave za naravno vrednoto, ki je prvenstveno sicer res v funkciji njene ohranitve, hkrati pa se s tem omogoča tudi izvajanje izobraževalne, znanstveno-raziskovalne, prezentacijske in rekreacijske funkcije naravne vrednote. S tem v zvezi je tudi ureditev zagotovitve neškodljivega dostopa do naravne vrednote. V vseh zgoraj naštetih primerih gre za določitev načina uživanja lastninske pravice in ne za pravo omejitev lastninske pravice. Pri tem pa je ta dopustitvena obveznost vezana na neškodljivost.

V primeru nastopa škodnega dogodka je lastnik upravičen do **odškodnine** po pravilih odškodninskega prava. Samo v primeru škode, do katere bi prišlo zaradi opravljanja nalog ohranjanja biotske raznovrstnosti in ukrepov varstva naravnih vrednot, ni pogojev za odškodninsko odgovornost, če ravna nosilci javnih pooblastil v okviru zakona in torej ni elementa protipravnosti, ki ga zahteva v takih primerih že Ustava RS.

► P

- ZON: 9., 41. člen

- ZVO: 16. člen

- Zakon o varstvu podzemnih jam: 5. člen

►: PUB

- Str. 91 - Odškodninske odgovornosti

UNIČENE ALI POŠKODOVANE NARAVNE VREDNOTE

Naravne vrednote so **uničene**, če prenehajo fizično obstajati ali ne izkazujejo več vrednostnih lastnosti, zaradi katerih so bili ti deli določeni za naravno vrednoto. Razlog za uničenje je lahko poseg, dejavnost ali ravnanje človeka ali naravni proces.

Če so naravne vrednote delno fizično uničene oz. so delno prizadete njihove vrednostne lastnosti, se šteje, da so **poškodovane**.

Uničene ali poškodovane naravne vrednote se lahko **obnovijo**:

- v procesu naravne sukcesije ali nadomestne rasti (če je naravna vrednota živa narava),
- z izvedbo obnovitvenega ukrepa.

Poškodovane ali uničene vrednote nežive narave, kot so npr. podzemna jama, naravni most, mineral ali fosil, se v večini primerov ne morejo obnoviti skozi naravne procese, prav tako jih je težko ali nemogoče vzpostaviti na novo z obnovitvenimi ukrepi. Njihovo uničenje je dokončno.

►: P

- ZON: 52. člen

NARAVNE VREDNOTE IN KULTURNA DEDIŠČINA

Oblikovani deli narave in deli krajine so lahko opredeljeni kot naravna vrednota in hkrati kot kulturna dediščina na podlagi predpisov s področja varstva kulturne dediščine. To so vsebine, ki so ob ureditvi samostojnih pravnih sistemov za obe področji varstva (narave in kulturne dediščine) še ostale skupne obema. Način sodelovanja med resornima področjema je za skupne vsebine urejen tako, da za oblikovane naravne vrednote in krajinske vrednote pri sprejemanju predpisa o določitvi in varstvu naravnih vrednot poda soglasje k varstvenim in razvojnim usmeritvam minister, pristojen za kulturno dediščino, pri sprejemanju aktov o razglasitvi in varstvu kulturnih spomenikov pa poda soglasje minister, pristojen za varstvo narave.

Varovanje celotne oblikovane dediščine se je osnovalo in v začetnih fazah razvijalo v okviru področja varstva naravne dediščine. V evidenco naravne dediščine na podlagi Zakona o naravni in kulturni dediščini so bili vključeni tudi vsi objekti, ki so sicer vsebinsko neločljivo povezani s kulturno dediščino, kot so zlasti grajski in drugi vrtni parki. Ob razdelitvi področij tovrstni objekti oblikovane naravne dediščine niso več vključeni v nov

sistem varstva naravnih vrednot po Zakonu o ohranjanju narave; 70 enot nekdanje naravne dediščine, pretežno grajskih in zdraviliških parkov in parkov ob vilah, od katerih jih je 28 zavarovanih kot naravna znamenitost (spomenik oblikovane narave) ali njen del, je odslej le del registra kulturne dediščine.

►: P

- ZON: 37. člen

- Zakon o varstvu kulturne dediščine: 15. člen

RABA NARAVNIH VREDNOT

Vintgar reke Radovne pri Bledu

Raba naravnih vrednot je **raba njihovih vrednostnih lastnosti**. Praviloma je to obiskovanje in ogledovanje. Naravne vrednote se smejo obiskovati in ogledovati na način, ki ne ogroža njihovega obstoja in izvajanja njihovega varstva.

Obiskovanje in ogledovanje naravnih vrednot je **SPLOŠNA RABA** in tako **dovoljena vsem pod enakimi pogoji**. Taka ureditev ustvarja na eni strani pravico vseh do obiskovanja in ogledovanja ter na drugi strani obveznost lastnikov, da tako splošno javno rabo dopustijo. Ta ureditev ima torej elemente, ki jih pravna teorija navaja pri opredeljevanju pojma javnega dobra. Zakon dopušča omejitve splošne rabe le v primeru, če bi splošna raba lahko ogrozila obstoj naravne vrednote, in jo veže na predpis ministra o določitvi naravnih vrednot, s katerim se lahko določi prepoved oziroma omejitve ogledovanja in obiskovanja naravne vrednote.

Za **POSEBNO RABO** naravne vrednote, ki je v lasti države ali lokalne skupnosti, se lahko **podeli koncesija**. Zelo pomemben element podeljevanja koncesije na naravni vrednoti je v tem primeru lastnina. Le redki so primeri, ko je nepremična naravna vrednota v celoti v lasti države ali lokalne skupnosti.

Značilen primer za tako lastninsko stanje so podzemne jame, ki so opredeljene kot naravne vrednote.

Z Zakonom o varstvu podzemnih jam je **RABA PODZEMNIH JAM** podrobneje urejena. Splošna raba – obiskovanje in ogledovanje – je za odprte jame dovoljena vsem pod enakimi pogoji, če se ne ogroža jam, jamskega inventarja in jamskega živega sveta. Raba jame, ki je opredeljena kot zaprta, ni dovoljena. Jamarstvo, ki ga v znanstveno-raziskovalne in športno-rekreacijske namene izvajajo jamarji, ki so usposobljeni za samostojno jamarsko delovanje, se ne šteje za rabo jame in je z zakonom posebej urejeno. Za opravljanje dejavnosti turizma, kulturne, znanstveno-raziskovalne, izobraževalne in zdravstvene dejavnosti se lahko podeli koncesija za posebno rabo podzemne jame. Jama se lahko rabi tudi za oskrbo prebivalstva s pitno vodo po predpisih o vodah. Vodenje ogleda odprte jame, za katero je razpisana koncesija o jami, izvajajo jamski vodniki, ki morajo biti za to usposobljeni na predpisani način. Koncesija se podeljuje po postopku, urejenem v zakonu, ki ureja podelitev koncesij na naravnih dobrinah.

Koncesija za rabo naravne vrednote, ki je hkrati naravni vir ali naravno javno dobro je urejena na poseben način.

📖▶: P
- ZON: 41.-44. člen
- Zakon o varstvu podzemnih jam: 34. – 44. člen
- ZVO: 164. – 166. člen

📖▶: PUP
- str. 94 – Raba naravnih dobrin

MINERALI IN FOSILI

Minerali so elementi ali spojine, ki sestavljajo kamnine. Če imajo prostor za rasti, se razvijejo kristali z značilno zunanjo obliko.

Fosili so okameneli ostanki živali ali rastlin ali njihovi sledovi, ki so stvarni dokaz življenja iz geološke preteklosti. (ZON: 72. člen)

Minerali in fosili se določijo za naravno vrednoto glede na vrsto ali tip s predpisom ministra. Tako se štejejo za naravno vrednoto:

- vse najdbe mineralov ali fosilov, ki so po vrsti ali tipu določeni za naravno vrednoto in tudi
- vsa nahajališča takih mineralov ali fosilov.

Fosili, ki so naravne vrednote, so:

- fosili vretenčarjev, nevretenčarjev brez trdnega ogrodja, vključno z glavonožci,
- makrofosili rastlinskih ali živalskih vrst, ki so bili znanstveno prvič opisani na ozemlju R Slovenije,
- paleozojski fosili trokrparjev, školjk, polžev,

ramenonožcev, koral, iglokožcev, višjih rastlin oziroma drugi paleozojski makrofosili, ki so toliko ohranjeni, da so taksonomsko določljivi do ravni rodu ali vrste.

Če so minerali ali fosili odvzeti iz nahajališča, so po naravi stvari **premična naravna vrednota**.

📖▶: P
- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot:
5. člen, Priloga 2

Lastništvo

Minerali in fosili so last države. Pod pogoji in za namene, ki jih določa zakon, pa postanejo last tistega, ki jih odvzame iz narave.

📖▶: P
- ZON: 72. člen

Varstvo

Varstvo mineralov in fosilov, ki so naravna vrednota, se zagotavlja:

- z varstvom nahajališč, ki se obravnavajo in varujejo kot geološka naravna vrednota,

📖▶: PUB
- str. 39 – Geološka naravna vrednota

- s predpisanim načinom in pogoji strokovnega varstva mineralov in fosilov, ki so odvzeti z nahajališča ter načinom podelitve pooblastila za varstvo zunaj nahajališča in vodenja evidenc v zvezi s tem,
- s predpisanimi pravili raziskovanja in varstva nahajališč mineralov in fosilov,
- s predpisanimi načini ravnanja ob najdbi mineralov in fosilov,
- s predpisanim režimom odvzemanja mineralov in fosilov iz narave,
- s predpisanim režimom v zvezi z izvozom mineralov in fosilov iz države;

📖▶: P
- ZON: 73.-79. člen

- z zavarovanjem mineralov in fosilov,

📖▶: P
- ZON: 49. člen

- z varstvom zbirk mineralov in fosilov v okviru varstva kulturne dediščine.

📖▶: P
- Zakon o varstvu kulturne dediščine: 30. člen

2.2 BIOTSKA RAZNOVRSTNOST

Globalno družbeno zavedanje o pomenu in vrednosti biotske raznovrstnosti se je najbolj izrazito in celovito odrazilo v **Konvenciji o biološki raznovrstnosti**. V preambuli konvencije sta uvodoma izpostavljena ekološka, genetska, družbena, gospodarska, znanstvena, izobraževalna, kulturna, rekreacijska in estetska vrednost biotske raznovrstnosti in njenih sestavnih delov ter pomen biotske raznovrstnosti za evolucijo in vzdrževanje sistemov, ki ohranjajo življenje v biosferi. Biotska raznovrstnost je v konvenciji obravnavana doslej najbolj celovito, tako vsebinsko, saj se nanaša na **raznovrstnost vseh živih organizmov, ki vključuje raznovrstnost znotraj vrst in med različnimi vrstami, gensko raznovrstnost in raznovrstnost ekosistemov**, kot tudi varstveno, saj **za cilj postavlja poleg ohranjanja biološke raznovrstnosti, tudi trajnostno uporabo njenih sestavnih delov ter pošteno in pravično delitev koristi od uporabe genetskih virov** (Konvencija: 1. in 2. člen).

Slovenija je konvencijo podpisala leta 1992, ratificirala pa jo je leta 1996. Vsebina, cilji in načela varstva iz konvencije so podlaga ureditve slovenskega varstva biotske raznovrstnosti v okviru varstva narave. V tem okviru se ureja le področje **prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst**, medtem ko je biotska raznovrstnost domačih živali in kulturnih rastlin področje kmetijske zakonodaje.

Prostoživeče rastlinske in živalske vrste so vrste, katerih osebki lahko živijo prosto v naravi, neodvisno od človeka in niso nastali z umetnim izborom (odbiranjem ali gojenjem osebkov z namenom pridobivanja domačih živali ali kulturnih rastlin) ali biotehnološkim poseganjem v dedne zasnove. Pojem prostoživeče rastlinske vrste vključuje tudi cepljivke, glive in lišaje.

► P
- ZON: 11. člen

SESTAVINE BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI SO:

- rastlinske vrste, vključno s cepljivkami, glivami in lišaji,
- živalske vrste,
- genski material rastlin in živali,
- ekosistemi.

Biotska raznovrstnost v Sloveniji

Za Slovenijo je značilna velika biotska raznovrstnost. Ta je pogojena z lego Slovenije na stiku štirih biogeografskih regij - sredozemske, panonske, alpske in dinarske - ter z raznoliko geološko zgradbo in razgibanim reliefom.

Značilna je velika gozdnatost (več kot 55 % površine je pokrite z gozdom), prisotnost krasa (na več kot 50 % površine so prisotne karbonatne kamnine) in kraških pojavov (več kot 8000 podzemnih jam), stekanje rek v dve porečji (1/3 v jadransko in 2/3 v črnomoško ali donavsko), pestra krajina z regionalno značilnim prepletanjem človeka in narave.

Na razmeroma majhni površini ozemlja Slovenije je prisotno veliko število raznolikih vrst, zato je Slovenija imenovana **vroča biodiverzitetna točka Evrope**. Ocenjeno je, da v Sloveniji živi od 13 000 do 15 000 živalskih vrst, okoli 3200 praprotnic in semenk, okoli 3000 makromicetnih gliv. Mnoge vrste so endemične; od rastlin je endemičnih okoli 60 taksonov, od tega 22 z izključno ali pretežno razširjenostjo v Sloveniji, od endemičnih živali jih je okoli 500 prisotnih v Sloveniji in na ozemlju sosednjih držav, več kot 850 vrst pa je prisotnih pretežno na ozemlju Slovenije (več kot 300 jih živi v kraškem podzemlju) (Mršič, 1997).

Velikost biotske raznovrstnosti označuje BIODIVERZITETNI INDEKS.

$$\text{Biodiverzitetni indeks} = \frac{\text{Število vrst/površino}}{\text{Število vseh osebkov/površino}}$$

Poenostavljeni primer:

- Na površini X m² je 300 rastlin ene same vrste, biodiverzitetni indeks je zelo nizek: 1/300=0,003
- Na površini X m² je 5 rastlin petih različnih vrst, biodiverzitetni indeks je zelo visok: 5/5 = 1;

Biodiverzitetni indeks v nekaterih evropskih državah (Vir: UNEP - WCMC 2001):

Slovaška	0,589
Slovenija	0,558
Grčija	0,554
Italija	0,512
Portugalska	0,511
Španija	0,486
Češka	0,498
Avstrija	0,469
Francija	0,423
Nemčija	0,365

📖 LIT

- Ministrstvo za okolje in prostor - Agencija RS za okolje (Hlad, B. & Skoberne, P. - uredila), 2001: Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji, Ljubljana

Način varstva biotske raznovrstnosti

Varstvo biotske raznovrstnosti se nanaša na vse njene sestavine iz živega in neživega sveta. Neživi del narave je kot življenjski prostor z živim delom neločljivo povezan. Način varstva je za posamezne sestavine specifičen; v primeru varstva osebkov, populacij in genskega materiala je poudarek na neposrednem varstvu vrst (vrstni vidik varstva), v primeru varstva življenjskega prostora in ekosistemov pa na posrednem varstvu vrst prek varstva prostora oziroma območij (prostorski vidik varstva).

VARSTVO BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI JE VARSTVO:

- RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST:

- osebkov in populacij,
- genskega materiala,
- habitatov, zlasti habitatov ogroženih in zavarovanih vrst;

vrstni vidik
varstva

- EKOSISTEMOV:

- habitatnih tipov, zlasti habitatnih tipov, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju;

prostorski vidik
varstva

- KRAJINE

- značilnosti krajine in krajinske pestrosti, pomembne za biotsko raznovrstnost;

EKOLOŠKO POMEMBNIH OBMOČIJ

POSEBNIH VARSTVENIH OBMOČIJ (OBMOČIJ NATURA 2000)

📖 Kazalka: P

- ZON: 1.-36. člen

VARSTVO RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST

Razlogi za varstvo rastlinskih in živalskih vrst so bili v preteklosti največkrat poudarjeno **antropocentrični**; vrste so bile varovane zlasti zaradi njihove neposredne koristnosti; v novih sistemih varstva narave so se nadgradili z zavedanjem, da je vsaka vrsta s svojim enkratnim in neponovljivim genskim skladom, ki se je oblikoval skozi tisočletja, enkratna in neponovljiva vrednota in da ima pravico do ohranitve kot **vrednota sama po sebi**. Nazadnje pa se je pričelo kot razlog za varstvo živali, manj pa tudi rastlin, upoštevati zavedanje, da imajo bitja drugih vrst človeku enakovredno **pravico do življenja in preživetja** (Ferry, 1992). Človek nosi moralno odgovornost za kratenje te pravice.

Leta 1978 je bila pod okriljem Organizacije združenih narodov sprejeta **Deklaracija o pravicah živali**. Odraža temeljna moralna in pravna upravičenja, ki bi jih civilizirano človeštvo moralo priznati živalim. Upravičenja je moč strniti v naslednje temeljne tipe pravic: pravica vseh živali do ohranitve vrste, pravica do nedotakljivosti življenja negospodarskih vrst, pravica do nedotakljivosti svobode, ki ustreza vsaki vrsti ali kategoriji živali.

Takšna in podobna zavedanja, ki so se v zadnjih desetletjih še poglobila, predstavljajo spremembo v uveljavljeni filozofski doktrini, da je človek gospodar narave. Ne glede na to pa je filozofija, da je človek gospodar narave, še vedno dosledno speljana v pravo, ki obravnava žival kot živo premično stvar in ji ne priznava nobenih pravic. Vendarle pa se pričenjajo kazati zasnove novega pristopa, po katerem naj bi **živali obravnavali kot pasivne subjekte**, podobno kot ljudi, ki niso prištevni, na primer otroci in umobolni, ki ne morejo razumeti moralnih in pravnih norm ter ne morejo delno ali celovito moralno in pravno delovati, zaradi česar so v celoti ali omejeno neodgovorne, vendar pa imajo lahko nekatera upravičenja zaradi varstva svojih interesov. Taka sprememba, izpeljana v pravo, bi povzročila, da bi imeli ljudje neposredne obveznosti do živali. Kršenje takih človekovih obveznosti bi bilo moralni in pravni delikt nasproti živalim in ne nasproti ljudem. Ker pa morajo tako za mladoletne kot umobolne osebe skrbeti skrbniki ali zastopniki, bi morali tudi za živali skrbeti zastopniki ali skrbniki pravic živali (Viskovič, 1995).

Lastništvo rastlin in živali prostoživečih vrst

Prostoživeče vodne rastline in prostoživeče živali so nikogaršnja last, razen divjadi, ki je last države.

Gojena žival je v lasti osebe, ki jo goji; po zakonu je to žival, ki je potomka staršev, vzgojenih v ujetništvu.

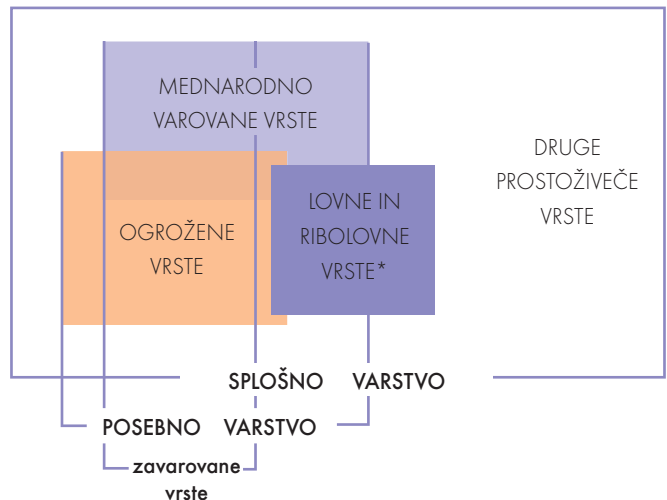
► P

- ZVO: 163. člen
- ZON: 11. in 22. člen

Način varstva rastlinskih in živalskih vrst

Za VSE prostoživeče rastlinske in živalske vrste vključno z živalskimi vrstami, ki so predmet lova in ribolova, je določeno **SPLOŠNO VARSTVO**.

Posebna varstvena skrb je namenjena ogroženim in mednarodno varovanim prostoživečim vrstam. Za njih je poleg splošnega določeno še **POSEBNO VARSTVO**.

Shema: Poenostavljen prikaz odnosov med različnimi skupinami živalskih vrst, ki imajo na podlagi predpisov različen pravni položaj

* - Lovne in ribolovne vrste so tiste, ki so določene za divjad oziroma so ribolovni vir po predpisih s področja lovstva oziroma morskega in sladkovodnega ribištva. Količinska razmerja niso upoštevana.

Divjad so vrste prostoživečih vrst sesalcev in ptic, ki se lovijo. Vlada določi vrste prostoživečih sesalcev in ptic, ki se lovijo in so divjad in njihove lovne dobe. (Zakon o divjadi in lovstvu: 2. člen, 38. člen; Uredba o določitvi divjadi in lovnih dob: 3. člen)

Morski ribolovni viri so vsi ribolovni morski organizmi (ribe): ribe, raki, mehkužci, druge vodne živali in rastline, ki so ribištvu dejansko ali potencialno dostopne. Ribe, ki so lahko predmet ribolova, nabiranja in gojitve, predpiše vlada. (Zakon o morskem ribištvu: 3. in 6. člen)

Sladkovodni ribolovni viri so vodni organizmi, prostoživeče ribe in druge vodne živali, ki so predmet upravljanja ribolovnih virov (ribe). Ribje vrste, ki so predmet ribolova, predpiše vlada. (Zakon o sladkovodnem ribištvu: 2. in 7. člen)

CILJ VARSTVA RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST je njihova **ohranitev v ugodnem stanju ali doseganje ugodnega stanja**, če so ogrožene.

Stanje vrste je ugodno, če je iz populacijske dinamike razvidno, da se sama dolgoročno ohranja kot vitalna

sestavina ekosistema, če se naravno območje razširjenosti vrste ne manjša in se v predvidljivi prihodnosti verjetno ne bo zmanjšalo in če so habitati populacij vrste za njihovo dolgoročno ohranitev kakovostno ustrezni in dovolj veliki in bodo verjetno takšni tudi v prihodnje (ZON: 26. člen).

Naravna razširjenost vrste je območje, znotraj katerega so prisotni naravno obstoječi habitati osebkov oziroma populacij vrste, za selivske vrste živali tudi tisti, pri katerih so živali prisotne samo v določenih letnih obdobjih, ter za izumrle vrste tudi tisti, pri katerih še obstajajo približno enaki abiotski in biotski dejavniki, kot so bili pred iztrebitvijo.

Eno od bistvenih spoznanj pri ohranjanju vrst je pomen **minimalnih viabilnih populacij vrst**.

Minimalna viabilna populacija je najmanjša velikost populacije, ki dolgoročno lahko še preživi, ne glede na demografsko, okoljsko in genetsko stohastičnost ter katastrofe.

Kadar v neko populacijo posegamo dolgo in globoko ter s tem vztrajno zmanjšujemo njeno številčnost, se zgodi, da v določeni fazi dosežemo prag, ko se sproži kaskada izumiranja. V takšnem stanju populacija lahko izumre, tudi če vanjo ne posegamo več. (Kryštufek, 1999)

SPLOŠNO VARSTVO RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST

Splošno varstvo rastlinskih in živalskih vrst se nanaša na **vse** prostoživeče vrste. Zakon o ohranjanju narave povzema zgodovinsko pogojeni, uveljavljen odnos do živali in jih obravnava kot predmete varstva in ne kot subjekte pravic; ne glede na to so v nekatere določbe vključene posamezne vsebine iz Deklaracije o pravicah živali.

S splošnim varstvom je predpisan **OSNOVNI STANDARD ODNOSA DRUŽBE** do rastlin in živali in izhajajo iz naslednjih načel:

- Nobene rastlinske in živalske vrste ni dovoljeno IZTREBITI.
- Nobene rastlinske in živalske vrste ni dovoljeno OGROZITI z zavestnim zniževanjem števila osebkov do take mere, da je vrsta ogrožena.
- Nobene rastline in živali katere koli vrste ni dovoljeno NAMERNO, BREZ OPRAVIČLJIVEGA RAZLOGA UBIJATI, POŠKODOVATI, ODVZEMATI IZ NARAVE ALI VZNEMIRJATI. Prav tako ni dovoljeno NAMERNO, BREZ OPRAVIČLJIVEGA RAZLOGA UNIČITI ALI POŠKODOVATI HABITAT rastline ali živali. Pri tem se šteje, da je razlog za storjena dejanja opravičljiv, če ima koristno posledico in je hkrati družbeno sprejemljiv.

 P

- ZON: 14. člen

Splošno varstvo se za vse rastlinske in živalske vrste zagotavlja tudi:

- z določitvijo načina, metod in takih tehničnih pripomočkov, ki PRI POSEGANJU V NARAVO najmanj moteče vplivajo na rastlinske in živalske vrste in njihove habitate;
- z določitvijo NAČINA TRAJNOSTNEGA GOSPODARJENJA z rastlinskimi in živalskimi vrstami in MOŽNOSTJO INTERVENTNEGA POSEGANJA, če obseg in način rabe neposredno ogrožata ugodno stanje vrste;
- s prepovedjo NASELJEVANJA RASTLIN IN ŽIVALI TUJERODNIH VRST, ki bi lahko ogrozile naravno ravnovesje ali sestavine biotske raznovrstnosti;
- z ureditvijo NADZORA NAD DOSELJEVANJEM rastlin ali živali TUJERODNIH VRST;
- s prepovedjo ZADRŽEVANJA ŽIVALI V NEUSTREZNIH BIVALNIH RAZMERAH IN BREZ USTREZNE OSKRBE ter določitvijo bivalnih razmer in oskrbe, ki je ustrezna;
- z obveznostjo PRIGLASITVE zadrževanja živali velikih sesalcev, ptičev, plazilcev ter živali vrst, ki so določene v ratificiranih mednarodnih pogodbah v ujetništvu;
- s pogoji za ZADRŽEVANJE ŽIVALI V UJETNIŠTVU Z NAMENOM PRIKAZOVANJA JAVNOSTI;
- z obveznostjo pridobitve dovoljenja za GOJITEV ŽIVALI tujerodnih in domorodnih vrst;
- z ureditvijo postopka PRESOJE TVEGANJA ZA NARAVO zaradi določitve stopnje tveganja pri naselitvi, doselitvi in gojitvi živali tujerodnih vrst v zvezi z izdajo ustreznega dovoljenja za poseg v naravo na podlagi zakona;

Presajo tveganja za naravo lahko opravlja pooblaščen fizična ali pravna oseba, vpisana v evidenco ministrstva. O opravljeni presoji tveganja za naravo poda poročilo, ki je pomembna strokovna podlaga pri izdaji dovoljenj. Pri vrednotenju se upošteva dejanske in možne, kratkoročne in dolgoročne ter neposredne in posredne učinke vnosa ali gojitve na naravo, med drugim se oceni verjetnost, da postane tujerodna rastlina ali žival stalno prisotna in invazivna v habitatu ali širšem okolju, kamor se vnaša ali goji, da se kakor koli prizadenejo populacije že prisotnih rastlinskih in živalskih vrst, ki zasedajo ekološko nišo, katero bo verjetno zasedla tujerodna rastlina ali žival, da se kakor koli prizadenejo populacije že prisotnih rastlinskih in živalskih vrst, ki so ključne za ohranitev naravnega ravnotežja v ekosistemu, da se kakor koli prizadene zavarovane ali ogrožene vrste in endemite.

- s predpisanim DOVOLJENJEM ZA IZVOZ, UVOZ ALI TRANZIT rastlin in živali v zakonsko določenih primerih;
- s pooblastilom vladi, da lahko določi PODROBNEJŠA PRAVILA VARSTVA rastlinskih in živalskih vrst ter varstvo drugih vrst živih organizmov;

☰▶: P

- ZON: 15.-27. člen
- Pravilnik o izvedbi presoje tveganja za naravo in o pridobitvi pooblastila
- Odredba o bivalnih razmerah in oskrbi živali prostoživečih vrst v ujetništvu
- Uredba o živalskem vrtu in živalskemu vrtu podobnem prostoru

- s prepovedjo NAMERNEGA UNIČEVANJA GOB IN PODGOBJA, NABIRANJA PODGOBJA vseh vrst samoniklih gliv ter z omejitvijo oziroma predpisanimi PRAVILI NABIRANJA, PRODAJANJA IN IZVAŽANJA GOB;

☰▶: P

- Uredba o varovanju samoniklih gliv

- s pooblastilom vladi, da določi ZNAČILNOSTI KRAJINE IN KRAJINSKO PESTROST, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ter smernice za ohranjanje biotske raznovrstnosti v krajini, ki se obvezno upoštevajo pri urejanju prostora in rabi naravnih dobrin;
- z varstvenim režimom za RAVNANJA NA OBMOČJIH STRNJENE POSELITVE ter pooblastilom ministru, da predpiše za rastlinske ali živalske vrste ali za habitate njihovih populacij na območjih strnjene poselitve načine in pogoje poseganja v naravo, ki ustrezajo varstvenim zahtevam;
- z vključevanjem VARSTVENIH USMERITEV V NAČRTE UREJANJA PROSTORA IN RABE NARAVNIH DOBRIN za tako rabo ali izkoriščanje naravnih dobrin, ki ohranja biotsko raznovrstnost, naravno ravnovesje in varuje ekosisteme;

☰▶: P

- ZON: 35., 36. in 98. člen

- s pooblastilom vladi, da sprejme akt o ZAVAROVANJU IZJEMNE ŽIVALI, ki izstopa po svojih telesnih lastnostih, po vodilnem položaju v socialni hierarhiji populacije ali po kakšnih drugih izstopajočih značilnostih ali zaradi pomena v ekosistemu;

☰▶: P

- ZON: 82. člen

- s splošnim varstvenim režimom, s katerim je predpisano tako RAVNANJE Z GENSKIM MATERIALOM,* da ne ogroža obstoja ekosistemov ali populacij vrst v njihovih habitatih;
- s pooblastilom vladi, da predpiše PRAVILA RAVNANJA ZA ODVZEM BIOLOŠKEGA MATERIALA IZ NARAVE za potrebe genskih bank ter pooblastilom ministra v zvezi s HRANJENJEM GENKEGA MATERIALA V GENSKIH BANKAH;

- s pooblastilom vladi, da predpiše PRAVILA RAVNANJA ZA ODVZEM GENKEGA MATERIALA IZ NARAVE z namenom rabe genskega materiala;

* **Genski material** je del rastline, živali ali mikroorganizma, ki vsebuje enote dednosti. (ZON: 30. člen)

☰▶: P

- ZON: 29. in 30. člen

- z varstvom genskega materiala pred »onesnaženjem« z **GENSKO SPREMENJENIMI ORGANIZMI**, zlasti:
  - s predpisanimi RAVNANJI Z GENSKO SPREMENJENIMI ORGANIZMI v zaprtih sistemih, pri namernem sproščanju v okolje in pri dajanju izdelkov na trg;
  - s predpisanim NADZOROM TER STROKOVNIM SPREMLJANJEM RAVNANJ z gensko spremenjenimi organizmi;
  - s predpisanimi UKREPI ZA PREPREČEVANJE IN ZMANJŠEVANJE MOŽNIH ŠKODLJIVIH VPLIVOV gensko spremenjenih organizmov NA OKOLJE;

☰▶: P

- Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi

- s skrbjo za bolne, ranjene živali in zapuščene mladiče ter za živali, ki so odvzete zaradi protipravnih ravnanj, z vzpostavitvijo in delovanjem ZATOČIŠČA ZA ŽIVALI PROSTOŽIVEČIH VRST.

☰▶: P

- Uredba o zatočišču za živali prostoživečih vrst

Ravnanje z živalmi v zatočišču za živali prostoživečih vrst

Zatočišče za živali prostoživečih vrst je prostor, kjer se začasno oskrbi živali prostoživečih vrst in se jim nudi veterinarsko pomoč, če jo potrebujejo.

Osnovne naloge zatočišča so namestitev živali v prostor z ustreznimi bivalnimi razmerami, veterinarska pomoč in ustrezna oskrba. Žival je treba takoj, ko je spet sposobna življenja v naravi, najkasneje pa v roku treh mesecev, spustiti nazaj v naravo. Če je vedenjsko ali fizično tako prizadeta, da to ni mogoče, se lahko odda v drug ustrezen prostor v ujetništvu, kot zadnja možnost pa sledi evtanazija. Podobno se ravna z zaplenjenimi ali zajetimi živalmi v primerih nedovoljene trgovine, pri tem pa se upoštevajo mednarodno sprejeta pravila.

Izvajanje nalog zatočišča spremlja KOMISIJA ZA ZATOČIŠČE, ki se ustanovi pri ministrstvu.

BOLNA IN RANJENA ŽIVAL TER ZAPUŠČENI MLADIČ, za katere se predvideva, da bodo po ZAČASNI oskrbi ali veterinarski pomoči sposobni življenja v naravi!

ŽIVAL, KI JE BILA ODVZETA ZARADI PROTIPRAVNIH RAVNANJ:
protipravnega zadrževanja v ujetništvu, nedovoljene trgovine, izvoza, uvoza ...

ŽIVAL SE NEMUDOMA VRNE NA KRAJ NAJDBE V NARAVO, če je bila presoja, da potrebuje pomoč napačna.
ŽIVAL SE USMRTI NA HUMANI NAČIN, če ni realnih možnosti, da bo po veterinarski pomoči in začasni oskrbi lahko ponovno živela v naravi.

ZATOČIŠČE ZA ŽIVALI PROSTOŽIVEČIH VRST

▪ za velike sesalce   ▪ za ptiče   ▪ za male terestrične živali   ▪ za vodne živali

- namestitev živali v prostor z ustreznimi bivalnimi razmerami
- veterinarska pomoč
- ustrezna oskrba

PRAVILOMA NE VEČ KOT 3 MESECE!

1. ŽIVAL SE IZPUSTI V NARAVO

2. ŽIVAL SE ODDA V DRUGI USTREZNI PROSTOR V UJETNIŠTVU

3. ŽIVAL SE USMRTI NA HUMANI NAČIN

Shema: Delovanje zatočišča za živali prostoživečih vrst

Delovanje zatočišča se financira s sredstvi državnega proračuna, razen za živali, ki so bile odvzete zaradi protipravnih ravnanj; v tem primeru stroške krijejo pravne ali fizične osebe, ki so povzročila taka ravnanja.

Zatočišče, ki ga financira država, je namenjeno začasni oskrbi živali. Trajno zatočišče, v katerem se živali lahko zadržujejo v ujetništvu v ustreznih bivalnih razmerah z ustrezno oskrbo do njihove smrti, so pravno sistemsko dopustna, vendar sta vzpostavitev in vzdrževanje takega trajnega zatočišča zaenkrat prepuščena civilni iniciativi ter zagotavljanju finančnih sredstev z donatorstvom in sponzorstvom.

POSEBNO VARSTVO RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST

Za ogrožene in mednarodno varovane vrste je poleg splošnega varstva predpisanih **več dodatnih pravnih norm in ukrepov** z namenom, da se njihovo stanje ohranja, izboljša ali vsaj ne poslabša.

Ogrožene rastlinske in živalske vrste

Ogrožene rastlinske ali živalske vrste so vrste, za katere je iz populacijske dinamike razvidno, da se njihova številčnost v okviru naravnih nihanj zmanjšuje (proti minimalni viabilni populaciji ali čez to) ali se zmanjšuje območje njihove naravne razširjenosti. Ogrožene so tudi redke in ranljive vrste zaradi svoje občutljivosti na kakršne koli spremembe v življenjskem prostoru ali kakršne koli pritiske na populacijo, ne glede na to, da dejanskega trenda zmanjševanja velikosti populacije ali območja razširjenosti še ni zaznati.

Ogrožene vrste so določene z **RDEČIMI SEZNAMI**. Rdeči seznam so pripravljene na podlagi poenotene metode ugotavljanja stopnje ogroženosti vrst. Začetek rdečih seznamov sega v šestdeseta leta prejšnjega stoletja, ko je angleški naravoslovec Peter Scott pripravil prvi osnutek rdečih sezna-

mov; od tedaj do danes so mu sledili številni strokovnjaki po vsem svetu. Svetovna zveza za ohranitev narave (IUCN) z namenom objektiviziranja določanja stopnje ogroženosti ter omogočanja primerljivosti ogroženosti med taksoni in glede na različna območja priporoča v uporabo mednarodno dogovorjene kategorije ogroženosti. Pripravlja jih strokovna skupina v okviru Svetovne zveze za varstvo narave (IUCN). Kriterije za opredelitev ogroženosti izpopolnjuje in vzporedno s tem prilagaja priporočljive kategorije ogroženosti (1972, 1994, 2001, 2006).

Svetovna zveza za ohranitev narave IUCN v letu 2006 priporoča v uporabo 9 kategorij ogroženosti:

Extinct - EX (Izumrl)

Extinct in the Wild - EW (Izumrl v naravi)

Critically endangered - CR (Kritično prizadet)

Endangered - EN (Prizadet)

Vulnerable - VU (Ranljiv)

Near threatened - NT (Skoraj ogrožen)

Least concern - LC (Skrb zanemarljiva)

Data deficient - DD (Podatki pomanjkljivi)

Not evaluated - NE (Neovrednoten)

Za opredelitev ogroženosti se uporabljajo naslednja merila:

A) manjšanje populacije (preteklo, sedanje in/ali predvideno)

B) velikost geografskega območja razširjenosti in drobitev, manjšanje ali nihanje

C) majhna populacija in drobitev, manjšanje ali nihanje

Č) zelo majhna populacija ali zelo omejena razširjenost

D) kvantitativna analiza tveganja izumrtja, na primer analiza vitalnosti populacije;

SPLET

- IUCN, 2006: Guidelines for Using the IUCN Red List Categories and Criteria, Version 6.1 (jul. 2006), The Standards and Petitions Working Group of the IUCN SSC Biodiversity Assessments Subcommittee http://www.iucnredlist.org/info/categories_criteria

Razvrščanje taksonov v kategorije ogroženosti je delo strokovnjakov, ki so dobri poznavalci taksonomskih skupin. Pri razvrščanju taksonov v kategorije ogroženosti oziroma opredeljevanju stopnje ogroženosti je zelo pomemben **delež populacije, ki je zajet v obravnavo**. V primeru, ko je obravnavana celotna populacija taksona na vsem območju njegove razširjenosti, je opredelitev njegove ogroženosti globalna. Največkrat pa je v obravnavo zajet le del populacije na območju posamezne države ali regije. Stopnja ogroženosti je tako za posamezni takson na območju države ali regije lahko bistveno drugačna kot na globalni ravni. To je še posebej očitno, kadar se stopnja ogroženosti podaja za populacije na robu areala ali zunaj meja svoje običajne razširjenosti.

Ko je podan **strokovni predlog rdečega sezama**, praviloma za posamezno taksonomsko skupino, se na njegovi podlagi s predpisom ministra določi **uradni rdeči seznam**.

V Sloveniji se je priprava rdečih seznamov pričela v osemdesetih letih prejšnjega stoletja.

Za opredelitev ogroženosti slovenskih vrst so bile uporabljene naslednje kategorije IUCN:

Izumrla vrsta – Ex: vrste, ki so bile na območju Republike Slovenije dokazano navzoče v naravnih populacijah in so v preteklosti gotovo izumrle oziroma so bile iztrebljene na celotnem območju Republike Slovenije.

Domnevno izumrla vrsta – Ex? pogrešane vrste, katerih navzočnost je bila na območju Republike Slovenije znana, že daljši čas pa jih kljub iskanju ni več najti in obstaja utemeljeni sum, da so te vrste izumrle.

Prizadeta vrsta – E: vrste, katerih obstanek na območju Republike Slovenije ni verjeten, če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej. Številčnost teh vrst se je zmanjšala na kritično stopnjo oziroma njihova številčnost zelo hitro upada v večjem delu areala.

Ranljiva vrsta – V: vrste, za katere je verjetno, da bodo v bližnji prihodnosti prešle v kategorijo prizadete vrste, če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej. Številčnost vrste se je v velikem delu areala zmanjšala oziroma se zmanjšuje. Vrste so zelo občutljive na kakršnekoli spremembe oziroma poseljujejo habitate, ki so na človekove vplive zelo občutljivi.

Redka vrsta – R: vrste, ki so potencialno ogrožene zaradi svoje redkosti na območju Republike Slovenije in lahko v primeru ogrožanja hitro preidejo v kategorijo prizadete vrste.

Vrsta zunaj nevarnosti – O: vrste, ki na območju Republike Slovenije niso več ogrožene, vendar pa so pred prenehanjem ogroženosti sodile v eno od kategorij ogroženosti, pri čemer obstaja potencialna možnost ponovne ogroženosti.

Neopredeljena vrsta – I: vrste, za katere se domneva, da so ogrožene na območju Republike Slovenije, vendar je na razpolago premalo podatkov, da bi jih lahko uvrstili v eno od kategorij ogroženosti.

Premalo znana vrsta – K: vrste, za katere je na razpolago premalo podatkov za opredelitev ogroženosti.

Večina rdečih seznamov je bila kot strokovno gradivo publicirana v strokovnih revijah. Leta 1989 je bil objavljen rdeči seznam praprotnic in semenk (Varstvo narave, št. 14/15), leta 1992 rdeči seznam vretenčarjev in rdeči seznam 17 skupin nevretenčarjev (Varstvo narave, št. 17), leta 1992 rdeči seznam listnatih mahov (Varstvo narave, št. 18), leta 1994 različica rdečega seznama ptičev (*Acrocephalus*, št. 67), leta 1996 rdeči seznam

dnevnih metuljev (Atlas ogroženih vrst dnevnih metuljev Slovenije), leta 1997 rdeči seznam kačjih pastirjev (Atlas kačjih pastirjev (Odonata) Slovenije). Konec leta 2000 so po naročilu ministrstva strokovnjaki opravili pregled in dopolnitev večine obstoječih rdečih seznamov, za nekatere so pripravili nove strokovne predloge, za nekatere skupine pa so zaradi razmeroma kratkega časa, ki je bil na razpolago za strokovno delo, opredelili le najbolj ogrožene vrste.

Na podlagi rdečih seznamov, ki so bili predhodno pripravljene kot strokovna gradiva, je bil leta 2002 sprejet **Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam**. S tem predpisom, ki je uradni rdeči seznam ogroženosti vrst, je bilo razporejenih po različnih kategorijah ogroženosti nekaj čez 2600 taksonov (praviloma vrst) iz 41 sistematskih skupin rastlin in živali. Za ogrožene je opredeljenih okoli 10 % praprotnic in semenk ter okoli 55 % vretenčarjev.

► P
- Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam

Mednarodno varovane vrste

Mednarodno varovane vrste so globalno ali mednarodno ogrožene vrste, določene s predpisi Evropske unije in z mednarodnimi pogodbami ter sporazumi, ki jih je sprejela Slovenija.

► PUB
- Str. 15 - Mednarodno pravo

Varstvo ogroženih in mednarodno varovanih vrst se zagotavlja:

- z izvajanjem UKREPOV ZA IZBOLJŠANJE STANJA ogroženih vrst; ti ukrepi so fizična zaščita, omogočanje in vzpostavljanje primernih mest za reprodukcijo, prehranjevanje in prezimovanje ali za zagotavljanje drugih pomembnih življenjskih faz, doseljevanje in ponovno naseljevanje osebkov ter gojenje osebkov za ta namen;

► P
- ZON: 80. člen
- Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam: 7. člen

- s pooblastilom vladi, da za mednarodno varovane vrste predpiše SMERNICE ZA OHRANITEV UGODNEGA STANJA NJIHOVIH HABITATOV;

► P
- ZON: 26. člen

- z OPREDELJEVANJEM EKOLOŠKO POMEMBNIH OBMOČIJ na habitatih ogroženih in mednarodno varovanih vrst ter vključevanjem varstvenih usmeritev za ta območja v načrte urejanja prostora in rabe naravnih dobrin;

► P
- ZON: 98. člen
- Uredba o ekološko pomembnih območjih: 5. člen

► PUB
- Str. 61 - Ekološko pomembna območja

- s SPREMLJANJEM STANJA ogroženih in mednarodno varovanih rastlinskih in živalskih vrst ter ugotavljanjem učinkovitosti ukrepov varstva glede doseganja ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst na ekološko pomembnih območjih;

► P
- ZON: 110. člen,
- Uredba o ekološko pomembnih območjih: 6. člen

- z ZAVAROVANJEM ogroženih in mednarodno varovanih rastlinskih in živalskih vrst, praviloma iz kategorij Ex, Ex?, E, V, za katere se s tovrstnim ukrepom pričakuje pozitiven učinek;

► P
- ZON: 81. člen, 26. člen

- z VARSTVOM ogroženih in mednarodno varovanih rastlinskih in živalskih vrst V ZVEZI S TRGOVINO;

► P
- Zakon o ratifikaciji konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES)
- Uredba o ravnanjih in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami

- s PREPOVEDJO NABIRANJA GOB redkih ali ogroženih samoniklih gliv;

► :
- Uredba o varovanju samoniklih gliv: 2. člen

Zavarovane rastlinske in živalske vrste

Zavarovane rastlinske in živalske vrste so tiste ogrožene in mednarodno varovane vrste, za katere je kot ukrep varstva sprejet vladni akt o zavarovanju.

Varstvo zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst se zagotavlja:

Za OSEBKE IN POPULACIJE ZAVAROVANIH RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST:

- z VARSTVENIM REŽIMOM (s splošnim in izjemnim odstopanjem), s katerim so prepovedana ali omejena ravnanja, kot so:
  - za ŽIVALI: zavestno poškodovanje, zastrupitev, usmrnitev, odvzem iz narave, lov, ujetje ali vzne-mirjanje živali, zadrževanje v ujetništvu, pro-dajanje in druga ravnanja povezana s trgovino, ravnanja z mrtvimi sesalci in ptiči, odstranjevanje, poškodovanje, uničevanje struktur (mravljišč, osirjev, brlogov ...);
  - za RASTLINE: zavestno uničenje, zlasti trganje, rezanje, ruvanje ali odvzem iz narave, poškodovanje ali zbiranje rastlin, posedovanje, prodajanje in druga ravnanja, povezana s trgo-vino;

☰▶: P

- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 5. - 16. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 4. - 14. člen

- s pooblastilom ministrstvu oziroma vladi, da začasno (ministrstvo) oziroma trajno (vlada) PRE-POVE ALI OMEJI DEJAVNOSTI, POSEGE ALI RAVNANJA, ki neposredno ogrožajo zavarovano živalsko ali ogroženo rastlinsko vrsto;

☰▶: P

- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 21. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 15. člen

- z obvezno OZNAČITVIJO živali, ki se zadržujejo v ujetništvu;

☰▶: P

- Pravilnik o označevanju živali prostoživečih vrst v ujetništvu: 3. člen

- s SPREMLJANJEM STANJA populacij zavarovanih vrst;

☰▶: P

- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 25. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 19. člen

za HABITATE ZAVAROVANIH RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST:

- s SMERNICAMI ZA OHRANITEV HABITATOV V UGOD-NEM STANJU, ki se obvezno upoštevajo pri urejanju prostora, rabi naravnih dobrin in urejanju voda;

☰▶: P

- ZON: 98. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 22. in 23. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 17. člen

- z obveznostjo UGOTAVLJANJA PRISOTNOSTI HABITATOV ZAVAROVANIH VRST TER NJIHOVEGA STANJA OHRANJE-NOSTI na območjih s predvidenimi spremembami rabe prostora;

☰▶: P

- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 22. in 23. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 17. člen

- Z OPREDELJEVANJEM POSEBNIH VARSTVENIH OBMOČIJ (OBMOČIJ NATURA 2000) na habitatih zavarovanih vrst, ki so varovane s predpisi Evropske unije ter z vključevanjem varstvenih usmeritev za ta območja v načrte urejanja prostora in rabe naravnih dobrin;

☰▶: P

- ZON: 98. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 7. člen

☰▶: PUB

- Str. 63 - Posebna varstvena območja (Območja Natura 2000)

- s pooblastilom vladi, da za zavarovane vrste SPREJ-
ME STRATEGIJO ALI AKCIJSKI NAČRT za zagotavljanje ugodnega stanja;

☰▶: P

- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 24. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 18. člen

- s SPREMLJANJEM STANJA habitatov zavarovanih vrst ter ugotavljanjem učinkovitosti ukrepov varstva glede doseganja ugodnega stanja vrst na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000).

☰▶: P

- ZON: 110. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 10. člen

- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 25. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 19. člen

VARSTVO OGROŽENIH RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST V ZVEZI S TRGOVINO

Z namenom preprečevanja in omejevanja trgovine kot pomembnega dejavnika ogrožanja vrst oziroma biotske raznovrstnosti je bila leta 1973 podpisana **Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES) – Washingtonska konvencija**. Konvencija določa varovane vrste in jih glede na ogroženost in s tem povezano strogost varstvenih ukrepov razvršča v tri dodatke:

- Dodatek I vključuje zelo ogrožene vrste, ki jim grozi izumrtje. Komerzialna trgovina z osebki teh vrst ni dovoljena.
- Dodatek II vključuje vrste, ki jim tudi grozi izumrtje, vendar so manj ogrožene kot vrste iz dodatka I. Mednarodna trgovina z njimi je strogo urejena in nadzorovana.
- Dodatek III vključuje vrste, ki so zavarovane vsaj v eni pogodbenici, za njihovo varstvo pa je pomembno sodelovanje pogodbenic. Mednarodna trgovina z osebki teh vrst je nadzorovana.

Najpomembnejša naloga pogodbenic konvencije je izdajanje dovoljenj, soglasij ali potrdil, ki morajo biti priloženi vsaki pošiljki osebkov CITES konvencije pri uvozu, izvozu ali ponovnem izvozu. Zato morajo pogodbenice določiti enega ali več upravnih organov za izdajanje dokumentov ter enega ali več neodvisnih strokovnih organov, ki podajajo obvezno strokovno mnenje pred izdajo dokumentov. Dovoljenja se izdajajo na obrazcih s podrobno predpisano obliko in vsebino, podpisi pooblaščenih oseb za izdajanje dokumentov ter odtisi žigov pa morajo biti deponirani pri sekretariatu. Pogodbenice morajo nadzorovati trgovino z osebki CITES, kaznovati nedovoljeno trgovino z njimi in njihovo nezakonito posedovanje. Posebej je urejeno ravnanje z zaplenjenimi oziroma zaseženimi osebki zaradi nedovoljene trgovine ali drugih protipravnih dejanj ter ravnanje ob prevozi živali. Pogodbenice morajo o izdanih dokumentih CITES redno poročati sekretariatu. Slovenija je konvencijo ratificirala leta 1999.

Evropska komisija je z namenom ureditve enotnega izvajanja konvencije CITES svojih članic, ki so vse pogodbenice konvencije, sprejela **Uredbo Sveta (ES) št. 338/97 o varstvu prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi**. V uredbo je povzela vsebino iz konvencije in jo vsebinsko nadgradila. Varovane vrste, vključno z vsemi vrstami CITES, so v uredbi glede ogroženosti in stro-

gosti varstvenih ukrepov razdeljene v štiri priloge. Za številne vrste ureja uredba strožje varstvene ukrepe kot konvencija, strogo pa so s posebnimi predpisi urejena ravnanja v zvezi s trgovino s kožami tujnih mladičev in izdelkov iz njih, kitov ali proizvodov iz njih ter z živalmi, ki jih zunaj Evropske unije lovijo s pastmi stopalkami ali na druge nehumane načine.

Z namenom enotnega operativnega izvajanja uredbe je Evropska komisija izdala tudi izvedbeno uredbo (ES) št. 1808/01 ((ES) št. 865/2006)), o določitvi podrobnih pravil za izvajanje uredbe Sveta 338/97/ES. Ta predpis predpisuje obliko, vsebino in veljavnost dokumentov Evropske unije, pravila v zvezi z izjemami, označevanjem osebkov, poročanjem in drugo. Evropska komisija zaradi varstva ogroženih vrst ali populacij uvaja tudi začasne popolne uvozne omejitve osebkov v Evropsko unijo. Zadnja sprejeta uredba je bila Uredba Komisije (ES) št. 252/2005 z dne 14. februarja 2005 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 349/2003 o začasni ustavitvi vnosa nekaterih osebkov prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst v Skupnost.

Evropska komisija obvezuje vse članice, da ji morajo posredovati letna poročila, na podlagi katerih pripravi zbirno letno poročilo za vse članice.

Konvencija in predpisi Evropske unije določajo tudi obvezno **OZNAČEVANJE ŽIVALI** vrst, ki se zadržujejo v ujetništvu in so v zvezi s trgovino najstrožje varovane. Označiti jih je treba na predpisan način. Možnosti je več: z zaprtimi ali odprtimi obročki, mikročipi ali začasno opisno, z možnostjo hkratnega deponiranja genskega materiala.

Izvajanje mednarodnih predpisov v zvezi s trgovino v Sloveniji

Od vstopa Slovenije v Evropsko unijo uredbe Evropske unije o trgovini z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami veljajo neposredno. Predpis, ki v celoti povzema uredbe Evropske unije in jih z izvedbenimi določili dopolnjuje, je Uredba o ravnanjih in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami.

Upravni organ, ki izdaja dovoljenja, soglasja in potrdila CITES, je Agencija RS za okolje, **strokovni organ** je Zavod RS za varstvo narave. **Nadzor** izvajajo Carinska uprava RS, Generalna policijska uprava in Inšpektorat za okolje in prostor. Zasežene osebkke začasno oskrbuje Zatočišče za živali prostoživečih vrst. Označitev živali vodi Agencija RS za okolje, izvajajo pa označevalci, ki izpolnjujejo predpisane pogoje in so vpisani v javno evidenco ministrstva.

Način varstva vrst, s predpisanimi postopki in nadzorom v zvezi s trgovino je podrobno opisan v publikacijah ministrstva (2002, 2005).

►: P

- Zakon o ratifikaciji konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES)
- Uredba o ravnanjih in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami
- Pravilnik o označevanju živali prostoživečih vrst v ujetništvu

►: LIT

- MOP - ARSO (Bolješič R. - uredil), 2002: Vodnik za izvajanje Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES), Ljubljana
- MOP - ARSO (Bolješič, R., U. Mavri & A. Arih), 2005: Poročilo o izvajanju Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES) v Republiki Sloveniji 2000-2004; Ljubljana

Primeri ogroženih ali mednarodno varovanih in zavarovanih vrst

(RDS - vrsta vključena v rdeči seznam ogroženih vrst, Habit. dir. - vrsta vključena v direktivo o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst (* - kot prednostna vrsta), Ptič. dir. - vrsta

vključena v direktivo o ohranjanju prostoživečih ptic, Bonn. k. - vrsta vključena v Bonnsko konvencijo, AEWA - vrsta vključena v sporazum Bonnske konvencije, Bern. k. - vrsta vključena v Bernsko konvencijo, CITES - vrsta vključena v konvencijo CITES; zav. v. - vrsta zavarovana na podlagi uredbe vlade)

Rjavi medved (*Ursus arctos*)
RDS: E, Habit. dir. - II* in IV, Bern. k.: II, CITES: I, zav. v.

Črna štoklja (*Ciconia nigra*)
RDS: E, Ptič. dir. - I, Bern. k. II, Bonn. k. II, AEWA: II, CITES: II, zav. v.

Rumeni sleč (*Rhododendron luteum*)
RDS: V, Habit. d. - II, zav. v.

Lepi čveljic (*Cypripedium calceolus*)
RDS: V, Habit. d. - II, Bern. k.: I, zav. v.

Navadni gad (*Vipera berus*)
RDS: V, Bern. k.: III, zav. v.

Človeška ribica (*Proteus anguinus*)
RDS: V, Habit. dir. - II* in IV, Bern. k.: II, zav. v.

Zoisova zvončica (*Campanula zoyssii*)
RDS: O, Habit. d. - II, zav. v.

Šopasti repušnik (*Physoplexis comosa*)
Habit. dir.: IV, Bern. k.: I, zav. v.

Rak koščak (*Austropotamobius torrentium*)
RDS: V, Habit. dir. - II* in V, Bern. k.: III, zav. v.

Alpski kozliček (*Rosalja alpina*)
RDS: E, Habit. d. - II* in IV, Bern. k.: II, zav. v.

Močvirska kačunka (*Calla palustris*)
RDS: E, zav. v.

VARSTVO EKOSISTEMOV

Ekosistemi se zaradi ekoloških značilnosti in zakonitosti, ki pogojujejo značilno sestavo in medsebojni preplet rastlinskih in živalskih vrst, obravnavajo kot posebna kvaliteta narave.

Njihovo varstvo se neposredno izvaja prek varstva **HABITATNIH TIPOV**, ki so manjši deli ekosistemov.

Habitatni tipi so biotopsko ali biotsko značilne in prostorsko zaključene enote ekosistema.

V literaturi se navaja naslednja opredelitev: Habitatni tipi so rastlinske in živalske združbe kot značilni živi deli ekosistema, povezani z neživimi dejavniki (tla, podnebje, prisotnost in kakovost vode, svetlobe itd.) na prostorsko opredeljenem območju (Jogan et al., 2004).

Vsi habitatni tipi, prisotni na določenem območju, so zbrani v **KATALOGIH HABITATNIH TIPOV**. Za palearktično biogeografsko regijo je pripravljena klasifikacija palearktičnih habitatnih tipov, ki se uporablja v večini evropskih držav. Za Slovenijo je skupina strokovnjakov pripravila katalog habitatnih tipov »Habitatni tipi Slovenije« na podlagi palearktične klasifikacije (Physis). Habitatni tipi so razvrščeni hierarhično, tako da se sedem osnovnih skupin habitatnih tipov členi naprej, upošteva se podrobnejše ekološke značilnosti in značilne vrste.

Osnovne skupine habitatnih tipov so :

1. Morski, obalni in priobalni habitatni tipi
2. Habitatni tipi sladkih voda
3. Habitatni tipi grmišč in travišč
4. Gozdni habitatni tipi
5. Habitatni tipi barij in močvirij
6. Habitatni tipi goličav (skalovja, melišča, peščine, jame)
7. Habitatni tipi kmetijske in kulturne krajine

Primeri habitatnih tipov iz osnovnih skupin 1–7

Prostorska opredelitev habitatnih tipov se izvede s **KARTIRANJEM HABITATNIH TIPOV**. Metode kartiranja so različne, od interpretacije satelitskih slik, digitalnih orto foto posnetkov do terenskega kartiranja. Metoda se izbere glede na namen oziroma uporabo rezultatov kartiranja. Najbolj natančna je metoda podrobnega terenskega kartiranja.

Način varstva habitatnih tipov

CIJ VARSTVA je **ohranjanje ali doseganje ugodnega stanja habitatnih tipov.**

Habitatni tipi so v ugodnem stanju, če je naravna razširjenost habitatnih tipov in območij, ki jih posamezni habitatni tip znotraj te razširjenosti pokriva, splošna in stabilna, če struktura habitatnih tipov in naravni procesi ali

ustrezna raba zagotavlja samoohranitveno sposobnost, če v predvidljivi prihodnosti niso znani procesi, ki bi lahko poslabšali strukturo in funkcijo habitatnih tipov in s tem ogrozili njihovo samoohranitveno sposobnost, ali če je zagotovljeno ugodno stanje značilnih vrst habitatnih tipov (ZON: 31. člen).

SPLOŠNO VARSTVO habitatnih tipov se zagotavlja s splošnimi varstvenimi usmeritvami in režimi za varstvo rastlinskih in živalskih vrst.

POSEBNA VARSTVENA POZORNOST je namenjena habitatnim tipom, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju.

Habitatni tipi, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, so:

- tisti, ki so na ozemlju Republike Slovenije redki, ranljivi, imajo majhno naravno območje razširjenosti ali predstavljajo za določeno biogeografsko regijo značilen habitatni tip in
- mednarodno varovani habitatni tipi, katerih ohranjanje v ugodnem stanju se izvaja na podlagi ratificiranih mednarodnih pogodb ali je v interesu Evropske unije; določeni so v dodatkih: Smernic za varstvo flore, favne in habitatov (92/43/EEC), kjer so posebej opredeljeni prednostni habitatni tipi, ki so na območju Evropske unije v nevarnosti, da izginejo, zato je Evropska unija za njihovo ohranitev še posebno odgovorna.

Habitatni tipi, ki se na območju Slovenije prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, so **določeni z uredbo vlade**. Habitatnih tipov, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, je **82** na različnih ravneh členitve, od teh je 19 prednostnih po predpisih Evropske unije. Zaenkrat slovenski vidik ogroženosti habitatnih tipov v uredbi še ni celovito zajet; metodi vrednotenja in opredeljevanja stopnje ogroženosti habitatnih tipov za raven države še nista povsem usklajeni in formalno potrjeni.

☰▶: P

- ZON: 31. člen
- Uredba o habitatnih tipih: 2. člen in Priloga 1

☰▶: LIT

- Jogan, N., M. Kaligarič, I. Leskover, A. Seliškar & J. Dobravec, 2004: Habitatni tipi Slovenije HTS 2004, tipologija, Ministrstvo za okolje in prostor - Agencija RS za okolje, Ljubljana

Varstvo habitatnih tipov, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, se zagotavlja:

- s SMERNICAMI za ohranitev habitatnih tipov v ugodnem stanju, ki se obvezno upoštevajo pri urejanju prostora, rabi naravnih dobrin, urejanja voda;

☰▶: P

- ZON: 31. člen, 98. člen
- Uredba o habitatnih tipih: 3. člen in Priloga 2

- z obveznostjo UGOTAVLJANJA PRISOTNOSTI HABITATNIH TIPOV TER NJIHOVEGA STANJA OHRANJENOSTI na območjih s predvidenimi spremembami rabe prostora;

☰▶: P

- Uredba o habitatnih tipih: 4. člen

- z OPREDELJEVANJEM EKOLOŠKO POMEMBNIH OBMOČIJ IN POSEBNIH VARSTVENIH OBMOČIJ (OBMOČIJ NATURA 2000) na habitatnih tipih, ki so ogroženi oziroma mednarodno varovani ter z vključevanjem varstvenih usmeritev za ta območja v načrte urejanja prostora in rabe naravnih dobrin;

☰▶: P

- ZON: 98. člen
- Uredba o ekološko pomembnih območjih: 5. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 7. člen

- s SPREMLJANJEM STANJA habitatnih tipov ter ugotavljanjem učinkovitosti ukrepov varstva glede doseganja ugodnega stanja habitatnih tipov na ekološko pomembnih območjih in posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000).

☰▶: P

- ZON: 110. člen
- Uredba o habitatnih tipih: 6. člen
- Uredba o ekološko pomembnih območjih: 6. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 10. člen

EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA

Ena od bistvenih nalog varstva slovenske biotske raznovrstnosti je opredeljevanje ekološko pomembnih območij, to je območij, ki so na strokovni ravni prepoznana kot biotsko najvrednejša in najpomembnejša. Z blagim varstvenim režimom, zlasti v obliki usmeritev za načrtovanje rabe prostora in naravnih dobrin ter izvajanjem spodbujevalnih ukrepov na teh območjih, se tako lahko zagotavlja širše ohranjanje biotske raznovrstnosti na obsežnih površinah, povezanost območij Natura 2000 in zagotavljanje tamponskih con okoli njih.

Ekološko pomembna območja so območja, ki pomembno prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Strokovni razlogi za opredeljevanje ekološko pomembnih območij

Za ekološko pomembna območja se opredelijo tista območja, kjer so:

- habitatni tipi, ki so na ravni države redki ali ogroženi (se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju) ali so na dodatku Bernske konvencije in visoko reprezentativni, obsežno razširjeni ali dobro ohranjeni;
- habitati ali deli habitatov rastlinskih ali živalskih vrst, ki so ogrožene, navedene v dodatkih Bernske, Bonnske, Barcelonske konvencije ali v dodatkih sporazumov na podlagi teh konvencij ali so endemiti ali relikti in je populacija vrste velika (glede števila in gostote), habitat vrste ohranjen, ali gre za habitat izolirane populacije;
- raznolika območja, na katerih je na določeni površini nadpovprečno veliko različnih habitatnih tipov oz. habitatov vrst;
- pomembne selitvene poti živali;
- območja, pomembna za zagotavljanje genske povezanosti populacij;
- območja, ki s svojo uravnoteženo biogeografsko razporenostjo pomembno prispevajo k celovitosti ekološkega omrežja in s tem k ohranjanju naravnega ravnovesja;

- območja, ki izpolnjujejo merila za opredelitev območij Natura 2000: posebnih varstvenih in /potencialnih /posebnih ohranitvenih območij;

Postopek določitve ekološko pomembnih območij

Ekološko pomembna območja se določijo s predpisom vlade. Do sprejema predpisa sta najpomembnejši predhodni fazi izpopolnjevanje podatkovne baze o rastlinskih in živalskih vrstah ter habitatnih tipih in oblikovanje strokovnega predloga na podlagi analize zbranih podatkov.

►: P
- ZON: 33. člen

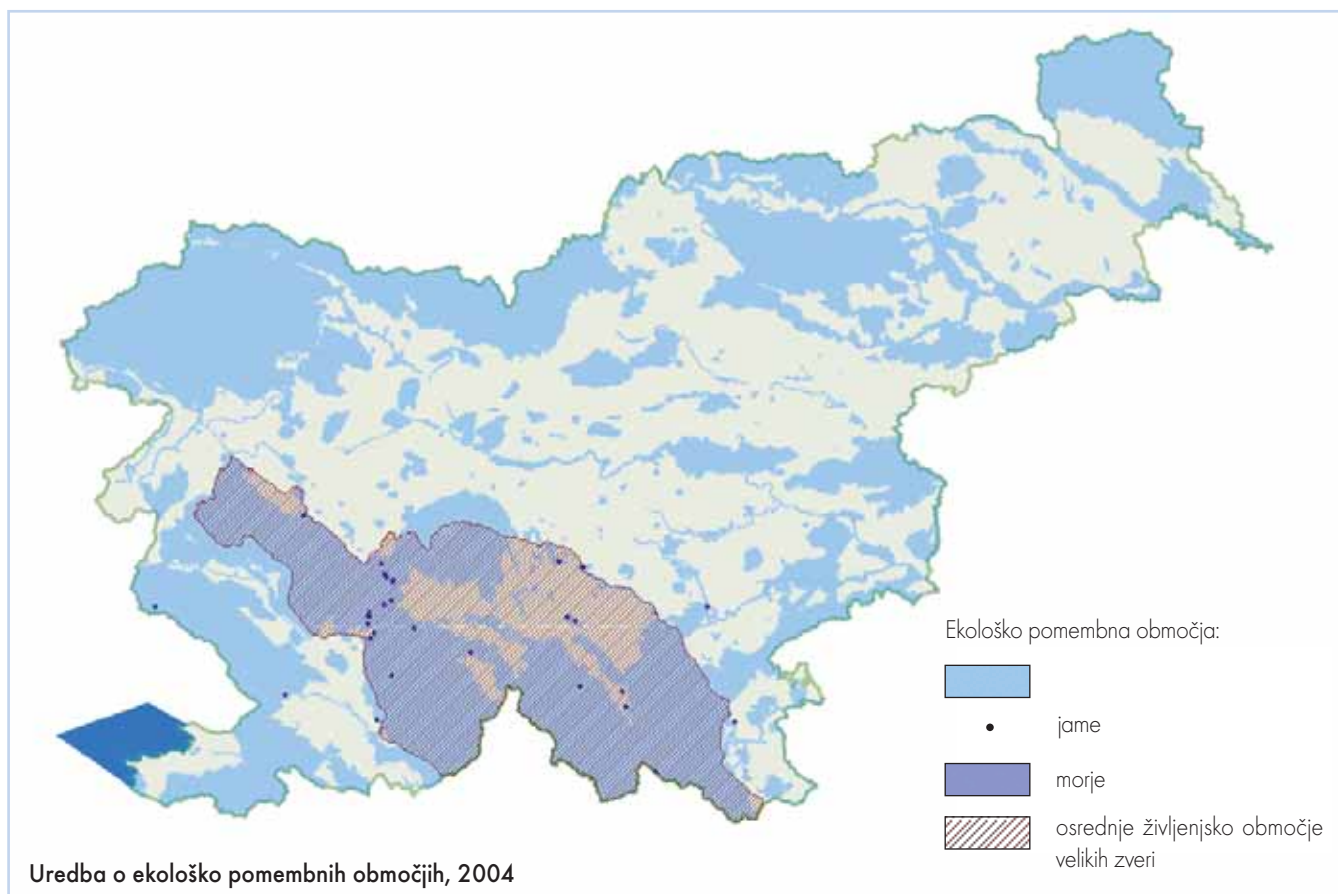
Pogled v evidenco območij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti

Skupno število ekološko pomembnih območij, določenih z uredbo leta 2004, je **307**.

Po velikosti so zelo različna; nekatera so površinsko majhna, kot na primer manjši vodotoki, stoječe vode, podzemne jame, nekatera pa zelo velika, na primer osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri ali morje z morskim obrežjem.

Brez morja in osrednjega življenjskega območja velikih zveri obsegajo po površini nekaj več kot 45 % ozemlja Slovenije.

Karta 3: Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje - osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri, ki se v delu prekriva z drugimi ekološko pomembnimi območji - zavzema 17 % ozemlja Slovenije.

Varstvo ekološko pomembnih območij se zagotavlja:

- z VARSTVENIMI USMERITVAMI ZA RAVNANJA IN POSEGE, da je čim manjši neugoden vpliv na rastlinske in živalske vrste ter habitatne tipe, predvsem tiste, zaradi katerih je opredeljeno ekološko pomembno območje, ter z vključevanjem teh usmeritev v načrte urejanja prostora in rabe naravnih dobrin;

- Uredba o ekološko pomembnih območjih: 5. člen

- s SPREMLJANJEM STANJA rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov in ugotavljanjem učinkovitosti ukrepov varstva.

- Uredba o ekološko pomembnih območjih: 6. člen

Varstvene usmeritve se uresničujejo z izvajanjem **UKREPOV VARSTVA**.

- Str. 69 - Ukrepi varstva narave

POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (OBMOČJA NATURA 2000)

Najpomembnejša aktivnost za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni Evropske unije je opredeljevanje posebnih območij varstva in posebnih ohranitvenih območij ter povezovanje teh območij v evropsko ekološko omrežje Natura 2000. V slovenskem pravnem redu so posebna območja varstva in posebna ohranitvena območja poimenovana s skupnim imenom posebna varstvena območja (območja Natura 2000).

Posebna varstvena območja (območja Natura 2000) so ekološko pomembna območja, ki so na ozemlju Evropske unije pomembna za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ptic in drugih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov.

Strokovni razlogi za opredelitev posebnih varstvenih območij (območij Natura 2000)

POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (OBMOČJA NATURA 2000) se opredelijo za:

- vrste ptic, ki so navedene v Dodatku I Direktive o ohranjanju prostoživečih ptic ter za redno pojavljajoče se migratorne vrste in sicer kot **POSEBNA OBMOČJA VARSTVA (SPA - SPECIAL PROTECTION AREAS)**,

na območjih, na katerih:

- se redno pojavlja pomembno število osebkov ali gnezdečih parov vrst globalne varstvene pozornosti (zlasti globalno ogroženih vrst),
- je prisotna pomembna koncentracija ptic, ogroženih na ravni Evropske unije,
- je pomemben delež selitvene populacije migratornih vrst, ki sicer na ravni Evropske unije niso ogrožene, ali so prisotne velike zgoščitve osebkov migratornih vodnih ali morskih ptic ali so v času pomladanske ali jesenske selitve prisotne velike zgoščitve štokelji, ujed ali žerjavov,
- so prisotne vrste, ogrožene na ravni Evropske unije, in je območje eno izmed petih najpomembnejših v biogeografski regiji za te vrste;

- Božič, L., 2003: Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2, Predlogi Posebnih zaščitvenih območij (SPA) v Sloveniji, DOPPS, Monografija DOPPS, št. 2, Ljubljana

- vrste mahov, praprotnic in semenk, nevretenčarjev: hroščev, metuljev, kačjih pastirjev, rakov, polžev in školjk, rib, dvoživk, plazilcev, sesalcev, ki so navedene v Dodatku II Direktive o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst ter habitatne tipe, ki so navedeni v Dodatku I Direktive o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst in sicer kot **POSEBNA OHRANITVENA OBMOČJA (SAC - SPECIAL AREA OF CONSERVATION)**,

na območjih, za katera so upoštevana naslednja merila:

- velikost in gostota populacije vrste na območju v razmerju do populacij na ozemlju države ter za vrste ptic tudi v razmerju do populacij na ozemlju Evropske unije,
- stopnja ohranjenosti značilnosti habitata, ki so pomembne za vrsto in možnosti za obnovo,
- stopnja izoliranosti populacije vrste na območju v razmerju do naravnega območja razširjenosti vrste,
- globalna ocena vrednosti območja za ohranitev vrste;
- stopnja zastopanosti (reprezentativnosti) habitatnega tipa na območju,

- površina habitatnega tipa na območju v razmerju do celotne površine tega habitatnega tipa na ozemlju države,
- stopnja ohranjenosti strukture in funkcij habitatnega tipa in možnosti za obnovitev,
- globalna ocena vrednosti območja za ohranitev habitatnega tipa.

►: SPLET

- European Commission, 1995: NATURA 2000 Data Form, Explanatory Notes 1

European Commission 2003: Interpretation Manual of European Union Habitats, version EUR 25

[http://ec.europa.eu/environment/nature/nature_conservation/...](http://ec.europa.eu/environment/nature/nature_conservation/)

- Skoberne, P., 2003: Metoda opredeljevanja potencialnih ohranitvenih območij ekološkega omrežja NATURA 2000 v Sloveniji, Inačica 2.1, Ministrstvo za okolje in prostor - Agencija RS za okolje http://www.natura2000.gov.si/projektivec/psci_metoda_21.pdf

Postopek dodelitve statusa posebnega varstvenega območja (območja Natura 2000)

V Sloveniji se posebna varstvena območja (območja Natura 2000) določajo na podlagi strokovnih utemeljitev za rastlinske in živalske vrste ter habitatne tipe, ki s svojo prisotnostjo na ozemlju Slovenije pomembno prispevajo k obstoju vrst oziroma habitatnih tipov, in sicer za:

- **43 vrst ptic,**
- **112 vrst rastlin in živali,** in sicer
  - 23 vrst praprotnic in cvetnic,
  - 4 vrste mahov,
  - 15 vrst sesalcev,

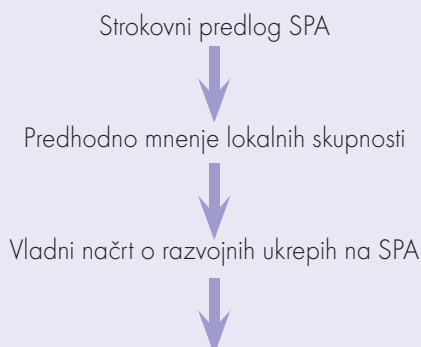
- 2 vrsti plazilcev,
- 5 vrst dvoživk,
- 28 vrst rib in
- 35 vrst nevretenčarjev: 3 vrste polžev, 2 vrsti školjk, 2 vrsti rakov, 4 vrste kačjih pastirjev, 12 vrst metuljev, 12 vrst hroščev,

- **56 habitatnih tipov.**

Na ozemlju Slovenije je sicer prisotnih več vrst in habitatnih tipov, ki so varovani na podlagi direktiv, vendar so populacije oziroma območja habitatnih tipov majhna in njihov prispevek k ohranitvi vrst ni velik. Zato se te vrste in habitatni tipi ne štejejo za »kvalifikacijske«, varujejo pa se znotraj posebnih varstvenih območij »kvalifikacijskih« vrst oziroma habitatnih tipov. Tako je vseh vrst, ki so navedene v Dodatku I Direktive o ohranjanju prostoživečih ptic oziroma so varovane v skladu z direktivo in so prisotne na ozemlju Slovenije 109, 138 je vseh rastlinskih in živalskih vrst, ki so navedene v Dodatku II Direktive o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst in so prisotne na ozemlju Slovenije, in 61 vseh habitatnih tipov, ki so navedeni v Dodatku I Direktive o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst.

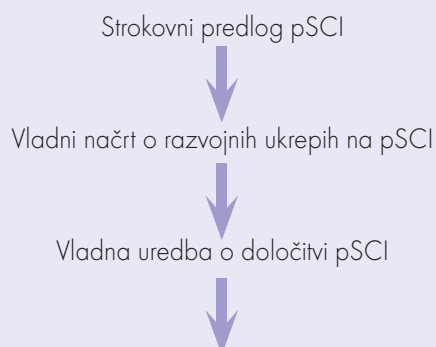
POSTOPEK DODELITVE STATUSA posebnega varstvenega območja je za posebna območja varstva (SPA območja), ki se določajo na podlagi Direktive o ohranjanju prostoživečih ptic, **preprostejši** kot za posebna ohranitvena območja (SAC območja), ki se določajo na podlagi Direktive o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst. Postopek ima več zaporednih faz, v katerih se menjavajo aktivnosti države in Evropske komisije.

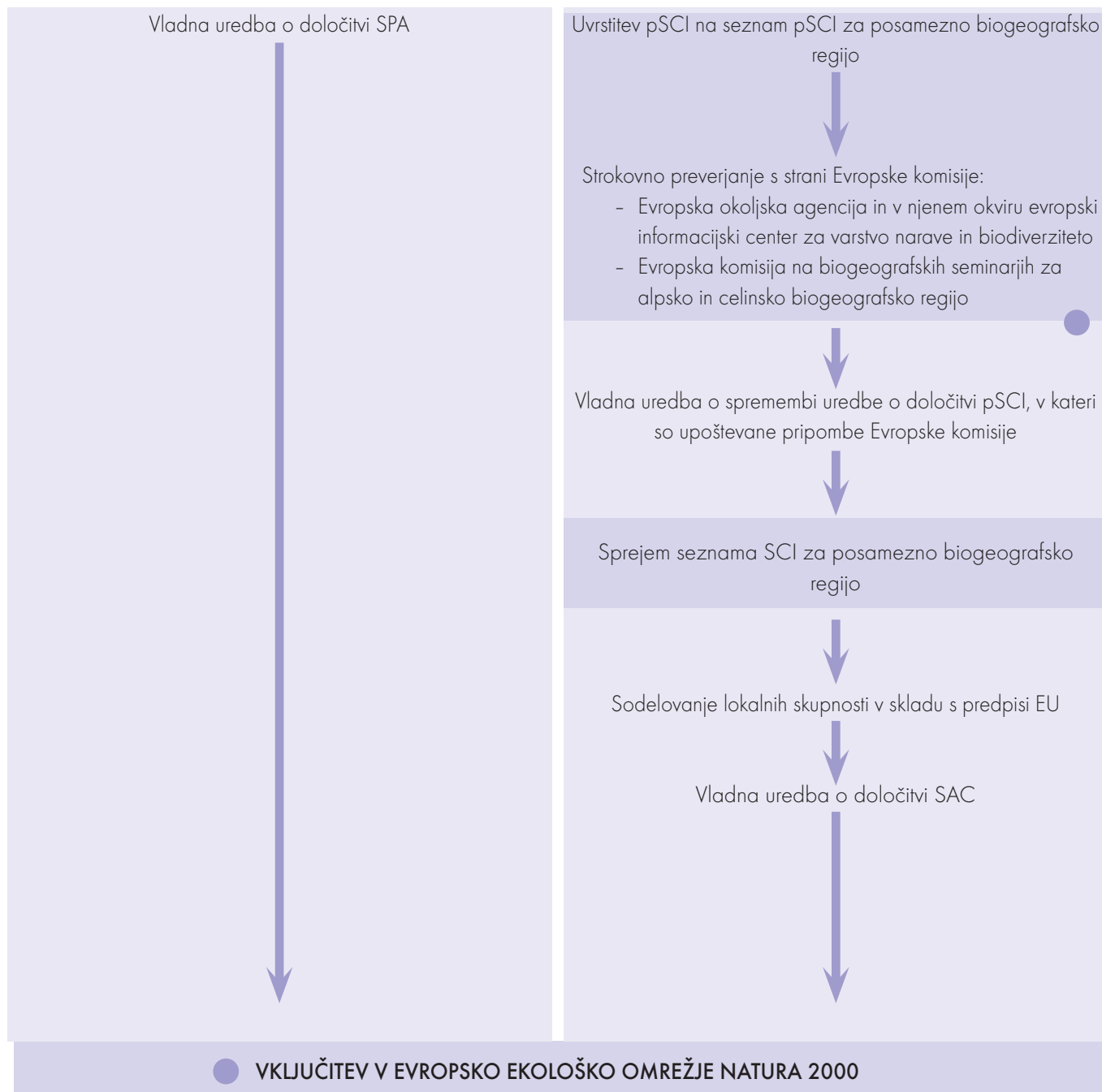
POSEBNO OBMOČJE VARSTVA = Območje SPA (Special Protection Area)

POSEBNO OHRANITVENO OBMOČJE = Območje SAC (Special Area of Conservation)

v vmesni fazi:
potencialno posebno ohranitveno območje -
območje pSCI - potential Site of Community Importance
območje SCI - Site of Community Importance

Shema: Postopek dodelitve statusa posebnega varstvenega območja s prikazom različnih faz za posebno območje varstva (območje SPA) in posebno ohranitveno območje (območje SAC). Faze aktivnosti s strani Slovenije so označene s svetlo, faze aktivnosti s strani Evropske unije pa s temno barvo. S pikama je označena faza postopka določanja slovenskih območij Natura 2000.

Pogled v evidenco območij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti

Z uredbo vlade je bilo leta 2004 določenih skupaj **286** območij z varstvenim statusom na podlagi predpisov Evropske unije. Površina, ki jo zavzemajo, znaša **35,5 %** državnega ozemlja.

Od 286 območij z varstvenim statusom je:

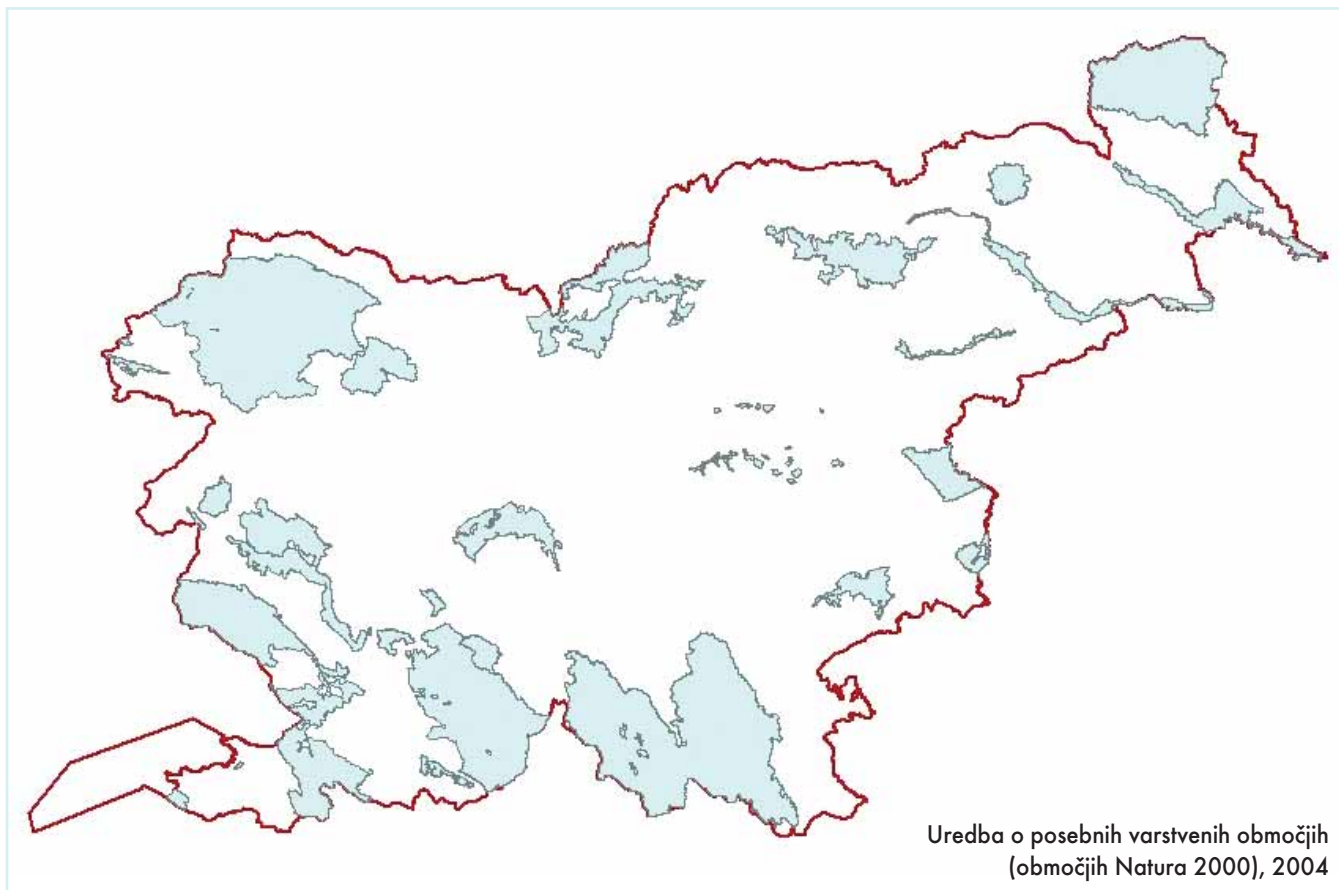
- **26** posebnih varstvenih območij (območij Natura 2000), ki zavzemajo **22,8 %** državnega ozemlja

in

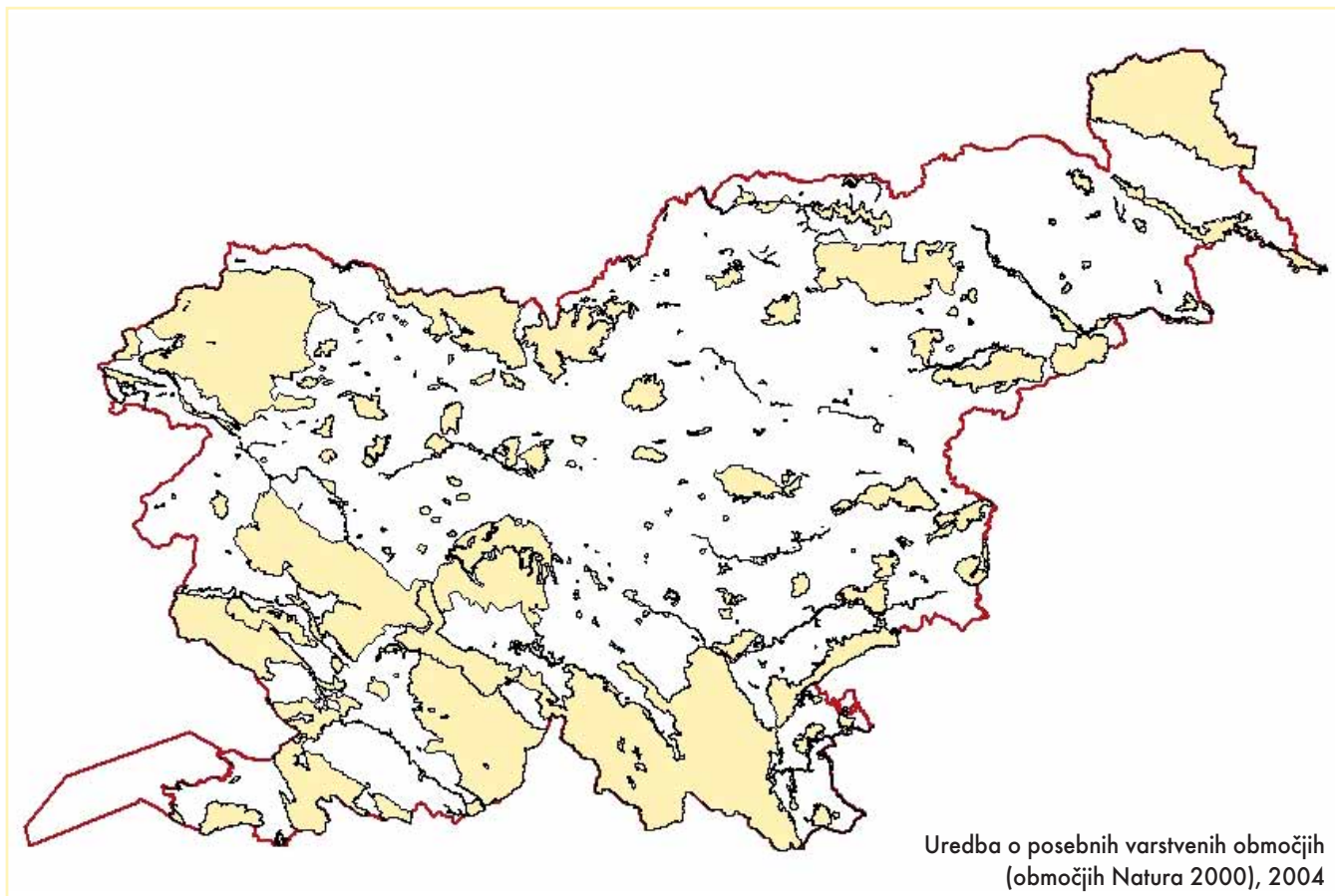
- **260** potencialnih posebnih ohranitvenih območij pSCI, ki zavzemajo **31,6 %** državnega ozemlja.

Območja SPA in pSCI se v dobršnem delu prekrivajo. V območjih z varstvenim statusom se nahaja približno polovica vseh slovenskih gozdov.

Karta 4: Posebna varstvena območja (območja Natura 2000) (SPA)

Karta 5: Potencialna posebna ohranitvena območja (pSCI)

Način varstva območij Natura 2000

Na POSEBNIH VARSTVENIH OBMOČJIH (OBMOČJIH NATURA 2000) je varstveni cilj dosegati in ohranjati ugodno stanje **rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, zaradi katerih je opredeljeno območje Natura 2000.**

Na POTENCIALNIH POSEBNIH OHRANITVENIH OBMOČJIH je varstveni cilj preprečevati poslabšanje stanja **rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, zaradi katerih je opredeljeno potencialno območje Natura 2000.**

Za posebna varstvena območja (območja Natura 2000) in potencialna posebna ohranitvena območja se varstvo zagotavlja na enak način. Posebej zavezujoče je varstvo tistih območij, v katerih se nahajajo habitati prednostnih rastlinskih in živalskih vrst in prednostni habitatni tipi, za ohranitev katerih je Evropska unija še posebno odgovorna glede na delež njihovega naravnega območja razširjenosti znotraj Evropske unije.

Varstvo območij Natura 2000 se zagotavlja:

- z VARSTVENIMI USMERITVAMI ZA NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE POSEGOV, dejavnosti in drugih ravnanj, da se dosega varstvene cilje, ter z njihovimi vključevanji v načrte urejanja prostora in načrte rabe naravnih dobrin z naravovarstvenimi smernicami,

- ZON: 33. in 98. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 7. člen

- z izvajanjem PRESOJE SPREJEMLJIVOSTI programov, načrtov, prostorskih ali drugih aktov in presoje sprejemljivosti posegov v naravo;

- ZON: 105. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 8. člen

- s pripravo, koordiniranjem in izvajanjem programov UPRAVLJANJA NATURA OBMOČIJ;

- ZON: 33. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 11. člen

- s SPREMLJANJEM STANJA rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov in ugotavljanjem učinkovitosti ukrepov varstva ter ustreznim ukrepanjem.

- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 10. člen

Varstvene usmeritve in program upravljanja se uresničujejo z izvajanjem UKREPOV VARSTVA.

- Str. 69 - Ukrepi varstva narave

Upravljanje območij Natura 2000

Upravljanje posebnih varstvenih območij in potencialnih posebnih ohranitvenih območij je predvsem **skrb za usklajeno izvajanje varstvenih ukrepov na** teh območjih, pri tem pa ni predvideno institucionaliziranje posebnega upravljavca. Upravljanje posebnih varstvenih območij in potencialnih posebnih ohranitvenih območij ni enako upravljanju zavarovanih območij, ko gre za sklop zakonsko predpisanih nalog, povezanih s predpisanimi varstvenimi režimi, ki jih izvaja upravljavec na podlagi akta o ustanovitvi zavarovanega območja oziroma načrta upravljanja. Posebna varstvena območja nimajo predpisanega varstvenega režima, ker se doseganje varstvenih ciljev zagotavlja predvsem s presoja-mi vplivov načrtov in posegov ter usmerjanjem dejavnosti.

Upravljanje posebnih varstvenih območij se izvaja na podlagi **PROGRAMA UPRAVLJANJA**, ki je praviloma del akcijskega načrta ohranjanja biotske raznovrstnosti. S programom upravljanja se na podlagi ekoloških zahtev vsake izmed rastlinskih ali živalskih vrst ali habitatnega tipa, zaradi katerih je opredeljeno območje Natura 2000, določa zlasti podrobne varstvene cilje in potrebne ukrepe varstva, ukrepe prilagojene rabe naravnih dobrin, prilagojenega upravljanja voda, prilagojene kmetijske prakse in druge potrebne ukrepe ter kazalnike za spremljanje učinkovitosti ukrepov. S programom upravljanja se določijo tudi ukrepi za zagotovitev povezanosti evropskega ekološkega omrežja in raziskovalne aktivnosti, ki so nujno potrebne za izboljšanje poznavanja ekologije rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov. Če so ukrepi prilagojene rabe naravnih dobrin in upravljanja voda, določeni s programom upravljanja, vključeni v **konkretne načrte trajnostnega gospodarjenja oziroma upravljanja naravnih dobrin, se ti načrti štejejo za načrte upravljanja območij Natura 2000**, kar ugotovi ministrstvo. V primeru območij Natura, na katerih je število in raznolikost ukrepov tako velika, da zahteva predhodno usklajevanje, se v programu določijo izhodišča in nosilstvo za pripravo **podrobnejšega programa upravljanja**.

Koordinacija izvajanja nalog iz programa upravljanja je prek javnega pooblastila priprave naravovarstvenih smernic

in spremljanja stanja poverjena Zavodu RS za varstvo narave. Na zavarovanih območjih, v katera so vključena tudi območja Natura 2000, naloge iz programa upravljanja izvaja upravljavec zavarovanega območja, na območjih, za katere so načrti trajnostnega gospodarjenja oziroma upravljanja naravnih dobrin določeni kot del programa upravljanja območja Natura 2000, pa izvaja naloge iz programa upravljanja pristojna javna služba.

- ZON: 33. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 12. člen

2.3 UKREPI VARSTVA NARAVE

Ukrepi varstva narave so aktivnosti, ki jih država in lokalne skupnosti izvajajo za izpolnjevanje namena in doseganja ciljev varstva narave. Ukrepi so številni in zelo raznoliki, kot so raznolike tudi značilnosti predmetov varstva. Tako so ukrepi za varstvo osebkov in populacij vrst ali mineralov in fosilov, ki se kot premična dediščina varujejo zunaj nahajališča, specifični in drugačni od ukrepov za varovanje nepremičnih delov narave oziroma območij narave. V nadaljevanju predstavljeni ukrepi se nanašajo le na varovanje nepremičnih delov narave.

Ukrepi varstva narave se ločijo na **pravne ukrepe**, ki so vzpostavljeni s katerim koli pravnim aktom, in **fizične ukrepe**, ki so materialna dejanja fizične zaščite. Pravni ukrepi se navadno odražajo kot fizični ukrep materialne zaščite.

Ukrepi varstva narave, ki so urejeni s pravnim aktom, so:

neposredni ukrepi:

- pogodbeno varstvo in skrbništvo,
- začasno zavarovanje,
- zavarovanje,
- obnovitev,
- označitev v naravi,
- omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste,
- omejitev ravnanj, ki ogrožajo rastlinske vrste,
- omejitev ogledovanja in obiskovanja,
- obveznost ugotovitve prisotnosti območij z varstvenim statusom;

posredni ukrepi:

- naravovarstvene smernice,
- presoja sprejemljivosti vplivov planov,
- presoja sprejemljivosti vplivov posegov na naravo,
- prevlada druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave,
- naravovarstveno soglasje,
- dovoljenje za poseg v naravo,
- izravnalni in omilitveni ukrep,
- odprava škodljivih posledic;

izvedbeni ukrepi:

- zakonita predkupna pravica,
- vpis varstvenega statusa za nepremičnine na zavarovanih območjih v zemljiško knjigo,
- omejitev pravnega prometa z državno lastnino,
- soglasje upravne enote v prometu z nepremičninami na zavarovanih območjih,
- razlastitev,

- obvezen odkup zaradi omejitev lastninske pravice,
- odškodninske odgovornosti države in lokalne skupnosti.

► P

- ZON: 45 - 107

Pravni ukrepi se, poleg razločevanja na neposredne, posredne in izvedbene, lahko ločijo še glede na:

- VRSTO AKTA, s katerim so določeni, na **zakonske** (zakon kot akt o ustanovitvi zavarovanega območja, ki je izjemnega pomena za državo ali velikega mednarodnega pomena), **podzakonske** (akt o zavarovanju naravne vrednote, ki ga sprejema vlada ali pristojni organ lokalne skupnosti, akt o začasnem zavarovanju, ki ga sprejema minister oziroma pristojni organ lokalne skupnosti) in na **tiste, ki so vzpostavljeni s konkretnim in posamičnim upravnim aktom ali pogodbo** (skrbništvo in pogodbeno varstvo);
- TRAJANJE UKREPA na **stalne** in **začasne** (primer začasnega je začasno zavarovanje, vsi drugi so stalni) in
- VOLJO TITULARJEV na **obvezujoče** ukrepe, ko gre za oblastna dejanja javnega prava, ki so se jim vsi dolžni podrejati, ter na **dispozitivne**, ko je od volje stranke odvisno, ali bo sklenila pogodbo o varstvu naravne vrednote ali skrbniško pogodbo.

Ukrepi varstva se izvajajo v pretežni meri na **OBMOČJIH, KI SO OPREDELJENAKOTNARAVOVARSTVENO POMEMBNEJŠA**. To so območja:

- **s statusom varovanih območij**
/območja, ki so določena s predpisom kot prednostni predmet varstva; lahko so prostorsko opredeljena s predpisi (a), lahko pa se prostorsko opredelijo po sprejetju predpisa na podlagi predpisanih značilnosti (b):
- (a)
- naravne vrednote,
  - ekološko pomembna območja,
  - posebna varstvena območja (območja Natura 2000),
- (b)
- habitatni tipi, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju,
  - habitati zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst,
  - območje vpliva na naravne vrednote;

- **s statusom zavarovanih območij**
/območja, ki so s predpisom določena za narodni, regijski ali krajinski park, naravni rezervat, strogi naravni rezervat ali naravni spomenik ter vplivna območja okoli zavarovanih območij/;
- **s statusom mednarodno varovanih območij**
/območja, ki izpolnjujejo mednarodna merila naravovarstveno pomembnih območij in so vpisana na sezname mednarodnih konvencij/

Mednarodno varovana območja na podlagi konvencij so zaenkrat tri:

- Škocjanske jame, ki so vpisane na seznam Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (1986) in na seznam Ramsarske konvencije o mokriščih (1999),
- Sečoveljske soline, ki so vpisane na seznam Ramsarske konvencije o mokriščih (1993),
- Cerknjsko jezero, ki je vpisano na seznam Ramsarske konvencije o mokriščih (2006).

- **območja, kjer se načrtuje ustanovitev zavarovanih območij**
/območja, ki so s sprejetimi načrti varstva narave predvidena za zavarovanje/

 P
- ZON: 94. člen

- **območja, kjer se pričakuje odkritja**, ki bodo povzročila podelitev statusa varovanih ali zavarovanih območij (npr. območja pričakovanih naravnih vrednot) ali je strokovni predlog za podelitev tega statusa že vložen (primeroma evidentirane naravne vrednote).

 P
- ZON: 98. člen

Posamezno območje lahko pridobi **enega ali več varstvenih statusov**, izjemoma celo trojni varstveni status, če del območja hkrati izpolnjuje strokovna merila za naravno vrednoto, ekološko pomembno območje in posebno varstveno območje. Z ustanovitvijo zavarovanega območja kot ukrepom varstva pa lahko pridobi še četrtega.

Ožje zavarovano območje je lahko vključeno v širše zavarovano območje. Posebno varstveno območje (območje Natura 2000) je vedno ekološko pomembno območje ali njegov del.

Ukrepi varstva se na območjih z več varstvenimi statusi seštevajo in dopolnjujejo.

 P
- ZON: 45. in 46. člen

NEPOSREDNI UKREPI VARSTVA

Neposredni ukrepi varstva so aktivnosti in ravnanja oblastnih organov, s katerimi se neposredno in aktivno varujejo predmeti varstva.

Za sprožitev aktivnosti, ki pripeljejo do izvedbe neposrednega ukrepa je - razen za označitev območij - potreben strokovni predlog, ki ga pripravi Zavod RS za varstvo narave.

Vsebina strokovnega predloga je:

- ugotovitev, da je zaradi potreb varstva treba izvesti ukrep varstva,
- izbor najprimernejšega ukrepa varstva,
- predvideni način in obseg ukrepa varstva.

Izbor ukrepa temelji na strokovnih ugotovitvah o vrednosti, stopnji ogroženosti in zahtevnosti varovanega predmeta. Prednostno se ob pričakovanih enakih učinkih predlagajo milejši ukrepi glede na vpliv na lastninsko pravico.

POGODBENO VARSTVO IN SKRBNIŠTVO

Pogodbeno varstvo je pozitiven ukrep varstva, s katerim se zagotovi varstvo oziroma ohranitev varovanega območja s sklenitvijo pogodbe na podlagi predhodne ugotovitve, da obstoj tega območja ni neposredno ogrožen. Ta pogodba se lahko sklene z lastnikom zemljišča ali s fizično ali pravno osebo, ki ni lastnik, in se obveže, da bo izvajala naloge varstva. Skrbnik se izbere praviloma na podlagi javnega razpisa. Brez javnega razpisa se lahko sklene skrbniška pogodba z osebo javnega prava, ki je ustanovljena z namenom varstva naravnih dobrin.

Predmet pogodbenega razmerja so opustitve ali aktivnosti, ki so potrebne za ohranitev kvalitet varovanega območja ali izvajanja posameznih nalog varstva. Ta ravnanja so na splošno določena v ustreznih podzakonskih predpisih in se konkretizirajo v pogodbi.

Konkretni primeri skrbništva se pojavljajo zlasti pri podzemnih jamah, za katere je skrbništvo kot ukrep varstva posebej urejeno v Zakonu o varstvu podzemnih jam.

SKRBNIŠTVO PODZEMNIH JAM obsega izvajanje naslednjih nalog:

1. **nadzor vstopa v podzemno jamo,**
2. postavitve in vzdrževanje jamske infrastrukture za nadzor vstopa v podzemno jamo (vrata, ograja in ključavnice),
3. **vođenje vpisne knjige oseb, ki vstopajo v podzemno jamo,**
4. seznanjanje obiskovalcev s predpisanimi varstvenimi režimi,
5. **nadzor spoštovanja predpisanih varstvenih režimov,**
6. skrb za ohranitev podzemne jame, jamskega živega sveta in jamskega inventarja,
7. sporočanje predpisanih podatkov Zavoda RS za varstvo narave.

/Krepko izpisane naloge se izvajajo na podlagi javnega pooblastila./

Skrbništvo podzemnih jam, ki jih izmed odprtih podzemnih jam z nadzorovanim vstopom določi minister, se podeli na podlagi izvedenega javnega natečaja, pri čemer določa Zakon o varstvu podzemnih jam temeljno vsebino javnega natečaja in pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi pridobiti skrbništvo, kakor tudi nekatere prednostne upravičence do pridobitve skrbništva. Skrbnika se izbere z upravno odločbo, razmerje pa se uredi s sklenitvijo skrbniške pogodbe.

- ZON: 47. in 48. člen
- Zakon o varstvu podzemnih jam: 25.-30. člen

ZAČASNO ZAVAROVANJE

Začasno zavarovanje je interventni oblastni ukrep varstva, ki se izvede v primeru ogrožanja dela narave z vrednostnimi lastnostmi, če ogrožanje lahko povzroči poškodovanje oziroma uničenje dela narave.

Začasno zavarovanje lahko predlaga kdor koli, akt začasnega zavarovanja pa izda minister oziroma pristojni organ lokalne skupnosti na podlagi strokovnega mnenja Zavoda RS za varstvo narave, ki vsebuje strokovno opredelitev glede utemeljenosti začasnega zavarovanja in sicer obstoj lastnosti, ki utemeljujejo varstveni status in opredelitev tega statusa. Zavod RS za varstvo narave pripravi tudi strokovni predlog vsebine akta o začasnem zavarovanju v zakonsko predpisanem obsegu (zlasti območje zavarovanja in obvezna pravila ravnanja vključno z varstvenimi režimi) ter obdobje njegovega trajanja (največ dve leti) in ga predloži državi ali pristojni lokalni skupnosti v sprejem.

Primeri začasnega zavarovanja na državni ravni so bili: Mirtoviški potok, Škocjanski zatok, območje Mlak pri Vipavi, nahajališče fosilnih vretenčarjev pri Kozini.

- ZON: 50. člen

OBNOVITEV

Obnovitev je ukrep varstva, s katerim se obnovi poškodovano ali uničeno varovano območje, to pomeni, da se v kar največji možni meri vzpostavijo prvotne lastnosti območja. Obnovitev se izvede z uporabo določb o sanaciji iz Zakona o varstvu okolja.

Primer sanacije naravne vrednote, ki se že izvaja, je sanacija naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki je zavarovan na podlagi Zakona o naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Vsebina sanacije je vzpostavitev primernih pogojev za življenje rastlin in živali v rezervatu, nastalem na nekdanjem naravnem, vendar kasneje ekološko degradiranem območju.

- ZON: 52. člen

ZAVAROVANJE

Zavarovanje (v preteklosti poimenovano tudi razglašanje) je eden najpomembnejših in najstarejših ukrepov varstva, ki se vzpostavi z oblastnim aktom – **aktom o zavarovanju**. Vsebina tega akta je rezultat politične odločitve o tem, da je ohranitev dela narave v javnem interesu, ki prevlada nad zasebnimi interesi lastnikov ali drugih zainteresiranih oseb. Ta odločitev temelji na veliki naravovarstveni vrednosti in praviloma tudi ogroženosti.

Zavarujejo se lahko:

- varovana območja (naravne vrednote, ekološko pomembna območja, območja Natura),
- rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ali populacije ter
- minerali in fosili.

Zavarovana območja se ustanovljajo tudi za uresničevanje mednarodno priznanih oblik varstva narave.

Nadaljnje navedbe v tem poglavju se nanašajo na ZAVAROVANJE VAROVANIH OBMOČIJ.

Z aktom o zavarovanju se v primeru varovanih območij ustanovi **ZAVAROVANO OBMOČJE**, ki je glede na

naravovarstven pomen območja in cilj njegovega upravljanja lahko različnih kategorij. Upošteva je velikost območja ločimo ožja in širša zavarovana območja.

KATEGORIJE ZAVAROVANIH OBMOČIJ so:

ožja zavarovana območja:

- naravni spomenik,
- strogi naravni rezervat,
- naravni rezervat;

širša zavarovana območja (naravni parki):

- narodni park,
- regijski park,
- krajinski park.

Opis kategorij zavarovanih območij:

Naravni spomenik je območje, ki vsebuje eno ali več naravnih vrednot, ki imajo izjemno obliko, velikost, vsebino ali lego ali so redki primer naravne vrednote.

Strogi naravni rezervat je območje naravno ohranjenih geotopov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst ali območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, kjer potekajo naravni procesi brez človekovega vpliva.

Naravni rezervat je območje geotopov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst ali območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki se tudi vzdržuje z uravnoteženim delovanjem človeka v naravi.

Narodni park je veliko območje s številnimi naravnimi vrednotami ter z veliko biotsko raznovrstnostjo. V pretežnem delu narodnega parka je prisotna prvobitna narava z ohranjenimi ekosistemi in naravnimi procesi, v manjšem delu narodnega parka so lahko tudi območja večjega človekovega vpliva, ki pa je skladno povezan z naravo.

Regijski park je obsežno območje regijsko značilnih ekosistemov in krajine z večjimi deli prvobitne narave in območji naravnih vrednot, ki se prepletajo z deli narave, kjer je človekov vpliv večji, vendarle pa uravnotežen z naravo.

Krajinski park je območje s poudarjenim kakovostnim in dolgotrajnim prepletom človeka z naravo, ki ima veliko ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost.

Pri določanju kategorije oziroma vrste zavarovanega območja se upošteva tudi mednarodno uveljavljeno kategorizacijo zavarovanih območij. Določila jo je Svetovna zveza za varstvo narave (IUCN – The World Conservation Union).

Opredelitev zavarovanega območja in kategorizacija značilnosti zavarovanih območij po IUCN

Zavarovano območje je območje kopnega in/ali morja, posebej namenjeno varstvu in ohranjanju biotske raznovrstnosti

ter naravnih in z njimi povezanih kulturnih virov, ki se upravlja s pravnimi ali drugimi učinkovitimi sredstvi.

IUCN je opredelil sklop šestih kategorij upravljanja zavarovanih območij glede na glavni cilj upravljanja. Na kratko povzeto so te kategorije naslednje:

KATEGORIJA Ia:

Strogi naravni rezervat: zavarovano območje, ki se upravlja predvsem za znanstvene namene; območje kopnega in/ali morja, kjer so nekateri izjemni ali značilni ekosistemi, geološke ali fiziološke značilnosti in/ali vrste, na voljo predvsem za znanstvene raziskave in/ali spremljanje stanja okolja.

KATEGORIJA Ib

Območje neokrnjene narave: zavarovano območje, ki se upravlja predvsem zaradi varstva neokrnjene narave; veliko območje nespremenjenega ali zelo malo spremenjenega kopnega in/ali morja, ki je ohranilo svoje naravne lastnosti in vpliv, ni trajno ali občutno poseljeno ter je zavarovano in upravljanje zato, da se ohranja njegovo naravno stanje.

KATEGORIJA II

Narodni park: zavarovano območje, ki se upravlja predvsem zaradi varstva ekosistemov in rekreacije; naravno območje kopnega in/ali morja, katerega namen je a) varovati ekološko celovitost enega ali več ekosistemov za sedanje in prihodnje generacije, b) izključiti vsako izkoriščanje ali dejavnost, ki bi bila v nasprotju z namenom razglasitve območja in c) nuditi možnosti obiskovanja za duhovne, znanstvene, izobraževalne, rekreacijske in turistične namene, ki pa morajo biti združljivi z varstvom okolja in kulturo.

KATEGORIJA III

Naravni spomenik: zavarovano območje, ki se upravlja predvsem zaradi ohranjanja posebnih naravnih značilnosti; območje, kjer je ena ali več posebnih naravnih ali naravnih/kulturnih značilnosti izjemne ali edinstvene vrednosti zaradi svoje redkosti, značilnih ali estetskih lastnosti ali kulturnega pomena.

KATEGORIJA IV

Območje upravljanja habitatov/vrst: zavarovano območje, ki se upravlja predvsem zaradi ohranjanja z upravljaljskimi posegi; območje kopnega in/ali morja, kjer se upravlja z aktivnimi posegi, da se zagotovi ohranitev habitatov in/ali zadovoljijo potrebe določenih vrst.

KATEGORIJA V

Zavarovana kopenska/morska krajina: zavarovano območje, ki se upravlja predvsem zaradi ohranjanja kopenske/morske krajine in rekreacije; območje kopnega, če je primerno skupaj z obalo in morjem, kjer je zaradi vzajemnega delovanja človeka in narave sčasoma nastalo območje z izrazitimi značilnostmi

in pomembne estetske, ekološke in/ali kulturne vrednosti ter pogosto z veliko biotsko raznovrstnostjo. Zaščita celovitosti tega tradicionalnega medsebojnega delovanja je nujna za varstvo, ohranitev in razvoj takega območja.

KATEGORIJA VI

Zavarovano območje upravljanja virov: zavarovano območje, ki se upravlja predvsem zaradi trajnostne rabe naravnih ekosistemov;

območje, kjer prevladujejo nespremenjeni naravni sistemi, ki se upravljajo zato, da se zagotovi dolgoročno varstvo in ohranitev biotske raznovrstnosti ter hkrati trajnostni pretok naravnih proizvodov in storitev za potrebe skupnosti.

SPLET

http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/categories/index.html: IUCN, 1994: Guidelines for Protected Areas Management Categories

II/V	V/II	V	VI	IV	III	I
narodni park	regijski park	krajinski park		naravni rezervat	naravni spomenik	strogi naravni rezervat

Preglednica: Odnos med slovenskimi kategorijami zavarovanih območij in kategorijami IUCN

P

- ZON: 53., 64.-71. člen

Razlogi za ustanovitev zavarovanega območja

Zavarovano območje se praviloma ustanovi zaradi:

- dejanske ali potencialne ogroženosti naravne vrednote, ekološko pomembnega območja, posebnega varstvenega območja (območja Natura 2000) ali drugega območja z varstvenim statusom, kadar varstvenega cilja ni mogoče doseči z drugimi razpoložljivimi varstvenimi ukrepi, ali
- nujnosti sinergijskega usklajevanja vseh ravnanj na območju, enotnega usmerjanja ravnanj v smislu trajnostnega razvoja ter uravnoteženega vzpostavljanja in razvijanja parkovne infrastrukture.

Posamezne naravne vrednote, manjša ekološko pomembna območja in manjša posebna varstvena območja (območja Natura 2000) ali druga manjša območja z varstvenim statusom se praviloma zavarujejo kot **ožja** zavarovana območja.

Velika območja, na katerih je velika abiotska, biotska in krajinska raznovrstnost, in na katerih je velika zgoštevitev in

raznolikost naravnih vrednot, ki so lahko tudi kompleksno in funkcionalno med seboj povezane, ali drugih manjših območij z varstvenim statusom se zavarujejo kot **širša** zavarovana območja.

Ožja zavarovana območja se praviloma ustanovljajo ZNAMENOM varovanja, širša zavarovana območja pa poleg tega tudi z namenom trajnostnega razvoja območja, ob upoštevanju razvojnih teženj lokalnega prebivalstva, zagotavljanja sonaravnih ravnanj in zagotavljanja človekove telesne in duševne sprostitve; z zavarovanih območij naj bi se nekoč v prihodnosti princip trajnosti kot z vzorčnih celic razširil na vso naravo.

Ustanovitelj zavarovanega območja

Zavarovano območje na DRŽAVNEM NIVOJU ustanovi:

- državni zbor: narodni park in zavarovano območje izjemnega pomena za državo ali velikega mednarodnega pomena,
- vlada: v vseh drugih primerih.

Zavarovano območje na LOKALNEM NIVOJU ustanovi:

- pristojni organ lokalne skupnosti; praviloma je to občinski svet.

Zavarovano območje lahko ustanovi tudi več lokalnih skupnosti skupaj ali skupaj vlada in pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti.

Če VEČ USTANOVITELJEV SKUPAJ NA RAVNI DRŽAVE IN LOKALNIH SKUPNOSTI ustanovi zavarovano območje, začne akt o zavarovanju veljati, ko ga sprejmejo vsi ustanovitelji v enakem besedilu. Ta akt mora vsebovati tudi način izvajanja ustanoviteljskih pravic. Na podlagi akta o zavarovanju ustanoviteljice s pogodbo podrobneje uredijo medsebojne pravice in obveznosti. V primeru skupnega zavarovanja med državo in lokalno skupnostjo se glede pravnih posledic, ki jih tak akt vzpostavlja, le-ta šteje za akt o zavarovanju državnega pomena.

Zakon o ohranjanju narave našteva nekaj načinov sodelovanja lokalne skupnosti pri skupnem zavarovanju, in sicer sofinanciranje delovanja zavarovanega območja, zagotovitev upravljanja in sodelovanje pri nadzoru.

Ustanovitelj zavarovanega območja je odgovoren za upravljanje zavarovanega območja in njegovo financiranje.

P

- ZON: 55. člen

Strokovni predlog za zavarovanje

Priprava strokovnega predloga za zavarovanje je začetna faza postopka ustanavljanja zavarovanih območij. Strokovni predlog za zavarovanje pripravi Zavod RS za varstvo narave. Bistvene sestavine strokovnega predloga so:

- utemeljitev razlogov za zavarovanje, vključno z utemeljitvijo, da milejši ukrepi varstva niso ustrezni,
- opredelitev namena zavarovanja in varstvenih ciljev,
- predlog in utemeljitev kategorije zavarovanega območja,
- oblikovanje meja zavarovanega območja,
- oblikovanje notranjih varstvenih območij (conacija),
- oblikovanje vplivnega območja le, če je zaradi pričakovanih možnih negativnih vplivov iz okolice to utemeljeno,
- utemeljitev razlogov za zavarovanje ožjih območij znotraj širšega zavarovanega območja,
- pravila ravnanja in varstveni režimi (omejitve in prepovedi dejavnosti in rabe),
- predlog načina izvajanja upravljanja in
- drugo.

Pri predlaganem ukrepu zavarovanja je treba pri oblikovanju obveznih pravil ravnanja, ki vključujejo tudi varstvene režime, uporabiti **načelo sorazmernosti** in **najmanjšega poseganja** v pravice ob še zagotovljenih učinkih.

Akt o ustanovitvi zavarovanega območja

Akt o ustanovitvi zavarovanega območja mora vsebovati zlasti:

- predmet varstva (naravno vrednoto, habitatne tipe, habitate zavarovanih vrst, ekološko pomembna območja, območja Natura 2000, krajino)
- namen zavarovanja,
- pravila ravnanja oziroma varstvene režime ter varstvene in razvojne usmeritve,
- določitev načina opravljanja nalog, potrebnih za zagotovitev namena zavarovanja,
- meje zavarovanega območja,
- kategorijo zavarovanega območja,
- določitev načina izvajanja javne službe upravljanja zavarovanega območja,
- morebitno obveznost sprejema načrta upravljanja,
- finančne vire za izvajanje zavarovanja in razvoj lokalnega prebivalstva,

V določenih utemeljenih primerih pa mora vsebovati tudi:

- naloge upravljanja območij, ki so na zavarovanem

območju in so varovane na podlagi drugih predpisov, kot npr. naloge varstva kulturne dediščine, urejanja voda, upravljanja z divjadjo,

- vplivno območje zavarovanega območja, ki je zunaj zavarovanega območja in varstvene usmeritve.

Zavarovana območja, ki jih je ustanovila država in zavarovana območja, ki jih je ustanovila lokalna skupnost, se lahko prekrivajo med seboj, pri čemer ukrepi varstva, določeni v aktu o ustanovitvi, med seboj ne smejo biti v nasprotju. Na takih območjih skrbi za upravljanje praviloma država, vendar se lahko država in lokalna skupnost dogovorita tudi drugače ob upoštevanju velikosti območij, ki se prekrivajo.

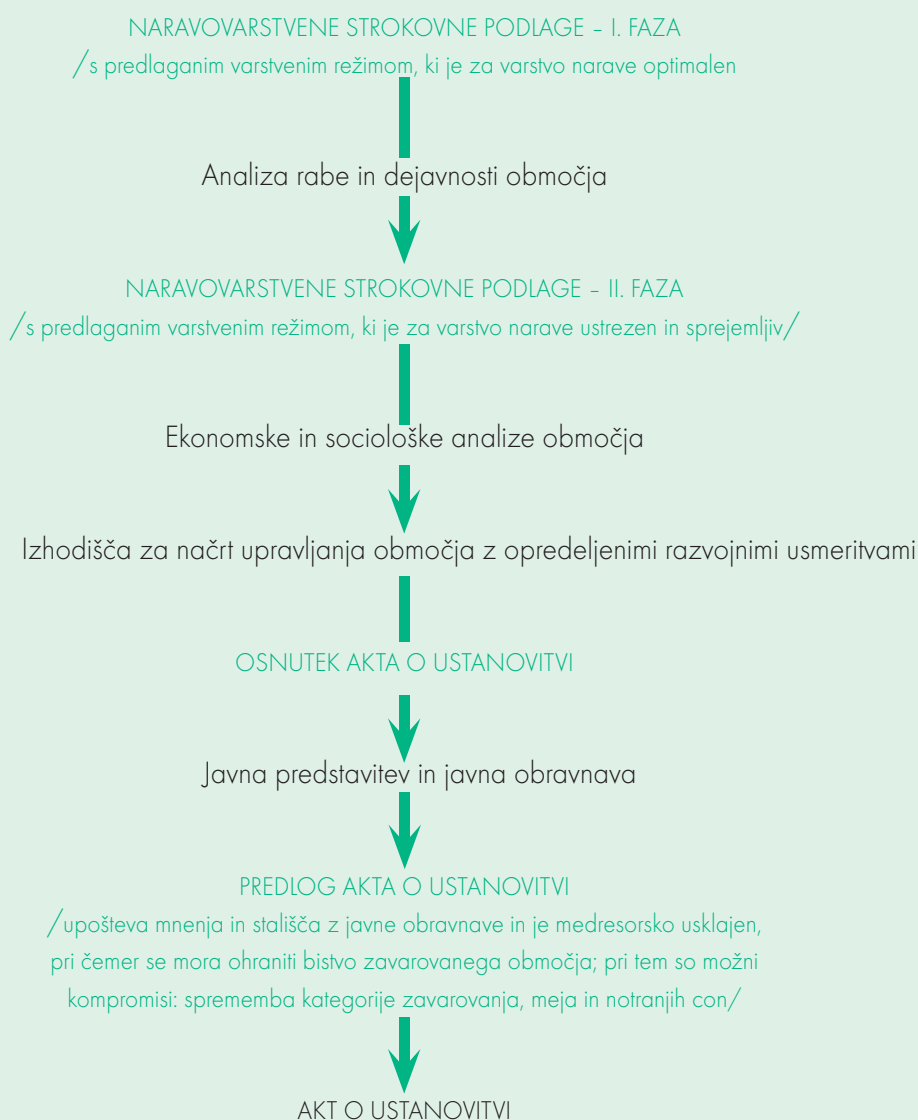
- ZON: 49., 53., 56. člen

Postopek ustanavljanja zavarovanih območij

Zavarovana območja se ustanavljajo po predpisanem postopku. Vanj so vključeni vsi zainteresirani deležniki, lokalni prebivalci in lokalne oblasti, nevladne organizacije, pristojni resorji. Zaradi kompleksnosti vsebin in interesov je posebno zahtevno ustanavljanje širših zavarovanih območij; praviloma traja več let.

Pri postopku ustanavljanja parka je zelo pomembna **komunikacija** z vsemi deležniki prisotnimi na območju zavarovanja, tako na lokalni kot na državni ravni (prisotni državni resorji). Komunikacijske aktivnosti so praviloma v začetnih fazah ustanavljanja splošne in naravnane v predstavljanje vsebine in vrednosti območja, v zaključnih fazah pa so konkretne in naravnane v informiranje o podrobnostih varstvenih režimov ter varstvenih in razvojnih usmeritev, pri čemer je poseben poudarek na komunikaciji z lokalnim prebivalstvom. Zaradi posebnih značilnosti vsakega od območij domala vsako zase zahteva svojo komunikacijsko strategijo.

Postopek ustanavljanja zavarovanih območij poteka v več fazah.

Shema: Postopek ustanavljanja širšega zavarovanega območja z najpomembnejšimi vmesnimi fazami /Nosilec in koordinator projekta je na ravni države Ministrstvo za okolje in prostor, na ravni občine je to pristojni občinski organ, naravovarstvene strokovne naloge izvaja v obeh primerih Zavod RS za varstvo narave./

► P

- ZON: 55., 57., 58. in 58. a člen

Seznanjanje javnosti v postopku ustanavljanja zavarovanega območja

Z zavarovanim območjem se oblikuje območje, za katerega velja poseben pravni režim, ki lahko pomeni tudi omejevanja lastninske pravice. V postopku sprejema akta mora biti soočen javni interes do varstva narave, ki je udejanjen v osnutku akta o zavarovanju, ter zasebni interesi posameznikov, ki živijo ali delajo na območju, ki je predvideno za zavarovanje.

Seznanitev javnosti se v postopku ustanavljanja OŽIH ZAVAROVANIH OBMOČIJ izvede z **objavo osnutka akta o zavarovanju** v najmanj enem javnem glasilu z obvestilom, kje si je možno ogledati kartografsko in drugo dokumentacijo v zvezi z zavarovanjem, navedbo koliko časa bo na vpogled dokumentacija, roka za sprejemanje pripomb in organa, ki pripombe sprejema.

V primeru ustanavljanja ŠIRŠIH ZAVAROVANIH OBMOČIJ seznanitev javnosti vključuje **javno obravnavo ter javno**

predstavitev razlogov za zavarovanje z osnutkom akta o zavarovanju in kartografsko dokumentacijo. Opravi se v eni lokalni skupnosti ali vseh na območju, za katero se pripravlja akt o zavarovanju.

Ustanovitelj se je v gradivu, ki je podlaga za sprejema akta o ustanovitvi dolžan strokovno opredeliti do pripomb, ki so bile dane v času seznanitve javnosti.

- ZON: 57., 58., 58. a člen

Pravne posledice zavarovanja

Pravne posledice zavarovanja so lahko neposredne in posredne omejitve lastninske pravice ter obveznosti, ki jih zakon nalaga državi ali lokalni skupnosti kot ustanoviteljicama zavarovanega območja.

1. **Neposreden vpliv na izvajanje lastninske pravice**, ki se nanaša na lastnike nepremičnin na zavarovanem območju, vključuje:

- določitev načina uživanja lastninske pravice zaradi zagotavljanja njene socialne in ekološke funkcije z omejitvami dejavnosti ali rabe na zavarovanem območju na način določitve obveznih pravil ravnanja in varstvenih režimov, ki ob izpolnitvi v zakonu določenih pogojev vzpostavlja pravico do povrnitve nastale škode in v primerih posebno hudih omejitev pravico zahtevati odkup nepremičnine,
- določitev načina pridobivanja lastninske pravice zaradi zagotavljanja njene socialne in ekološke funkcije z zakonsko določeno predkupno pravico države oziroma lokalne skupnosti in obveznost pridobitve soglasja upravne enote za pridobitev lastninske pravice s pravnimi posli na nepremičninah na zavarovanih območjih,
- omejitev pravnega prometa z nepremičninami, ki so na zavarovanem območju v državni lasti,
- možnost razlastitve nepremičnin na zavarovanem območju v javno korist zaradi varstva naravnih vrednot ali doseganja namena ustanovitve zavarovanega območja,
- obveznost pridobitve predpisanih dovoljenj in soglasij za posege v naravo.

2. **Posreden vpliv na izvajanje lastninske pravice**, ki se odraža v obveznostih, ki jih zakon nalaga državi ali lokalni skupnosti kot ustanoviteljicama zavarovanega območja oziroma drugim osebam javnega prava, ki izvršujejo na podlagi javnih pooblastil oblastne naloge, vključuje:

- obveznost upoštevanja pravil ravnanja, varstvenih režimov ter razvojnih usmeritev na zavarovanem območju, določenih v aktu o ustanovitvi zavarova-

nega območja oziroma v načrtu upravljanja zavarovanega območja v prostorskih aktih in načrtih rabe naravnih dobrin,

- obveznost vnosa zavarovanega območja in njegovega vplivnega območja v prostorski državni plan in prostorske plane lokalnih skupnosti,
- presoja sprejemljivosti vplivov planov in posegov v naravo, ki bi lahko škodljivo vplivali na cilje in namene zavarovanega območja vključno z možnostjo prevlade drugega javnega interesa nad javnim interesom varstva narave.

3. **Obveznosti**, ki jih zakon nalaga državi ali lokalni skupnosti kot ustanoviteljicama zavarovanega območja, so:

- zagotovitev upravljanja z zavarovanim območjem na način, določen z aktom o ustanovitvi zavarovanega območja,
- zagotovitev sprejema načrta upravljanja v skladu z aktom o ustanovitvi zavarovanega območja.

- ZON: 51., 53., 59., 61., 84., 85., 86., 88., 89., 90. in 101. člen

Pravica do odškodnine

Fizične in pravne osebe imajo na zavarovanih območjih pravico zahtevati odškodnino, če so se jim bistveno poslabšali obstoječi pogoji za pridobivanje dohodka zaradi omejitve in prepovedi na zavarovanem območju in tega ni mogoče nadomestiti z dovoljeno dejavnostjo v okviru varstvenih režimov oziroma razvojnih usmeritev.

- Str. 91 - Odškodninske odgovornosti

Upravljanje zavarovanih območij

Zavarovano območje je treba upravljati. Upravljanje zavarovanih območij je izvajanje nalog varstva naravnih vrednot, biotske raznovrstnosti in nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bilo območje zavarovano, in so določene v aktu o zavarovanju.

Upravljanje zavarovanih območij je javna služba ohranjanja narave in sicer kot državna in obvezna lokalna javna služba.

Način upravljanja zavarovanih območij se določi v aktu o zavarovanju, pri čemer se praviloma za:

- ožja in manjša ter preprosta širša zavarovana območja določi kot upravljavec **ustanovitelj sam** (v

režijskem obratu) ali se upravljanje poveri **Zavodu RS za varstvo narave**,

- manjša, vendar kompleksna širša zavarovana območja po predpisanem postopku izbere **koncesionar**,
- velika, kompleksna širša zavarovana območja (večji krajinski park, regijski in narodni park) ustanovi **javni zavod** ali pa se upravljanje poveri **javnemu zavodu, ki je ustanovljen z namenom usmerjanja trajnostnega gospodarjenja z naravnimi dobrinami**.

- ZON: 59., 130.-136. člen

Upravljalci zavarovanega območja

Režijski obrat

Država ali lokalna skupnost lahko za izvajanje posameznih nalog upravljanja z zavarovanim območjem organizirata v okviru svojih upravnih organov režijski obrat, ki je lahko samostojen ali nesamostojen (del organizacijske enote ministrstva ali občinske uprave). Režijski obrat ni pravna oseba.

- Zakon o gospodarskih javnih službah: 17. člen

Zavod RS za varstvo narave

Zavod RS za varstvo narave ima kot strokovna organizacija na državni ravni med svojimi nalogami navedeno tudi nalogo upravljanja z zavarovanimi območji, ki jih je ustanovila država. Izvaja jo v primerih, ko je tako določeno v aktu o zavarovanju.

- ZON: 117. člen

Koncesionar za upravljanje zavarovanega območja

Koncesija za upravljanje zavarovanega območja se podeli za to **usposobljeni fizični ali pravni osebi z javnim razpisom**. Podlaga za javni razpis je **koncesijski akt**, ki je predpis vlade ali pristojnega organa lokalne skupnosti. V koncesijskem aktu se določi predmet koncesije, plačilo za koncesijo, čas trajanja koncesije, pogoji pod katerimi se bo izvajala koncesija, pogoji, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi pridobiti koncesijo, oblika in postopek javnega razpisa, merila za izbor koncesionarja in drugo. Javni razpis se objavi v uradnem glasilu. O izbiri koncesionarja odloči konkudent z **upravno odločbo**. Koncesija se začne izvajati s sklenitvijo **koncesijske pogodbe**, s katero konkudent in koncesionar uredita medsebojna razmerja v zvezi z opravljanjem koncesionirane javne službe.

Za podelitev koncesije se uporabljajo določbe Zakona o gospodarskih javnih službah.

Primeri upravljanja na podlagi podeljene koncesije za upravljanje sta: upravljanje naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki ga upravlja Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, in krajinski park Sečoveljske soline, ki ga upravlja podjetje Soline, d. o. o.

- ZON: 130. in 131. člen
- Zakon o gospodarskih javnih službah

Javni zavod

Za upravljanje z zavarovanim območjem se lahko ustanovi javni zavod ali se upravljanje poveri javnemu zavodu, ki je že ustanovljen z namenom usmerjanja trajnostnega gospodarjenja z naravnimi dobrinami, ali Zavodu RS za varstvo narave.

Javni zavod se ustanovi z **aktom o ustanovitvi** javnega zavoda, ki ga sprejme vlada oziroma pristojni organ lokalne skupnosti. V aktu o ustanovitvi se določi zlasti ime, sedež in dejavnost javnega zavoda, uredi se odgovornost javnega zavoda in odgovornost ustanovitelja za obveznosti javnega zavoda, določijo se organi javnega zavoda (svet, strokovni svet, direktor, lahko tudi strokovni vodja), nekatere bistvene statutarne in organizacijske zadeve, ki se podrobneje urejajo s statutom (npr. sestava sveta in razpisni pogoji za direktorja), finančni viri in pravice ustanovitelja v zvezi s finančno programskim delovanjem javnega zavoda. Za ustanovitev in delovanje javnih zavodov se uporabljajo določbe Zakona o zavodih.

Primeri ustanovitve javnih zavodov so ustanovitve javnih zavodov Triglavski narodni park, Kozjanski regijski park, Park Škocjanske jame, Krajinski park Goričko, Krajinski park Kolpa, Notranjski regijski park.

- ZON: 130. in 131. člen
- Zakon o zavodih

Naloge upravljanja zavarovanih območij

Upravljanje zavarovanega območja vključuje izvajanje varstvenih, strokovnih, nadzornih in upravljalških nalog na zavarovanem območju. To so naloge, ki so namenjene doseganju ciljev in namenov ustanovitve parka, vključevanju razvojnih usmeritev, varstvu in ohranitvi varovanih območij ter vključevanju lokalnega prebivalstva v delovanje zavarovanega območja.

Naloge upravljanja so določene v Zakonu o ohranjanju narave; v aktu o zavarovanju so lahko določene kot naloge upravljanja samo nekatere od teh, če je s tem dosežen namen zavarovanja.

Upravljavec lahko upravlja tudi z nepremičninami, ki so v zavarovanem območju v lasti ustanovitelja zavarovanega območja in uredi naravne vrednote za ogledovanje in obiskovanje v skladu z aktom o zavarovanju.

Upravljavec lahko v zavarovanem območju opravlja tudi druge naloge, npr. **naloge varstva kulturne dediščine, urejanja voda, upravljanja z divjadjo**, če je tako določeno v aktu o zavarovanju. Izvajanje teh nalog se lahko zagotavlja tako, da se:

1. v službo za upravljanje zavarovanega območja lahko vključi strokovnjake ustreznih strok;
2. v svet javnega zavoda oziroma v odbor koncesionarja za upravljanje zavarovanega območja lahko vključi predstavnike pristojnih resorjev;
3. v upravljavski načrt poleg naravovarstvenih vsebin lahko vključi tudi ukrepe in aktivnosti varovanja drugih vsebin, na primer kulturne dediščine.

Mednarodno primerljivo so zavarovana območja kot naravni parki izključno kategorija varstva narave. Kulturna dediščina je v nekaterih naravnih parkih ali pogosteje v njihovih delih, z naravo tesno povezana. Včasih prepletenost narave in kulturne dediščine območju daje svojsko prepoznavnost in posebno kakovost. To dejstvo je mogoče upoštevati pri upravljanju širšega zavarovanega območja ter s tem tudi zadostiti potrebi po usklajenem varstvu.

 PUB

- Str. 110 - Upravljalci zavarovanih območij

Sodelovanje lokalnih skupnosti pri upravljanju zavarovanih območij, ki jih ustanovi država

Lokalne skupnosti se vključujejo v upravljanje zavarovanih območij zlasti:

1. z mnenjem v postopku sprejemanja načrta upravljanja,
2. s sodelovanjem svojih predstavnikov v svetu javnega zavoda ali v odboru za izvajanja koncesije za upravljanje zavarovanega območja,
3. z neformalnim sodelovanjem, z dajanjem pobud, sporočanjem odzivov, skupnimi ukrepi in drugimi oblikami.

V oblikah koncesijskega upravljanja zavarovanega območja minister ustanovi odbor za izvajanje koncesije za upravljanje zavarovanega območja. Pri tem določi liho število članov odbora in imenuje predsednika odbora ter polovico članov. Polovico članov odbora imenujejo lokalne skupnosti na zavarovanem območju. Naloge odbora so zlasti spremljanje upravljanja zavarovanega območja,

obrnava načrta upravljanja in letnih načrtov upravljavca in dajanje mnenj in predlogov v zvezi z upravljanjem zavarovanega območja.

To sodelovanje je zlasti pomembno pri upravljanju širših zavarovanih območij, ki imajo poleg varstvenega tudi razvojni značaj.

 P

- ZON: 59., 130., 131., 133., 134. in 136. člen

Načrt upravljanja

Vzpostavljenih je več oblik oziroma mehanizmov, prek katerih upravljavec izpolnjuje cilje in namene zavarovanja. Najpomembnejši upravljavski mehanizem, ki ga poznajo tudi v drugih državah, zahtevajo pa ga tudi mednarodni akti, je **načrt upravljanja zavarovanega območja**. To je akt programske razvojne narave, ki na podlagi akta o zavarovanju in tam določenih namenov in ciljev, varstvenih režimov ter varstvenih in razvojnih usmeritev podrobneje opredeli varstvene in razvojne usmeritve zavarovanega območja, prostorsko komponento in druge sestavine, bistvene za delovanje zavarovanega območja, vključno z upoštevanjem interesov lokalnega prebivalstva, razvojem tradicionalnega načina izvajanja dejavnosti in drugim.

Obveznost načrta upravljanja predpiše akt o zavarovanju, pri čemer že Zakon o ohranjanju narave določa obveznost, da morata regijski in narodni park imeti načrt upravljanja. Načrt upravljanja zavarovanega območja, ki ga ustanovi država, sprejme z uredbo vlada.

Najpomembnejša vsebina načrta upravljanja je podrobnejša opredelitev varstvenih režimov ter varstvenih in razvojnih usmeritev, njihova prostorska konkretizacija ter nabor ukrepov in aktivnosti, s katerimi se uresničuje cilj in namen zavarovanega območja, z opredeljenim terminskim načrtom, nosilstvom in virom finančnih sredstev.

Z zakonom je določena nujna vsebina načrta upravljanja, to pomeni, da ima načrt upravljanja lahko tudi druge sestavine glede na značilnosti konkretnega primera.

Nujne sestavine načrta upravljanja so:

- celovita ocena stanja narave, posegov in dejavnosti ter ekonomske in socialne strukture prebivalstva,
- ocena stanja naravnih vrednot na zavarovanem območju,
- ocena stanja na vplivnem območju,
- določitev načinov uresničevanja nalog varstva na zavarovanem območju in ukrepov za izboljšanje in preprečevanje škodljivih vplivov na vplivnem območju,

- določitev podrobnejših razvojnih usmeritev in načini njihovega uresničevanja s prednostnim upoštevanjem tradicionalnih načinov rabe in opravljanja dejavnosti,
- smernice za povezovanje sektorskih načrtov gospodarjenja z naravnimi dobrinami,
- določitev varstvenih usmeritev za trajnostni razvoj dejavnosti,
- določitev načinov financiranja za zagotavljanje namenov varstva in razvoja,
- umestitev in konkretizacija varstvenih režimov v prostor,
- program izvajanja načrta upravljanja.

Poleg navedenega mora načrt upravljanja vključevati tudi vsebine iz programa upravljanja območij Natura 2000, če je zavarovano območje tudi območje Natura 2000 ali njegov del.

Pogled v register zavarovanih območij v letu 2006

V Sloveniji so ustanovljena naslednja zavarovana območja:

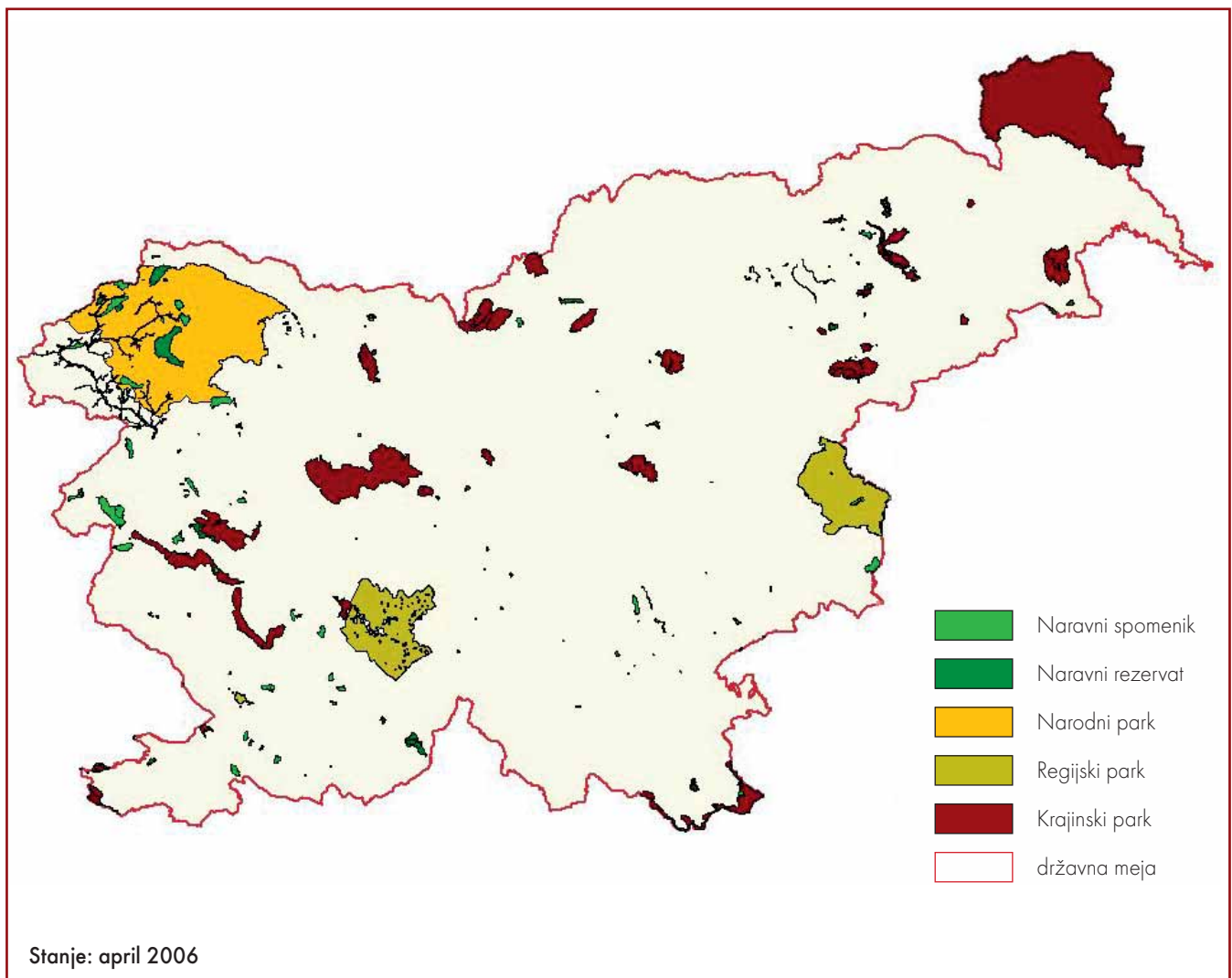
- 1 narodni park: Triglavski narodni park,
- 3 regijski parki: Kozjanski regijski park, Regijski park Škocjanske jame in Notranjski regijski park,
- 42 krajinskih parkov,
- 52 naravnih rezervatov in
- 1217 naravnih spomenikov. (Vir: MOP - ARSO, 2006)

Skupna površina zavarovanih območij znaša okoli 2300 km², to je nekaj več kot 11 % državnega ozemlja.

- ZON: 53., 54., 60., 61. člen

Karta 6: Zavarovana območja v Sloveniji

Kratek opis nekaterih zavarovanih območij

Triglavski narodni park

Ustanovljen je bil leta 1981.

Je naš edini narodni park in

zavzema pretežni del Julijskih Alp.

V Dolini Triglavskih jezer je bil že leta 1924 za obdobje 20-ih let vzpostavljen Alpski vastveni park, leta 1961 pa je bil sprejet Odlok o razglasitvi Doline sedmerih jezer za narodni park.

Površina parka: 83.807 ha, od tega 55.332 ha osrednje območje, 28.475 ha robno območje

Naselja in zaselki v parku: 25

Število prebivalcev v parku: 2.200

Upravljalavec: Javni zavod Triglavski narodni park

Park Škocjanske jame

Ustanovljen je bil leta 1996

kot regijski park z vizijo kasnejše

razširitve. Obsega območje Škocjanskih jam in neposredne okolice.

Površina parka: 413 ha

Naselja v parku: 3

Število prebivalcev v parku: 69

Upravljalavec: Javni zavod Park Škocjanske jame

Kozjanski park

Ustanovljen je bil leta 1981

kot Spominski park Trebče.

Leta 1999 je bil preimenovan

v Kozjanski park in umeščen v kategorijo regijskih parkov. Obsega območje kozjanskega vinogradniškega gričevja, obsojalske ravnice, travnikov, starih sadovnjakov in gozdov.

Površina parka: 20.760 ha

Naselja v parku: 82

Število prebivalcev v parku: 11 000

Upravljalavec: Javni zavod Kozjanski park

Krajinski park Sečoveljske soline

Ustanovljen je bil leta 1990

na ravni občine,

leta 2001 pa na ravni države. Obsega območje opuščanih in tradicionalno delujočih solin.

Površina parka: 650 ha

Naselja v parku: 0

Število prebivalcev v parku: 0

Upravljalavec: koncesionar Soline Pridelava soli, d. o. o.

Krajinski park Goričko

Ustanovljen je bil leta 2003. Ob-

sega valovito in krajinsko slikovito

Goričko.

Površina parka: 46.200 ha

Naselja v parku: 91, v enajstih občinah

Število prebivalcev v parku: 23 000

Upravljalavec: Javni zavod Krajinski park Goričko

Notranjski regijski park

Ustanovljen je bil leta 2002 na

ravni občine Cerknica. Obsega

Cerkniško jezero in okolico.

Površina parka: 22.810 ha

Naselja v parku: 0

Število prebivalcev v parku: 0

Upravljalavec: Javni zavod Notranjski regijski park

Krajinski park Logarska dolina

Ustanovljen je bil leta 1987

na ravni občine Mozirje. Ob-

sega Logarsko dolino.

Površina parka: 2.438 ha
Naselja v parku: 0
Število prebivalcev v parku: 35
Upravljaavec: koncesionar Logarska dolina, d. o. o.

Krajinski park Kolpa

Ustanovljen je bil leta 1998 na ravni občine Črnomelj, leta 2006 pa na ravni države. Obsega spodnji del reke Kolpe in okolico. Površina parka: 3.608 ha
Upravljaavec: Javni zavod Krajinski park Kolpa

OBVEZNOST UGOTOVITVE PRISOTNOSTI OBMOČIJ Z VARSTVENIM STATUSOM IN OCENE STANJA OHRANJENOSTI

V postopkih načrtovanja prostora morajo pripravljavci planov na območjih, kjer se načrtuje sprememba namenske rabe prostora, ugotoviti prisotnost in oceniti stanje ohranjenosti:

- habitatnih tipov, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju in
- habitatov zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst.

Ugotovljena dejstva in predpisane varstvene usmeritve morajo upoštevati pri načrtovanju prostora.

- Uredba o habitatnih tipih: 4. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 22. in 23. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 17. člen

OMEJITEV OGLEDVANJA IN OBISKOVANJA NARAVNIH VREDNOT

Za naravne vrednote velja splošno pravilo, da je treba zagotoviti njihov dostopnost za obiskovanje in ogledovanje. Ogledovanje in obiskovanje naravne vrednote je dovoljeno vsem pod enakimi pogoji. To predstavlja splošno rabo naravne vrednote, ob pogoju, da ne sme ogroziti njenega obstoja. Zato se splošna raba lahko omeji ali prepove, če bi bila naravna vrednota zaradi tega ogrožena. To se stori skladno s predpisom, s katerim so določene naravne vrednote.

Naravne vrednote se lahko posebej uredi za ogledovanje in obiskovanje. Za tako ureditev je potrebno posebno dovoljenje. Predviden je poseben predpis, ki bo uredil način ureditve naravne vrednote za ogledovanje in obiskovanje.

Za podzemne jame kot posebni sklop naravnih vrednot Zakon o varstvu podzemnih jam posebej ureja dovoljenje za ureditev odprtih jam za opravljanje dovoljene rabe. Taka raba se uredi in določi s podelitvijo koncesije.

- ZON: 41. člen
- Zakon o varstvu podzemnih jam: 39. člen

OMEJITEV RAVNANJ, KI OGROŽAJO ZAVAROVANE ŽIVALSKÉ VRSTE

Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah, ki pretežno ureja vrstno varstvo ogroženih in mednarodno varovanih vrst, ureja tudi možnost območnega varstva, če neka dejavnost, poseg ali ravnanje škodljivo deluje na zavarovane vrste.

Ministrstvo lahko začasno prepove (do največ enega leta) ali omeji dejavnosti, posege ali ravnanja, ki:

- ogrožajo obstoj zavarovanih vrst v obstoječem območju razširjenosti in obstoječi številčnosti, zlasti na območjih ali lokacijah, kjer se živali te vrste razmnožujejo, vzrejajo mladiče, hibernirajo ali se združujejo v večjem številu na selitvi ali prezimovanju,
- neposredno ogrožajo življenje živali ali strukture v takem obsegu, da se slabša stanje živalske vrste ali
- neposredno slabšajo stanje habitatov živalske vrste, pri čemer se upošteva redkost habitata in ogroženost živalske vrste.

Vlada lahko trajno prepove ali omeji škodljive dejavnosti, posege ali ravnanja.

Primer omejitve oziroma prepovedi ravnanj je prepoved plezanja in hoje v stenah Kraškega roba zaradi vznemirjanja ogroženih vrst ptic.

- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 21. člen

OMEJITEV RAVNANJ, KI OGROŽAJO RASTLINSKE VRSTE

Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah, ki pretežno ureja vrstno varstvo ogroženih in mednarodno

varovanih vrst, ureja tudi možnost območnega varstva, če neka dejavnost poseg ali ravnanje škodljivo deluje na rastlinske vrste.

Ministrstvo lahko v primeru, ko je neposredno ogrožen obstoj rastlinske vrste glede na njeno naravno območje razširjenosti ali se neposredno slabša stanje habitata rastlinske vrste, začasno prepove (do največ enega leta):

- zavestno uničenje, zlasti trganje, rezanje, ruvanje in odvzem iz narave, poškodovanje ali zbiranje rastlin in ogrožanje obstoja rastlinskih vrst na njihovem naravnem območju razširjenosti,
- posedovanje rastlin, odvzetih iz narave, in
- prevažanje, prenašanje, prodajo, zamenjavo ter ponujanje za prodajo ali zamenjavo rastlin.

- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 15. člen

OZNAČITEV V NARAVI

Skladno s predpisi s področja ohranjanja narave se v naravi označujejo zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja in območja Natura 2000 oziroma deli teh območij ter poti v teh območjih, ki so namenjene predstavitvi in usmerjanju obiskovalcev.

Dovoljena je uporaba državnih simbolov za označitev zavarovanih območij, ki jih je ustanovila država. Uporabi se napis Republika Slovenija. Zavarovano območje, ki ga je ustanovila lokalna skupnost, je lahko skladno s predpisi lokalne skupnosti označeno tudi z javnimi simboli ali grbi lokalne skupnosti. Območja, ki imajo mednarodni pomen, se lahko označijo s simboli mednarodnih organizacij. Če ima upravljavec ali zavarovano območje svoj logo, se le ta lahko uporabi na znakih.

Pravilnik o označevanju zavarovanih območij naravnih vrednot določa vrste, osnovne elemente, pisave, grafične prikaze, materiale, konstrukcije, mere, način izdelave in načine postavljanja znakov za označevanje. Znaki so označevalni, usmerjevalni, informacijski in opozorilni. Znaki se morajo postaviti na način in na mestih, ki ne ogrožajo kvalitete varovanih območij. Znaki se postavijo na podlagi načrta postavitve znakov, ki ga pripravi upravljavec zavarovanega območja, Zavod RS za varstvo narave ali lokalna skupnost; ti tudi zagotovijo postavitve znakov skladno s svojimi pristojnostmi.

- ZON: 62. člen
- Pravilnik o označevanju zavarovanih območij naravnih vrednot

POSREDNI UKREPI VARSTVA

Obveznost izvedbe posrednih ukrepov izhaja neposredno iz zakona.

Varstvo narave temelji na načelu obveznega upoštevanja ukrepov varstva pri urejanju prostora, rabi in izkoriščanju naravnih dobrin, varstvu kulturne dediščine in vseh drugih ravnanjih.

Vsi posegi v naravo se morajo planirati, načrtovati in izvajati tako, da ne okrnijo narave.

V postopkih načrtovanja rabe ali izkoriščanja naravnih dobrin in urejanja prostora mora pristojni državni ali lokalni organ izbrati tisto odločitev, ki ob približno enakih učinkih izpolnjuje merilo najmanjšega možnega poseganja v naravo in v primeru obstoja alternativnih tehničnih možnosti za izvedbo posega ne okrne narave. Pri tem lahko pristojni državni ali lokalni organ sprejme odločitev o širitvi stavbnih zemljišč, če so v naselju izkoriščene vse možnosti za racionalno pozidavo in ugotovljenih potreb ni mogoče zadovoljiti drugače in če za graditev infrastrukturnih povezav zunaj naselij ni mogoče izkoristiti že obstoječih koridorjev.

Nosilec posega v naravo ali izvajalec dejavnosti mora delovati tako, da v čim manjši meri posega v naravo ter po zaključku posega ali dejavnosti približa stanje v naravi tistemu stanju, kakršno je bilo pred posegom oziroma dejavnostjo.

Poseg v naravo je poseg v okolje po predpisih o varstvu okolja. Poseg v okolje je vsako človekovo ravnanje ali opustitev ravnanja, ki lahko vpliva na okolje tako, da škoduje človekovemu zdravju, počutju in kakovosti njegovega življenja ter preživetju, zdravju in počutju drugih organizmov. Poseg v okolje se nanaša zlasti na rabo naravnih dobrin, onesnaževanje delov okolja, gradnjo in uporabo objektov, proizvodnjo in druge dejavnosti ter dajanje izdelkov na trg in njihovo potrošnjo (ZVO: 3. člen).

- ZON: 6., 11. in 96. člen

NARAVOVARSTVENE SMERNICE

Naravovarstvene smernice so poleg presoje sprejemljivosti najpomembnejši posredni ukrep varstva, s katerim se v akte urejanja prostora in rabe naravnih dobrin vključujejo vsebine varstva narave in zahteve za njihovo varstvo (varstvene in razvojne usmeritve ter varstveni režimi). Obveznost njihove pridobitve in upoštevanja določa Zakon o ohranjanju narave.

Naravovarstvene smernice so strokovno gradivo, ki vsebuje:

- navedbo območij z varstvenim statusom, območij, za katera se pripravlja podelitev statusa, in območja, na katerih se pričakuje odkritje, ki je podlaga za podelitev statusa;
- navedbo veljavnih varstvenih režimov in obveznih pravil ravnanja ter priporočil pri odkritjih.

V naravovarstvenih smernicah se v zvezi z načrtovanimi prostorskimi ureditvami in predvideno rabo naravnih dobrin določijo:

- usmeritve, izhodišča in pogoji za varstvo naravnih vrednot in zavarovanih območij ter ohranjanje biotske raznovrstnosti za območja, ki imajo na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave poseben varstveni status,
- usmeritve, izhodišča in pogoji za trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti za načrte rabe naravnih dobrin,
- usmeritve, izhodišča in pogoji za območja, na katera se nanašajo sprejeti programi s področja ohranjanja narave oziroma za katera je predpis za pridobitev posebnega statusa že v pripravi,
- priporočila za ravnanje na območjih pričakovanih naravnih vrednot.

Naravovarstvene smernice imajo naslednje sestavne dele:

Splošni del:

1. pregled ekološko pomembnih območij in posebnih varstvenih območij in prikaz ter oceno stanja na teh območjih z njihovimi značilnostmi;
2. pregled območij, na katerih se pričakuje ugotovitev obstoja naravnih vrednot, ter priporočila za ravnanje ob odkritju;
3. pregled tistih delov narave, ki so spoznani za naravne vrednote, zavarovanih območij ter tistih delov narave, ki naj se zavarujejo, ter oceno stanja na teh območjih z njihovimi značilnostmi;
4. pregled delov narave in območij, za katera je predpis za pridobitev posebnega statusa že v postopku sprejemanja, ter usmeritve in izhodišča za njihovo varstvo.

Posebni del:

1. varstvene usmeritve za tako rabo ali izkoriščanje naravnih dobrin, ki ohranja biotsko raznovrstnost, naravno ravnovesje in varuje ekosisteme;
2. varstvene usmeritve za ohranitev habitatnih tipov in habitatov vrst v ugodnem stanju;
3. varstvene usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti v krajini;

4. ukrepe varstva, varstvene režime in razvojne usmeritve za varstvo ekološko pomembnih območij in posebnih varstvenih območij;
5. ukrepe varstva, varstvene režime in razvojne usmeritve za varstvo naravnih vrednot in zavarovanih območij,
6. podrobnejši pogoji za varstvo naravnih vrednot, zavarovanih območij in ohranjanje biotske raznovrstnosti,
7. predlog omilitvenih in izravnalnih ukrepov.

Kartografska priloga.

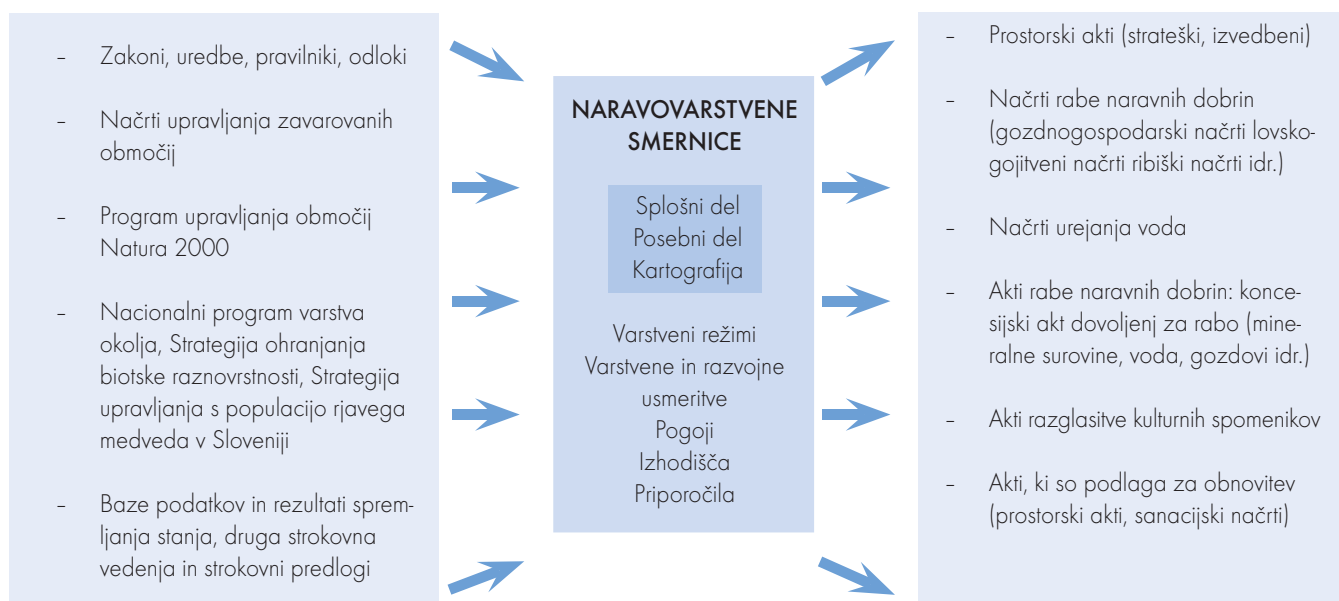
Naravovarstvene smernice imajo glede na akt različno stopnjo konkretnosti – pri strateških aktih so bolj splošne in vsebujejo usmeritve in izhodišča, pri konkretnih izvedbenih aktih pa vsebujejo tudi pogoje.

Pridobitev naravovarstvenih smernic je v postopku priprave planov in načrtov obvezna. Naravovarstvene smernice pripravi Zavod RS za varstvo narave na podlagi zaprosila državnega ali lokalnega organa ali osebe javnega prava, ki je pristojna za pripravo prostorskih aktov ali aktov rabe naravnih dobrin. Naravovarstvene smernice se pripravijo v roku 30 dni, izjemoma v 60 dnevih, če so potreba obsežnejša strokovna preverjanja. Če pridobitev naravovarstvenih smernic v konkretnem primeru ni potrebna, izda Zavod RS za varstvo narave o tem posebno obvestilo v 15 dneh od prejema zaprosila.

Upoštevanje naravovarstvenih smernic v aktih, h katerim so bile dane smernice, preverja Zavod RS za varstvo narave z **naravovarstvenim mnenjem**. Brez naravovarstvenega mnenja oziroma obvestila o tem, da naravovarstvene smernice niso potrebne, ni mogoče sprejeti prostorskega akta ali akta rabe naravne dobrine. Naravovarstveno mnenje se daje na podlagi javnega pooblastila.

Naravovarstvene smernice je treba pridobiti tudi v postopku sprejemanja aktov razglasitve nepremičnega kulturnega spomenika, ki se nanašajo na varovana območja. Vsebinske smernice se upošteva tako, da varstveni režimi kulturnih spomenikov ne ogrožajo varovanih območij.

Shema: Vloga naravovarstvenih smernic

P
- ZON: 97., 98., 100. člen

PRESOJA SPREJEMLJIVOSTI PLANOV IN POSEGOV V NARAVO

Presoja sprejemljivosti planov in posegov sodi med okoljske presoje. Namen okoljskih presoj je ugotovitev pomembnih vplivov planov oziroma posegov, zmanjšanje njihovih škodljivih vplivov in preprečitev izvajanja posegov, ki bi lahko imeli uničujoče vplive. Drugi nameni so tudi uresničevanje načel trajnostnega razvoja, celovitosti in preventive ter vključevanje okoljskih vidikov v plane.

Okoljske presoje so:

- celovita presoja vplivov planov na okolje,
- presoja vplivov posegov na okolje,
- presoja sprejemljivosti planov in
- presoja sprejemljivosti posegov v naravo.

Presoja sprejemljivosti planov ali posegov predstavlja implementacijo zahtev 6. člena Direktive o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst v slovenski pravni red. Zaradi združevanja postopkov presoj na področju varstva okolja, kar je tudi priporočilo direktive, so bili **združeni postopki celovite presoje vplivov na okolje in presoje vplivov posegov na okolje in postopki** po 6. členu direktive.

Presoja sprejemljivosti planov in posegov je glede na celovito presojo vplivov in presojo vplivov posegov v okolje podrobnejša, ima večstopenjski postopek, predpisano

metodologijo ugotavljanja vplivov in presojanja, zahtevana je prednostna uporaba aktualnih podatkov. Obvezna je uporaba načela previdnosti in ločenost prikaza ugotovitev vezanih na varovana območja v okoljskem poročilu in poročilu o vplivih na okolje.

V pravu Evropske skupnosti okoljske presoje urejajo:

- Direktiva 85/337/EGS o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje,
- Direktiva 97/11/ES o spremembi Direktive 85/337/EGS o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje,
- Direktiva 2001/42/ES o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje,
- Direktiva 79/409/EGS o ohranjanju prostoživečih vrst ptic,
- Direktiva 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst.

V slovenski pravni red so zgoraj navedene direktive prenesene z:

- Zakonom o varstvu okolja,
- Uredbo o vrstah posegov v okolje, za katere je obvezna presoja vplivov na okolje,
- Navodilom o metodologiji za izdelavo poročila o vplivih na okolje,
- Uredbo o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje,
- Zakonom o ohranjanju narave,
- Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja.

Presoja sprejemljivosti vplivov planov

Presoja sprejemljivosti vplivov izvedbe planov je poseben upravni postopek, v katerem se ugotovi vplive izvedbe plana in presodi njihova škodljivost glede na varstvene cilje varovanih območij. Nanaša se samo na zavarovana območja, posebna varstvena območja (območja Natura 2000) in potencialna posebna ohranitvena območja, skupaj poimenovana varovana območja.

S presojo sprejemljivosti vplivov se za plan ali poseg v naravo, katerega izvedba bi sama po sebi ali v povezavi z drugimi plani ali posegi v naravo zaradi kumulativnega vpliva lahko pomembno vplivala na varovana območja, ugotovijo pričakovani vplivi in presodi se sprejemljivost njihove izvedbe na varstvene cilje varovanih območij in njihovo celovitost ter povezanost, vključno s povezanostjo evropskega ekološkega omrežja Natura 2000.

V postopku presoje sprejemljivosti vplivov se uporablja načelo previdnosti v vseh stopnjah presoje, tako da v primeru dvoma prevlada javna korist ohranjanja narave nad razvojnimi interesi in drugimi javnimi koristmi. Šteje se, da je dvom izkazan, če odločitve v posameznih stopnjah presoje ni možno sprejeti na objektivni in z dokazi podprti ugotovitvi v skladu s predpisano metodologijo.

Stopnje presoje sprejemljivosti vplivov so štiri. Vsebine posameznih stopenj presoj in njim ustrezajoče odločitve v upravnih postopkih presoje sprejemljivosti so:

- v I. stopnji presoje se ugotavljajo pričakovani vplivi plana in presoja njihova pomembnost, ker bi lahko pomembno vplivali na varovana območja; z odločbo se določi plane ali posege v naravo, za katere je treba izvesti presojo sprejemljivosti;
- v II. stopnji presoje se ugotavljajo pričakovani vplivi plana ali posega v naravo in presoja njihova sprejemljivost, kar vključuje morebitno presojo variantnih rešitev in v primeru ugotovljenih pričakovanih škodljivih vplivov tudi presojo ustreznih omilitvenih ukrepov; s sklepom se potrdi plan ali z odločbo dovoli ali zavrne izvedba posega v naravo;
- v III. stopnji presoje se ugotavlja obstoj alternativnih rešitev za doseganje ciljev plana ali posega v naravo in presoja njihovo ustreznost.
- v IV. stopnji presoje se ugotavlja obstoj izravnalnih ukrepov in presoja njihova ustreznost.

Na podlagi rezultatov III. in IV. stopnje presoje se z odločbo odloči o prevladi druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave.

Potek postopka celovite presoje vplivov na okolje

Celovita presoja vplivov na okolje (CPVO) poteka v dveh stopnjah:

Prva stopnja celovite presoje vplivov na okolje – določitev planov, za katere je treba izvesti celovito presojo

Na prvi stopnji postopka celovite presoje vplivov na okolje se ugotavlja verjetnost nastopa vplivov plana na okolje in presoja njihova pomembnost za okolje.

Kategorialna opredelitev planov, ki se presojajo, izhaja iz Zakona o varstvu okolja in Zakona o ohranjanju narave. Vedno gre za program, načrt, prostorski ali drug akt (v nadaljevanju: plan) in tudi njegovo spremembo, če bi le-ta lahko pomembno vplivala na okolje. To so plani, s katerimi se načrtujejo posegi, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje, ali se nanašajo na varovana območja. S to presojo se ugotovijo in ocenijo vplivi plana na okolje in vključenost zahtev varstva okolja, ohranjanja narave, varstva človekovega zdravja in kulturne dediščine v plan.

Plani so vsi programi, načrti, prostorski ali drugi akti ter njihove spremembe ali dopolnitve, ki jih na podlagi zakona sprejme pristojni organ države ali občine s področja urejanja prostora, upravljanja voda, gospodarjenja z gozdovi, lova, kmetijstva, energetike, industrije, transporta, ravnanja z odpadki in odpadnimi vodami, oskrbe prebivalstva s pitno vodo, telekomunikacij in turizma, če se z njimi določa ali načrtuje poseg v okolje, za katerega je treba izvesti presojo vplivov na okolje, ali če obsega varovano območje ali če bi izvedba plana nanj lahko vplivala sama po sebi ali v povezavi z drugimi plani.

Plan, ki bi sicer izpolnjeval predpisane pogoje za obvezno presojo, se ne presoja v naslednjih primerih:

- če je bil že presojan na višji ravni in ne vsebuje novih posegov ali novih območij,
- če se je ugotovila nepomembnost vplivov,
- če je neposredno povezan ali potreben za upravljanje območij Natura 2000.

Postopek se na prvi stopnji prične, ko ministrstvo za okolje in prostor prejme obvestilo o nameri priprave plana. Notifikacijska obveznost začetka priprave planov vključno s pripravo njihovih sprememb velja za vse pripravljavce planov, to so državni organi in organi lokalnih skupnosti.

Podlaga za odločitev ministrstva je čim bolj popolno obvestilo o nameri priprave plana. Rok za odločitev ministrstva je 30 dni. V primeru, da se plan nanaša na varovana območja, sodeluje v postopku z mnenjem tudi Zavod RS za varstvo narave.

V prvi stopnji postopka presoje je pogosto prisoten problem, da je v obvestilu o nameri premalo podatkov in zaradi tega ni mogoče uporabiti določb Pravilnika o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo

na varovana območja, ki omogočajo ugotavljanje, da presoja ni potrebna. V takem primeru je skladno z Zakonom o ohranjanju narave na podlagi previdnostnega načela treba izvesti celovito presojo vplivov na okolje.

Druga stopnja celovite presoje vplivov na okolje – potrditev plana ali njegova zavrnitev

Na drugi stopnji postopka celovite presoje vplivov na okolje se ugotavljajo vplivi izvedbe plana in se presoja njihova sprejemljivost za okolje, kar vključuje presojo možnih alternativ in v primeru ugotovljenih pričakovanih bistvenih ali uničujočih vplivov tudi presojo ustreznih omilitvenih ukrepov.

Druga stopnja postopka celovite presoje vplivov na okolje se z vidika upravnega postopka začne takrat, ko ministrstvo prejme osnutek plana, okoljsko poročilo in njegovo revizijo. Plan mora biti pripravljen na podlagi pridobljenih smernic in strokovnih podlag ter okoljskih izhodišč, kakor tudi na podlagi študij in analiz, ki jih predpisujejo predpisi s področja urejanja prostora. Ob pripravi plana se izdeluje tudi okoljsko poročilo, katerega ugotovitve morajo biti ustrezno vključene v plan. Ustreznost je izkazana z zmanjševanjem škodljivih obremenitev vplivov planov in zmanjševanjem obremenjevanja okolja oziroma so strokovne ugotovitve iz okoljskega poročila podlaga za izbor ustrezne variante prostorske ureditve.

Zaradi velikega pomena okoljskega poročila, visoke kvalitete njegove izdelave in sočasnosti priprave plana in okoljskega poročila je dan velik poudarek ugotovitvi, ali je okoljsko poročilo ustrezno ali ne. Z začetkom postopka začnejo teči tudi roki, pri čemer je zelo pomemben 30-dnevni rok od prejema plana, okoljskega poročila in njegove revizije, v katerem mora ministrstvo obvestiti pripravljavca plana o morebitni neustreznosti okoljskega poročila, ker se po poteku tega roka šteje, da je poročilo ustrezno.

OKOLJSKO POROČILO je strokovna študija, v kateri se opredelijo, opišejo in ovrednotijo vplivi izvedbe plana na okolje in možne alternative ob upoštevanju ciljev in geografskih značilnosti območja, na katerega se plan nanaša. Vsebovati mora informacije, ki so potrebne za odločitev ministrstva o sprejemljivosti plana, pripravljeno mora biti na podlagi ustreznih izhodišč in mora imeti predpisano vsebino.

Z uredbo o okoljskem poročilu je dana možnost pripravljavcu plana, da lahko zaprosi ministrstvo za mnenje o ustreznosti izhodišč za pripravo okoljskega poročila.

V postopek celovite presoje so vključena tudi ministrstva in druge organizacije, ki so glede na vsebino plana pristojne za posamezne zadeve varstva okolja ali varstva ali rabe naravnih dobrin ali varstvo kulturne dediščine. Ugotavljajo ustreznost okoljskega poročila in podajajo mnenja o sprejemljivosti vplivov plana, vsako s svojega delovnega področja.

REVIZIJA je v zakonu urejena kot neodvisen strokovni nadzor nad kakovostjo in ustreznostjo okoljskega poročila. Izvajajo jo okoljski izvedenci. V uredbi o okoljskem poročilu in pravilniku o presoji sprejemljivosti je urejena vsebina revizije.

Od ugotovitve o ustreznosti okoljskega poročila naprej je v pristojnosti pripravljavca plana, da javno razgrne plan, okoljsko poročilo in njegovo revizijo ter izvede javno obravnavo, ki mora trajati najmanj 30 dni. Javnost ima pravico v okviru javne obravnave dajati mnenja in pripombe na plan in okoljsko poročilo.

V roku 36 dni od prejema osnutka plana, okoljskega poročila in njegove revizije mora ministrstvo posredovati pripravljavcu plana mnenja o sprejemljivosti plana. To so mnenja ministrstev in drugih organizacij in njegovo lastno mnenje. Pri pripravi konkretne vsebine plana mora njegov pripravljavec upoštevati dana mnenja ministrstev in drugih organizacij ter mnenja, dana v postopku javne obravnave v največji možni meri. Upoštevati mora tudi morebitna mnenja podana v postopku ugotavljanja čezmejnih vplivov.

Plan, ki je dopolnjen na podlagi zgoraj navedenih dokumentov, se pošlje ministrstvu v potrditev. Planu se lahko priloži tudi pridobljena mnenja nosilcev urejanja prostora o stopnji upoštevanja danih smernic v planu.

V primeru postopka celovite presoje vplivov na okolje gre za poseben upravni postopek, v katerem veljajo posebni roki vodenja posameznih postopkovnih dejanj.

Ministrstvo zaključi postopek celovite presoje vplivov z odločitvijo o sprejemljivosti vplivov, ko potrdi plan. V primeru nesprejemljivosti vplivov se potrditev plana zavrne. S tem je redni postopek končan, možna so še pravna sredstva, in sicer je v primeru, da je pripravljavec plana državni organ, predvidena pritožba na Vlado RS, v primeru lokalnega organa pa ni rednega pravnega sredstva in je treba sprožiti upravni spor.

Prevlada druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave v postopku presoje sprejemljivosti za plane

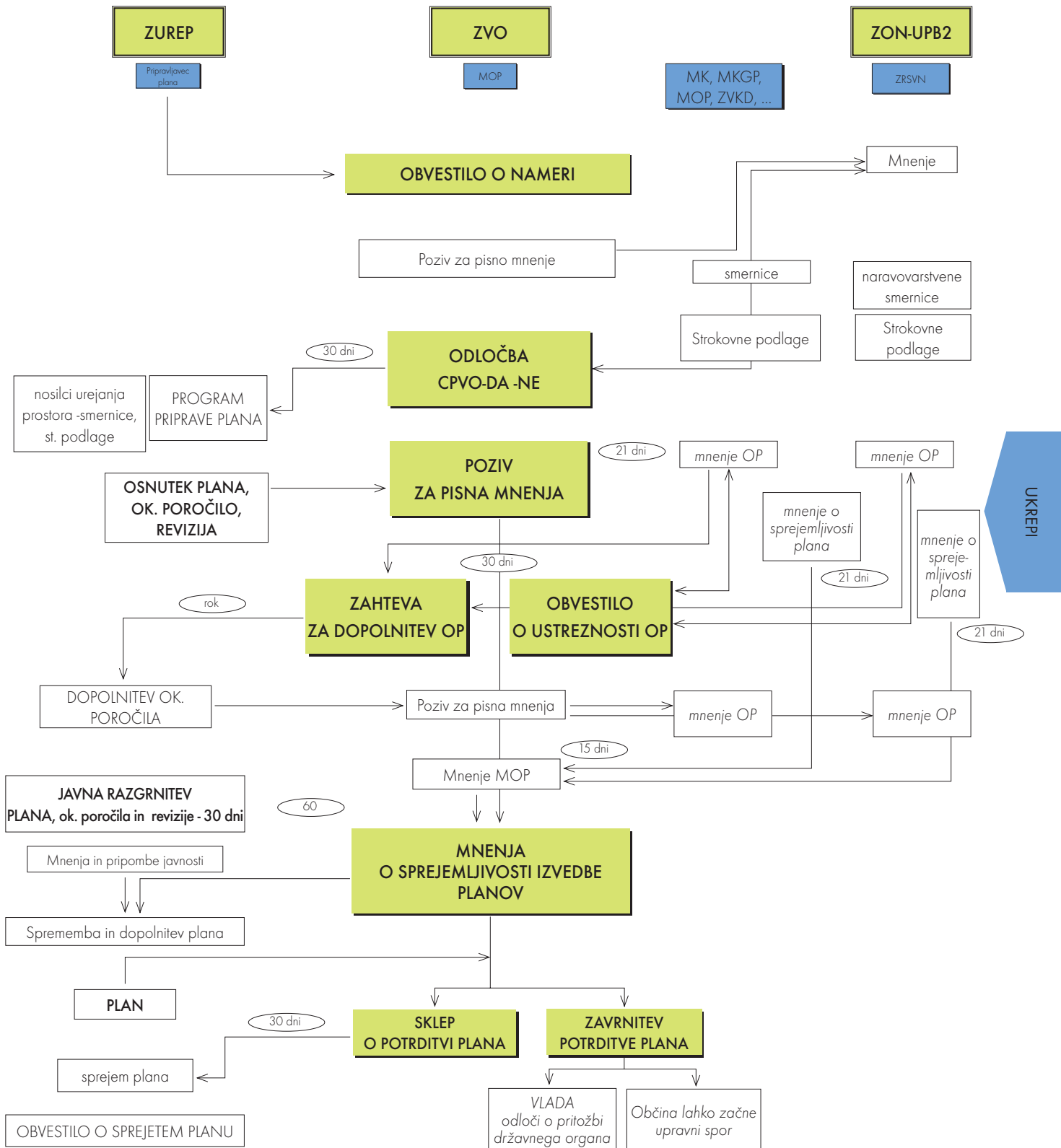
Če je bila potrditev plana dokončno zavrnjena v postopku celovite presoje vplivov na okolje, iz razlogov s področja varovanih območij, je z Zakonom o ohranjanju narave urejen poseben postopek prevlade drugega javnega interesa nad javnim interesom ohranjanja narave. Ta postopek lahko začne pripravljavec plana po dokončnosti sprejete odločitve o zavrnitvi potrditve plana, vendar v 90 dneh po nastopu dokončnosti.

Z Zakonom o ohranjanju narave sta določena dva pogoja, da sploh lahko pride do tehtanja dveh javnih koristi. Nanašata se

na ugotovitev, da se mora s planom uresničevati javna korist, določena z zakonom, pri čemer naj za njeno uresničevanje ne bi bilo drugih ustreznih možnosti. V primeru območij Natura 2000 so skladno z zahtevami evropskega prava urejeni z Zakonom o ohranjanju narave tudi nekateri posebni primeri, ko

mora biti izkazana posebej kvalificirana javna korist, da je njena prevlada nad javno koristjo ohranjanja narave dopustna. Predlog za uvedbo tega postopka se vloži na Ministrstvo za okolje in prostor. O prevladi druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave odloči Vlada RS.

HEMA POSTOPKA CPVO - PRESOJE SPREJEMLJIVOSTI

Shema: Postopek celovite presoje vplivov na okolje (CPVO) in presoje sprejemljivosti vplivov planov in posegov v naravo
Okrajšave: ZUREP - Zakon o urejanju prostora

Presoja sprejemljivosti vplivov posegov v naravo

Vse bistvene značilnosti, ki veljajo za presojo sprejemljivosti planov, veljajo tudi za presojo sprejemljivosti posegov v naravo. Uporablja se enaka metodologija kot za presojo vplivov izvedbe planov, ki je določena s posebnim pravilnikom. Ta pravilnik tudi določa posege v naravo, ki lahko pomembno vplivajo na varovana območja, kakor tudi posege v naravo, za izvajanje katerih je treba pridobiti dovoljenje na podlagi 104. člena Zakona o ohranjanju narave.

Pri presojah sprejemljivosti velja, da presoja sprejemljivosti posega v naravo ni več potrebna, če se je presoja vplivov posega v naravo izvedla že na ravni planov, razen če gre za take posege, za katere je skladno s predpisi s področja varstva okolja določeno, da je za njih treba izvesti presojo vplivov na okolje.

Presoje sprejemljivosti posega v naravo ni treba izvesti, če gre za poseg v naravo, ki je potreben zaradi varstva varovanih območij.

Glede na velikost in značilnosti posega v naravo se presoja sprejemljivosti posegov v naravo izvede v postopku izdaje:

- okoljevarstvenega soglasja za posege v naravo, za katere je po predpisih o varstvu okolja treba izvesti presojo vplivov na okolje,
- naravovarstvenega soglasja za posege v naravo, ki niso posegi iz prejšnje alineje,
- dovoljenja za posege v naravo, ki so določeni v 43. členu Pravilnika o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja ali
- dovoljenja po drugih predpisih za posege v naravo, za katere ni treba pridobiti soglasja ali dovoljenja iz prejšnjih treh alinej.

V vseh postopkih sodeluje Zavod RS za varstvo narave s posebnim mnenjem, s katerim se opredeli do vplivov posega in oceni njihovo sprejemljivost. Samo pri okoljevarstvenem soglasju, pri katerem gre za najbolj zahtevne posege, se vplive posegov ugotavlja tudi s posebnim poročilom o vplivih posega na okolje. Ravno tako je samo v primeru zavrnitve izdaje okoljevarstvenega soglasja mogoča uvedba postopka prevlade drugega javnega interesa.

P

- ZON: 33. a, 101, 101. a, b, c, d, e, f, 102.-107. člen
- ZVO: 55. člen
- Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje
- Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja

DOVOLJENJE ZA POSEG V NARAVO

Poseg v naravo je opredeljen kot poseg v okolje po predpisih o varstvu okolja. Zakon o varstvu okolja pa opredeljuje poseg v okolje kot vsako trajno ali začasno človekovo dejanje ali opustitev ravnanja, ki s svojim vplivom lahko ogrozi ali ogroža zdravje ali okolje in ima za posledico njegovo umetno spremembo, obremenitev ali zaviranje njegovih naravnih sprememb, nanaša pa se zlasti na izkoriščanje in uporabo naravnih dobrin, posege v prostor, proizvodne in druge dejavnosti, promet in porabo blaga in emisije v vodo, zrak ali tla, odlaganje in kopičenje odpadkov ter druge vplive na okolje.

Zakon o ohranjanju narave določa, da vlada podrobneje določi tiste posege v naravo, ki lahko ogrozijo biotsko raznovrstnost, naravno vrednoto ali zavarovano območje in za katere ni treba pridobiti dovoljenja po predpisih o urejanju prostora in po drugih predpisih, ter se lahko opravljajo samo na podlagi dovoljenja za poseg v naravo. Gre torej za posege, ki niso urejeni po drugih predpisih, bi pa lahko ogrozili biotsko raznovrstnost, naravno vrednoto ali zavarovano območje, in se lahko opravljajo samo na podlagi posebnega dovoljenja za poseg v naravo. To so posegi, ki se nanašajo na opravljanje dejavnosti in izvajanje posegov v naravo na naravnih vrednotah, zavarovanih območjih, ekološko pomembnih območjih in posebnih varstvenih območjih, varstvo rastlinskih ali živalskih vrst, varstvo genskega materiala in varstvo naravnih vrednot.

Dovoljenja za posege v naravo izdaja pristojna upravna enota, razen v primerih, ko zakon določa, da izdaja dovoljenja ministrstvo. Minister podrobneje določi posege v naravo in predpiše, kakšna dokumentacija je potrebna za pridobitev dovoljenja. O pritožbi zoper dovoljenje za poseg v naravo odloči ministrstvo. Dovoljenje za poseg v naravo se izda na podlagi pozitivnega mnenja Zavoda RS za varstvo narave.

P

- ZON: 104., 104. a člen

NARAVOVARSTVENO SOGLASJE

Za gradnjo objekta na območju, ki ima na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave poseben status, je treba pridobiti naravovarstvene pogoje in naravovarstveno soglasje na način in po postopku, kakor je za pridobitev projektnih pogojev in soglasij določeno s predpisi s področja graditve objektov. Naravovarstveno soglasje je treba pridobiti tudi, če za gradnjo preprostega objekta v skladu s predpisi s področja graditve objektov gradbeno dovoljenje ni potrebno, če je tako določeno v predpisih

s področja ohranjanja narave iz prejšnjega odstavka, pri čemer je treba vlogi za izdajo naravovarstvenega soglasja priložiti idejno zasnovano nameravane gradnje objekta ali če za gradnjo objekta v skladu s predpisi s področja graditve objektov ni treba pridobiti projektnih pogojev in soglasja, če gre za posege v naravo, za katere je treba skladno s predpisi s področja ohranjanja narave izvesti presojo sprejemljivosti ali določiti pogoje izvedbe.

Naravovarstvene pogoje in naravovarstveno soglasje daje ministrstvo.

Z naravovarstvenim soglasjem se določijo pogoji izvedbe posega v naravo, za katerega ni potrebna presoja sprejemljivosti.

- ZON 105. in 105. a člen
- Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja

ODPRAVA ŠKODLJIVIH POSLEDIC

Če pri posegu v naravo pride do okrnitve narave, mora nosilec posega ali dejavnosti nemudoma odpraviti škodljive posledice svojega delovanja ter kriti vse stroške za njihovo odpravo. Če nosilec posega v naravo ne more odpraviti škodljivih posledic svojega delovanja in je prišlo do okrnitve narave na ekološko pomembnih območjih in posebnih varstvenih območjih, na naravnih vrednotah ali na zavarovanih območjih, mu ministrstvo odredi izravnalni ukrep. Nosilec posega ali dejavnosti mora nemudoma odpraviti škodljive posledice svojega delovanja ter kriti vse stroške za njihovo odpravo, če pride pri posegu v naravo do okrnitve narave.

- ZON: 103. člen

OMILITVENI IN IZRAVNALNI UKREPI

Omilitveni ukrepi so posegi ali ravnanja, s katerimi se omili izvajanje posega v naravo ali njegove posledice.

Izravnalni ukrepi so dejavnosti, posegi ali ravnanja, s katerimi se nadomesti predvidena ali povzročena okrnitev narave.

Oblika izravnalnega ukrepa oziroma omilitvenega ukrepa, s katerim bo nosilec posega omilil ali nadomestil posledice posega, se določi na podlagi naravovarstvenih smernic, glede na predvideno ali povzročeno okrnitev

narave ter možnosti njene nadomestitve. Pri izboru ukrepa ima prednost vzpostavitev nadomestnega območja, ki ima enake naravovarstvene značilnosti.

Oblike izravnalnih ukrepov so:

- vzpostavitev nadomestnega območja, ki ima enake naravovarstvene značilnosti,
- vzpostavitev drugega območja, pomembnega za ohranjanje biotske raznovrstnosti oziroma varstvo naravnih vrednot,
- plačilo denarnega zneska v vrednosti povzročene okrnitve narave, ki se nameni za ohranjanje biotske raznovrstnosti oziroma varstvo naravnih vrednot.

Način določitve višine denarnega zneska predpiše minister ob upoštevanju vrednosti, ki je potrebna za vzpostavitev nadomestnega območja, ki ima enake naravovarstvene značilnosti, oziroma vrednosti uničenja osebka ali populacije zavarovane vrste.

Oblika in način izvedbe izravnalnega oziroma omilitvenega ukrepa ter način in pogoji izvedbe posega ali dejavnosti po opravljenem posegu so glede na predmet obravnave sestavni del okoljevarstvenega soglasja, naravovarstvenega soglasja, dovoljenja za poseg v naravo ter gradbenega ali drugega ustreznega dovoljenja.

- ZON: 102. člen

IZVEDBENI UKREPI VARSTVA

Izvedbeni ukrepi varstva se nanašajo praviloma na zavarovana območja oziroma na zavarovane vrste. Obveznost izvajanja izhaja neposredno iz Zakona o ohranjanju narave, pri čemer je izvedba konkretnega ukrepa praviloma podrobneje urejena z izvršilnimi predpisi.

ZAKONITA PREDKUPNA PRAVICA

Zakonita predkupna pravica do nakupa nekaterih zemljišč na zavarovanih območjih je eden izmed ukrepov, s katerim se ureja način pridobitve lastninske pravice zaradi določitve socialne, gospodarske in ekološke funkcije lastnine. Ta ukrep omogoča pridobitev večje in naravovarstveno pomembnejše površine zemljišč na zavarovanih območjih v lastnino države oziroma lokalne skupnosti, ki omogoča učinkovitejše varstvo ob manjših stroških. Državi oziroma lokalni skupnosti v primeru, da gre za njeno lastnino, ni treba plačati odškodnin v primeru omejitev lastninske pravice, za katere je treba skladno z Zakonom o ohranjanju narave plačati odškodnino.

Država je zakonita predkupna upravičenka v primeru kmetijskih, gozdnih in vodnih zemljišč na zavarovanih območjih, ki jih je sama ustanovila in sicer ne glede na določbe drugih zakonov, ki urejajo predkupno pravico na kmetijskih, gozdnih ali vodnih zemljiščih.

Lastnik nepremičnine mora o nameravani prodaji obvestiti upravljavca zavarovanega območja in ministrstvo. Ponudba mora vsebovati podatke o nepremičnini, ceno in druge prodajne pogoje. Če država ne uveljavi prednostne predkupne pravice, tako da v 60 dneh od prejema obvestila iz prejšnjega odstavka pisno sporoči lastniku nepremičnine, da ponudbo sprejema, jo lahko uveljavljajo prednostni upravičenci po vrstnem redu, ki je določen v zakonih iz prvega odstavka tega člena, tako da ima v isti kategoriji prednostnih upravičencev prednost tisti, ki je že lastnik istovrstne nepremičnine, ki je na zavarovanem območju. Če nihče od predkupnih upravičencev ne uveljavlja predkupne pravice, lahko prodajalec proda nepremičnino iz tega člena drugemu kupcu, ki je njegovo ponudbo sprejel pravočasno, in na način, določen s predpisi o kmetijskih zemljiščih, in če s pogodbo soglašata upravna enota.

Lokalna skupnost je predkupna upravičenka pri nakupu zemljišč, razen vodnih zemljišč, za zavarovanih območjih, ki jih je sama ustanovila. V primeru skupnega zavarovanja je prva predkupna upravičenka država, če država v 60 dneh od prejema obvestila o nameravani prodaji ne uveljavi predkupne pravice, jo lahko uveljavi lokalna skupnost, na katere območju se nahaja zemljišče v roku 30 dni od poteka 60-dnevnega roka.

V primeru, da zakonita predkupna pravica po Zakonu o ohranjanju narave ni uveljavljena, je določen nadaljnji vrstni red prednostnih upravičencev, ki je enak vrstnemu redu iz zakonov, ki urejajo predkupno pravico na kmetijskih, gozdnih ali vodnih zemljiščih, tako da ima v isti kategoriji prednostnih upravičencev prednost tisti, ki je že lastnik istovrstnega zemljišča na zavarovanem območju.

Postopek uveljavljanja predkupne pravice je urejen z uporabo določb Zakona o ohranjanju narave in zakona, ki ureja postopek uveljavljanja zakonite predkupne pravice na kmetijskih zemljiščih. Lastnik zemljišča na zavarovanem območju mora o nameravani prodaji obvestiti upravljavca zavarovanega območja in ministrstvo.

Dokazilo o izpolnjevanju določb o zakoniti predkupni pravici je pogoj za pridobitev soglasja upravne enote k nameravanemu pravnemu poslu.

 P
- ZON: 84. člen

VPIS VARSTVENEGA STATUSA ZA ZEMLJIŠČA NA ZAVAROVANIH OBMOČJIH V ZEMLJIŠKO KNJIGO

O obstoju zavarovanega območja, ki ga je ustanovila država, izda pristojna upravna enota na podlagi akta o zavarovanju lastnikom zemljišč na tem zavarovanem območju ugotovitvene odločbe. Za zemljišča na zavarovanih območjih, ki jih je ustanovila lokalna skupnost, je ta naloga v pristojnosti lokalne skupnosti.

Pravno dejstvo, da se zemljišče nahaja v zavarovanem območju, vpiše sodišče v zemljiško knjigo po uradni dolžnosti na podlagi odločbe upravne enote. Lokalna skupnost sama predlaga vpis v zemljiško knjigo.

 P
- ZON: 63. člen

SOGLASJE UPRAVNE ENOTE K PRAVNEMU PROMETU Z NEPREMIČNINAMI NA ZAVAROVANIH OBMOČJIH

Pravni posli z nepremičninami na zavarovanih območjih so veljavno sklenjeni le, če s sklenitvijo pravnega posla soglašata krajevno pristojna upravna enota. Soglasje ni potrebno, če gre za pridobitev lastninske pravice na podlagi dedovanja in s pravnim poslom, ki se sklepa med lastnikom in državo oziroma lokalno skupnostjo, na katere območju leži nepremičnina, ki se prodaja. Soglasje se ne more izdati, če niso bile upoštevane določbe o predkupni pravici in če pridobitelj nepremičnine ne da izjave, da soglašata z varstvenimi režimi in razvojnimi usmeritvami na zavarovanem območju.

Postopek pridobitve soglasja upravne enote je podrobno urejen z Zakonom o ohranjanju narave. Če upravna enota v 30 dneh od popolne vloge ne odloči o zahtevku in če v istem roku ne izda potrdila o tem, da soglasje ni potrebno se šteje, da soglasje oziroma potrdilo ni dano. Overitev podpisov na pogodbi o odtujitvi nepremičnine na zavarovanem območju ter zemljiškknjižni prenos lastninske pravice sta mogoča le na podlagi soglasja oziroma potrdila. Pravni posli sklenjeni brez soglasja oziroma potrdila so nični.

Postopek pridobitve soglasja upravne enote poteka tako, da vložil pridobitelj nepremičnine vlogo za pridobitev soglasja pri pristojni upravni enoti. Stranke v postopku izdaje odobritve so pogodbene stranke razen v delu, ki se nanaša na izvajanje določb Zakona o ohranjanju narave o predkupni pravici, kjer je stranka v postopku vsak izmed predkupnih upravičencev. Vlogi mora biti priloženo dokazilo o pravnem poslu. Odločba ni potrebna, če gre za pridobitev lastninske pravice na podlagi dedovanja in s pravnim poslom, ki se sklepa med lastnikom in državo oziroma lokalno skupno-

stijo, na katere območju leži nepremičnina, ki se prodaja. Pravno dejstvo, da odločba ni potrebna, pisno potrdi upravna enota. Upravna enota odločbe ne izda, če niso bile upoštevane določbe o predkupni pravici iz 84. člena Zakona o ohranjanju narave in če pridobitelj nepremičnine ne poda izjave, da soglaša z varstvenimi režimi in razvojnimi usmeritvami na zavarovanem območju. Upravna enota izda odločbo o soglasju ali soglasje zavrne v upravnem postopku v 30 dneh od prejema popolne vloge. Če odločba oziroma potrdilo ni izdano v 30 dneh, se šteje, da odobritev oziroma potrdilo ni dano.

 P
- ZON: 86. in 87. člen

OMEJITEV PRAVNEGA PROMETA Z DRŽAVNO LASTNINO

Zakon o ohranjanju narave omejuje pravni promet z državno lastnino na zavarovanih območjih tako, da nepremičnine na zavarovanih območjih in zemljišča, na katerih so naravne vrednote, ki so v lasti države, niso v pravnem prometu. Razen v dveh primerih, ko lahko ministrstvo dovoli:

- menjavo zemljišča, ki je v lasti države na zavarovanem območju, za drugo zemljišče na zavarovanem območju, ki je v lasti fizične ali pravne osebe, zaradi pridobitve zemljišča, ki je za varstvo naravnih vrednot ali za doseganje namenov zavarovanja pomembnejše in
- prodajo objekta s pripadajočim zemljiščem, ki je v lasti države na zavarovanem območju in ne služi za namene varstva ali upravljanja zavarovanega območja, s tem da se polovica dobljene kupnine nameni za pridobitev nepremičnin na zavarovanem območju v last države.

To dovoljenje ni potrebno, če se prodaja izvede na podlagi programa, načrta oziroma drugega akta, ki ga sprejme Vlada RS in če s tem predhodno soglaša ministrstvo.

Upravljalci nepremičnin na zavarovanih območjih in zemljišč, na katerih so naravne vrednote v lasti države, si morajo k pravnim poslom v zvezi z upravljanjem s temi nepremičninami, ki jih lahko sklepajo v skladu s predpisi, pridobiti predhodno soglasje ministrstva.

 P
- ZON: 85. člen

RAZLASTITEV

Zakon o ohranjanju narave uvaja kot mogoči razlastitveni razlog tudi javno korist varstva naravnih vrednot ali doseganje namena ustanovitve zavarovanega območja. Javna korist je izkazana, če je razlastitev nepremičnine potrebna zaradi izvajanja varstvenih in razvojnih usmeritev naravnih vrednot, dostopnosti ali uživanja lastnosti naravnih vrednot, varstva in razvoja zavarovanega območja ali obnovitve naravnih vrednot, kadar je tako določeno v aktu o zavarovanju.

Razlastitveni upravičenec je glede na ustanoviteljstvo zavarovanega območja ministrstvo ali pristojni organ lokalne skupnosti. Lastninska pravica se odvzame oziroma omeji z uporabo predpisov, ki urejajo razlastitev nepremičnin, to so predpisi o urejanju prostora in določb Zakona o ohranjanju narave.

 P
- ZON: 88. člen

OBVEZNI ODKUP ZARADI OMEJITEV LASTNINSKE PRAVICE

Zakon o ohranjanju narave ureja obvezni odkup nepremičnine na zavarovanem območju s strani države ali lokalne skupnosti na zahtevo fizične ali pravne osebe, ki ima v lasti to nepremičnino, ki je zaradi omejitev in prepovedi iz zakona ni več mogoče rabiti za dejavnost, kot se je rabila pred zavarovanjem ali pa se lahko rabi le v neznatni meri. Lastnik je upravičen do primernega plačila, ki se določi v postopku, ki ga za odvzem lastninske pravice določa zakon, ki ureja razlastitev. Uveljavljanje te pravice je časovno omejeno in sicer na dve leti po pravnomočnosti odločbe, izdane na podlagi predpisa, ki je povzročil spremembo razmer.

 P
- ZON: 90. člen

ODŠKODNINSKE ODGOVORNOSTI DRŽAVE IN LOKALNE SKUPNOSTI

Odgovornost države in lokalne skupnosti zaradi omejitev lastninske pravice na nepremičninah v zavarovanih območjih

Zakon o ohranjanju narave ureja pravice do odškodnine fizičnih in pravnih oseb, ki se jim zaradi omejitev in prepovedi iz zakona ali na njegovi podlagi izdanih aktov o zavarovanju bistveno poslabšajo obstoječi pogoji za

pridobivanje dohodka in tega ni mogoče nadomestiti z dovoljeno dejavnostjo v okviru varstvenih režimov oziroma razvojnih usmeritev na zavarovanih območjih. Zakonsko določena višina odškodnine v navedenih primerih obsega izgubo ali zmanjšanje dohodka od nepremičnine in se določi po postopku in v postopku, ki ga določa zakon, ki ureja razlastitev nepremičnin.

 P
- ZON: 89. člen

Odgovornost države za škodo, ki jo povzročijo živali

Država odgovarja za škodo, ki jo povzročijo živali, samo, če je to določeno z zakonom. Odgovornost za škodo, ki jo povzročijo živali, je urejena v Obligacijskem zakoniku, Zakonu o divjadi in lovstvu in v Zakonu o ohranjanju narave.

Obligacijski zakonik je zakon, ki ureja splošna pravila o odškodninski odgovornosti in določa, da je za škodo, ki jo povzroči nevarna žival, odgovoren njen imetnik.

V pravni teoriji in večinski pravni praksi ni več sporno vprašanje, da je treba vse divje živali katere koli vrste šteti kot nevarne stvari. To izhaja iz dejstva, da obnašanje živali v vseh okoliščinah ni predvidljivo niti ni podrejeno volji njenega imetnika. Z ureditvijo odškodninskega delikta, ki ga stori nevarna žival, je Obligacijski zakonik uredil objektivno odgovornost imetnika nevarne živali za storjeno škodo. Bistvenega pomena pri objektivni odgovornosti je vzročna zveza med storjenim škodnim dogodkom in povzročiteljem tega dogodka, ki je nevarna žival. Ker gre za neopredeljen pravni pojem, določa njegovo vsebino sodna praksa. Obstaja že dokaj obsežna praksa na tem področju, ki je obravnavala zlasti škodo, storjeno na premoženju ali osebi, povzročeno po divjadi, v odnosu do odgovornosti lovskih družin za povzročeno škodo po splošnih odškodninskih predpisih in določbah zakona o lovu. Z uporabo objektivne odgovornosti zaradi škode, nastale po nevarni stvari, je bila divja žival praviloma vedno opredeljena kot nevarna stvar, torej tudi nevarna žival, ko je napadla človeka.

ZAKON O DIVJADI IN LOVSTVU konkretno in dokaj podrobno ureja posamezne vrste škod, kot so škoda na zdravju, škoda na premoženju, škoda, ki jo je povzročila divjad v gozdu ali na domači živali, škoda, povzročena z izvajanjem lova, in škoda na divjadi. Poleg obveznosti preprečevanja nastanka nekaterih vrst škod podrobno določa tudi obliko odgovornosti za nastale škode, višino odškodnin in dokaj na splošno postopke uveljavljanja odškodnine od posameznih zavezancev.

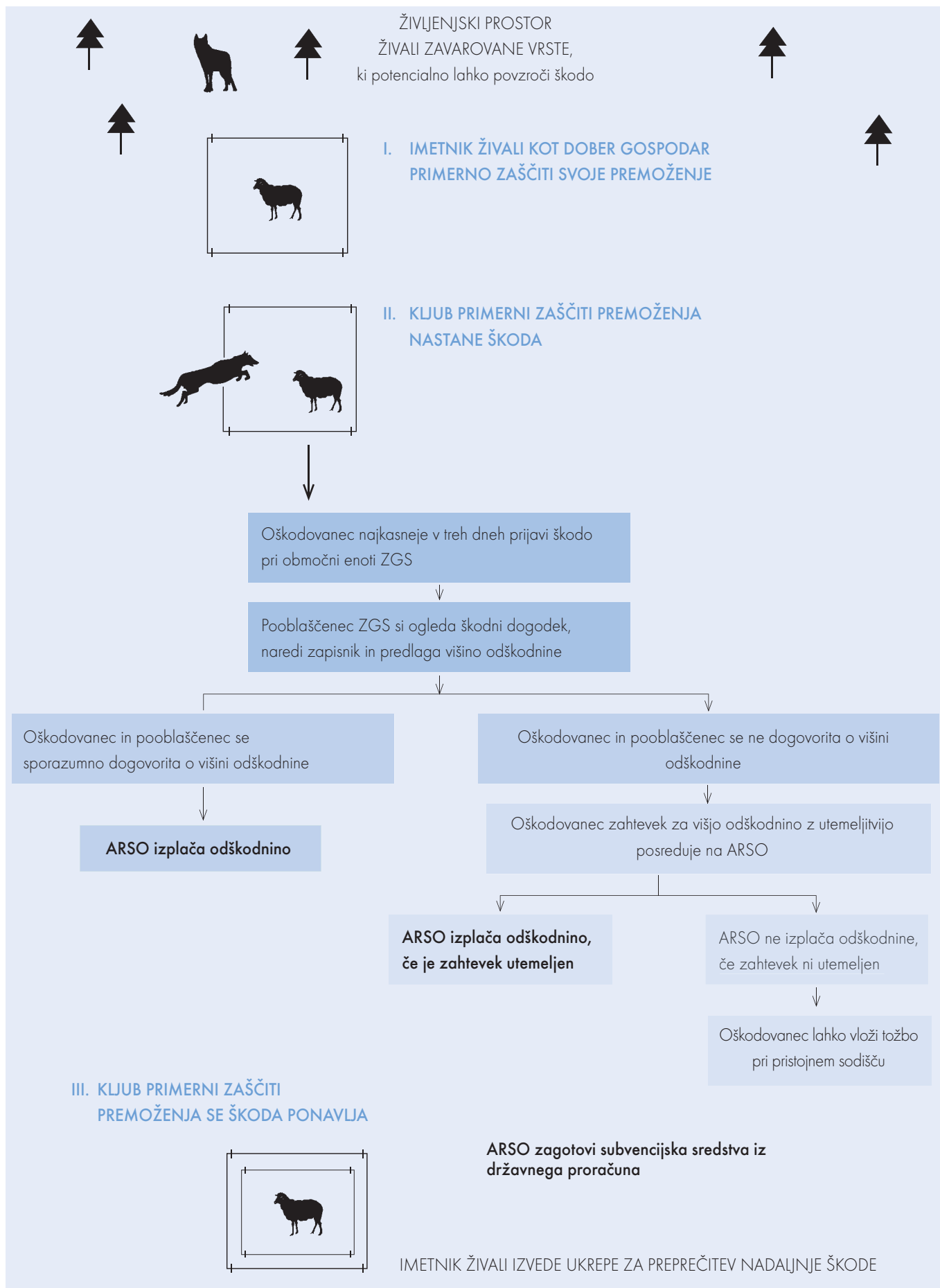
ZAKON O OHRANJANJU NARAVE posebej ureja tudi primere

in pogoje, kdaj so lastniki upravičeni do **odškodnine** zaradi škode, ki jim jo povzročijo na premoženju **živali zavarovanih vrst**. Zakon o ohranjanju narave izrecno zavezuje lastnika, da ravna kot dober gospodar in predhodno poskrbi za ustrezne zaščitne ukrepe. Z zakonom je višina odškodnine vezana na dejansko nastalo škodo, ki se ugotavlja v rokih in po postopku, ki je predpisan z Zakonom o divjadi in lovstvu.

Problematika odškodninske obveznosti države v navedenem primeru predstavlja uzakonjeno objektivno odgovornost države za škodo, ki je nastala zaradi delovanja živali zavarovanih vrst. Gre za objektivno odgovornost po načelu vzročnosti, to je za odgovornost brez krivde na strani odgovorne osebe. Varstveni režim vzpostavlja omejitve v zvezi z ravnanjem z živalmi zavarovanih vrst zaradi njihove ogroženosti. Predvsem jih je prepovedano ubijati, odvzemati iz narave, vznemirjati in drugo. Te prepovedi onemogočajo običajen način obrambe pred njimi oziroma pred posledicami njihove aktivnosti. Človek se navadno brani pred povzročitvijo škode z odstranitvijo živali, ki mu povzročajo škodo, to je z ubijanjem teh živali na kakršen koli način. Zakon sicer določa, da je država odgovorna za škodo, ki jo povzročijo te živali, pri čemer pa nalaga tudi lastniku tako imenovano »sodelovalno dolžnost«, to je obveznost, da poskrbi za ustrezne zaščitne ukrepe, da ne pride do škode. Taki ukrepi so npr. odvracanje, postavitve ustreznih ograj, zaščitnih mrež idr. Ta določba je realizacija načela trajnostnega razvoja in uzakonja drugačen vrednostni odnos do sveta z odgovornostjo vsakega posameznika do ohranitve narave.

Kompleksna problematika uveljavljanja odškodnin in delovanja ministrstva prek pooblaščenca, ki je v teh primerih Zavod za gozdove Slovenije, je urejena s posebnim navodilom ministra.

 P
- ZON: 92. in 93. člen
- Zakon o divjadi in lovstvu: 54., 56. in 58. člen
- Pravilnik o primernih načinov varovanja premoženja in vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju
- Navodilo za ravnanja v zadevah uveljavljanja odškodninskih zahtevkov za škodo, ki so jo povzročile živali zavarovanih prostoživečih vrst (Ministrstvo za okolje in prostor - Navodilo ministra)

Shema: Sistem izplačevanja odškodnin za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih živalskih vrst (Okrajšave: ZGS: Zavod za gozdove Slovenije, ARSO: Agencija RS za okolje pri Ministrstvu za okolje in prostor)

2.4 UKREPI VARŠTVA NARAVE IN DRUGA PODROČJA

Zakon o ohranjanju narave določa kot temeljno načelo varstva narave **obveznost vključevanja ukrepov varstva narave na druga sektorska področja**. Tako določa, da se ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot vključujejo v sektorska področja, v okviru katerih se ureja raba naravnih dobrin, ukrepi varstva kulturne dediščine, urejanje prostora in gradnja objektov.

Zakon o ohranjanju narave določa, da se morajo posegi v naravo načrtovati in izvajati tako, da je ne okrnijo. Nadalje mora pristojni državni ali lokalni organ v postopkih načrtovanja rabe ali izkoriščanja naravnih dobrin in urejanja prostora izbrati tisto odločitev, ki ob približno enakih učinkih izpolnjuje merilo najmanjšega možnega poseganja v naravo in v primeru obstoja alternativnih tehničnih možnosti za izvedbo posega ne okrni narave. Nosilec posega v naravo ali izvajalec dejavnosti mora delovati tako, da v čim manjši meri posega v naravo ter po zaključku posega ali dejavnosti približa stanje v naravi stanju pred posegom oz. dejavnostjo.

Če pri posegu v naravo pride do okrnitve narave, mora nosilec posega ali dejavnosti nemudoma odpraviti škodljive posledice svojega ravnanja ter kriti vse stroške za njegovo odpravo.

 P
- ZON: 6., 96. in 103. člen

RABA NARAVNIH DOBRIN

Zakon o varstvu okolja je sistemsko gledano zakon, ki s svojimi nameni, cilji in načeli vzpostavlja izhodišča za rabo naravnih dobrin. Raba naravnih dobrin se mora izvajati **sonaravno** in tako, da zagotavlja trajnostni razvoj. **Trajnostni razvoj** je gospodarski in socialni razvoj družbe, ki pri zadovoljevanju potreb sedanje generacije upošteva enake možnosti zadovoljenja potreb prihodnjih generacij in omogoča dolgoročno ohranjanje okolja.

Naravna dobrina je del narave in je lahko naravno javno dobro, naravni vir ali naravna vrednota.

Naravno javno dobro je del okolja, na katerem je z zakonom vzpostavljen status javnega dobra.

Naravni vir je del okolja, kadar je predmet gospodarske rabe.

Raba naravnih dobrin je splošna raba delov okolja ali posebna raba delov okolja, za katero je treba pridobiti posebno pravico rabe skladno z zakonom (ZVO: 3. člen).

Naravne dobrine so v javni lasti ali v upravljanju države oziroma občine ali pod posebnim varstvom skladno z zakonom. Država ali občina lahko proti plačilu podeli koncesijo za upravljanje, rabo ali izkoriščanje naravne dobrine, ki je v njeni lasti ali ima na njej zakonito pravico upravljanja ali gospodarjenja. Koncesija se lahko podeli, če so izpolnjeni vsi okoljevarstveni pogoji, ki so za poseg v okolje določeni z Zakonom o varstvu okolja ali z zakoni, ki urejajo varstvo in rabo naravnih dobrin.

Pri uživanju lastninske pravice ali pravice splošne ali posebne rabe naravnih dobrin je treba zaradi upoštevanja ustavne določbe o obveznosti zagotavljanja **ekološke funkcije lastnine** zagotoviti ohranjanje in izboljševanje kakovosti okolja, ohranjanje naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti.

Načrtovanje rabe naravnih dobrin

Načrtovanje rabe naravnih dobrin je mehanizem, ki omogoča njeno trajnostno rabo. Na področjih trajnostne rabe gozdov, divjadi in ribolovnih virov je načrtovanje že uveljavljen in utečen mehanizem. To še zlasti velja za načrtovanje na področju gozdarstva. Manj je bilo urejeno področje urejanja voda, vendar je Zakon o vodah določil obveznosti načrtovanja tudi na tem področju, ki pa ima nekatere posebne značilnosti. Sistemsko ni urejeno načrtovanje na področju kmetijstva.

Pomembna podlaga za načrtovanje rabe neke dobrine je obveznost upoštevanja in vključitve predmetov varstva narave v načrte ter upoštevanje zahtev varstva v procesih načrtovanja.

Obveznost vključevanja je določena že z Zakonom o varstvu okolja, ki ureja **okoljska izhodišča** kot obvezno podlago za pripravo planov, programov, načrtov in drugih aktov na področju urejanja prostora, upravljanja voda, gospodarjenja z gozdovi, lova, ribištva, rudarstva, kmetijstva, energetike, industrije, transporta, ravnanja z odpadki in odpadnimi vodami, oskrbo prebivalstva s pitno vodo, telekomunikacij in turizma. Med obvezne vsebine okoljskih izhodišč se uvršča tudi prikaz varstvenih in zavarovanih območij, na katerih je zaradi ohranjanja narave predpisan poseben varstveni režim in povzetek varstvenih režimov na teh območjih. Nadalje okoljska izhodišča vsebujejo tudi okvire za programiranje in načrtovanje posegov v okolje, da se glede na obstoječo stopnjo obremenitve okolja ali občutljivost okolja za posamezno vrsto posegov prepreči, omeji ali zmanjša obremenjenost okolja.

Smiselno enaka je zahteva Zakona o ohranjanju narave, da se ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot vključujejo v rabo naravnih

dobrin. Nadalje ureja Zakon o ohranjanju narave enega najpomembnejših ukrepov varstva, s katerim se dosega vključevanje vsebin varstva narave v prostorske akte, to so naravovarstvene smernice. Pridobiti jih morajo vsi načrtovalci rabe naravnih dobrin in jih pri načrtovanju upoštevati. Upoštevanje smernic v načrtih se preverja z naravovarstvenim mnenjem.

📖 Kazalka: P
- ZVO: 163. in 164. člen

Naravni vir in naravno javno dobro, ki je hkrati naravna vrednota

V primeru naravnih dobrin so lahko na enem delu narave hkrati prisotni trije različni pravni režimi. Zakon ureja odnose med vsemi tremi pojavnimi oblikami naravnih dobrin tako, da varstvo naravne vrednote predpostavi drugim, tudi splošnim rabam naravnih virov in naravnega javnega dobra, posebna raba pa se lahko izvaja le pod pogoji varstva in razvoja. Tako se lahko splošna raba naravnega vira ali naravnega javnega dobra, ki je hkrati tudi naravna vrednota, izvaja le tako, da ne ogroža obstoja naravne vrednote in ne ovira izvajanja njenega varstva.

Če so naravne vrednote tudi predmet splošne rabe po drugih predpisih kot naravni vir ali naravno javno dobro, je taka raba dopuščena; izvajati pa se mora tako, da ne ogroža obstoja naravne vrednote in ne ovira izvajanja njenega varstva.

Naravne vrednote so lahko kot naravni vir ali naravno javno dobro tudi predmet posebne rabe. V tem primeru so varstvene in razvojne usmeritve ter varstveni režimi naravnih vrednot sestavni del pogojev za posebno rabo naravnih virov ali naravnega javnega dobra in so vsebinsko vključena v dovoljenja ali koncesije za njihovo rabo. Sankcija v primeru neupoštevanja tega pravila je ničnost dovoljenja za posebno rabo ali akta o podelitvi koncesije.

▶ P
- ZON: 44. člen

Naravni vir – sestavine biotske raznovrstnosti

Zakon o ohranjanju narave podrobneje ureja ohranjanje biotske raznovrstnosti in s tem uokvirja njeno trajnostno rabo z upoštevanjem določb mednarodnih konvencij, ki urejajo to področje.

Principe trajnostne rabe sestavin biotske raznovrstnosti, ko so le-ti naravni vir, ureja na mednarodnem nivoju Konvencija o

biološki raznovrstnosti. Pomembnejše obveznosti, ki izhajajo iz konvencije in se nanašajo na trajnostno rabo, so:

- dolžnost sprejemati splošne ukrepe za ohranitev in trajnostno uporabo biotske raznovrstnosti,
- dolžnost trajnostne uporabe bioloških virov,
- dolžnost sprejeti gospodarske ukrepe, ki spodbujajo ohranjanje in trajnostno uporabo sestavnih delov biotske raznovrstnosti,
- dolžnost zagotovitve dostopa do genetskih virov,
- dolžnost zagotovitve dostopa do tehnologije in njenega prenosa,
- dolžnost urediti ravnanje z biotehnologijami in porazdelitvijo njenih koristi in
- dolžnost finančnega spodbujanja nacionalnih dejavnosti, ki bodo pripomogle k uresničenju ciljev konvencije.

Ureditev načinov sonaravne rabe oziroma trajnostne uporabe sestavin biotske raznovrstnosti je prepuščena ureditvi drugih zakonov, ko le-ti urejajo pravice izkoriščanja sestavin biotske raznovrstnosti ter metode njihove rabe ali izkoriščanja. To so npr. zakon o divjadi in lovstvu, zakon o morskem ribištvu, zakon o sladkovodnem ribištvu in zakon o gozdovih. Med te vrste zakonov sodijo tudi zakon o vodah, zakon o kmetijskih zemljiščih in zakon o mineralnih surovinah. Zakon o zaščiti živali je predpis, ki ureja zaščito živali pred mučenjem in drugimi oblikami nasilja nad živalmi in se nanaša v pretežni meri na posamezne živali, pri čemer vključuje tudi hišne ljubljence in domače živali.

Zakon o ohranjanju narave ureja splošni režim varstva živalskih in rastlinskih vrst z namenom uokviriti dovoljeno **splošno in posebno rabo rastlinskih ali živalskih vrst kot naravnega vira**, tako da sploh ne bi prišlo do ogroženosti vrste. Gre za splošno ureditev odnosa ljudi do prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst, ki prej ni bilo urejeno ali pa je bilo urejeno s specialnim predpisom samo delno, za posamezne živalske vrste. **Splošno varstvo** vzpostavlja temeljne civilizacijske standarde obnašanja ljudi v naravi, pri čemer priznava rastlinskim in živalskim vrstam **pravico do obstoja**.

Če se raba rastlin ali živali odvija na podlagi načrtov, se trajnostno gospodarjenje z rastlinskimi in živalskimi vrstami zagotavlja ob upoštevanju gospodarske in socialne funkcije, tako da se v načrtih upoštevajo ekosistemske in biogeografske značilnosti vrste ali populacije, ki so pomembne za ohranitev ugodnega stanja vrste.

Tako je rastlinsko ali živalsko vrsto prepovedano iztrebiti, prepovedano je zniževati število rastlin ali živali posameznih populacij, ožati njihove habitate ali slabšati njihove življenjske razmere do take mere, da je vrsta ogrožena; prepovedano je namerno, brez opravičljivega razloga uničiti ali poškodovati habitate populacij rastlinskih ali živalskih vrst.

Pri določbi o tem, da je prepovedano namerno, brez opravičljivega razloga ubijati, poškodovati, odvzeti iz narave ali vznemirjati rastline ali živali, pa je zakon uredil izjemo od veljavnosti te določbe, tako da je ne glede na obe navedeni prepovedi dovoljeno loviti živali lovnih in ribolovnih vrst v skladu s predpisi, ki urejajo lov in ribolov, ter opravljati kmetijsko in gozdarsko dejavnost v skladu s predpisi, ki urejajo kmetijstvo in gozdarstvo ter odvzeti iz narave rastline ali živali za namene, dovoljene z zakonom. Podobno je pri ureditvi doseljevanja rastlin in živali tujerodnih vrst, ki ga zakon posebej ureja z obveznostjo spremljanja in nadzorovanja, zakon določil, da te določbe ne veljajo za doseljevanje rastlin, ki se uporabljajo pri opravljanju kmetijske in gozdarske dejavnosti. Smiselno enako je urejena izjema pri določbah, ki urejajo trgovino z živimi živalmi, da te določbe ne veljajo za trgovino z živimi živalmi, ki so namenjene prehrani.

Posebno varstvo je interventno in lahko poseže z konkretnimi **interventnimi ukrepi v splošno in posebno rabo** tako, da jo tudi prepove, ko že pride do ogrožanja. V delu zakona, ki ureja ohranjanje biotske raznovrstnosti, je urejen primer, do katerega lahko pride, če način ali obseg splošne ali posebne rabe rastlin ali živali neposredno ogroža ugodno stanje vrste.

V opisanem primeru ni potrebno ugotavljanje stopnje ogroženosti po rdečih seznamih, ki je potrebno za zavarovanje vrste, temveč zgolj strokovna ugotovitev o neposrednem ogrožanju ugodnega stanja vrste zaradi sicer dopuščene rabe. Ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave, mora v soglasju z ministrstvom, pristojnim za gospodarjenje s posamezno rastlinsko ali živalsko vrsto, omejiti ali začasno prepovedati tako rabo.

Klasični primer interventnega varstva je **zavarovanje** rastlinskih ali živalskih vrst zaradi dejanske ali možne ogroženosti. Izrecno je v Zakonu o ohranjanju narave določeno, da se živali vrst, ki so zavarovane na podlagi zakona, ne lovi, ne glede na uvrstitev teh vrst med lovne ali ribolovne v skladu z zakonom.

- P
- ZON: 12., 13., 16., 23., 80., 81. člen
  - ZVO: 2., 4., 16., 111. člen
  - Zakon o ratifikaciji konvencije o biološki raznovrstnosti
  - Zakon o divjadi in lovstvu
  - Zakon o morskem ribištvi
  - Zakon o sladkovodnem ribištvi
  - Zakon o gozdovih
  - Zakon o vodah
  - Zakon o kmetijskih zemljiščih
  - Zakon o rudarstvu
  - Zakon o zaščiti živali

VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE

V tistem delu, kjer se Zakon o ohranjanju narave nanaša na ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti, ohranja svojo sistemskost tudi v odnosu do področja varstva kulturne dediščine, ki ga ureja Zakon o varstvu kulturne dediščine. Za področje varstva kulturne dediščine je način vključevanja ukrepov varstva narave (med katere sodijo ukrepi za ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot) v zakonu posebej določen tako, da morajo **akti, ki urejajo razglasitev nepremičnih kulturnih spomenikov, upoštevati naravovarstvene smernice**, tako da varstveni režimi nepremičnih kulturnih spomenikov ne ogrožajo naravnih vrednot, zavarovanih območij, ekološko pomembnih območij in posebnih varstvenih območij.

Obema področjema, to je področju varstva naravnih vrednot in kulturne dediščine, je še vedno **skupen izhodiščni varstveni pristop**, ki temelji na ohranitvi vrednega, torej varovanju. Ta pa na področju ohranjanja narave ne pomeni več konzervacije, temveč vedno bolj poudarja razvojnodinamično komponento. Z varstvenim pristopom je tudi utemeljena pravica poseganja v normalno oziroma običajno rabo, ne glede na to ali je le-ta urejevana s pravnimi predpisi ali ne. Izhajanje iz namena obeh zakonov, da je varstvo vedno nadrejeno rabi in izkoriščanju, še posebej in zlasti, če je le ta razlog za ogrožanje obstoja vrednostnih lastnosti, ki so zaradi javnega interesa opredeljene kot pravno varovana kategorija, kažeta na interventni značaj obeh zakonov, ki je tudi pravno ustrezno udejanjen.

Zaradi omenjene skupne značilnosti obeh zakonov, ki ju v pravnem redu postavlja v interventni položaj do drugih zakonov, ki urejajo običajne razmere, je težko opredeliti njun medsebojni položaj. Oba sta *lex specialis* do vseh drugih predpisov, ki urejajo splošno rabo.

Še vedno je v veljavi večje število skupnih razglasitvenih aktov – aktov o zavarovanju. Dokaj uveljavljena praksa je namreč bila, da sta se področji podpirali in so bila zato razglašanja skupna. Pravno je bila v izhodiščih ločitev že postavljena v obeh zakonih, ni pa bila še izvedena v podzakonskih aktih in v aktih lokalnih skupnosti.

- P
- ZON: 100. člen

NAČRTOVANJE IN UREJANJE PROSTORA

Prostor se po svoji opredelitvi ne uvršča med naravne vire, vendar sodi nedvomno med končno omejene dobrine javnega pomena. Na določen način je prostor ravno tako vseobsežen pojem kakor narava ali okolje. Vse človekove aktivnosti se odražajo v prostoru (na zemljiško parcelo

natančno), ki pa je absolutno gledano zmeraj bolj omejena in redka dobrina. Tako se v prostoru srečujeta obstoj in nadaljnji razvoj družbe in varstvo narave. Oblastni organi države oziroma lokalne skupnosti se odločajo o tem, kako se bo ta prostor uporabljal oziroma rabil. Odločitev Slovenije za okolje ohranjajoči oziroma trajnostni ali tudi vzdržni razvoj – po ne prav posrečenem prevodu angleškega izvirnika (sustainable development) – se mora vsekakor odraziti v prostoru in predhodno tudi v **ekologizaciji pravnega področja urejanja prostora**.

Na področju urejanja prostora sta bila do leta 2002 še v veljavi stara zakona, ki sta urejala planiranje in načrtovanje v prostoru (Zakon o urejanju prostora (Uradni list SRS, št. 18/84, 15/89, RS 71/93)) ter dovoljevanje posegov v prostor (Zakon o urejanju naselij in drugih posegov v prostor (Uradni list SRS, št. 18/84, 37/85 in 29/86 ter Uradni list RS, št. 26/90, 18/93, 47/93 in 71/93 in 44/97)). Medtem ko je bilo družbeno planiranje ukinjeno, je bilo s posebnim zakonom urejeno urejanje prostora v prehodnem obdobju (Zakon o planiranju in urejanju prostora v prehodnem obdobju (Uradni list RS, št. 48/90)). To obdobje se je zaključilo s sprejemom Zakona o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 110/02, 8/03 – popr., 58/03 – ZVK-1) in Zakona o graditvi objektov (Uradni list RS, št. 10/02, 97/03, 41/04, 45/04, 47/04, 62/04, 92/05, 93/05, 111/05, 120/06). Zakona sta bila sprejeta leta 2002, vendar pa še nista ustrezno rešila te zelo težavne problematike. Določbe zakona o urejanju prostora še niso v celoti zaživele, ko se je že začela pripravljati nova prostorska zakonodaja, tako da je v pripravi nov zakon o prostorskem načrtovanju. Stari koncept urejanja prostora je izhajal iz povezanosti urejanja prostora z družbenim planiranjem. Družbeno planiranje je bilo tisto, ki je dajalo urejanju prostora izhodiščne vsebinske parametre. Z urejanjem prostora se je neposredno iz zakona ter z uporabo planske kategorije »obveznih republiških izhodišč« izrecno urejalo tudi varstvo dobrin splošnega pomena.

Zakon o varstvu okolja tudi za področje urejanja prostora ureja **okoljska izhodišča** kot obvezno podlago za pripravo planov, programov, načrtov in drugih aktov tako kot na področjih upravljanja voda, gospodarjenja z gozdovi, lova, ribištva, rudarstva, kmetijstva, energetike, industrije, transporta, ravnanja z odpadki in odpadnimi vodami, oskrbo prebivalstva s pitno vodo, telekomunikacij in turizma. Med drugim vsebujejo okoljska izhodišča okvire za programiranje, planiranje in načrtovanje posegov v okolje, da se glede na obstoječo stopnjo obremenitve okolja ali občutljivost okolja za posamezno vrsto posegov prepreči, omeji ali zmanjša obremenjenost okolja.

Zakon nalaga pristojnemu državnemu ali lokalnemu organu, da lahko sprejme odločitev o širitvi stavbnih zemljišč samo, če so v naselju izkoriščene vse možnosti

za racionalno pozidavo in ugotovljenih potreb ni mogoče zadovoljiti drugače in če za graditev infrastrukturnih povezav zunaj naselij ni mogoče izkoristiti že obstoječih koridorjev.

Poleg teh splošnih pravil ravnanja, h katerim so zavezani nosilci odločanja na področju urejanja prostora, ureja zakon kot poseben ukrep varstva tudi **presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe programov in načrtov na zavarovana območja in posebna varstvena območja**. Ta presoja sprejemljivosti po Zakonu o ohranjanju narave je del celovite presoje vplivov po Zakonu o varstvu okolja.

Eden najpomembnejših ukrepov varstva, s katerim se dosega vključevanje vsebin varstva narave v prostorske akte, so **naravovarstvene smernice**, ki jih morajo pridobiti vsi načrtovalci prostora, tj. država in lokalne skupnosti. Pri načrtovanju prostora je treba tudi upoštevati vsebino naravovarstvenih smernic, kar se preverja z **naravovarstvenim mnenjem**.

📄 ▶: P

- ZON: 5., 6., 11., 96., 99., 101., 101. a-c člen
- ZVO: 39. člen

GRADNJA OBJEKTOV

Medtem ko se s prostorskimi strateškimi akti odloča praviloma o namenski rabi prostora in se s prostorskimi izvedbenimi akti konkretnije umeščajo objekti v prostor ter določajo pogoji in merila za njihovo načrtovanje, je vsebina gradbenega dovoljenja odločitev o mikrolokaciji objekta na zemljiško knjižni parceli, določitev pogojev za priklop objekta na infrastrukturna omrežja ter pogojev za gradnjo objekta, ki zagotavljajo njegovo varnost.

Zakon o varstvu okolja ureja **presojo vplivov izvedbe posegov na okolje** za nekatere posege v okolje s pomembnejšimi vplivi na okolje in izdajo **okoljevarstvenega soglasja** kot pogoj za izdajo gradbenega dovoljenja.

Zakon o ohranjanju narave ureja **naravovarstvene pogoje in naravovarstveno soglasje**, ki ga mora pridobiti oseba, ki želi graditi objekt na območju s statusom varovanega območja.

Poleg tega ureja tudi **presojo sprejemljivosti vplivov posegov v naravo na zavarovana in posebna varstvena območja**, ki se izvede v okviru okoljevarstvenega soglasja, naravovarstvenega soglasja, dovoljenja za poseg v naravo in v postopkih izdaje dovoljenja po drugih predpisih, npr. vodno dovoljenje.

📄 ▶: P

- ZON: 96., 99., 101.d-f člen
- ZVO: 50.-67. člen

Preglednica: Ukrepi varstva v povezavi s predmeti varstva

UKREPI	Evidentirane naravne vrednote	Območja pričačkovnih naravnih vrednot	Naravne vrednote	Omočja vpliva na naravne vrednote	Habitati zavarovanih vrst	Habitatni tipi, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju	Ekološko pomembna območja	Območja Natura 2000	Območja vpliva na območja Natura 2000	Predlagana zavarovana območja	Zavarovana območja	Vplivna območja zavarovanih območij
Neposredni												
Pogodbeno varstvo			+				+	+			+	+
Skrbnišvo			+				+	+				
Začasno zavarovanje	+	+	+				+	+				
Zavarovanje			+				+	+				
Upravljanje območij Natura 2000								+				
Upravljanje zavarovanih območij											+	
Omejitve ogledovanja in obiskovanja			+									
Omejitve ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste					+							
Označitev v naravi			+					+			+	+
Posredni												
Obnovitev			+				+	+				
Naravovarstvene smernice/naravovarstveno mnenje	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
Obveznost ugotovitve prisotnosti in ocene ohranjenosti					+							
Presoja sprejemljivosti planov								+			+	
Prevlada druge javne koristi								+			+	
Naravovarstveno soglasje			+					+			+	+
Presoja sprejemljivosti posegov/dovoljenje za poseg v naravo/naravovarstveno soglasje/okoljevarstveno soglasje/drugo dovoljenje								+			+	
Izravnalni ukrep			+				+	+			+	+
Omitilveni ukrep			+				+	+			+	+
Izvedbeni												
Odprava škodljivih posledic			+				+	+			+	
Zakonita predkupna pravica											+	
Vpis varstvenega statusa v zemljiško knjigo											+	
Omejitve pravnega prometa z državno lastnino			+								+	
Soglasje upravne enote pri prometu z nepremičninami											+	
Razlastitev											+	
Odkup nepremičnine zaradi omejitve lastniške pravice											+	
Odškodninska odgovornost zaradi omejitve lastniške pravice											+	
Spremljanje stanja	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

3 PROGRAMIRANJE IN NAČRTOVANJE VARSTVA NARAVE

Vedenja o naravi, stanju ohranjenosti in dejanskih ter potencialnih dejavnikov ogrožanja narave so ključnega pomena za načrtovanje in izvajanje ukrepov varstva narave. Čim širši in čim bolj kakovosten je nabor podatkov in čim bolj smiselno so zbrani, tem učinkovitejše je lahko varstvo. Kakovostni podatki omogočajo pravočasno odzivanje na dejansko in potencialno ogrožanje narave, izbiro najustreznejšega ukrepa ter tudi na strokovno prepričljivo utemeljevanje, potrebno za družbeno dojemljivost in sprejemljivost varstvenih ukrepov.

PODATKOVNE BAZE PREDMETOV VARSTVA NARAVE

Zakon o ohranjanju narave in Zakon o varstvu podzemnih jam določata vsebinski okvir podatkovnih baz predmetov varstva narave. To so zlasti podatkovne baze o:

- naravnih vrednotah, vključno s podzemnimi jamami ter minerali in fosili,
- zavarovanih območjih narave,
- habitatnih tipih,
- ekološko pomembnih območjih,
- območjih Natura 2000,
- rastlinskih in živalskih vrstah (zlasti ogroženih in zavarovanih), vključno z njihovimi habitatami.

V okviru ministrstva vodi AGENCIJA RS ZA OKOLJE podatkovne baze kot **register naravnih vrednot in evidenco območij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti**. Podatkovne baze obsegajo podatke, ki izhajajo neposredno iz sprejetih predpisov ali so zbrani po predpisanem postopku. To so podatki o naravnih vrednotah, vključno s podzemnimi jamami, ekološko pomembnih območjih, območjih Natura 2000, zavarovanih območjih ter rastlinskih in živalskih vrstah, ki so s predpisi določene kot ogrožene, zavarovane ali mednarodno varovane. Agencija RS za okolje podatke varstva narave vodi na spletni strani, ki je dostopna javnosti v obliki interaktivnega **naravovarstvenega atlasa**.

Na strokovni ravni s podatkovnimi bazami **upravlja** ZAVOD RS ZA VARSTVO NARAVE. Podatkovna baza obsega podatke, zbrane na podlagi strokovnih kriterijev. To so strokovni podatki o naravnih vrednotah, habitatnih tipih, ekološko pomembnih območjih, območjih Natura 2000 ter o razširjenosti, nahajališčih in stanju rastlinskih in živalskih vrst in njihovih habitatov.

Zavod RS za varstvo narave del podatkov ustvarja sam, večino podatkov o rastlinskih in živalskih vrstah ter njihovih življenjskih združbah pa pridobiva od **zunanjih znanstveno-raziskovalnih inštitucij ter drugih strokovnih organizacij**.

► P

- ZON: 34. in 39. člen, 111. in 117. člen,
- ZVO: 105. člen
- Zakon o varstvu podzemnih jam: 11. člen

► SPLET

- <http://www.kremen.arso.gov.si/NVatlas>

Z uresničenjem projekta **biodiverzitetnega podatkovnega vozlišča**, s katerim se bo na ravni države po zgledu drugih evropskih držav zagotovila povezanost in dostopnost večine strokovnih podatkovnih baz o živi naravi ter na podlagi dogovorjenih pravil omogočila medsebojna izmenjava podatkov med vsemi zainteresiranimi deležniki, bo bistveno olajšano varstveno delo, predvsem pa se bo povečala učinkovitost varstva.

Na mednarodni ravni je temu namenu primerljiva **globalna informacijska mreža za področje biotske raznovrstnosti (Global Biodiversity Information Facility – GBIF)**. Slovenija je ena od desetih ustanoviteljic te organizacije in je podpisnica Memoranduma o ustanovitvi GBIF (1. 3. 2001). Za izpolnjevanje obveznosti do organizacije, katere cilj je vzpostaviti mednarodno podatkovno bazo o biotski raznovrstnosti, je resorno pristojno Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.

► SPLET

- <http://www.gbif.org>

PROGRAMI IN NAČRTI VARSTVA NARAVE

Zakon o ohranjanju narave določa, da je **NACIONALNI PROGRAM VARSTVA NARAVE** temeljni programski akt, s katerim se opredeli obseg javnega interesa na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot in programira ohranjanje narave. Nacionalni program varstva narave sprejme državni zbor za obdobje najmanj desetih let.

Na podlagi ocene stanja ohranjenosti narave se z nacionalnim programom določijo cilji in usmeritve za:

1. ohranitev biotske raznovrstnosti s programom ukrepov varstva rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in ekosistemov,
2. varstvo naravnih vrednot s programom ustanavljanja zavarovanih območij in obnovitve naravnih vrednot,
3. način izpolnjevanja mednarodnih obveznosti,
4. vzgojo in izobraževanje na področju ohranjanja narave,
5. ozaveščanje javnosti o pomenu ohranjanja narave,
6. zagotavljanje finančnih virov za izvajanje varstva narave.

Bistvena vsebina nacionalnega programa so cilji, usmeritve ter ukrepi za varstvo rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in ekosistemov, varstvo naravnih vrednot, ustanavljanja zavarovanih območij in obnovitve naravnih vrednot. Ker gre za varstvene aktivnosti, ki se odražajo v prostoru, predvideva zakon kot obvezno sestavino nacionalnega programa kartografsko prilogo, kjer so prostorsko prikazani načrtovani ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot. Zakon določa, da morata biti nacionalni program in državni prostorski plan usklajena.

Do sprejema nacionalnega programa varstva narave je temeljni programski dokument na tem področju **NACIONALNI PROGRAM VARSTVA OKOLJA**, ki ga je na podlagi in v skladu z določili Zakona o varstvu okolja sprejel Državni zbor RS (Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012 (Uradni list RS, št. 2/06)).

Temeljni cilj nacionalnega programa varstva okolja je izboljšanje okolja v Sloveniji ter uveljavitev okolja kot omejitvenega in spodbujevalnega dejavnika razvoja. V skladu s tem ciljem vsebuje nacionalni program skladen niz inštrumentov varstva okolja in je na sedanji stopnji degradacije okolja usmerjen predvsem v odpravo najpomembnejših problemov. Nacionalni program želi prispevati h krepitvi institucij, katerih prednostna skrb je zagotoviti ustrezno raven varstva okolja, in tako uveljaviti **načela trajnostnega razvoja** v prehodu v državo sodobnega tipa.

Med cilji nacionalnega programa varstva okolja se z vidika varstva narave glede na predmet varstva izrecno pojavlja med prednostnimi tudi **skrb za ohranitev biotske in krajinske raznovrstnosti**. Tudi sicer vsi strukturni mehanizmi, katerih namen je vzpostavljane učinkovitih mehanizmov varstva okolja, prispevajo k varstvu narave. To so zlasti uveljavljanje ekonomskih inštrumentov in zagotavljanje virov sredstev za financiranje programov varstva okolja, vključitev okoljske vsebine in načel trajnostnega razvoja v programe posameznih sektorjev ter usmeritev domačih in tujih finančnih virov na območja prednostnega interesa za zagotovitev čim boljših učinkov glede na vložena sredstva.

Pomembne so tudi ugotovitve iz nacionalnega programa varstva okolja glede trenutnega stanja na področju varstva narave, ki niso spodbudne. Navedeno je, da v Sloveniji še niso obvladani vzroki ogrožanja biotske in krajinske raznovrstnosti ter elementov nežive narave, zaradi česar je ogrožen pomemben vir nadaljnega obstoja in razvoja družbe. Pri tem se ocenjuje, da se stanje še slabša.

Z nacionalnim programom varstva okolja so na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti zastavljeni naslednji cilji: **preprečevanje zmanjševanja biotske raznovrstnosti na ravni ekosistemov, rastlinskih in živalskih vrst ter**

genomov in preprečevanje nadaljnega ogrožanja naravnega ravnovesja zaradi neustreznega izkoriščanja rastlinskih in živalskih vrst.

Strokovna analiza stanja in predvsem trendov v okolju ter ocena primerjalnih strateških prednosti Slovenije v evropskem prostoru je pokazala, da se bo treba v prihodnje najbolj posvetiti skrbi za vodo, ustreznemu ravnanju z odpadki ter ohranitvi biotske raznovrstnosti, ki je pomembna strateška primerjalna prednost Slovenije.

Na podlagi Zakona o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti je Vlada RS leta 2001 sprejela **STRATEGIJO OHRANJANJA BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI V SLOVENIJI** za obdobje 2002-2012 (Sklep Vlade RS na 55. seji dne 20. 12. 2001).

Bistvena vsebina strategije so cilji in usmeritve za usklajeno izvajanje ukrepov, ki prispevajo k doseganju osnovnih ciljev konvencije: ohranjanju biotske raznovrstnosti, trajnostni rabi njenih sestavin in poštenu in pravični delitvi koristi genskih virov. Strategija določa cilje in usmeritve za neposredno varstvo in ohranjanje rastlinskih in živalskih vrst, habitatnih tipov in ekosistemov ter za posredno ohranjanje, ki se zagotavlja s trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti ter trajnostnega razvoja. Z vključitvijo usmeritev za ravnanje ključnih sektorjev, ki najbolj vplivajo na biotsko raznovrstnost, kot so kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo, ribištvo, upravljanje z vodami, promet, industrija, energetika in turizem, strategija upošteva določilo konvencije, da je treba ogrožanje biotske raznovrstnosti zmanjševati z odpravljanjem vzrokov ogrožanja. Poseben poudarek je dan tudi tako imenovanim podpornim dejavnostim, kot so urejanje prostora, načrtovanje regionalnega razvoja, monitoring, raziskovalne dejavnosti, izobraževanje, izmenjava podatkov ter informiranje javnosti.

Nacionalni program varstva okolja in strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti sta okvira, s katerima se Slovenija pridružuje izvajanju mednarodno sprejetih programskih dokumentov, kot so **Panevropska strategija biotske in krajinske pestrosti**, ki je bila pripravljena kot evropski program za izvajanje Konvencije o biološki raznovrstnosti (Sofija 1995), **Strategija Evropske unije o biotski raznovrstnosti**, ki jo je sprejel parlament Evropske unije kot programski akt 1998, **Strategije trajnostnega razvoja**, ki jo je sprejel evropski vrh v Gothenburgu leta 2001 ter **programa prioritarnih nalog na ravni Evropske unije za zaustavitev upadanja biotske raznovrstnosti**, sprejetega v Malahidu leta 2004. S tem je povezana tudi posebna podporna mednarodna aktivnost Odštevanje 2010 (**Countdown 2010**).

Med dokumente programiranja in načrtovanja sodi tudi **STRATEGIJA UPRAVLJANJA Z RJAVIM MEDVEDOM (URSUS ARCTOS) V SLOVENIJI**, ki jo je sprejela Vlada RS leta 2002 (Sklep Vlade RS na 59. seji dne 24. 1. 2002).

Strategija s ciljema dolgoročno ohraniti vrsto rjavega medveda v Sloveniji ter zagotoviti sožitje človeka z medvedom določa ukrepe varstva in sožitja. Ti so preprečevanje in omejevanje posegov in dejavnosti v življenjskem prostoru, izboljševanje kakovosti življenjskega prostora, odzemanje medvedov iz narave na podlagi bioloških in ekoloških dejstev in ne iz trofejnih in ekonomskih razlogov, izvajanje preventivnih zaščitnih ukrepov za preprečevanje ali omejevanje škode, omejevanje širjenja rjavega medveda na območja, kjer so pričakovani konflikti s človekom veliki, zagotavljanje hitrega izplačevanja odškodnin v primeru, ko škode ni bilo mogoče preprečiti, informiranje ljudi o biologiji in ekologiji rjavega medveda, o priporočenem ravnanju ob srečanjih z medvedom, pomoč lokalnim prebivalcem v primeru ogroženosti, krmljenje, ki ne povzroča odvisnosti in navezanosti medveda od človeka, medveda pa odvraca od naselij. Ukrepi so najštevilnejši in najbolj varstveno naravnani v osrednjem območju življenjskega prostora, v robnem območju omogočajo le začasno prisotnost medvedov ter hkrati preprečujejo njihovo širjenje iz osrednjega območja, v prehodnem območju omogočajo posameznim medvedom prehod v predalpski in alpski prostor in naprej v Italijo in Avstrijo, v območju izjemne prisotnosti pa dopuščajo le začasno prisotnost medvedov.

Operacionalizacija strateških dokumentov na področju ohranjanja narave je naložena vladi, ki za njihovo podrobnejšo razčlenitev sprejme ustrezne **operativne programe**.

Na podlagi strategije upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos*) v Sloveniji je Vlada RS potrdila **Akcijski načrt upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos*) v Sloveniji za obdobje 2003 do 2005** (Sklep Vlade RS na 17. seji dne 18. 4. 2003).

Eden od zelo pomembnih operativnih programov je **akcijski načrt ohranjanja biotske raznovrstnosti, ki vključuje program upravljanja območij Natura 2000**. Akcijski načrt je v pripravi in še ni sprejet.

Med programske dokumente sodijo tudi **strategije in akcijski načrti za varstvo zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst** na podlagi predpisov o zavarovanih vrstah.

Načrtovanje na lokalni ravni

Zakon nalaga lokalnim skupnostim, da v skladu z nalogami varstva naravnih vrednot lokalnega pomena sprejmejo **programe varstva naravnih vrednot lokalnega pomena** na svojem območju. Ti programi ne smejo biti v nasprotju z nacionalnim programom varstva narave.

- ZON: 33., 94. in 95. člen

- ZVO: 47. in 48. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 13. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 18. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 24. člen
- Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012

►: LIT

- MOP, 2002: Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji, MOP, Ljubljana

►: SPLET

- <http://www.strategyguide.org/fulltext.html>
- <http://www.ec.europa.eu/evirontment/eusssd>
- http://www.countdown2010.net/news/news_2004.html

SPREMLJANJE STANJA OHRANJENOSTI NARAVE

Spremljanje stanja ohranjenosti narave je **DEL SPREMLJANJA STANJA OKOLJA ALI MONITORINGA OKOLJA** na podlagi Zakona o varstvu okolja, ki ga zagotavlja ministrstvo. Izvaja se na podlagi predpisa ministra, s katerim se določajo zasnova, predmet in metoda monitoriranja.

Spremljanje stanja ohranjenosti narave je ukrep, s katerim se periodično izvaja pregled stanja v naravi in na podlagi rezultatov ugotavlja spremembe v njej. Pravočasno zaznavanje sprememb in odzivanje na njih je za učinkovitost varstva narave ključnega pomena. Nanaša se na **vso naravo**, posebej poudarjeno pa na **dele narave, ki imajo varstveni status**, kot so ogrožene in zavarovane rastlinske in živalske vrste ter njihovi habitati, habitatni tipi, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, ekološko pomembna območja, območja (območja Natura 2000) ter naravne vrednote, vključno s podzemnimi jamami.

Pri živi naravi se ugotavlja sprememba dejavnikov, s katerimi je pogojeno **ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov**. Kadar je predmet spremljanja stanja habitatni tip ali večji del ekosistema, je v njem nemogoče spremljati stanje vsake posamezne rastlinske in živalske vrste, ki ga gradi. To tudi ni smiselno, ker zaradi medsebojne povezanosti slehernega gradnika ekosistema lahko na podlagi ugotovitve stanja izbrane **indikatorske vrste** sklepamo na stanje ene ali več drugih vrst. Za indikatorske vrste izberemo vrste, s stanjem katerih se najbolj očitno odražajo spremembe v populacijah ali habitatih drugih vrst oziroma v celotnih habitatnih tipih.

Spremljanje stanja obsega lahko tudi **spremljanje dejavnikov ogrožanja** ali kazalnikov za ugotavljanje morebitnih

negativnih vplivov rabe naravnih vrednot na njihove vrednostne lastnosti.

Poseben vidik spremljanja stanja je **ugotavljanje učinkovitosti izvedenih ukrepov varstva** glede doseganja ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov ali izboljšanja stanja naravnih vrednot. Na podlagi zbranih rezultatov je mogoče načrtovati druge ali dodatne ukrepe varstva.

Spremljanje stanja ohranjenosti narave je po Zakonu o ohranjanju narave naloga Zavoda RS za varstvo narave ter upravljavcev zavarovanih območij na območjih, za upravljanje katerih so pristojni. Podatke o stanju podzemnih jam zavodu sporočajo skrbniki in upravljavci zavarovanih območij, koncesionarji za rabo jam in jamarska društva, ki delujejo v javnem interesu. Stanje zaprtih jam spremlja zavod neposredno. Monitoring stanja okolja za sestavine biotske raznovrstnosti na podlagi Zakona o varstvu okolja zagotavlja Ministrstvo za okolje in prostor v sodelovanju z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Za ugotavljanje stanja in sprememb v naravi so enakovrednega pomena tudi rezultati spremljanja stanja okolja in naravnih virov, zlasti na področju gozdarstva, lovstva, sladkovodnega in morskega ribištva, zato je pomembno, da pri zbiranju podatkov o rastlinskih in živalskih vrstah, njihovih življenjskih prostorih in ekosistemih sodelujejo tudi izvajalci javnih služb na področju usmerjanja gospodarjenja z naravnimi viri.

- ▶: P
- ZON: 108.-110. , 117.člen
- ZVO: 96. člen, 106.-107. člen
- Zakon o varstvu podzemnih jam: 12.-13. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah: 25. člen
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah: 19. člen
- Uredba o habitatnih tipih: 6. člen
- Uredba o ekološko pomembnih območjih: 6. člen
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000): 10. člen

s stanjem naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti seznanjajo vsi najpomembnejši oblastni organi in organizacije ter posamezniki, ki najbolj ključno lahko vplivajo na tehtne, za okolje pomembne odločitve.

Na ravni Evropske unije je Evropska agencija za okolje vzpostavila informacijsko in komunikacijsko omrežje **EIONET (Environmental Information and Observation Network)** z namenom zbirati primerljive podatke o stanju okolja, med drugimi tudi nekatere podatke, ki se nanašajo na biotsko raznovrstnost in naravne vrednote. Na ravni države je kot del mednarodnega omrežja vzpostavljeno informacijsko in komunikacijsko omrežje **EIONET - SI** (od leta 1998 oz. polnopravno od leta 2001), prek katerega se podatki o okolju v Sloveniji vključujejo v mednarodno podatkovno bazo. EIONET - SI deluje v okviru Agencije RS za okolje.

- ▶: SPLET
- www.arso.gov.si/Porocila/Porocila_o_stanju_okolja_v_Sloveniji
- <http://eionet-si.arso.gov.si>

- ▶: P
- ZVO: 104. člen

PRORAMIRANJE IN NAČRTOVANJE

POROČANJE O STANJU OHRANJENOSTI NARAVE

Ministrstvo za okolje in prostor (Agencija RS za okolje) zbira podatke o stanju okolja in jih v sodelovanju z drugimi ministri ciklično za določena obdobja (najmanj vsako četrto leto) pripravlja in javno objavi kot **Poročila o okolju v Republiki Sloveniji**. Poročilo sprejme vlada in ga posreduje državnemu zboru. Poročilo o okolju morajo najmanj vsako četrto leto pripraviti in javno objaviti tudi mestne občine. Na ta način se s stanjem in problemih v okolju vključno

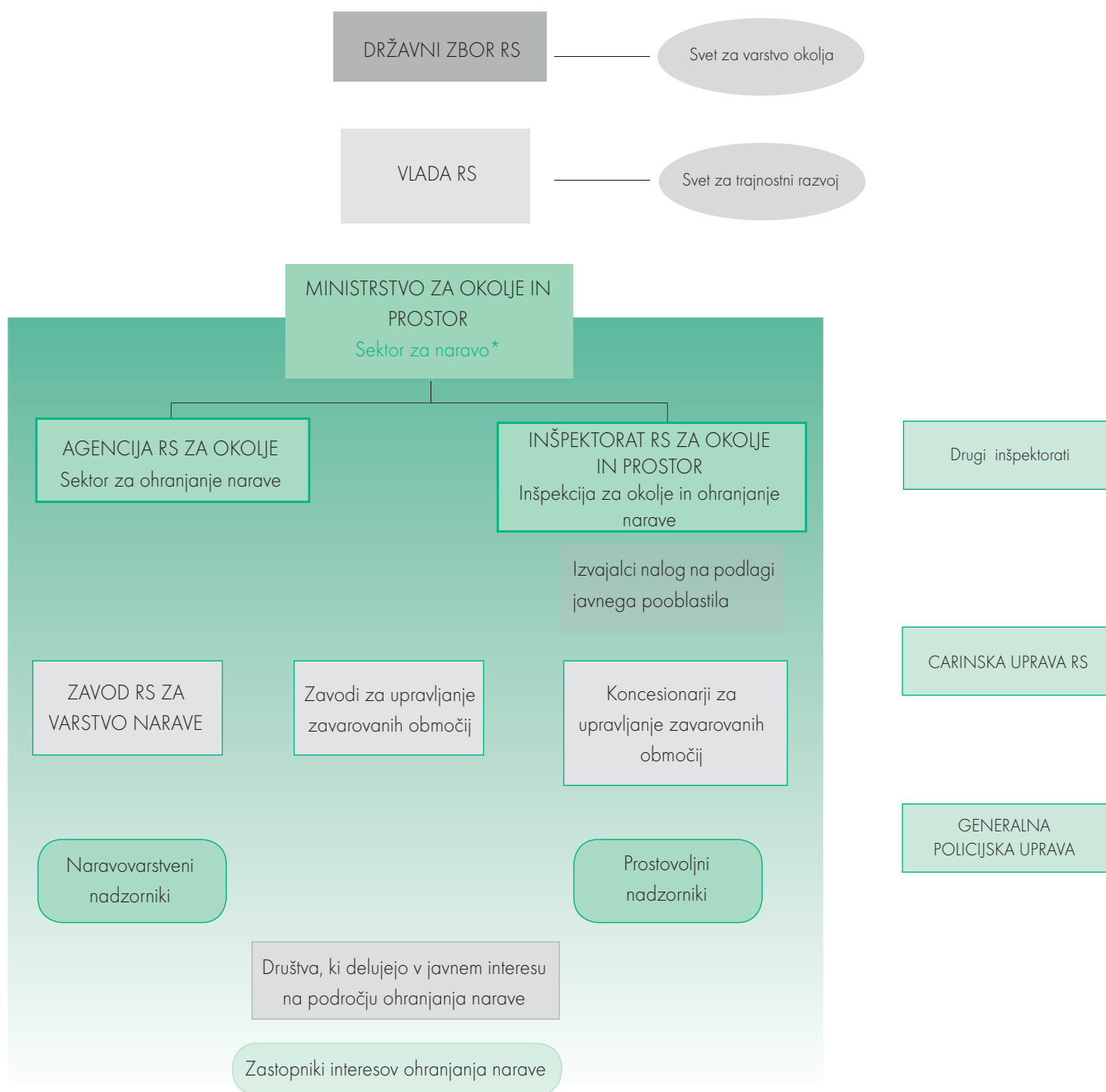
4 ORGANIZIRANOST VARSTVA NARAVE

Aktivnosti varstva narave potekajo v naslednjih glavnih procesnih sklopih:

- zbiranje informacij in njihova obdelava,
- zaznava problema in oblikovanje mogočih alternativnih rešitev (strokovnih in pravnih),
- odločanje o sprejemu ene od mogočih rešitev,
- izvrševanje odločitev, praviloma vezane na upravno odločanje.

Temu sledi usmerjeno zbiranje informacij o posledicah sprejetih odločitev, ki v obliki povratne informacije pomeni vrnitev na prvo stopnjo aktivnosti.

Z vidika navedenih procesov sprejemanja in izvajanja odločitev se naloge, ki jih opravljajo posamezni subjekti varstva narave, lahko delijo na oblasne, upravno-strokovne, strokovne in nadzorne. Sprejemanje odločitev je tipična **oblasna** naloga, ki jo izvajajo organi zakonodajne in izvršilno-upravne veje oblasti na državni in lokalni ravni. Zbiranje informacij in njihova obdelava je **strokovna** naloga. Zaznava problemov in oblikovanje možnih rešitev je preplet **strokovnih in upravnih** nalog, kakor tudi izvrševanje sprejetih odločitev. Na področju varstva narave so posebnost **upravljalvske naloge**, ki se nanašajo na upravljanje zavarovanih območij. **Nadzorne** naloge se opravljajo v fazi ugotavljanja izvajanja sprejetih odločitev in so v svojem bistvu strokovne in upravne hkrati.

Shema: Pregledna skica organov in organizacij za izvajanje nalog varstva narave na ravni države (* - Od 1. 11. 2006 Sektor za politiko ohranjanja narave in Sektor za zavarovana območja).

Državni zbor Republike Slovenije

Na ravni države je **Državni zbor RS** najvišji oblastni organ, ki kot zakonodajno telo sprejema temeljne odločitve države. Te odločitve so praviloma oblikovane kot pravne odločitve v zakonski obliki. Državni zbor RS določa tudi temeljna programska in politična izhodišča za področje varstva okolja v nacionalnem programu varstva okolja, ki vsebuje tudi nacionalni program varstva narave.

Državni zbor RS je na podlagi Zakona o varstvu okolja leta 1993 ustanovil SVET ZA VARSTVO OKOLJA. Svet za varstvo okolja je posvetovalno telo za spremljanje stanja, dajanje stališč, mnenj in pobud na področju varstva okolja.

Na ravni lokalnih samoupravnih skupnosti je državnemu zboru ustrezen organ **občinski svet**, ki sprejema oblastne odločitve iz lokalne pristojnosti.

Vlada Republike Slovenije

Vlada RS je državni organ, ki združuje izvršilno in upravno funkcijo. Kot organ izvršilne oblasti določa, usmerja in usklajuje izvajanje politike države ter v ta namen izdaja predpise in sprejema pravne, politične, ekonomske, finančne, organizacijske in druge ukrepe, ki so potrebni za zagotovitev razvoja države in za urejenost razmer na vseh področjih iz pristojnosti države in je za svoje ravnanje tudi odgovorna državnemu zboru. Kot najvišji organ državne uprave usmerja njeno delo prek ministrov, nadzira delo ministrstev, jim daje smernice za izvajanje politike in za izvrševanje zakonov, drugih predpisov in splošnih aktov ter skrbi, da ministrstva usklajeno izvršujejo svoje naloge. Vlada RS je odgovorna Državnemu zboru RS za delovanje državne uprave.

Na področju programiranja in načrtovanja sprejema vlada operativne programe varstva okolja za izvedbo nacionalnega programa varstva okolja.

Vlada RS ustanavlja zavarovana območja državnega pomena, ustanavlja javne zavode za njihovo upravljanje ter izvršuje druge ustanoviteljske pravice države vezane na njihovo upravljanje, kot so imenovanje direktorjev, imenovanje članov svetov zavodov, ki v njih predstavljajo ustanovitelja in drugo. Podeljuje tudi koncesije za upravljanje zavarovanih območij kot javno službo ohranjanja narave in koncesije za rabo naravnih vrednot.

Vlada RS je ustanovila kot svoje posvetovalno telo SVET ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ z nalogo sprejemanja smernic in priporočil za trajnostni razvoj v Republiki Sloveniji, vrednotenje dokumentov, ki se tičejo trajnostnega razvoja in spremljanje

ter dajanje morebitnih predlogov k nacionalnemu programu varstva okolja in drugim sektorskim strategijam v skladu z načeli trajnostnega razvoja.

Na ravni lokalnih samoupravnih skupnosti je vladi ustrezen organ **župan**.

MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Zbiranje informacij in njihova obdelava, kakor tudi zaznava problemov in oblikovanje mogočih rešitev ter izbor in predlog primerne rešitve v sprejem, v nekaterih primerih pa tudi upravno odločanje, se izvaja v okviru resorja varstva okolja, ki vključuje tudi področje varstva narave in sodi v resorno pristojnost **Ministrstva za okolje in prostor**.

Aktivnosti izvajajo:

- neposredno ministrstvo,
- organi v sestavi ministrstva ter
- izvajalci javne službe ohranjanja narave (Zavod RS za varstvo narave, upravljalci zavarovanih območij).

Delovanje vseh organov in organizacij je v nadaljevanju poimenovano SLUŽBA VARSTVA NARAVE. Upošteva pretežnost značaja nalog je njihovo delovanje prikazano kot služba za izvajanje upravnih, strokovnih, upravljaljskih in nadzornih nalog.

Služba varstva narave za izvajanje upravnih nalog

Ministrstvo za okolje in prostor izdaja predpise in druge akte iz pristojnosti ministrstva na področju varstva narave ter opravlja druge naloge, ki jih določa zakon ali drug predpis. Ravno tako izvaja v državnem zboru in na vladi sprejete programske politične usmeritve razvoja na področju varstva narave ter v ta namen določa kratkoročne (letne oziroma dveletne) programe dela ministrstva ter pridobiva sredstva za njihovo izvajanje v državnem proračunu. Ti programi zajemajo vse ministrstvo z njegovimi organi v sestavi ter vključujejo izvajalce javne službe ohranjanja narave, ki so porabniki proračuna, in druge pogodbene izvajalce posameznih nalog varstva.

Upravne naloge se izvajajo na Ministrstvu za okolje in prostor:

- v Direktoratu za okolje, Sektorju za naravo,¹
- na Agenciji Republike Slovenije za okolje, Uradu za varstvo okolja, Sektorju za ohranjanje

¹ Na podlagi spremenjene sistemizacije Ministrstva za okolje in prostor bo Sektor za naravo s 1.11.2006 razdeljen na Sektor za politiko ohranjanja narave in Sektor za zavarovana območja.

SEKTOR ZA NARAVO v Direktoratu za okolje

Sektor za naravo v Direktoratu za okolje izvaja pretežno sistemske in programske naloge s področja ohranjanja narave.

Najpomembnejše naloge so naslednje:

- priprava pravnih predpisov ter vodenje projektov v zvezi s sprejemom predpisov, ki med drugim obsega seznanjanje strokovne javnosti, medresorsko usklajevanje, sodelovanje v postopkih sprejemanja predpisa,
- strokovno usklajevanje predpisov drugih resorjev z naravovarstveno zakonodajo,
- priprava nacionalnega programa varstva narave in operativnih programov ter drugih strategij varstva in programov, skrb za usklajenost načrtov in metod izvajanja posameznih ukrepov varstva, umeščanje vsebin varstva narave v strateške razvojne programe,
- izvajanje koordinacijskih ter drugih strokovnih nalog v zvezi z mednarodnimi konvencijami in sporazumi ter stalna povezanost s sekretariati konvencij,
- spremljanje izvajanja ukrepov varstva naravnih vrednot in ohranjanja biotske raznovrstnosti,
- skrb za javno službo varstva narave, zlasti v zvezi s programi dela in financiranjem, spremljanjem dela prek programov in poročil, zagotavljanjem enotnosti metod dela, izobraževanjem, pripravo upravljaljskih načrtov, sodelovanjem v svetih javnih zavodov,
- izvajanje nalog v zvezi z Evropsko unijo: redno spremljanje gradiv, ki jih posreduje Evropska komisija ali Evropski svet ter oblikovanje in zastopanje stališč v njenih odborih in delovnih skupinah, oblikovanje novih predlogov vsebin in aneksov ter stališč do predlogov drugih držav, Evropske komisije in mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij, skrb za zagotavljanje izvajanja obveznosti iz predpisov Evropske unije ter poročanje o izvajanju teh obveznosti, sodelovanje v odborih in delovnih skupinah Evropske komisije in Evropskega sveta ter spremljanje dogajanja na drugih sektorskih področjih, kot so kmetijstvo, gozdarstvo, vodarstvo, ribištvo, raziskovanje, carinski nadzor,
- vodenje projekta ter izvajanje nalog v zvezi z območji Natura 2000,
- koordinacija projektov mednarodnih finančnih virov, kot so LIFE - Narava III ter PHARE, GEF, INTERREG idr.,
- koordinacija mednarodnega sodelovanja in spremljanje aktivnosti s področja mednarodnih pogodb oziroma dogovorov in sporazumov,
- koordinacija ustanavljanja zavarovanih območij ter vodenje projektov ustanavljanja, ki med drugim obsega strokovna in medsektorska usklajevanja, vodenje javnih razprav, pripravo in postopek sprejemanja pravnih predpisov,
- izvajanje naloge v zvezi z naravovarstvenim in prostovoljnim nadzorom ter vodenje evidenc izdanih pooblastil in izkaznic,

- izvajanje neposrednega nadzora na zavarovanih območjih, ki jih je ustanovila država in nimajo svojega upravljavca, ter neposrednega nadzora zunaj zavarovanih območij,
- izvajanje naloge, povezane z društvi, ki imajo status društev v javnem interesu in vodenje evidenc v zvezi z društvi v javnem interesu.

Leta 2006 (do 1. 11. 2006) je bilo v sektorju poleg vodje sektorja in dveh administrativnih sodelavk zaposlenih 11 strokovnih delavcev.

V Direktoratu za okolje deluje poleg Sektorja za naravo še šest sektorjev, med njimi sta dva, ki sta s področjem varstva narave vsebinsko tesneje povezana: **Sektor za celovite presoje vplivov na okolje**, ki v okviru celovite presoje vplivov na okolje izvaja tudi presoje sprejemljivosti planov na varovana območja, in **Sektor za biotehnologijo**, ki izvaja sistemsko-programske in upravne naloge na področju urejanja ravnanj z gensko spremenjenimi organizmi.

 P
- ZON: 111. člen

Naslov:
Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za okolje
Sektor za naravo
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
Tel.: 01 30 94 550, faks: 01 30 94 593
<http://www.mop.gov.si>

SEKTOR ZA OHRANJANJE NARAVE na Agenciji Republike Slovenije za okolje

Sektor za ohranjanje narave na Agenciji RS za okolje izvaja pretežno upravne naloge.

Najpomembnejše naloge so zlasti naslednje:

- izdajanje dovoljenj po predpisih,
- izdajanje naravovarstvenih pogojev in naravovarstvenih soglasij ter drugih soglasij po predpisih,
- izvajanje nalog pooblaščenega upravnega organa za izvajanje konvencije CITES o trgovini z rastlinami in živalmi ogroženih vrst,
- izvajanje upravnih in drugih nalog v zvezi z varstvom podzemnih jam,
- izdajanje mnenj na podlagi predpisov s področja varstva okolja, veterinarstva, carinskih predpisov, zračnega prometa in drugo,
- vodenje javnih zbirk podatkov,
- sklepanje pogodb o varstvu naravnih vrednot,
- sklepanje pogodb o skrbištvu,
- sodelovanje pri pripravi predpisov in programov ohranjanja narave,
- izvajanje nalog v zvezi z odškodninami za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst,

- skrb za izvajanje nalog zatočišča za živali prostoživečih vrst,
- izvajanje predkupne pravice države in drugih odkupov nepremičnin,
- upravljanje naravnih vrednot, nepremičnin na zavarovanih območjih in stvari, ki jim služijo in so v lasti države, če upravljanje z njimi ni urejeno z drugimi predpisi,
- izvajanje nalog, povezanih s poročanjem, vključno s poročanjem o Evropski komisiji.

V povezavi z izvajanjem nalog varstva narave se z namenom zagotavljanja preglednosti in izvajanja analiz, potrebnih za načrtovanje ukrepov varstva vodijo razne evidence, zbirke podatkov ali registri, ki so določeni z zakoni ali podzakonskimi predpisi. Večino tovrstnih evidenc vodi Agencija RS za okolje.

Predpisane baze podatkov so zlasti:

- evidenca o trgovini z živalmi (23. člen ZON),
- evidenca raziskovalcev in raziskovalnih organizacij, ki sodelujejo v postopkih v zvezi s trgovino z živalmi in rastlinami (7. člen Uredbe o ravnanjih in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami),
- register tržnih pridelovalcev rastlin (9. člen Uredbe o ravnanjih in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami),
- evidenca o mednarodni trgovini z rastlinami in živalmi (36. člen Uredbe o ravnanjih in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami),
- podatkovna baza o živalih v zatočišču (14. člen Uredbe o zatočišču za živali prostoživečih vrst),
- evidenca o označitvah živali (2. člen Pravilnika o označevanju živali prostoživečih vrst v ujetništvu),
- evidenca označevalcev živali (5. člen Pravilnika o označevanju živali prostoživečih vrst v ujetništvu),
- evidenca o trgovini z minerali in fosili (73. člen ZON),
- evidenca presoj tveganja za naravo (19. člen Pravilnika o izvedbi presoje tveganja za naravo in o pridobitvi pooblastila),
- podatkovna baza v zvezi s pooblastili za izvajanje presoje tveganja za naravo (25. člen Pravilnika o izvedbi presoje tveganja za naravo in o pridobitvi pooblastila),
- evidenca oseb, ki imajo pooblastilo ali potrdilo za opravljanje dejavnosti varstva okolja (104. člen ZVO),
- evidenca v zvezi z rabo naravnih dobrin (naravnih vrednot) (105. člen ZVO),
- evidenca pooblaščenih organizacij za izvajanje usposabljanja za samostojno jamarsko delovanje (15. člen ZVPJ),
- evidenca pooblaščenih organizacij za preverjanje usposobljenosti za samostojno jamarsko delovanje (v primeru prenehanja javnega pooblastila Jamarski zvezi Slovenije) (15. člen ZVPJ),
- zbirka podatkov o fizičnih osebah, ki so pridobile potrdilo o usposobljenosti za samostojno jamarsko delovanje (16. člen ZVPJ),
- evidenca pooblaščenih organizacij za usposabljanje za

jamske vodnike in preverjanje usposobljenosti za jamske vodnike (42. člen ZVPJ),

- register jamskih vodnikov (43. člen ZVPJ).

Leta 2006 je bilo v sektorju poleg vodje sektorja in administrativne delavke zaposlenih še 16 strokovnih delavcev.

 P

- ZON: 111. člen

Naslov:

Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje

Sektor za ohranjanje narave

Vojkova c. 52, 1000 Ljubljana

Tel.: 01 280 40 00, faks: 01 280 40 25

<http://www.mop.gov.si>

UPRAVNE ENOTE

Nekatere upravne naloge s področja varstva narave izvajajo upravne enote. V pristojnost upravnih enot sodijo naslednje naloge:

1. izdajanje odločb o statusu zavarovanega območja državnega pomena lastnikom nepremičnin,
2. izdajanje soglasij za promet z nepremičninami,
3. izdajanje dovoljenj za posege v naravo.

 P

- ZON: 86., 104., 104. a in 112. člen

IZVAJALCI NALOG NA PODLAGI JAVNEGA POOBLASTILA

Določene naloge s področja varstva narave na podlagi javnega pooblastila ali po pogodbi izvajajo zunanji izvajalci.

Zavod za gozdove Slovenije izvaja naloge pooblaščenca ministrstva v postopkih uveljavljanja zahtevkov za škodo, ki so jo povzročile živali zavarovanih vrst.

Naslov:

Zavod za gozdove Slovenije

Večna pot 2, 1001 Ljubljana

Tel.: 01 470 00 50

Jamarska zveza Slovenije preverja usposobljenost za samostojno jamarsko delovanje na podlagi javnega pooblastila, ki je določen z zakonom.

Naslov:

Jamarska zveza Slovenije

Lepi pot 6, 1109 Ljubljana

Tel.: 01 429 34 44

Veterinarska klinika Golob, d. o. o., je izvajalec nalog zatočišča za živali prostoživečih vrst, ki v namestitvenih prostorih za živali na Muti na Koroškem in v Šenčurju pri Kranju začasno oskrbuje živali prostoživečih vrst in jim nudi veterinarsko pomoč, če jo potrebujejo. Pri tem z živalmi ravna na predpisani način.

Zatočišče za živali prostoživečih vrst deluje od leta 1995. Na podlagi javnega razpisa je naloge zatočišča za živali zavarovanih vrst od leta 1994 do 2003 opravljal Zoološki vrt mesta Ljubljana, od leta 2004 naprej pa te naloge opravlja zasebna veterinarska klinika Golob, d. o. o.

Naslov:
Golob, d. o. o.
Glavni trg 7, 2366 Muta
Tel.: 02 876 12 85, faks: 02 87612 85

V skladu z Zakonom o varstvu podzemnih jam posamezne naloge na podlagi javnega pooblastila izvajajo tudi **skrbniki podzemnih jam**. Te naloge so: nadzor vstopa v podzemno jamo, vodenje vpisne knjige oseb, ki vstopajo v podzemno jamo, in nadzor spoštovanja predpisanih varstvenih režimov.

- ZON: 93. člen
- Navodilo za ravnanja v zadevah uveljavljanja odškodninskih zahtevkov za škodo, ki so jo povzročile živali zavarovanih prostoživečih vrst (Ministrstvo za okolje in prostor - navodilo ministra, št. 007-01-28/2005 z dne 5. 8. 2005, št. 0071-108/2005 z dne 23. 12. 2005 in št. 0071-156/2006 z dne 1. 8. 2006)
- Zakon o varstvu podzemnih jam: 15. člen, 25.-30. člen
- Uredba o zatočišču za živali prostoživečih vrst (Uradni list RS, št. 98/02)

Služba varstva narave za izvajanje strokovnih nalog

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVE

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave v okviru javne službe ohranjanja sestavin biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot izvaja pretežno strokovne naloge.

Pripravlja strokovne podlage za odločanje države in lokalne skupnosti, poleg tega pa opravlja na podlagi javnega pooblastila tudi nekatera oblastna dejanja, kot so izdajanje raznih mnenj in soglasij, upravljanje z javnimi zbirkami podatkov in drugo. Javno službo opravlja na vsem ozemlju države.

Ustanovljen je bil neposredno z Zakonom o ohranjanju

narave leta 1999, v polni organizacijski obliki pa je pričel delovati leta 2002. Zavod RS za varstvo narave je oseba javnega prava s statusom javnega zavoda. Organi zavoda so direktor, strokovni vodja, svet zavoda in strokovni svet. Ustanoviteljske pravice izvaja vlada. Za delovanje zavoda se uporabljajo določbe Zakona o zavodih in Zakona o ohranjanju narave. Glede financiranja določa zakon, da Zavod RS za varstvo narave pridobiva sredstva za opravljanje dejavnosti iz proračuna, s prodajo storitev ter z dotacijami, donacijami in iz drugih virov. Zakon o ohranjanju narave tudi določa, da uporablja Zavod RS za varstvo narave presežek prihodkov nad odhodki za izvajanje in razvoj svoje dejavnosti.

Čeprav je bil Zavod RS za varstvo narave ustanovljen neposredno z Zakonom o ohranjanju narave (1999), je do njegove dejanske vzpostavitve preteklo še nekaj let. Pomembnejši dogodki so si sledili od sredine leta 2000 v naslednjem sosledju: dne 1. 6. 2000 je bil imenovan prvi vršilec dolžnosti direktorja, dne 20. 9. 2000 je bil sprejet sporazum med Ministrstvom za kulturo in Ministrstvom za okolje in prostor o prehodu in prevzemu delavcev, sredstev, arhiva in nalog delavcev iz nekdanjih zavodov za varstvo naravne in kulturne dediščine na novo ustanovljena zavoda za varstvo narave in varstvo kulturne dediščine; konstitutivna seja sveta zavoda je bila 15. 6. 2001 na Kersnikovi ulici v Ljubljani, kjer je bil prvi neuradni sedež zavoda; statut zavoda je bil sprejet na drugi seji sveta 13. 9. 2001, pravilnik o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest pa na tretji seji 14. 11. 2001; formalna registracija zavoda je bila izvedena 27. 12. 2001; v začetku leta 2002 so bili delavci regionalnih enot nekdanjega zavoda dejansko umeščeni v organizacijski sistem novega zavoda, dne 11. 3. 2003 je pričel z delom prvi redni direktor zavoda.

Naloge Zavoda RS za varstvo narave so strokovne, upravne in druge. Z izvajanjem nalog vstopa v odnos do oseb javnega in zasebnega prava - do države, lokalnih skupnosti, upravnih enot, upravljavcev zavarovanih območij ter fizičnih in pravnih oseb.

Najpomembnejše naloge so:

- evidentiranje in vrednotenje delov narave,
- zbiranje podatkov o naravnih vrednotah in biotski raznovrstnosti ter **upravljanje baz teh podatkov**,
- spremljanje stanja ohranjenosti narave, biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot ter stanja podzemnih jam,
- **priprava naravovarstvenih smernic za prostorske načrte, načrte rabe naravnih dobrin in načrte ter akte varstva nepremične kulturne dediščine**,
- **priprava mnenj v postopkih sprejemanja prostorskih načrtov in rabe naravnih dobrin, presojah sprejemljivosti vplivov planov in posegov v naravo in inšpekcijskih postopkih v**

zvezi z zahtevano sanacijo ter drugih strokovnih mnenj v upravnih in administrativnih postopkih ministrstva,

- izvajanje nalog pooblaščenega strokovnega organa za izvajanje konvencije CITES,
- priprava strokovnih predlogov za določitev statusa naravnih vrednot in razvrstitev naravnih vrednot na naravne vrednote državnega in naravne vrednote lokalnega pomena ter razvrstitev podzemnih jam glede režima vstopa v jame,
- priprava strokovnih predlogov za izvajanje varstvenih ukrepov vključno s strokovnimi osnovami za ustanavljanje zavarovanih območij,
- izvajanje ukrepov varstva naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti,
- upravljanje z zavarovanimi območji, ki jih je ustanovila država in nimajo svojega upravljalca, v obsegu, kot se določi z aktom o zavarovanju,
- skrb za območja Natura 2000 vključno s koordiniranjem in usklajevanjem ukrepov varstva,
- sodelovanje pri pripravi načrtov upravljanja zavarovanih območij,
- **skrb za enotnost strokovnih metod in postopkov na področju ohranjanja narave,**

- izvajanje strokovnega nadzora nad izvajanjem naravovarstvenih nalog,

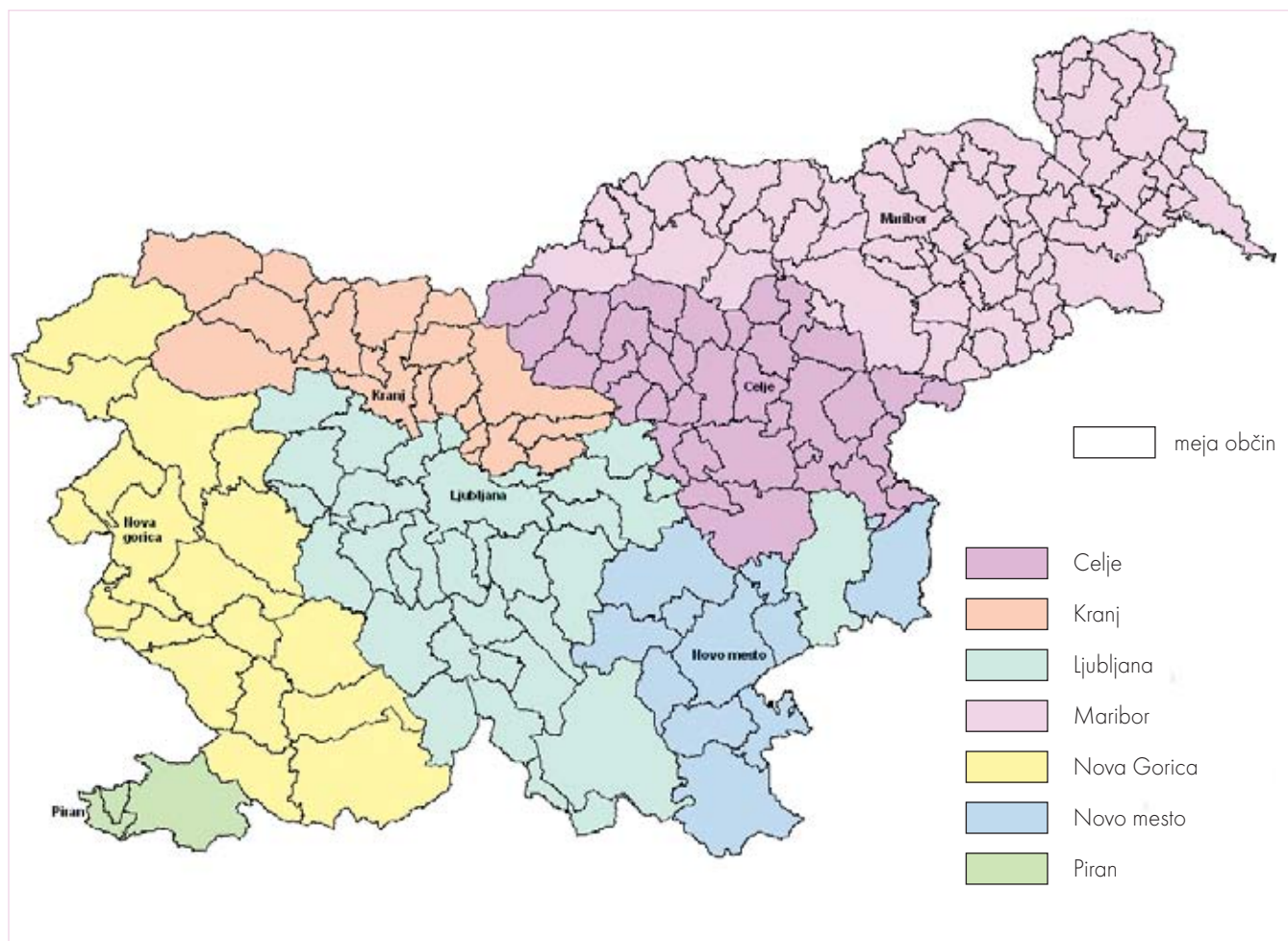
- strokovna pomoč lastnikom naravnih vrednot in lastnikom zemljišč na zavarovanih območjih,
- izobraževanje in ozaveščanje javnosti o pomenu ohranjanja narave;
- priprava strokovnih mnenj v upravnih in administrativnih postopkih ministrstva.

/Krepko izpisane naloge se izvajajo na podlagi javnega pooblastila./

Zavod RS za varstvo narave je sestavljen iz osrednje enote in sedmih območnih enot s sedeži v Ljubljani, Kranju, Mariboru, Piranu, Novi Gorici, Novem mestu in Celju.

Leta 2006 je bilo na zavodu zaposlenih 69 delavcev, od teh 59 strokovnih delavcev, in sicer na osrednji enoti 11, na območni enoti Ljubljana 9, na območni enoti Kranj 6, na območni enoti Maribor 10, na območni enoti Piran 3, na območni enoti Nova Gorica 9, na območni enoti Novo mesto 5 in na območni enoti Celje 6.

Karta 7: Pregled pristojnosti območnih enot Zavoda RS za varstvo narave

Naslov:

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
Dunajska c. 22, 1000 Ljubljana
Tel.: 01 230 95 00, faks: 01 230 95 40
e-pošta: zrsvn.oe@zrsvn.si
http://www.zrsvn.si

Naslovi območnih enot:

Območna enota Kranj
Tomšičeva ulica 9, 4000 Kranj
Tel.: 04 20 19 460, faks: 04 20 19 466
e-pošta: zrsvn.oekr@zrsvn.si

Območna enota Ljubljana
Cankarjeva 10, 1000 Ljubljana
Tel.: 01 24 45 350, faks: 01 24 45 368
e-pošta: zrsvn.oelj@zrsvn.si

Območna enota Nova Gorica
Delpinova 16, 5000 Nova Gorica
Tel.: 05 33 05 310, faks: 05 33 05 310
e-pošta: zrsvn.oeng@zrsvn.si

Območna enota Novo mesto
Adamičeva ulica 2, 8000 Novo mesto
Tel.: 07 39 31 555, faks: 07 39 31 559
e-pošta: zrsvn.oenm@zrsvn.si

Območna enota Maribor
Pobreška cesta 20, 2000 Maribor
Tel.: 02 333 13 70, faks: 02 333 13 80
e-pošta: zrsvn.oemb@zrsvn.si

Območna enota Piran
Tartinijev trg 12, 6330 Piran/Pirano
Tel.: 05 67 10 900, faks: 05 67 10 905
e-pošta: zrsvn.oepi@zrsvn.si

Območna enota Celje
Opekarniška 2, 3000 Celje
Tel.: 03 42 60 343, faks: 03 42 60 342
e-pošta: zrsvn.oece@zrsvn.si

- ZON: 113., 115., 117., 127., 129. in 132. člen

Služba varstva narave za izvajanje upravljalvskih nalog

UPRAVLJAVCI ZAVAROVANIH OBMOČIJ

Upravljanje zavarovanih območij je **državna javna služba** v primerih, ko je država ustanoviteljica zavarovanih območij. Ko je lokalna skupnost ustanoviteljica zavarovanih območij, je nosilka upravljanja teh zavarovanih območij **lokalna javna služba**.

Zakon za upravljanje zavarovanih območij predvideva ustanovitev javnega zavoda, koncesijsko upravljanje ali neposredno upravljanje prek režijskega obrata ustanovitelja zavarovanega območja.

Javni zavod in koncesijsko upravljanje sta obliki negospodarske javne službe, režijski obrat pa sodi med oblike organiziranja državnih ali lokalnih upravnih organov. Koncesijsko upravljanje pa je hkrati tudi lahko oblika izvajanja gospodarske javne službe. Zakon o ohranjanju narave tudi določa, da se koncesija za upravljanje z zavarovanim območjem podeli fizični ali pravni osebi na podlagi določb o podeljevanju koncesije iz zakona, ki ureja gospodarske javne službe.

Upravljalvci zavarovanega območja opravljajo poleg upravljalvskih nalog tudi varstvene, strokovne in nadzorne naloge na zavarovanem območju. Varstvene in delno tudi nekatere strokovne naloge so istega tipa kot pretežni del nalog Zavoda RS za varstvo narave.

Najpomembnejše naloge so zlasti:

- redno spremljanje in analiziranje stanja narave v zavarovanem območju,
- **upravljanje z bazami podatkov, ki se nanašajo na zavarovano območje,**
- priprava predloga načrta upravljanja,
- izvajanje varstvenih ukrepov za varovanje naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti na zavarovanem območju, vključno z vzdrževanjem stanja in obnavljanjem,
- sklepanje pogodb o varstvu in pogodb o skrbništvu,
- sodelovanje s strokovno službo varstva narave, zlasti pri pripravi naravovarstvenih smernic, ki se nanašajo na zavarovano območje,
- skrb za označitev zavarovanega območja in vzpostavitev in vzdrževanje infrastrukture za obisk in ogledovanje zavarovanega območja,
- vodenje obiskovalcev, predstavljanje zavarovanega območja,
- upravljanje nepremičnin, ki so v lasti ustanovitelja, za potrebe upravljanja, če je v aktu o zavarovanju tako določeno,
- sodelovanje z lastniki zemljišč na zavarovanem območju in lokalnimi skupnostmi v zavarovanem območju,
- **izvajanje neposrednega nadzora na zavarovanem območju.**

/Krepko izpisane naloge se izvajajo na podlagi javnega pooblastila./

V letu 2006 javno službo za izvajanje upravljaljskih nalog zavarovanih območij opravlja šest javnih zavodov in trije koncesionariji.

► P
- ZON: 130.-136. člen

► SPLET
http://www.parki.mop.gov.si/parki_v_sloveniji.html

JAVNI ZAVODI

Javni zavod Triglavski narodni park

Javni zavod Triglavski narodni park je bil ustanovljen leta 1981. Izoblikoval se je iz nekdanje uprave Gojitvenega lovišča Triglav.

Javni zavod upravlja z območjema Triglavskega narodnega parka in naravnega rezervata Zelenci.

Leta 2006 je bilo v javnem zavodu zaposlenih 51 delavcev. Sedež uprave javnega zavoda je na Bledu. Informacijska centra sta dva, v upravni stavbi na Bledu in v Domu Triglavskega narodnega parka v Trenti.

Naslov:
Javni zavod Triglavski narodni park
Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled
Tel.: 04 578 02 00, faks: 04 578 02 01
e-pošta: triglavski-narodni-park@tnp.gov.si
<http://www.tnp.si>

Javni zavod Park Škocjanske jame

Javni zavod Park Škocjanske jame je bil ustanovljen leta 1996. V javni zavod je bila prevzeta tudi vodniška služba podjetja HTG Sežana, ki je do prenosa v državno upravljanje izvajala dejavnost vodenja po jamah.

Leta 2006 je bilo v javnem zavodu zaposlenih 20 delavcev. Sedež uprave javnega zavoda je v Škocjanu. Informacijski center je v Matavunu.

Naslov:
Javni zavod Park Škocjanske jame
Škocjan 2, 6215 Divača
Tel.: 05 70 82 100, faks: 05 70 82 105
e-pošta: psj@psj.gov.si
<http://www.sigov.si/parkskj/>
<http://www.park-skocjanske-jame.si/>

Javni zavod Kozjanski regijski park

Javni zavod Kozjanski regijski park je bil kot javni zavod Spominski park Trebče ustanovljen leta 1982. Po preimenovanju Spominskega parka Trebče v Kozjanski regijski park z Zakonom o ohranjanju narave leta 1999 se je preimenoval tudi zavod v javni zavod Kozjanski regijski park.

Leta 2006 je bilo v javnem zavodu zaposlenih 18 delavcev. Sedež parka je v Podsredi.

Naslov:
Javni zavod Kozjanski park
Podsreda 45, 3257 Podsreda
Tel.: 03 800 71 00, faks: 03 800 71 08
e-pošta: kozjanski-park@kp.gov.si
<http://www.gov.si/kp/>

Javni zavod Krajski park Goričko

Javni zavod Krajski park Goričko je bil ustanovljen leta 2004.

Leta 2006 je bilo v javnem zavodu zaposlenih 6 delavcev, 10 zunanjih delavcev dela projektno. Informacijski center parka je v gradu Grad v naselju Grad.

Naslov:
Javni zavod Krajski park Goričko
Grad 191, 9264 Grad
Tel.: 02 551 88 60, faks: 02 551 88 69
e-pošta: park.goricko@siol.netguest.arnes.si
<http://www.park-goricko.org/>

Javni zavod Krajski park Kolpa

Javni zavod Krajski park Kolpa je bil ustanovljen leta 2006. Je v fazi organizacijskega vzpostavljanja; imenovan je vršilec dolžnosti direktorja.

Naslov:
Javni zavod Krajski park Kolpa
Adlešiči 15, 8341 Adlešiči

Javni zavod Notranjski regijski park

Javni zavod Notranjski regijski park je ustanovila občina Cerknica leta 2002.

Leta 2006 sta bila v javnem zavodu zaposlena 2 delavca.

Naslov:
Javni zavod Notranjski regijski park
Tabor 42, 1380 Cerknica
Tel.: 01 70 90 626, faks: 01 70 90 633
e-pošta: info@notranjski-park.si
http://www.notranjski-park.si/

KONCESIONARJI

SOLINE Pridelava soli, d. o. o.
– Koncesionar za upravljanje **krajinskega parka Sečoveljske soline**

Podjetje Soline Pridelava soli, d. o. o., je postalo upravljavec Krajinskega parka Sečoveljske soline s podpisom pogodbe z Ministrstvom za okolje in prostor leta 2003.

Naloge upravljanja izvaja 8 delavcev. Informacijski center parka je v stavbi sedeža upravljavca v solinah na Leri.

Naslov:
SOLINE Pridelava soli, d. o. o.
Seča 115, 6320 Portorož/Portorose
Tel.: 05 67 21 330, faks: 05 67 21 331
e-pošta: kpss@soline.si
http://www.kpss.soline.si

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije – BirdLife Slovenia –
Koncesionar za upravljanje **naravnega rezervata Škocjanski zatok**

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije – BirdLife Slovenia je postalo upravljavec Naravnega rezervata Škocjanski zatok s podpisom pogodbe z Ministrstvom za okolje in prostor leta 2000.

Naloge upravljanja izvaja 6 delavcev.

Naslov:
DOPPS – BirdLife Slovenia
Staničev trg 16, 6000 Koper
Tel.: 05 62 60 370, faks: 05 62 60 369
e-pošta: skocjanski@skocjanski-zatok.org
http://www.skocjanski-zatok.org/

LOGARSKA, d. o. o. – Koncesionar za upravljanje **Krajinskega parka Logarska dolina**

Logarska, d. o. o., izvaja naloge upravljavca zavarovanega območja na podlagi pogodbe z občino Mozirje oz. Solčava od leta 1992.

Naloge upravljanja izvajajo trije delavci. Informacije o parku so dostopne v Turističnem informacijskem centru Logarska dolina.

Naslov:
Logarska dolina, d. o. o.
Logarska dolina 9, 3335 Solčava
Tel. 03 838 90 04; faks: 03 838 90 03
e-pošta: logarska@siol.net, info@logarska.si
http://www.logarska-dolina.si/

Službe za izvajanje nadzornih nalog

INŠPEKTORAT REPUBLIKE SLOVENIJE ZA OKOLJE IN PROSTOR

V Inšpektoratu za okolje in prostor, ki je organ v sestavi Ministrstva za okolje in prostor, izvajajo inšpekcijski nadzor nad izvrševanjem predpisov s področja ohranjanja narave inšpektorji za ohranjanje narave.

Leta 2006 je v notranji organizacijski enoti **Inšpekcije za okolje in ohranjanje narave** izvajalo naloge s področja varstva narave 13 inšpektorjev; od teh dva v uradu predstojnika inšpektorata, po eden oz. ponekod po dva pa na vsaki od osmih območnih enot v Celju, Kopru, Kranju, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Novi Gorici in Novem mestu.

Posamezne inšpekcijske naloge s področja ohranjanja narave poleg okoljskih inšpektorjev izvajajo tudi **lovski in ribiški, veterinarski, gozdarski in tržni inšpektorji**. Organizirani so kot organi v sestavi v okviru pristojnih resorjev.

► P
– ZON: 151., 153. in 154. člen

Naslov:
Ministrstvo za okolje in prostor
Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor
Dunajska c. 47, 1000 Ljubljana
Tel.: 01 420 44 88, faks: 420 44 91

CARINSKA UPRAVA REPUBLIKE SLOVENIJE

Carinska uprava Republike Slovenije je v nadzor vključena zlasti v zvezi z izvajanjem predpisov, s katerimi se omejuje in nadzoruje trgovina z rastlinami in živalmi ogroženih vrst. Deluje v okviru resorne pristojnosti Ministrstva za finance.

► P
– ZON: 152. in 154. člen

Naslov:
Carinska uprava Republike Slovenije
Šmartinska c. 55, 1523 Ljubljana
Tel.: 01 478 38 00, faks: 01 478 39 00

GENERALNA POLICIJSKA UPRAVA

Policija je tako kot carinska uprava vključena v nadzor trgovine z ogroženimi rastlinskimi in živalskimi vrstami. Poleg tega je pristojna za nadzor nad upoštevanjem določil Uredbe o prepovedi vožnje z vozili v naravnem okolju ter za ukrepanja v primeru kaznivih ravnanj.

 P
- ZON: 153. člen

Naslov:
Ministrstvo za notranje zadeve
Generalna policijska uprava
Štefanova 2, 1000 Ljubljana
Tel.: 01 428 57 45, faks: 01 428 57 36

IZVAJALCI NEPOSREDNEGA NADZORA V NARAVI

Neposredni nadzor v naravi zajema nadzor nad spoštovanjem prepovedi, določenih z Zakonom o ohranjanju narave in drugimi predpisi. Izvajajo ga **naravovarstveni in prostovoljni nadzorniki**, ki so za to posebej usposobljeni in imajo pooblastilo ministra.

Naloge neposrednega nadzora so:

- neposredno spremljanje stanja,
- **nadzor nad izvajanjem varstvenih režimov,**
- **ugotavljanje dejanskega stanja pri kršitvah prepovedi iz Zakona o ohranjanju narave in njegovi podlagi sprejetih predpisov ter obveščanje pristojnih inšpekcijskih organov,**
- **opozarjanje oseb na varstvene režime zaradi kaznivih ravnanj.**

/Krepko izpisane naloge se izvajajo na podlagi javnega pooblastila./

NARAVOVARSTVENI NADZORNIKI imajo službeni znak in izkaznico ter predpisano uniformo. Pri opravljanju svojega dela lahko ugotavljajo istovetnost fizičnih oseb in dokumentirajo dejansko stanje storjene kršitve. V nekaterih posebej določenih primerih lahko izterjajo globo na mestu storitve prekrška.

PROSTOVOLJNI NADZORNIKI imajo razen izterjave globe enake pristojnosti kot naravovarstveni.

Izvajanje naravovarstvenega nadzora je organizirano v javnih zavodih za upravljanje z zavarovanimi območji so

praviloma organizirane notranje organizacijske enote za učinkovitejše izvajanje neposrednega nadzora v naravi. ter v zavodu za gozdove Slovenije je oseba javnega prava, ki zagotavlja izvajanje neposrednega nadzora v naravi na območjih gozdov.

 P
- ZON: 153., 155.-159., 175. člen
- Uredba o določitvi programa usposabljanja za izvajanje neposrednega nadzora v naravi
- Pravilnik o službenem znaku, izkaznici in uniformi naravovarstvenih nadzornikov

DRUŠTVA, KI DELUJEJO V JAVNEM INTERESU NA PODROČJU OHRANJANJA NARAVE

Status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, lahko pridobi društvo, ki izpolnjuje pogoje določene v Zakonu o društvih in Zakonu o ohranjanju narave.

Društvu se podeli status, če poleg izpolnjevanja splošnih pogojev, določenih v Zakonu o društvih, izkazuje tudi, da s svojim delovanjem pomembno prispeva k ohranjanju narave s tem, da dejavno sodeluje pri ohranjanju narave, izvaja promocijo ohranjanja narave ali širi strokovno znanje na področju ohranjanja narave z izobraževanjem in vzgojo.

Društva, ki izvajajo dejavnosti, pri katerih zavestno vznemirjajo, poškodujejo ali ubijajo živali ali poškodujejo ali ruvajo rastline, ne morejo pridobiti statusa na področju ohranjanja narave. Sem sodijo tudi društva, ki rabijo rastline ali živali prostoživečih vrst kot naravni vir. Raba rastlin ali živali prostoživečih vrst se v skladu s splošnimi načeli ohranjanja narave mora izvajati na trajnostni način in etično kar najbolj sprejemljivo. Aktivnosti, kot so spremljanje stanja vrst, vodenje evidenc, izboljševanje življenjskih razmer v habitatu vrste, ki se izkorišča in podobno, se štejejo za aktivnosti, ki so potrebne za uresničevanje načel trajnostne rabe naravnega vira. Takšne aktivnosti se lahko štejejo kot aktivnosti v javnem interesu, le če so kot take določene s predpisi s področja rabe naravnih virov, npr. lova, ribolova.

O podelitvi statusa odloči ministrstvo. Ena od pravic, ki jo pridobi društvo s podelitvijo statusa društva, ki deluje v javnem interesu, je **pravica zastopanja interesov ohranjanja narave v vseh upravnih in sodnih postopkih, ki zadevajo ohranjanje narave.**

V letu 2006 imajo status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, naslednja društva:

- Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (od leta 2001),

- Društvo za okoljevarstveno vzgojo Evrope v Sloveniji (od leta 2001),
- Jamarska zveza Slovenije (od leta 2004),
- Društvo za raziskovanje jam Ljubljana (od leta 2004),
- Slovensko društvo za zaščito voda (od leta 2004),
- Regijsko društvo ekološkega gibanja Ivančna Gorica - RDEG (od leta 2004),
- Mikološka zveza Slovenije (od leta 2005),
- Jamarski klub Novo mesto (od leta 2005),
- Morigenos, Društvo za raziskovanje in zaščito morskih sesalcev (od 2006),
- Društvo za raziskovanje jam Bled (od 2006),
- Jamarski klub Bojan Krivec Lokve (od 2006).

: P

- ZON: 137.-139. člen

- Zakon o društvih: 30. - 36. in 58. člen

ZASTOPNIKI INTERESOV OHRANJANJA NARAVE

Naravo pred dejavniki ogrožanja lahko branimo le ljudje kot posamezniki ali posamezne družbene institucije. V ta namen je z zakonom poleg nalog in pristojnosti državnih in lokalnih organov in organizacij posebej določena vloga civilne in strokovne javnosti na področju zastopanja interesov ohranjanja narave.

Zakon je v ta namen podelil **Zavodu RS za varstvo narave** pravico in dolžnost zastopati interese ohranjanja narave v vseh upravnih in sodnih postopkih, katerih predmet so sestavine biotske raznovrstnosti, naravne vrednote ali zavarovana območja.

Enako pravico je na področju civilne družbe podelil tudi **društvom, ki delujejo v javnem interesu na področju ohranjanja narave.**

: P

- ZON: 118. in 137. člen

5 FINANCIRANJE VARSTVA NARAVE

Varstvo narave po svoji naravi praviloma in pretežno **neprofitna** dejavnost, ki jo morajo zagotavljati država in lokalne skupnosti v skladu s svojimi pristojnostmi. Taka opredelitev dejavnosti varstva narave jo uvršča v sistem javnega financiranja, ki poteka praviloma prek državnega proračuna. Tako določa zakon, da **država in lokalne skupnosti** zagotavljajo javne stroške ohranjanja narave. Država zagotavlja sredstva za ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot, opravljanje javne službe ohranjanja narave ter za odškodnine v skladu z določili Zakona o ohranjanju narave. Lokalna skupnost pa zagotavlja sredstva za ukrepe varstva naravnih vrednot, opravljanje javne službe ohranjanja narave ter za odškodnine, če se nanašajo na varstvo naravnih vrednot lokalnega pomena.

Zakon dopušča oziroma predvideva tudi druge vire financiranja javne službe ohranjanja narave in jih ureja pri financiranju zavodov kot izvajalcev dejavnosti javne službe. Sem sodijo **plačila za opravljene storitve, dotacije, donacije in drugi zakonsko dopuščeni viri**.

Zakon o ohranjanju narave ureja tudi način **plačila stroškov izravnalnih ukrepov**, ki jih krije povzročitelj okrnitve narave na način, kot ga za povzročitelja obremenitve predpisuje Zakon o varstvu okolja, da le-ta krije celotne stroške nastale zaradi obremenjevanja okolja.

V zakonu je urejena naravovarstvena dajatev, ki nalaga obveznost plačila za rabo naravne vrednote vsakomur (fizični in pravni osebi), ki rabi naravno vrednoto na podlagi veljavnega pravnega naslova in katere lastnik je država ali lokalna skupnost. V zakonu uporabljeni termin govori o povračilu za rabo naravne vrednote. Osnova za plačilo povračila je vrsta, količina in obseg rabe naravne vrednote. Višino povračila, način izračunavanja, odmere ter plačevanja in merila za znižanje in oprostitev predpiše vlada. Za naravne vrednote lokalnega pomena določa povračilo lokalna skupnost. Določba še ni bila realizirana z ustreznim predpisom vlade. Po naravi stvari je razvidno, da ne gre za plačilo koncesijske dajatve, temveč je to popolnoma ločena in samostojna obveznost. Ta dajatev sodi med ekonomske in finančne instrumente varstva okolja - okoljske dajatve za rabo naravnih dobrin.

Zakon določa, da ima fizična ali pravna oseba, ki uredi naravno vrednoto za ogledovanje in obiskovanje, pravico zaračunavati **vstopnino**. Višina vstopnine zajema praviloma povrnitev stroškov za ureditev naravne vrednote za ogledovanje in obiskovanje in jo na predlog osebe iz prvega odstavka tega člena potrdi minister. Višino vstopnine

za naravno vrednoto lokalnega pomena potrdi pristojni občinski organ. Ta določba velja tudi za upravljavce zavarovanih območij, če le-ti uredijo naravno vrednoto za ogledovanje ali obiskovanje oziroma če kako drugače uredijo infrastrukturo v zavarovanem območju, ki je potrebna za varno obiskovanje zavarovanega območja. Kot taka lahko predstavlja neposredni finančni vir za njihovo delovanje in s tem razbremeni proračunsko financiranje.

Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov, ki v imenu države gospodari s kmetijskimi zemljišči in gozdovi v lasti države na zavarovanih območjih, ki jih je ustanovila država, mora njihovim upravljavcem nakazovati **del presežka prihodka nad odhodki sklada**, ki ga letno določi vlada. Uporaba teh sredstev je namenska. Uporabijo se lahko za izvedbo načrtovanih ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti kmetijskih zemljišč in gozdov skladno z letnim programom upravljavca.

► P

- ZON: 147.- 150. člen

- ZVO: 114. člen

Poleg sistema javnega, neposrednega in namenskega financiranja dejavnosti varstva narave, kot ga določa Zakon o ohranjanju narave, je enako pomembno tudi financiranje dejavnosti in aktivnosti varstva narave s sredstvi, ki se zagotavljajo iz različnih drugih virov, zlasti mednarodnih finančnih virov, iz tujih ali domačih dotacij, sponzorstev. Ta sredstva lahko koristijo javne ustanove, lokalne skupnosti, nevladne organizacije, podjetja ali posamezniki.

MEDNARODNI FINANČNI VIRI so sredstva, s katerimi razpolagajo mednarodne vladne in nevladne organizacije, sekretariati konvencij in Evropska unija. Ta sredstva v sodelovanju s posameznimi državami v obliki javnih razpisov ali z izvajanjem programov namenjajo za podporo različnim naravovarstvenim ukrepom in aktivnostim.

EVROPSKA UNIJA ima na razpolago več različnih finančnih instrumentov, kot so strukturni in kohezijski skladi, predpristopni programi, tematski programi idr. Za področje varstva narave ima namensko oblikovan finančni program **LIFE III - narava**, iz katerega omogoča financiranje naravovarstvenih projektov, povezanih z ohranjanjem območij Natura 2000 in habitatov varovanih rastlinskih in živalskih vrst. Z letom 2005 so se javni razpisi v okviru tega programa zaključili, do konca leta 2008 pa se bo zaključilo tudi izvajanje projektov. Evropska komisija pa že pripravlja predpise o novem načinu financiranja okoljskih programov vključno s programom ohranjanja narave in biotske raznovrstnosti za prihodnje šestletno obdobje. Novi program se imenuje **LIFE +**.

Ob pomembni vlogi Ministrstva za okolje in prostor pri vodenju postopkov, predpisanih s strani Evropske komisije, ter zagotovitvi slovenskega finančnega deleža iz proračuna, je bilo s strani Evropske komisije v obdobju od leta 2000 do 2005 odobrenih iz programa LIFE III - narava 11 projektov: Šotna barja v Triglavskem narodnem parku, Prenova in varstvo habitatov in ptic Škocjanskega zatoka, Upravljaški načrt za suha travnišča na planini Oslica in Vetrnik, Varstvo velikih zveri v Sloveniji (1. faza), Varstvo ogroženih vrst in habitatov na območju bodočega kraškega parka, Vzpostavitev dolgoročnega varstva kosca (*Crex crex*) v Sloveniji, Varstvo vrst in habitatov v krajinskem parku Sečoveljske soline, NATURA 2000 v Sloveniji - modeli upravljanja in informacijski sistem, Ohranjanje populacije vidre v parku Goričko, Presihajoče Cerkniško jezero, Varstvo biodiverzitete reke Mure v Sloveniji.

Pred pridružitvijo Slovenije k Evropski uniji je bil eden od pomembnih finančnih virov tudi program **PHARE**, s katerim je Evropska unija državam kandidatkam pomagala izpolnjevati pogoje za članstvo. V letu 2003 je bila celotna programska shema na področju okolja namenjena ohranjanju biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti na obmejnem območju z Avstrijo.

V okviru programa PHARE 2003 je bilo sofinanciranih 11 projektov: Upravljanje z ribniki Podvinci in Velovlek, Vzpostavitev mehanizmov varstva biodiverzitete Prekmurja, Krajinski park Topla, Karavanke Natura 2000, Ekološko-turistična obogatitev ribnika Vrbje, Bukovniško jezero - prebujajoča se lepota, Živeti z Naturo 2000 na Goričkem, Malo infosredišče Triglavski narodni park Bled, Trajnostno upravljanje reke Drave, Zasnova conacij izbranih območij Natura 2000, Krajinski park Boč.

V procesu približevanja je Evropska unija s programom **TAIEX** omogočala kratkoročno tehnično pomoč pri približevanju in uvajanju pravnega reda Skupnosti, zlasti v obliki delavnic, študijskih obiskov, strokovnega svetovanja.

V okviru Evropske unije se izvajajo programi **INTERREG**, ki so namenjeni medsebojnemu sodelovanju in uravnoteženemu razvoju Evrope. V Sloveniji so se projekti izvajali že pred vstopom v Evropsko unijo, programsko izvajanje pa Evropska komisija omogoča tudi članicam. V okviru INTERREG se je izvajal tudi program **IPAM**, namenjen upravljanju zavarovanih območij.

Ena od oblik pomoči novim članicam Evropske unije je popristopni program **TRANSITION FACILITY**, v katerega je vključena tudi Slovenija s projektom Komunikacijska podpora Naturo 2000.

S strani Evropske unije se sofinancirajo tudi **kmetijsko-okoljski ukrepi (SKOP)**, katerih namen je poleg popularizacije kmetijske pridelave, ki ustreza potrebam potrošnikov ter varuje njihovo zdravje, tudi zagotavljanje trajnostne rabe naravnih virov, zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje, ohranja biotske raznovrstnosti in zavarovanih območij. Kmetijsko okoljski programi, katerih cilj je prispevati k ohranjanju ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter skrbi za krajino, so se v okviru Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano začeli izvajati v letu 2003. Najpomembnejši ukrepi so: planinska paša, košnja strmih travnikov in grbinastih travnikov, ohranjanje travniških sadovnjakov, ohranjanje ekstenzivnega travinja, ohranjanje obdelane in poseljene krajine na zavarovanih območjih, reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri, ohranjanje posebnih travniških habitatov. Ukrepi za ohranjanje biotske raznovrstnosti se izvajajo na ekološko pomembnih območjih, ki vključujejo tudi območja Natura 2000.

► P

- ZON: 127, 150 člen

► SPLET

- <http://ec.europa.eu/environment/life/home.htm>

- <http://www.interreg.gov.si>

- http://ec.europa.eu/enlargement/finacial_assistance/phare/index_en.htm

► LIT

- MOP in Regionalni center za okolje (Lebez - Lozej J., M. Š. Jeršič, B. Koron - uredile), 2006: Zbornik sofinanciranih projektov Phare Program čezmejnega sodelovanja Slovenija/Avstrija 2003 - Čezmejno ohranjanje biotske raznovrstnosti in trajnostni razvoj

► P

- Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2004-2006

VI. VIRI IN LITERATURA

- Božič, L., 2003: Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2, Predlogi Posebnih zaščitenih območij (SPA) v Sloveniji, DOPPS, Monografija DOPPS, št. 2, Ljubljana.
- Bučar, F., 1974: Sodobne organizacijske teorije, Pravna fakulteta v Ljubljani, Ljubljana.
- Čebulj, J., 1996: Zakonska ureditev varstva okolja, Upravni zbornik, Ljubljana.
- Čebulj, J., Pichler, D. & Prančič, A., 1994: Zakon o varstvu okolja s komentarjem, Gospodarski vestnik, Ljubljana.
- Čebulj, J., 1999: O ustavnosodni presoji določanja načina uživanja lastnine na naravnih dobrinah, V. Dnevi javnega prava 7. - 9. junij 1999, Inštitut za javno upravo, Portorož.
- Ferry, L., 1998: Novi ekološki red, Drevo, žival in človek, Založba Krtina, Ljubljana.
- Jogan, N., M. Kaligarič, I. Leskovar, A. Seliškar & J. Dobravec, 2004: Habitatni tipi Slovenije HTS 2004, tipologija, Ministrstvo za okolje in prostor - Agencija RS za okolje, Ljubljana.
- Kremesec - Jevšenak, J., 2002: Ukrepi varstva naravnih vrednot v funkciji varstva narave, Magistrska naloga, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Kryštufek, B., 1999: Osnove varstvene biologije, Tehniška založba Slovenije, Ljubljana.
- Kušej, G., Pavčnik M. & Perenič, A., 1992: Uvod v pravoznanstvo, ČZ Uradni list RS, Ljubljana.
- Ministrstvo za okolje in prostor - Agencija RS za okolje (Bolješič R. - uredil), 2002: Vodnik za izvajanje Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES).
- Ministrstvo za okolje in prostor - Agencija RS za okolje (Bolješič, R., U. Mavri & A. Arih), 2005: Poročilo o izvajanju Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES) v Republiki Sloveniji 2000-2004.
- Ministrstvo za okolje, prostor in energijo - Agencija RS za okolje (Skoberne P. - pripravil in uredil), 2004: Pregled mednarodnih organizacij in predpisov s področja varstva narave 2004, Priročnik (inačica 9.0), Ljubljana.
- Ministrstvo za okolje in prostor - Agencija RS za okolje (Hlad, B. & Skoberne, P. - uredila), 2001: Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji, Ministrstvo za okolje in prostor - Agencija RS za okolje Ljubljana.
- Ministrstvo za okolje in prostor in Regionalni center za okolje (Lebez - Lozej J., M. Š. Jeršič, B. Koron - uredile), 2006: Zbornik sofinanciranih projektov Phare Program čezmejnega sodelovanja Slovenija/Avstrija 2003 - Čezmejno ohranjanje biotske raznovrstnosti in trajnostni razvoj.
- Ministrstvo za okolje in prostor, 2002: Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.
- Mršič, N., 1997: Biotska raznovrstnost v Sloveniji, Slovenija - »vroča točka« Evrope, Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava RS za varstvo narave, Ljubljana.
- Muzejsko društvo za Slovenijo, 1920: Spomenica Odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 1, 1-4: 69-75, Ljubljana.
- Pavčnik, M., 1997: Teorija prava, Prispevek k razumevanju prava, Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Peterlin, S., 1976: Nekaj o zamekih in začetkih varstva narave v Sloveniji, Varstvo spomenikov 20: 75-92, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Ljubljana.
- Peterlin, S., 1995: Znamenita spomenica iz leta 1920 in njena dediščina, Varstvo narave na Slovenskem, str. 9-13, Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana.
- Peterlin, S. 1970: Varstvo narave na prelomnici, Proteus 33: 50-52, Prirodoslovno društvo Slovenije, Ljubljana.
- Pichler, D., 1997: Odgovornost do narave in ekologizacija prava, Gospodarski vestnik, Podjetje in delo, št. 8, Ljubljana.
- Piskernik, A., 1965: Iz zgodovine slovenskega varstva narave, Varstvo narave 2-3: 59-74, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Ljubljana.
- Praprotnik, N. & P. Skoberne, 1995: Od kraljeve rože in planike do Rdečega seznama, Varstvo narave na Slovenskem, str. 26-47, Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana.
- Republiški komite za kulturo (Humar, J., J. Korošec & F. Zupan), 1986: Naravna in kulturna dediščina ter njeno varovanje - Analiza, Ljubljana.
- Simić, M., 2002: Prispevek k poznavanju zgodovine varstva jam na Slovenskem ob pripravi Zakona o varstvu podzemnih jam, Varstvo narave 19, str. 115-139, Ljubljana.
- Strohsack, B., 1982: Žival in škoda, DDU Univerzum, Ljubljana.
- Šinkovec, J., 1994: Pravo okolja, ČZ Uradni list RS, Ljubljana.
- Trpin, G., 1993: Smeri razvoja sodobnih upravnih sistemov, Upravni zbornik, Pravna fakulteta, Ljubljana.
- Virant, G., 1997: Odvzem in omejitve lastninske pravice v javno korist ter socialna vezanost lastnine, doktorska dizertacija, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Ljubljana.
- Viskovič, Nikola, 1995: Pravice živali, Pravniki 11-12, str. 589-602, Ljubljana.
- Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine (Skoberne, P. & S. Peterlin - uredila), 1991: Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije - 2. del: osrednja Slovenija, Ljubljana.

- Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo (Peterlin, S. - uredil), 1976: Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, Ljubljana.
- Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo (Smerdu, R. - uredil), 1979: Vestnik : Varstvo naravne dediščine v Sloveniji, št. 6, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Ljubljana.
- Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine (Skoberne, P. & S. Peterlin - uredila), 1988: Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije - 1. del: vzhodna Slovenija, Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine, Ljubljana.

PRAVNI VIRI:

- Zakon o zavodih (Uradni list RS 121/1991, 451/1994 Odl. US: U-I-104/92, 8/1996, 18/1998 Odl. US: U-I-34/98, 36/2000-ZPDZC, 127/2006-ZJZP)
- Zakon o zaščiti živali (Uradni list RS, št. 98/99, 126/03, 61/06-ZDru-1)
- Zakon o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 110/02-, ZGO-1, 2/04, 41/04-ZVO-1)
- Zakon o varstvu podzemnih jam (Uradni list RS, št. 02/04 in 61/06 - ZDru-1)
- Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 41/04, 17/06, 20/06, 28/06, Skl. US:U-I-51/06-5, 49/06-ZMetD, 66/06, Odl. US: U-I-51/06-10, 112/06, Odl. US: U-I-40/06-10 // Uradni list RS, št. 39/2006 - uradno prečiščeno besedilo)
- Zakon o varstvu narave (Uradni list SRS, št. 7/70)
- Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 7/1999, 110/2002-ZGO-1, 126/2003-ZVPOPKD)
- Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 110/2002 (8/2003 - popr.), 58/2003-ZZK-1)
- Zakon o Triglavskem narodnem parku (Uradni list SRS, št. 17/81, 18/81 - popr., 42/86, Uradni list RS št. 8/90, 35/01)
- Zakon o spominskem parku Trebče (Uradni list SRS, št. 1/81, 42/86, Uradni list RS, št. 8/90) - Kozjanski regijski park po ZON, 1999
- Zakon o sladkovodnem ribištvu (Uradni list SRS, št. 61/06)
- Zakon o rudarstvu (Uradni list RS, št. 56/99, 110/02-ZGO-1, 46/04)
- Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96)
- Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi (Uradni list RS, št. 23/2005)
- Zakon o ratifikaciji konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, spremembah konvencije ter dodatkov I, II, III in IV h konvenciji (Uradni list RS, MP 31/99 - Uradni list RS, št. 110/99),
- Zakon o ratifikaciji konvencije o biološki raznovrstnosti (Uradni list RS, MP 7/96 - Uradni list RS, št. 30/96)
- Zakon o planiranju in urejanju prostora v prehodnem obdobju (Uradni list RS, št. 48/1990, 85/2000, 110/2002-ZUreP-1 (8/2003 - popr.))
- Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 56/99, 31/02, 110/02-ZGO-1, 119/02, 41/04 in 61/06-ZDru-1 // Uradni list RS, št. 96/04 - uradno prečiščeno besedilo)
- Zakon o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/81, 8/90, in RS, št. 26/92)
- Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 20/98)
- Zakon o morskem ribištvu (Uradni list RS, št. 115/06)
- Zakon o kmetijskih zemljiščih (Uradni list RS, št. 59/1996, 31/1998 Odl. US: U-I-340/96, 1/1999-ZNIDC, 54/2000-ZKme, 68/2000 Odl. US: U-I-26/97-8, 27/2002 Odl. US: U-I-266/98-72, 58/2002-ZMR-1, 67/2002, 110/2002-ZUreP-1 (8/2003 - popr.), 110/2002-ZGO-1, 36/2003)
- Zakon o graditvi objektov (Uradni list RS, št. 110/2002, 97/2003 Odl. US: U-I-152/00-23, 41/2004-ZVO-1, 45/2004, 47/2004, 62/2004 Odl. US: U-I-1/03-15, 92/2005-ZJC-B, 93/2005-ZVMS, 111/2005 Odl. US: U-I-150-04-19, 120/2006 Odl. US: U-I-286/04-46)
- Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/1993, 13/1998 Odl. US: U-I-53/95, 24/1999 Skl.US: U-I-51/95, 56/1999-ZON (31/2000 - popr.), 67/2002, 110/2002-ZGO-1, 112/2006 Odl. US: U-I-40/06-10, 115/2006)
- Zakon o gospodarskih javnih službah (Uradni list RS, št. 32/1993, 30/1998-ZZLPP0, 127/2006-ZJZP)
- Zakon o društvih (Uradni list RS, št. 61/06)
- Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04)
- Ustava RS (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04)
- Uredba o živalskem vrtu in živalskemu vrtu podobnem prostoru (Uradni list RS, št. 37/03)
- Uredba o zvrsteh naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 52/02 in 67/03)
- Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, št. 109/04, št. 84/05)
- Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah (Uradni list RS, št. št. 46/04 in 110/04)
- Uredba o zatočišču za živali prostoživečih vrst (Uradni list RS, št. 98/02, 46/04)
- Uredba o vrstah posegov v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Uradni list RS, št. 66/96, 12/00, 83/02, 78/06)
- Uredba o varovanju samoniklih gliv (Uradni list RS, št. 57/98)
- Uredba o ravnanjih in načinih varstva pri trgovini

z živalskimi in rastlinskimi vrstami (Uradni list RS, št. 52/04)

- Uredba o prepovedi vožnje z vozili v naravnem okolju (Uradni list RS, št. 16/95, 28/95 in 35/01)
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04 in 110/04)
- Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Uradni list RS, št. 73/05)
- Uredba o Krajinskem parku Strunjan (Uradni list RS, št. 107/04, 114/04 - popr. in 83/06)
- Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline (Uradni list RS, št. 29/01)
- Uredba o Krajinskem parku Kolpa (Uradni list RS, št. 85/06)
- Uredba o Krajinskem parku Goričko (Uradni list RS, št. 101/03)
- Uredba o koncesiji za upravljanje naravnega rezervata Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 31/99),
- Uredba o koncesiji za upravljanje krajinskega parka Strunjan (Uradni list RS, št. 114/04 in 96/06)
- Uredba o koncesiji za rabo naravnih vrednot Postojnski jamski sistem (Uradni list RS, št. 77/02)
- Uredba o koncesiji za rabo naravne vrednote Sečoveljske soline in o koncesiji za upravljanje Krajinskega parka Sečoveljske soline (Uradni list RS, št. 11/02),
- Uredba o habitatnih tipih (Uradni list RS, št. 112/03)
- Uredba o ekološko pomembnih območjih (Uradni list RS, št. 48/04)
- Uredba o določitvi programa usposabljanja za izvajanje neposrednega nadzora v naravi (Uradni list RS, št. 30/03)
- Sklep o ustanovitvi, sestavi, organizaciji in nalogah sveta za trajnostni razvoj (Uradni list RS, št. 135/03)
- Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005 - 2012 (Uradni list RS, št. 2/06)
- Program razvoja podeželja 2004 - 2006 (Uradni list RS, št. 116/2004, 45/2006)
- Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02)
- Pravilnik o sporočanju podatkov o podzemnih jamah (Uradni list RS, št. 120/06)
- Pravilnik o službenem znaku, izkaznici in uniformi naravovarstvenih nadzornikov (Uradni list RS, št. 37/03)
- Pravilnik o primernih načinih varovanja premoženja in vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju (Uradni list RS, št. 74/05)
- Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04 in 53/06)
- Pravilnik o prepovedi vznemirjanja živali zavarovanih prostoživečih vrst ptic v apnenčastih sklanih stenah na

območju Kraškega roba (Uradni list RS, št. 16/04, 5/06)

- Pravilnik o označevanju zavarovanih območij naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 117/02, 53/05)
- Pravilnik o označevanju živali prostoživečih vrst v ujetništvu (Uradni list RS, št. 58/04)
- Pravilnik o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) iz narave (Uradni list RS, št. 87/05 in 17/06)
- Pravilnik o izvedbi presoje tveganja za naravo in o pridobitvi pooblastila (Uradni list RS, št. 43/02)
- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04 in št. 70/06)
- Odredba o začasni razglasitvi reke Soče s pritokom za naravno znamenitost (Uradni list RS, št. 45/98, 48/99 in 56/99 ZON)
- Odredba o začasnem zavarovanju območja Mlak (Uradni list RS, št. 14/00, 16/02)
- Odredba o začasnem zavarovanju fosilnih vretenčarjev pri Kozini (Uradni list RS, št. 26/00, 62/00, 28/02)
- Odredba o začasnem zavarovanju Mirtoviškega potočka (Uradni list RS, št. 31/01)
- Odredba o prepovedi vznemirjanja zavarovanih vrst ptic v stenah na območju Kraškega roba (Uradni list RS, št. 22/99, 39/00, 38/01)
- Odredba o bivalnih razmerah in oskrbi živali prostoživečih vrst v ujetništvu (Uradni list RS, št. 90/01)
- Navodilo za ravnanja v zadevah uveljavljanja odškodninskih zahtevkov za škodo, ki so jo povzročile živali zavarovanih prostoživečih vrst (Ministrstvo za okolje in prostor - Navodilo ministra, št. 007-01-28/2005 z dne 5.8.2005, št. 0071-108/2005 z dne 23.12.2005 in št. 0071-156/2006 z dne 1.8.2006)
- Navodilo o metodologiji za izdelavo poročila o vplivih na okolje (Uradni list RS, št. 70/96)
- Kazenski zakonik Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 95/04 - uradno prečiščeno besedilo)

VII. PRILOGA

Preglednica: POMEMBNEJŠI DOGODKI NA PODROČJU VARSTVA NARAVE OD KONCA 19. STOLETJA DO LETA 2006

LETO	SPREJEM PREDPISOV, PROGRAMOV, MEDNARODNIH KONVENCIJ IN SPORAZUMOV	ORGANIZIRANJE ZA IZVAJANJE NALOG VARSTVA NARAVE	USTANAVILJANJE ZAVAROVANIH OBMOČIJ NARAVE NA RAVNI DRŽAVE	DRUGI POMEMBNI DOGODKI
Konec 19. in začetek 20. stoletja	<p>Postava o varstvu pitčev za poljedelstvo koristnih za deželo Kranjsko, 1870 (slovenski prevod: Novice, 1870, str. 237 - 238)</p> <p>Okrožnica deželne vlade za Kranjsko o ohranjanju tis, 1892</p> <p>Zakon za pokneženo grofno Goriško in Gradiško o varstvu planike (Zakonik in ukaznik za Avstrijsko-ilirsko primorje, 1896)</p> <p>Zakon za Vojvodino Kranjsko o varstvu planike in kraljeve rože, 1898</p> <p>Zakon za Vojvodino Štajersko o varstvu planike, 1898</p>		<p>Prvi predlog za zavarovanje Doline Triglavskih jezer kot narodni park, 1908 (A. Belar)</p>	<p>Prvi članki o ogrožanju raslin: Blagayevega volčina, 1870 (K. Dežman, Laibacher Tagblatt, št. 109) in planike, 1881 (Bleiweisove Novice)</p> <p>Iz gospodarskega izkoriščanja izločeni deli (305 ha) starih kočevskih gozdov na Auerspergovih posestih (upravitelj L. Huftag), leta 1888</p> <p>Prva znana pobuda za varstvo jam, 1908 (R. Badjura in B. Brinšek, Planinski vestnik, št. 6-7)</p>
1910	Zakon o varstvu koristnih ptic			
1919		Vzpostavitev Odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov pri Muzejskem društvu v Ljubljani		
1920	Spomenica, predložena s strani Odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov Muzejskega društva pokrajinski vladi za Slovenijo v Ljubljani (Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 1, 1-4: 69-75)			
1921	Začasna Naredba deželne vlade za Slovenijo o varstvu redkih ali za Slovenijo tipičnih in za znanstvo pomembnih živali in raslin in o varstvu špilj (Uradni list deželne vlade za Slovenijo, št. 25, 9.3.1921)			

1922	Zakon o varstvu redkih ali za Slovenijo tipičnih in za znanstvo pomembnih živali in rastlin in o varstvu špilj v področju pokrajinske uprave za Slovenijo (Uradni list deželne vlade za Slovenijo, št. 377/22)	Zadolžitve Gozdarskega oddelka pokrajinske uprave za Slovenijo (kasneje Direkcijo šum Kraljevine SHS) za naloge varstva jam (Anton Šivic)	Prvi lepak z naravovarstveno vsebino »Varuje planinske cvetice«, Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov pri Muzejskem društvu
1924			Vzpostavitev Alpskega varstvenega parka v dolini Triglavskih jezer za 20 let (Zakupna pogodba med Direkcijo šum v Ljubljani kot zastopnikom Kranjskega verskega zaklada ter med Muzejskim društvom (Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov) in Slovenskim planinskim društvom št. 10.130, 4. 1924)
1930	Uredba o varovanju in ohranitvi predmetov zgodovinske, poučne, umetniške vrednosti, prirodne lepote in redkosti v gozdu		
1931			Savinjska podružnica Slovenskega planinskega društva od ljubljanske školije odkupila 426 ha visokogorskega sveta z namenom ustanovitve narodnega parka Logarska dolina – Okrešelj
1934		Ustanovitev Prirodoslovnega društva v Ljubljani, pod čigar okrilje je prišel Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov Muzejskega društva	
1935	Banovinska Uredba o zaščiti ptic pevk in takih, ki so koristne za kmetijstvo in gozdarstvo		
1938	Državna uredba o narodnih parkih (Službeni list banske uprave Dravske banovine 71 kos./1938)		
1940		Ustanovitev Posvetovalnega odbora za varstvo prirode po odredbi ministra za gozdarstvo in rudnike v Beogradu	
1944		Ustanovitev posvetovalne delovne skupine za varstvo in ohranitev prirodnih značilnosti slovenske zemlje v sklopu Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani	Publikacija Domovinski prirodni spomeniki, avtor A. Švic, Prirodoslovna izvestja 1:189-197, Ljubljana
1945	Odlok o zaščiti knjižnic, arhivov, kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti (Uradni list IRS, št. 2/45)	Ustanovitev Zavoda za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti	

1946	Zakon o zaščiti kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti Demokratične federativne Jugoslavije, Zvezna ljudska skupščina, 4. 10. 1946 Zakon o potrditvi in spremembah zakona o zaščiti kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti Demokratične federativne Jugoslavije (Uradni list DFJ, št. 81/46)			
1947	Odločba o zavarovanju redke flore (Uradni list LRS, št. 23/47)	Vzpostavitev Referata za varstvo prirode (premesitiev iz Prirodoslovnega muzeja) pri Zavodu za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti (kasneje preimenovan v Zavod za spomeniško varstvo ljudske republike Slovenije)		
1948	Zakon o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti v ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 23/48)			
1949			Odločba o zavarovanju gorske skupine Martuljek (Uradni list LRS, št. 4/49) Odločba o zavarovanju okolice Rakove kotline na Notranjskem (Uradni list LRS, št. 27/49) Odločba o zavarovanju Blejskega otoka (Uradni list LRS, št. 29/49)	
1950			Odločba o zavarovanju Robanovega kota v Zgornji Savinjski dolini (Uradni list LRS, št. 7/50)	
1951	Odločba o zavarovanju redke favne (Uradni list LRS, št. 29/51)		Odločba o zavarovanju barskega gozda na ljubljanskem barju (KLO Tomišelj) (Uradni list LRS, št. 24/51) Odločba o zavarovanju Mariborskega otoka na Dravi (Uradni list LRS, št. 13/51) Odločba o zavarovanju soteske Mlinarica - Korita (Uradni list LRS, št. 21/51) Odločba o zavarovanju Male Pišence pri Kranjski gori (Uradni list LRS, št. 21/51) Odločba o zavarovanju Alpineta »Julijana« v Treni in Alpineta v steni Kukle (Uradni list LRS, št. 21/51)	

1952					Odločba o zavarovanju hrastovega gozda v Krakovem pri Kostonjenci na Dolenjskem (Uradni list LRS, št. 12/52)	
1958	Zakon o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti (Uradni list LRS, št. 22/58)					
1959	Zakon o narodnih parkih (Uradni list LRS, št. 6/59)		Imenovanje republiške komisije za narodne parke s strani Izvršnega sveta			
1960			Začetek naravovarstvenega dela na regionalnem zavodu za spomeniško varstvo za območje Maribora			
1961			Začetek naravovarstvenega dela (začasno za 2 leti) na regionalnem zavodu za spomeniško varstvo za območje Kranja		Odlok o razglasitvi Doline sedmerih jezer za narodni park (Uradni list LRS, št. 18/61)	
1962						Prva številka revije Varstvo narave, Zavod za spomeniško varstvo LRS
1964					Odredba o razglasitvi Notranjskega Snežnika za naravno znamenitost (Uradni list LRS, št. 4/64)	
1965					Odredba o razglasitvi gozda na Cigonci pri Slovenski Bistrici (Uradni list LRS, št. 23/64)	
1966	Odredba o varstvu korisnih ptic in korisnih sesalcev (Uradni list SRS, št. 29-161/66)				Odredba o razglasitvi pragozda na Donački gori za naravno znamenitost (Uradni list LRS, št. 3/65)	
1967					Odredba o razglasitvi doline Tople za naravno znamenitost (Uradni list SRS, št. 32/66)	
1968					Odredba o razglasitvi Divjega jezera pri Idriji za naravno znamenitost (Uradni list SRS, št. 34/67)	
1970	Zakon o varstvu narave (Uradni list SRS, št. 7/70)		Začetek naravovarstvenega dela (začasno za 4 leta) na regionalnem zavodu za spomeniško varstvo za območje Nove Gorice			
1974	Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Uradni list SFRJ, št. 56/74)					
1976	Odlok o zavarovanju redkih ali ogroženih živalskih vrst ter njihovih razvojnih oblik (Uradni list SRS, št. 28/76) Odlok o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih vrst (Uradni list SRS, št. 15-655/76)		Začetek naravovarstvenega dela na regionalnem zavodu za spomeniško varstvo za območje ljubljane			Publikacija Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo

1977	<p>Konvencija o močvirjih, ki so mednarodnega pomena, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic (Ramsarska konvencija o mokriščih) (Uradni list SFRJ, št. 9/77)</p> <p>Konvencija o varstvu Sredozemskega morja pred onesnaževanjem (Barcelonska konvencija) (Uradni list SFRJ, Mednarodne pogodbe 12/77)</p>			
1979		<p>Nadaljevanje naravovarstvenega dela na regionalnem zavodu za spomeniško varstvo za območje Nove Gorice po prekinitvi leta 1971</p>		
1980		<p>Prenos pristojnosti nad Zavodom socialistične republike Slovenije za spomeniško varstvo na Ministrstvo za kulturo iz prejšnje neposredne pristojnosti izvršnega sveta</p> <p>Začetek naravovarstvenega dela na regionalnem zavodu za spomeniško varstvo za območje Novega mesta</p>		
1981	<p>Zakon o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/81)</p>	<p>Ustanovitev javnega zavoda Triglavski narodni park</p> <p>Preimenovanje zavodov za spomeniško varstvo v zavode za varstvo naravne in kulturne dediščine</p>	<p>Zakon o Triglavskem narodnem parku (Uradni list SRS, št. Uradni list SRS, št. 17/81)</p> <p>Zakon o spominskem parku Trebče (Uradni list SRS, št.1/81)</p>	
1982		<p>Ustanovitev javnega zavoda Spominski park Trebče</p> <p>Začetek naravovarstvenega dela na regionalnem (medobčinskem) zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine za območje Pirana</p>		
1983		<p>Začetek naravovarstvenega dela na regionalnem zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine za območje Celja</p>		

1986				<p>Vpis Škocjanskih jam na seznam UNESCO Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine</p> <p>Vključitev najpomembnejše naravne dediščine v državni prostorski plan – začetek sistematičnega vključevanja področja varstva narave v prostorsko načrtovanje</p> <p>Prva slovenska včlanitev v Evropsko zvezo naravnih in narodnih parkov – EUROPARC (Triglavski narodni park)</p>
1987			Nadaljevanje naravovaršvenega dela na regionalnem zavodu za spomeniško varstvo za območje Kranja po prekinitvi leta 1962	
1988				<p>Publikacija Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, 1. del: vzhodna Slovenija, Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine</p>
1989				<p>Publikacija Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk SR Slovenije, Varstvo narave 14- 15, Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine, Ljubljana</p>
1991			Zavod Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine postane organ v sestavi Ministrstva za kulturo, s čimer izgubi status samostojne organizacije	<p>Publikacija Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, 2. del: osrednja Slovenija, Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine</p>
1992				<p>Publikacija Rdeči seznam ogroženih živalskih vrst v Sloveniji, Varstvo narave 17, Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine, Ljubljana</p> <p>Publikacija Rdeči seznam ogroženih listnatih mahov (Musci) v Sloveniji, Varstvo narave 18, Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine, Ljubljana</p>
1993		Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 32/93)	Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst (Uradni list RS, št. 57/93)	<p>Vpis Sečoveljskih solin na seznam Ramsarske konvencije o mokriščih</p> <p>Prva slovenska včlanitev v Svetovno zvezo za ohranitev narave (IUCN (Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine)</p>

1994		Ločitev področij varstva naravne in kulturne dediščine ter prenos pristojnosti nad področjem varstva naravne dediščine na Ministrstvo za okolje in prostor: - Začetek vzpostavljanja organizacijske enote za področje ohranjanja narave na pristojnem ministristvu, - Vzpostavitev sektorja za varstvo narave v Upravi Republike Slovenije za varstvo narave v sklopu Ministrstva za okolje in prostor (prehod naravovarstvene enote nekdanjega Zavoda Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine v Upravo RS za varstvo narave)		Začetek izvajanja prvih mednarodnih projektov PHARE za področje varstva narave Prva slovenska včlanitev v Wetlands International
1995	Konvencija o varstvu Alp (Alpske konvencije) (Uradni list RS, št. 19/95, Mednarodne pogodbe 5) Uredba o prepovedi vožnje z motornimi vozili v naravnem okolju (Uradni list RS, št. 16/95)			
1996	Konvencija o biološki raznovrstnosti (Uradni list RS, št. 30/96, Mednarodne pogodbe 7)	Ustanovitev javnega zavoda Park Škocjanske jame	Zakon o Zakon o registrem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96)	
1998	Konvencija o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali (Bonnska konvencija) (Uradni list RS, št. 72/98, Mednarodne pogodbe 18) Uredba o varovanju samoniklih gljiv (Uradni list RS, št. 57/98) Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 56/99)		Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 20/98) Odredba o začasni razglasitvi reke Soče s pritokom za naravno znamenitost (Uradni list RS, št. 45/98)	
1999	Konvencija o varstvu prostoživečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njihovih naravnih življenjskih prostorov (Bernska konvencija) (Uradni list RS, št. 55/99, Mednarodne pogodbe 17) Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, spremembah konvencije ter dodatkov I, II, III in IV h konvenciji (CITES konvencija) (Uradni list RS, št. 110/99, Mednarodne pogodbe 31) Nacionalni program varstva okolja (Uradni list RS, št. 83/99)	Ustanovitev Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave		Vpis Škocjanskih jam na seznam Ramsarske konvencije o mokriščih Publikacija Ramsarska konvencija in slovenska mokrišča, Ministrstvo za okolje in prostor – Uprava RS za varstvo narave

2000		Začetek upravljanja naravnega rezervata Škocjanski zatak		Začetek vzpostavljanja naravovarstvenega atlasa kot javne podatkovne zbirke za področje varstva narave na Agenciji RS za okolje Začetek vzpostavljanja sistema za izvajanje konvencije CITES na Agenciji RS za okolje in s tem povezanega izobraževanja nadzornih organov Začetek izvajanja prvih projektov Evropske unije LIFE III – narava
2001	Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji (Sklep Vlade RS na 55. seji dne 20. 12. 2001) Odredba o bivalnih razmerah in oskrbi živali prostoživečih vrst v ujetišču (Uradni list RS, št. 90/01)	Konsultativna seja Zavoda RS za varstvo narave	Uredba o Krajiškem parku Sečoveljske soline (Uradni list RS, št. 29/01)	Publikacija Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji; Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija RS za okolje
2002	Uredba o zvrsteh naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 52/02) Uredba o zatočišču za živali prostoživečih vrst (Uradni list RS, št. 98/02) Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02) Strategija upravljanja s populacijo rjavega medveda (<i>Ursus arctos</i>) v Sloveniji (Sklep Vlade RS na 59. seji dne 24. 1. 2002) Protokol o posebej zavarovanih območjih in biološki raznovrstnosti Sredozemskega morja (Ženeva, 1982) (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 26/02 – Uradni list RS, št. 102/02)	Naravovarstvene enote nekdanjih regionalnih zavodov za varstvo narave in kulturne dediščine operativno postanejo območne enote Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave s sedeži v Kranju, Ljubljani, Novem mestu, Novi Gorici, Celju, Mariboru in Piranu		Publikacija Vodnik za izvajanje Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES), Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija RS za okolje Publikacija Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji; Ministrstvo za okolje in prostor
2003	Uredba o habitatih tipih (Uradni list RS, št. 112/03) Uredba o ravnarjih in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami (Uradni list RS, št. 104/03) Uredba o živalskem vrtu in živalskemu vrtu podobnem prostoru (Uradni list RS, št. 37/03)	Začetek upravljanja Krajiškega parka Sečoveljske soline	Uredba o Krajiškem parku Goričko (Uradni list RS, št. 101/03)	Začetek izvajanja kmetijsko-okoljskih programov na habitatih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst

<p>2003</p> <p>Spozazum o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 16/03 – Uradni list RS, št. 66/03)</p> <p>Spozazum o ohranjanju netopirjev v Evropi (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 22/03 – Uradni list RS, št. 102/03)</p> <p>Evropska konvencija o krajini (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 19/03 – Uradni list RS, št. 74/03)</p>	<p>Ustanovitev javnega zavoda Krajiški park Goricko</p>	<p>Spozazum o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 16/03 – Uradni list RS, št. 66/03)</p> <p>Spozazum o ohranjanju netopirjev v Evropi (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 22/03 – Uradni list RS, št. 102/03)</p> <p>Evropska konvencija o krajini (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 19/03 – Uradni list RS, št. 74/03)</p>	<p>Vzpostavitev območij Natura 2000, začetek sooblikovanja evropske politike varstva narave endokopravno z drugimi članicami Evropske unije</p>
<p>2004</p> <p>Zakon o varstvu podzemnih jam (Uradni list RS, št. 02/04)</p> <p>Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04)</p> <p>Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, št. 109/04)</p> <p>Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04 in 110/04)</p> <p>Uredba o ekološko pomembnih območjih (Uradni list RS, št. 48/04)</p> <p>Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih NATURA 2000) (Uradni list RS, št. 49/04 in 110/04)</p> <p>Uredba o ravnanih in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami (Uradni list RS, št. 52/04)</p> <p>Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04)</p>	<p>Uredba o Krajiškem parku Širunjan (Uradni list RS, št. 107/04)</p>	<p>Ustanovitev javnega zavoda Krajiški park Goricko</p>	<p>Začetek delovanja izpopolnjenega sistema reševanja odškodninskih zahtevkov za škodo, ki jo povzročajo velike zveri in druge živali zavarovanih vrst</p>
<p>2005</p> <p>Pravilnik o primernih načinih varovanja premoženja in vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju (Uradni list RS, št. 74/05)</p> <p>Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja 2005 – 2012 (Uradni list RS, št. 2/06)</p>			<p>Začetek delovanja izpopolnjenega sistema reševanja odškodninskih zahtevkov za škodo, ki jo povzročajo velike zveri in druge živali zavarovanih vrst</p>

<p>2006</p>	<p>Sporazum o ohranjanju kitov in delfinov Črnega morja, Sredozemskega morja in atlantskega območja ob njem (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 16/06 – Uradni list RS, št. 82/06)</p> <p>Konvencija o ureditvi kitolova in protokol k mednarodni konvenciji o ureditvi kitolova (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 15/06 – Uradni list RS, št. 73/06)</p> <p>Sporazum o mednarodnem programu za ohranjanje delfinov (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 20/06 – Uradni list RS, št. 114/06)</p>	<p>Ustanovitev javnega zavoda Krajiški park Kolpa</p>	<p>Uredba o Krajiškem parku Kolpa (Uradni list RS, št. 85/06)</p>	<p>Vpis Cerknškega jezera na seznam Ramsarske konvencije o mokriščih</p> <p>Začetek izobraževanja naravovarstvenih nadzornikov</p>
--------------------	---	---	---	--

Politična obdobja:

- do 1914 – Avstroogrška monarhija
- 1918–1941 – Država SHS (29. 10. 1918), Kraljevina SHS (1. 12. 1918), Kraljevina Jugoslavija (3. 10. 1929)
- 1941–1945 – obdobje 2. svetovne vojne
- 1945 – 1991 – FLR Jugoslavija (1945), SFR Jugoslavija (1963)
- 1991 in naprej – Republika Slovenija
- 2004 in naprej – članstvo v Evropski uniji (1. 5. 2004)

Literatura: **Peterlin, S.**, 1976: Nekaj o zamekljih in začetkih varstva narave v Sloveniji, Varstvo spomenikov 20: 75–92, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Ljubljana; **Peterlin, S.**, 1995: Znamenita spomenica iz leta 1920 in njena dediščina, Varstvo narave na Slovenskem, str. 9–13, Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana; **Peterlin, S.**, 1970: Varstvo narave na prelomnici, Proteus 33: 50–52, Prirodoslovno društvo Slovenije, Ljubljana; **Piskernik, A.**, 1965: Iz zgodovine slovenskega varstva narave, Varstvo narave 2–3: 59–74, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Ljubljana; **Praprotnik, N. & P. Skoberne**, 1995: Od kraljeve rože in planike do Rdečega seznama, Varstvo narave na Slovenskem, str. 26–47, Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana; **Simić, M.**, 2002: Prispevek k poznavanju zgodovine varstva jam na Slovenskem ob pripravi Zakona o varstvu podzemnih jam, Varstvo narave 19, str. 115–139, Ljubljana; Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, **Smerdu, R.** (urednik), 1979: Vestnik: Varstvo naravne dediščine v Sloveniji, št. 6, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, Ljubljana; Muzejsko društvo za Slovenijo, 1920: **Spomenica** Odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 1, 1–4: 69–75, Ljubljana; Republiški komite za kulturo; **Humar, J., J. Korošec J. in F. Zupan**, 1986: Naravna in kulturna dediščina ter njeno varovanje – Analiza, Ljubljana.